

Franckesche Stiftungen zu Halle

Herbář aneb Bylinář Wysoce včeného a wznesseného P. Doktora Petra Ondřege Mathiola/ nynj zase přehlédnutý, a mnohými pěknými nowými Figùrami/ tež y ...

Mattioli, Pietro Andrea

Praha, 1596

První Kniha Herbáře

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:hbz:ha33-1-228835

A

Christus
Sylvestris.

Iris & partes ipsius seor-
sim pictæ, nimirum flos,
femen, & vasculum semi-
nis apertū, deniq; radix
à fibris purgata.

Kosatec Lesnj.

Iris Sylvestris.

Eméno.

Dšatec, w Kzeckém a Latinském gazyfku *Fris*, to gest,
Duha slowe/ protože Lístj na kwětu pěťnými a rozličnými Bar-
wami ozdobené má/ některé dolů, jiné nahoru okražené aneb
ohnuté / a tím poněkud podobensťwj duhy Nebeské na sobě vka-
zuge. Wšbec takě Německý řikagj mu *Himmelschwertel*, *Blaw-*
schwertel, *Blaw* *Bilgen* oder *Lilgen*: To gest, Nebeský mešť,
Brunátný mešť, Brunátné aneb modré *Lilium* / Item *Veiel-*
wurtz, to gest Fiolowý kořen / gakož gey tak y Čechowé po wš-
ni geho gmenugj. Gest Bylina téměř wšsechněm wšbec dobře známá. *grynf*

Rozdjelowé a pokolenj Kosaccůw.

Nachází se pak w dwogjím spůsobu: Jeden gest domácí aneb zahradní / a druhý
Pláný aneb Lesní. Domácý teiněť na wšsich Zahradách, y také po místech tráv-
natých hned zhusťa roste / a má List jako negalké Měčky / aneb jako ta Vyšina / kterauž

Als ich mit N. Past. Buddo in Sayu die Brandenburger Frey-
kirche, habe ich in viel gottl. Gedenken gebunden, und habe
mir selbst 50. Jahre nicht wieder anders als das
gesagt. Gott. Vrij. Xij. alle 12. Pflichten. Fortge-
setzt, Halle inja. H. d. 26. May. 1734.

První kniha Herbáře/

C wšbec Dewatero oděnj gmenugi / wšak wětšj, širšj a tlustšj. Na dyl přes wšecťen list má gakešy tenké štrejšky / gakeby negake prutowanj bylo: Prut má hladký, o-
krahly a sukowaty: Kůru při wrchu na několičo Katoljšte se rozkládagjcy / a na každě
Katoljšte stoji Lilium aneb Kwět s listj podwinutým aneb ohnutým, rozličných ba-
rew, gakož přewé oznámeno / Barwy Nebeské, brumátne, pobělavé a žluté. Semeno
zawřené má w gakešy paličce aneb hlawičce obdlauně / tim spůsobem, gako w Dewa-
terem oděnj. Kořen pobělavý, twrdý, hlizowaty / s mnohým při spodku wlašsenjčkem
drobným / napodobně gako při welikém Kozliku / wonný, perný, a přjhořký.

* Koj gž Herbář tento od Doktora Nathiola wydan a wytištěn byl / mnoho giných
rozličných spůsobů Kofatec na swětlo wysšlo: Gako, Iris Dalmatica vel Illyrica, to gest Ko-
fatec Dalmatšj aneb Slowanšj / menšj y wětšj / kteržto welmi mnoho přjnych a gajných
kwětů gžowé barwy, na gedně Katoljšte aneb na gednom Prutu nese: Iris Chalcedonica,
Kofatec z Konstantynopole nepřewé k nám přjnesený, má tež weliká Lilium aneb Kwět / ale
temnějšj nežli předešlý / sem y tam mnohými a rozličných barew krúpěgemi žtopeně: Iris
Lusitana biflora, Kofatec Luzjtanšj opěť dwogi / menšj a wětšj / gegichžto Kwět gest bar-
wy žlouté, brumátne / wůně welmi libe. Kwěťne dwakrát do Kofa / z Bara y na Podžym: Iris
Pannonica, Kofatec Sedmihradšj, s přjnými třmi žlutými, a tolikěž s třmi krásnými, bru-
mátnými a žlutými welmi wonnými listj: Iris Florentina, Kofatec Wlaššj aneb Florent-
šj / s blyšm Kwětem / a mnoho giných gště rozdljých spůsobů a pokolenj / kterž se wšickni
spšnostj w Zahradách našjch rozsazugi a opatrugi.

A Lesnj aneb planý Kofatec také gest dwogi: Geden na wětšj dle mezy Skla-
lím a Kamenjm roste / Zahradnjmu Kofatcy wewšsem podobný / krom že má listj, kwět,
prautj y kořen menšj. Druhý má list delšj, než Dewatero oděnj / Kořen tenký, zděwe-
nělý, hlizowaty, nárysawý a newonný / Prut krátký / Kwět menšj, nežli ginj Kofatcy /
D wůně S. Jana Břestwj aneb Meruňkowau / Kwět má listkůw dewět Brunátných /
na gegichžto konečkách wůkol, wšak toliko powrchu, gakešy štrejšky žlaté aneb žluté
se spatřugi.

* Planých Kofatcůw pokolenj gest tak mnoho / že se wšickni w krátkosti wněsti a wypsati
nemohau. Nacházi se pak dwogi s blyšm Kwětem: Prwj o gednom Prutu droběť wyso-
kém: Druhý welmi nižšj / téměř při samě zemi Kwět nesaučj / gakož pak takowých nižšjch Ko-
fatec gštěwice. Kwětu žbleda žlutého, womého, brumátneho, menšjch y wětšjch modrého /
ak tem podobných giných se nacházi. K tomu některj s aužšm obdlauným listjm / na dosti
wysokých prutech / na nichž malé subtylné Lilium, s tenkými modrými listj / z nichž gšau třj
pod sebe podwinuti aneb ohnuti, a krásně ozdobení. Takowj se nacházeji y bez Prutůw / gakž
se to z malowánj spatřiti může.

Misto kde roste.

Izlepšj a neywzácnějšj Kofatec roste w zemi Slowanšké, kteráž stowe Illyria,
odkudž také řkagj mu Latine Iris Illyrica, to gest Kofatec Slowanšj. Odrud se
k nám do našjch Kragin y Apatek přjnášj / gakožto cyzy a přespólnj Bylina. Ačkoli od
našeho domácyho Kofatce ničjmž se neděl / krom že w mocy a w skutku lepšj a šynějšj
býwá / což má z polozenj, přjrozenj a powětřj té země, w nš roste: gakož pak gedna že-
mě lepšj rodj Obilj, Wjno, Byliny y kořenj, nežli druhá: čehož y Galenus dořazuje / že
Pelyněk z Pontu, Petržel z Macedonye, Prustworec z Kolchydj a z Galacye, Ssa-
šfrán z Hory řečené Coricus, Myrtha z Troglodytské země, planý Galgan z Syršké ze-
mě a z Ostrowů řečených Cyclades, mnohem wywššenějšj a wětšj mocy gšau / nežli
z křetých giných zemj a Kragin. A mnoho giných gest Bylin, Lekařstwj, y také wěcy
rozličny / gště gště swě Kraginy a gštá swá mšta sobě oblubugi / w nichž y bugněgi
rosta / y také šynějšj mocy nabýwagi. Ano což wice gest, na Wlowých Ostrowjch od
Šjspanůw a Portugalesůw w Indij, k západu Slunce nalezených, na wšech štomjch
přes celý Kol listj zelené se spatřuge. Pročež při wšech zrořšlinách a Bylinách rozdlj
Kragina zemj wšeligat mnoho ššetřiti náležj.

Gm

* Gini již oznámení Kofatecové, kdeby rostli, sama gmená těch míst, kteráž se gini přidá. A wagi, a giniž se wypisují, na wedomí dáwají. Veliký Kofatec bývá w zemi W'aské na mnoha místech se nachází; zvláště pak in Latio nedaleko místa Priuerno, kteréž nyní Piperno s'osíve / kdež n' gá časů Posušho, plný wrch toho Květus zvláště rozkostí g' m' spátrí. Plavného aneb Lesního menšího n' wětřho Kofatec neyvíce roste w Kakaufých a w Bhých / g'akž takové n' g'ine zvláště Byliny těch Zemí, Carolus Clusius sevíši pilností, a s bedlivostí w mnohých Letech wysřetením, w své Kniže in obseruationibus Pannonicis. poznamenal. Nacházím g'esse n' g'ini sp'úob Kofatec planého / kterýž welmi wysoko s'kwětem ztemna modrým a welkým širokým list; m'reste w Lesě, Steigerwald řčeném, w Kagné F'anten nedaleko zámku Bergschlos, Hrabat z Kasiellu: w kterýchžto m'stech n' g'ini mnoho dobrých Bylin se nachází. Ten Kofatec, což g'est kupodivu, welmi zřídka přimáší K'wět (g'akž g'lem pak nikdy žádného widěti nemohl) w těch stinných a mokřých Horách. Ale když se do Zahradn' přefadí (g'esto se při g'ini Lesních bylinách téměř odporná wěť spátráge) tedy docela bývá domácí / a počíná walně kwěsti. *

Kofatec planý
menší.

Iris sylvestris
parua.

Kofatec malý s' svým K'wětem a g'azýčkem, pod Listím K'wětem vkrývá; a semenem čtyřhraným w Někdyjsku / gednom otwřeném, a druhým zawřeném. Chamæiris, cum appi-cto flore. & tub. fiorum folijs latitante lingula, nec nō triquetra iemine folliculo dehiscente, & alio clauio.

Čas kdy kwetne / a kdy se kopati má.

Kofatec wě w sídku obyčejně kwetnau v prostřed Gara. * Některý zplaných Kofateců kwetnau také w Letě Měsíce Čerwna. Ale Kofatec Lusitanský podruhé, a Podzým kwetne / odkudž y Biskora Iris s'owe / což negednau n' náši domácí čun / zvláště když se třesí Podzýmek teplý. Ten w slechtě K'wět wíce se w noci, nežli w dne otwírá. *

4 Kořenj geho má se kopati hned brzo spočátku Gara, Měsíce Března / d'ej ve než by Listj z sebe pustilo a wydalo / aneb v prostřed Podzýmku / a s'ustiti se má w stín / aby ho Slunce nedocházelo. Z suchého pak Kořenj má se to wybjrati, kteréž g'est w onné / wnitř čerstwé, celistwé a tuhé / nezležené ani zčernowěle.

Složení, moc a užitkové Kofatce.

4 Kofatec g'est horký na druhem, a suchý na třetím stupni. Otwírá, s'ezránj p'wo-
dj, rozhljwá, w p'cištěge, ztenčuje a rozdéluge. A ij Wuit

Herbaleja! d. 30. Jan. 1738. Ring in in Got
his Namen an die Brunn Kniha Herbäre/
in Belorin Lilgen. Bnitř aneb w životě.

Kosatcový aneb Fiolový kořen suchý, na Prach ztlučný, a z špi pul Lotu w trunku
Picyho medu aneb Hečne vody teple přigatý, a poznenáhlú do života paussťený,
spomáhá těm / kterých magi Prsy a Plíce slemem a hustými Flusy zacpané / kterých vstaví
eně kassli / aneb těžce oddychagi. Nebo ten Tranš rozděluge a ztenčuge hrubé a tuhé
Flusy / a k snadnějšimu vymytání aneb vychřkovaní gich welice napomáhá. Kdožby
pať w gij dotčeném Medu, w Hečne wodě, aneb w sladkém Wine, téhož Prášku pul
druhého Lotu wypil / vyhání z něho slem a hrubé wlhkosti stolicemi. Pakliby přidal
k tomu gedem quentj k ztlučného Rhabarbarum, bude welmi prospěšné Lektářstwj pro
ti Wodnotedlnosti.

Kosatcový kořen na kusy zkrágený, a w dobrém bílém Wine wařený, a z toho
dobrý Trunš ráno a teple po několik dnů pořad včinený, zástawu ženskau otwírá / žene
moč / lomj Kámen / boleš Břicha, křeče, a zymu aneb třesenj při zymnicých krotj / za
cpání otwírá / zwláště kdej se nacházegj hrubé a husté wlhkosti / wycištěuge žlantenicy
potem / Hlisty a Čerwy w bříse moťj / a dáwa pokogné odpočinutj.

Kosatcový kořen w Octě přigatý, spomáhá proti gedowatému od žadůw
vstknutj.

Kosatcový kořen s Psaným tranškem aneb s Tamariskowými wstky wařený
a pitý, dobře činj nedůživým na Slezynu.

Týž kořen s Leknowau aneb Sstulitowau wodau přigatý, pomáhá těm / kte
rýmž přirozenj gegich proti wlšl odcházy / kterých neduh Gonorrhoea slowe.

Kterých lidi Kycelnj boleštrápj / těm může se w Klistýru Polowka aneb gicha
do života paussťeti / w kterýchby Kosatcový kořen prwe zwařen byl.

Ženy také Práškem Fiolowého kořene strowně posypagi Kasse Dětem / kterých
pro žřenj aneb hryzenj w životě vstavicně plačj a kwjli.

Čerstvý Fiolový kořen může se také w Cukru aneb w Medu zadělati / rowně
tak gako zázwor strogi. Džitečný gě proti wssedněm swrchugmenowaným neduhům.

Čerstwé kořenj Kosatcové tluče se / a wytlačuge z něho Sstáwa aneb Safft /
kterýchto tak syrowý s Cukrem, a něco málem Indjanské Sspjky přistrogený, dáwa
se Lidem Wodnotedlným ráno a teple, tak mnoho / coby do Wagečné sstkořepiny we
slo / každého čtwrtého dne gednau / castěgi aneb nečastěgi / podle powahy Osoby ne
mocné: wytahuge wodnaté zbytečnosti strze Stolic. Lépe gest z dotčeného Safft
dobře zwařeného Pilulj nadělati / a z těch tři aneb čtyry w Lekočicy nemocnému dáti.

Strogj se také z Kosatcového kořene wyborna Lektwař, proti Wodnotedln
sti, takto: Wezmi Safft aneb sstáwy Kosatcové tři quentjky / Galganu, Cycwáru,
každého pul Lotu / Sstkořice, Hřebjčkj, po pul quentjku / Kapusty Mořské, Soldanella
řečené, pul Lotu: To wssedko ztluc na Prach / a s leytrowaným Medem zaděleg w Lek
twař / a z te každého dne ráno, ztjži gednaho Lotu, pošjweg.

Kořen Kosatcový, do Wina aneb do Piwa zawěšfený, dáwa gednomu y dru
hému welmi liban wíni a chut.

Woda z krásného kwětu Kosatcového dnystllowaná a pálená / a w gednom přigetj s ně
kterými ginyimi wčemi do dwau Lotů daná / vžitečná gest proti Wodnotedlnosti: Snaohem
pať mocnějši býwá, kdnž se tak dnystlluge / aby přirozená barwa toho Kwětu zachowána
byla / což se bezewssého posiramiho a tnyžho přidawku snadně spůsobiti může. Tauž mě
rau dělá se z womného kořene Fiolowého Iridis Illyrica, s Womanořým kořenem a žensčým
wolafem, Cukr a Lektwař / kterážto Prsy aneb Plíce welmi lehce wycištěuge a vzdrawuge.

Žerwnitř aneb from života.

Dšatec naměko zwařený a přikládany, twrdosti obměčuge / wsselike spuchliny roz
hání / a wole zstrawuge. Na Prach ztlučný a zasýpaný, nečistě rány wycištěuge /
vzdrawuge

Handwritten notes and signatures at the bottom of the page, including "Dm. Dreyer" and "F. 180."

3

Naß
 immer
 Lieder
 ceffirent
 Geb
 aß
 noch
 ganz
 ein
 wenig
 Galt
 und
 Brod
 To Gott
 am Ba
 Hau
 Nag
 nat
 Forl
 Calu
 Fals

Inm
 Coz
 effir
 G
 aib
 nos
 g
 n
 r
 u
 G
 v
 o
 a
 v
 u
 P
 C
 F

Inm
 Coz
 effir
 G
 aib
 nos
 g
 n
 r
 u
 G
 v
 o
 a
 v
 u
 P
 C
 F

Inm
 Coz
 effir
 G
 aib
 nos
 g
 n
 r
 u
 G
 v
 o
 a
 v
 u
 P
 C
 F

Inm
 Coz
 effir
 G
 aib
 nos
 g
 n
 r
 u
 G
 v
 o
 a
 v
 u
 P
 C
 F

Inm
 Coz
 effir
 G
 aib
 nos
 g
 n
 r
 u
 G
 v
 o
 a
 v
 u
 P
 C
 F

Inm
 Coz
 effir
 G
 aib
 nos
 g
 n
 r
 u
 G
 v
 o
 a
 v
 u
 P
 C
 F

Inm
 Coz
 effir
 G
 aib
 nos
 g
 n
 r
 u
 G
 v
 o
 a
 v
 u
 P
 C
 F

Inm
 Coz
 effir
 G
 aib
 nos
 g
 n
 r
 u
 G
 v
 o
 a
 v
 u
 P
 C
 F

Inm
 Coz
 effir
 G
 aib
 nos
 g
 n
 r
 u
 G
 v
 o
 a
 v
 u
 P
 C
 F

Inm
 Coz
 effir
 G
 aib
 nos
 g
 n
 r
 u
 G
 v
 o
 a
 v
 u
 P
 C
 F

Inm
 Coz
 effir
 G
 aib
 nos
 g
 n
 r
 u
 G
 v
 o
 a
 v
 u
 P
 C
 F

Inm
 Coz
 effir
 G
 aib
 nos
 g
 n
 r
 u
 G
 v
 o
 a
 v
 u
 P
 C
 F

Inm
 Coz
 effir
 G
 aib
 nos
 g
 n
 r
 u
 G
 v
 o
 a
 v
 u
 P
 C
 F

Opuscula

S Prustworcy. Kap. II.

c

Pravé Acorum.

Acorum verum.

Acorum sfalessné aneb
Kosatce žlutý / y s svým
semenem.

Pseudoacorum &
semen ipsius adje-
ctum.

Gmēna a spūsob geho.

Natvé Acorum gest nepochybne ta Bylina a ten kořen / kterýž
wssicni včenj Lekaři y Apatekáři Latíně Calamum aromaticum, Něme-
cký Balmus, a Česky Prustworec gmenují: Ačkoli w tom slova toho
Calamus aromaticus, zle a newlastně vžiwají. Nebo wprawdě Calamus
(galk) swědčí Dioscorides a Plinius) není kořen / ale mezy Tětinami won-
nými, kteréz w Indij rostau, se pokládá / a k nim přičítá. Apatekáři pak, že gim neznámá
byla, protož gi místo Acorum, Calmus gmenowali. Takowé Acorum aneb Balmus
má listy podobné Kosatcy / toliko že delší a vžší gsau a wonné, gako y sám kořen. Ko-
řen také Kosatcovému gest podobný, hlizowatý, pobělavý, a náramně vlássenič-
watý. Prut má lehký a hladký / z něhož wětvičky vycházejí / magický při wrechu galk-
sy sfalessný aneb sstý, k Leskowým časám podobné. Takowý prawý Acorum aneb
Prustworec gest mi poslán z Konstantynopole / od Augeria Busbequia Flandra, wy-
slaneho k Cysaři Tureckému od Krále Ferdynanda, Legáta a Orátora / genuž byl také
přinesen od Vylkomedie / z gednoho velmi welikého Gezera. A ten ničimž se nedělí od
nasseho obecného Prustworce.

Apatekáři až dosawad místo prawého Acorum vžiwali Byliny / gegižto Obráz
aneb Figura teď také wymalowána gest. Německy mu říkági, Gelb wasser Lilgen / to
gest žluté potocní Lilium, aneb Kosatec žlutý sfalessný / někteří mu říkají. Ko-
satec na místěch bahnitých a volbých / a gest trpké, slabugicý a swiragicý chuti. Listy má
delší nežli Kosatec zahradní / nese také podobný genuž Kwět / toliko že tento gest bar-
vy žluté / a od té barvy žlutým Kosatcem wůbec se gmenuje: wssak není než sfalessné
a domnělé Acorum. * Někteří lidé včenj tomu chtěgi / že gest Butomum apud Athenum,
což gá gínym k vřázení připauštem. Skoc tohoto kořene nemá se dotonce potupowati / ani
zamítati:

žánstati: poněwadž, když se w vsích dlanuho drží, má libau ostrost / a na některých místech A
w Frankreichu, garkoli s nematicým omylem, pro radice Chinae, se prodává. Tohoto obce
ného Acorum gesté y giny spůsob roste w zemi Durynské / při Rijněcké wynešené Skole,
Pforten řečené / kteréž wyrostá s velmi elastými červenými kořeny w zemi, jako Rosar
tec / široce wúkol w místech od řeky Sáhy závlážených / kterážto wšak nejsau ostarvické
mokrá aneb bahutá: Listy má stromnější a subtilnější nežli ono, kteréž obyčejně při Poto
cích roste. V těch místech říkági mu Lesij aneb pšany Kalmus / a pravý, že žádného Kvetu
ani Semene nenese. Gžehož gsem také sám wyšetřiti a poznati nemohl.*

Welmi se také meylj y ti / kteréž weliký Galgan za pravé Acorum drží. Nebo tento
Galgan na smak nemá hned žádné hořkosti / barwy není pobělavé, ale počervenalé /
ani Listy geho s Rosarcem se nestorowává / ale s pšany Galganem, kterémuž Cype
rus říkági.

Misto, kde roste.

Acorum aneb Prustworec roste w Pontu, w Galacii, a w Kolchydě, ano y w
Tatarské zemi. Pročež geg také w Litwě gimenugi Tatarské zelj. Uleplešj Prustwo
rec gest bily, celistwy, tuhý, plný, chuti ostře, a poněkud hořké, a wúně mjrně libé.

Přirozenj, mocn a skutkowé.

Prustworec gest hořkého a suchého přirozenj na třetím Stupni / ředj, ztenčuje,
rozhrání, zahřívá, wyčisťuge, rozpausťj, zažívá, otwírá a stírá bez těžkosti.

Wnitř aneb w životě.

Poněwadž Calmus aneb Prustworec umij w nás w mnohých Zahradách wnsazený ro
ste / a dobře zymu trpěti může / magi Apatékari ad Diaorum a k gnyim Compositis, tak ze
ného a čerstvého kořene, když geg msti mohau, vžíwati. Také w Lékařstwj samého toliko Ro
řene se potřebuge.*

Kalmus v Wjně aneb w Medowině wařený, aneb Prach toho kořene do Wjna
aneb Medowé wody wsypáný a pitý / wžitečně prospíwá proti nedostatům zstudeného
Mlema aneb z wětrnosti poslým / jako proti hryzenj w Břiše, Bolenj Boku, syptěnj, du
šnosti, křeči, zacpánj Gater a Plie. Spomáhá y řem / kterýž se od pádu aneb vrazu
řew w životě strasy / tolikéž y řem, kterýž těžce močj. Slauj y proti vstřknutj od Ha
da: pročež ho přidawagi mezy ta Lékařstwj / kteráž proti Gedům skládagi a strogi.

Dým aneb Pára z gichy Prustworowé, strže Trychtýř do hrdla wpustřená,
zahání Káseľ.

Kdož Pokrmu dobře zažiwati nemůže: Wezmi Prustworce na Prach ztluce
ného gednu čwrtcy, a tak mnoho Skořice / sinjcheg obě w hromadu / a každé ráno to
ho požiweg w trauku teplého Wjna Pelynkowého: Spomáhá.

W těch místech, kdež Prustworec roste, kladau čerstwý kořen do Cukru aneb do
Medu / rowně jako Záwor a Woman / a tak geg y k nám donásegi. Strogj se pak y
w Němcích, y w Wlassích, y w nás w Čechách, tímto spůsobem: Wezmi pěkného
wyzralého Prustworce / naleg na něj čisté studničné Wody / wař znenáhla ažby změkl / a
hořkost z něho trochu se wytáhla: Potom geg wyčisť od wlášení zewnitřn kožky: Kterýžby
hrubě nabobtel, rozkrágeg geg na dyl / a budeli gesté hořký, nech ho zase zewjti / a wysuš geg
na Sýtku wlásemém. Potom naleg na něj tak mnoho na husté zwařeného Cukru, wšak
nehorkého / ažby se w něm koření potopilo / nech státi za den a za noc / aby Cukr tu wšakost,
kteráž w koření gest, do sebe wtáhl: Ten pak zase proced a zwař, až do hustosti Syrupowé / a
wleg opět teplý na též Koření. A to děleg tak dlanuho / až w něm žádné wodnatosti nebude.
Tak strogénj Prustworec gest zwláště dobrý studnému a mřlému Ziaľudku / kterýž w sobě
má mnoho zlych wšakostí: Neb ge strawuge / a posyluge zažiwání / dáwá womny duch / otwí
rá zacpánj wnitřních audiu / žene moč a proprawuge ženský kwět.†

z Prustworce také dělá se Syrup aneb Tranť, řečený Oxyamel, to gest Ocet Me
bowý, proti zastuzeným Gatrám a Slezyně, velmi prospěšný, tímto spůsobem: Wezmi

gott vry für alle woffhat galob...

fol.
280.9

B
W

C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z

A Brwnj Kniha Herbáře/

C gednu Libru Prustworce zhruba protlučeného / naleg na něj Ocet / přikreg a nech tak státi tři dni a tři noci. Potom zwař až do polowice / a procedě skrze čistý lněný ssátek, přideg Medu což dosti gest / a wař znova až wšfečen Ocet wywře / a budeš mjeti Oxymel Prustworcowý : Z něhož dáweg gednu Uncij aneb dwa Loty ztjž, ráno s wařem nau gichu tehož Kořene.

Zewnitř aneb from žitwota.

A Kterýmžby se ženám Maternj žly zacpaly / aneb přirozený gegich kwět se zastawil / ty magi tento kořen sobě dáti zwařiti, a Wannu wdělati / a w té se meyti.

A Sstáwa aneb Safft, kterýž se z tohoto kořene čerstwého wypresuje a wytlačuge, do temných očí wpustěný, činj ge gasné a swětlé.

A Prustworce slowe Křečy ⲕⲣⲉⲥ vel ⲕⲣⲉⲥ, Arabstý Vage, Latinský Acorus, Acorum, † Sstíška Prustworcová, Iulus. † Wlastý, Španyelský a Francauský Acoro, Německý Kalmus aneb Ackermurz.

D Koprniřku. Kap. III.

Koprniř. Meum.

Muttelina.

Gmėno. Spůsob.

Koprniř proto se tak gmenuge / že gest Bylina prutem y listjm k Českému Koprui podobná / wssat wewssem tlustšj, zwýššj dwau loket / při wrchu prautj nese w okole / na němž wssudy wškol kwět roste / rovně gačo na Českém Koprui. Kořenůw má množstwj rovných y křiwých / libě wonných a kausawých.

Mjsto, kde roste.

A Tato Bylina roste na Horách a mjstech weyslunných. Semene ani listj w Léčstwj nevwáme / než toliko sameho kořene / kterýž se na Podzým kopati má.

A Kořen ten, kterehož Apatěkáci až posawad mjsto Meum vžjwali, není prawý : Nebo má ssinat a chut gačo Někow / prawému Meum wewssem nepodobnau. Těch to čas

o Bylinách a Stromích.

5

to časů z Apulie a země Wlaske přinášejí se Kořen / gaťž tuto wymalován gest / a mno- A
 zý z věcných Muzův za pravé Meum geg magi / gaťžoli se wewssech částkách s wy-
 psáním Dioscoridis nestownáwá: wssak poněwadž se od giných věcných Lidj za ten bý-
 ti pokládá / a gaťž oni dowozugi, wssed u moc má toho Meum, gaťž také gegich smysl so-
 bě oblibugi / a Apatekáci na potomný čas za ten ho vžiwati mohau. W Apulij řikagj mu
 Imperatrix, to gest Cysařský kořen / kdez také na weliké slo wo wzat gest / žeby měl byti
 vžitečný proti Gedům, a gedowatým živočichům.

Přirození, moc a skutkové.

¶ Koprniř gest přirození Ohniwého / horčy na třetím, a suchý na druhém Stupni.

Wnitř aneb w životě.

¶ Kořen w Wijně aneb Wodě wařený a pitý, zastawený moč žene z zacpáných Led-
 win a Měchyře / ano y wsseligaké zacpání Gater a Slezyny otwírá. To tež činj w Pra-
 chu přigatý / aneb drobně zkrágený. Rozhání wětrnosti žaludka / a vřocuge žření.
 Spomáhá také studeným neduhům Matky / a nečistoty gegj wen wyhání: neroliko do
 života přigatý / ale také kdyžby ženy ten Kořen zwařice, nad nim seděly / a tu páru sobě
 strže Trychtýř do Lina paussčely: Tolikž y bolestem Klabůw.

¶ Když gsau Prsy obtížene Plusem / z tohoto Kořene na Prach ztlučeného, a z Me-
 du, má se Lektwar vdeřati, w vstech držeti, a poznenáhlu požrati.

¶ Potřebuge se tohoto Kořene pro geho dobrotu a moc y do Dryáku, a giných Léo-
 kařstwj / kteráž Gedům odpjragj. Kdožby pak toho Kořene přes mjeu požíwal / bolenj
 Glawy wwozuge.

Zewnitř aneb from života.

¶ Ženám zástawa gegich se obměkčuje a proprawuge / kdyžby tímto Kořenem zwa-
 řeným Lino sobě pařily / aneb w něm se myly.

¶ Proti těžkému wody paussčej aneb močenj Dětem: zwař tento Kořen s Komo- B
 nicý a s Kmenem w bslém Wijně / a přidadauc Olege, smjcheg spolu / a oblož teplým
 Djetěti lůnko.

¶ Koprniř slowe Řecký ^{μύρον} Mijon, Arabský Mu, Latinské Meon aneb Meum, Wlasťky Meo,
 Španyelsky Pinillo. Německý Bärillen, das sie der Beermutter sonderlich wol bekompt.
 Item, Beerwurtzel / gaťž y Latinské řikagj mu někteř Anethum urlinum, Foeniculum
 urlinum, to gest Nedwědj Kopr.

* Muttelina.

M A Šwenečských Horách roste Bylina, obecněmu Meo aneb Koprniřku podobná /
 toliko že Listj má trochu širši / a Kwět drobet pečerwenalý. Dobytel gi welmi rád gi /
 a Kráwn po nj dobré Mléko dogi / gaťž y po obecném Meum aneb Koprniřku. Gesnerus tak
 smeyšl / že se té Byliny vžiwati může mýsto Dauci Cretici. Dobywatele té Byliny řikagj
 Muttelina aneb Mutri.*

o Balgamu planém. Kap. III.

Spůsob.

M Planý Balgam gest Bylina, magich Listj nápodobně Porru /
 wssak delši, tenši, a twrdši. Prut od kořene paussčej toketnj / a někdy del-
 ši, heanatý / w prostřed má bily děnj / rowně gaťž Bez aneb Sýť wom-
 né. Při vrchu Lističko nese mensši, stkwjcy se gaťž Swězdy / a mezy ni-
 mi Semjčko, rowně gaťž w Klasu, názele né barwy se nacházy. Kořen
 má černý, obdlažný, křsmatý, wespoleť sewřený / w některých místech okrauhlý,
 gaťž

¶ Druhá Kniha Herbáře /

C jako Olivoy / w některých pať stromů po černasý, vůně libé, a chuti hořké. Pro podobnost w pať, kteráž má s pravým Galganem, nazván gest Galgan planý a lesní.

Místo, w kterémž roste.

¶ Koře w zemi vlhké a mokré / tež y na Lukách a w místech dobře wypravených. Nejlepší přináší se z Syjské a z Egyptské země, dodány z Alexandrye. A ten, domácí náš Galgan wysoce mocý swau přewyššuge. Kopá se Kořen na Podzým / a dobře wyčištěný od zemnatosti, wysušuge se w stínu. Za nejlepší drží ten / kterýž gest hustý, neslýchý, plný a ostrý / a kterýž s galkausy perností vůni libau od sebe wydává.

Dlouhý planý Gal. *Cyperus longus* cui ad gan / a při něm listi diti sunt folium mucrogeho spicaté ykwit. nes atq; ipsius flores.

Okraslý planý Galgan. *Cyperus rotundus*. *W. listy z Syrie, počerwe *Major Syriacus subnały. †Menší welmí won. ruffus. †Minor odorany z ostrowa Kréty, černý. tussim^o Creticus, niger

Přirození, mocy a skutkové.

¶ Kořen planého Galganu zahřívá a wysušuge bez kausawosti / a průduchy žil otvírá.

Wnitř aneb w životě.

¶ Tento Kořen na Prach ztlučený, a ztíží gedne čtvrtce w teplém Wíně pítý, žene moč / Ledwý od Kamene a Písku wyčistuge / zacpání otvírá, w počátku Wodnotedlnosti. Spomáhá y vstěnutým od Stírání, tež v Wíně pítý.

Zewnitř aneb from života.

¶ Když se k tomuto Kořenu tak mnoho přidá Bobkůw, a spolu v Wíně se waří, a flastr z toho vdělá / přiloží se geg teplý na Břicho naduté wodnotedlného Čřlowěka / splastuge a zahání Oroč.

¶ Když ženy z těchto Kořenůw pármu sobě vdělají / a Matku nad nimi paří / aneb w způsobu flastru na Lino a Ledwý teple přikládají / prospívá jim welmí vžitečně k proprawení zacpaných Rodicých audůw / a k upřiwedení ženské nemocy.

¶ Wzdrowuge Nessrowice rozgřdawé, w vstech aneb w tegných místech / kdyžby se Prachem z tohoto Kořene zasypaly. Dává se Kořen y do flastrůw zahřiwagjých. Kořen žweykáný zahání zly smrad aust a dyhání.

¶ Planý

Planý Galgan slowe Řečty *καπύ*, Latinský Cyperus, Wlasťy Cypero, Arabský A Saherade, Španýlsky Iuncia, Německy Wilder Galgan.

Galgan.

Galgan wětš. Galanga major.

Galgan menš. Galanga minor.

B

Spůsob.

Galgan, Latinský Galanga (Arabský Caluegiam) od Dioskoryda a starých Řeků není vypsaný. Nachází se dwogi/menš a wětš. Menš Galgan gest tenký, křivý, vzlovatý Kořen/wnitř zewnitř zbrunátná červený aneb Šarlato- wé barvy/wůně libé/chuti perné, kausawé a páliwé/gaťo Pepř aneb Zázwor/w spůsobu a vůni Cypero, to gest planému Galganu rovný: protož geg některý Cyperum Babylonicum nazývají. Nejlepší gest těžký, netěkavý, červený, vonný, a w chuti velmi perný. Nedávno geg k nám ze Wlach poslali/ale nerád zůstává w našich zahradách/gaťo Průstwowec aneb Kalmus. Některý Pokladači berou Kořen planého Galganu/obalují geg a močí w Ocetě a Pepři/potom za Galgan prodávají. Ale ten podvod shledán býti může/aby na tímž Kořenu zewnitřní Kůru odstranil/tedy w prostředku aneb wnitř nemá žádné pernosti a ostrosti/gaťo Galgan inští má.

Přirození, moc a skutkové.

Galgan gest horký a suchý na třetím stupni / * gaťo se to z ostrosti a kausawosti geho poznati může: Zahřívá, rozděluge, ztrawuge, ztenčuje a otvírá. *

Wnitř a w žiwotě.

Galgan vžitečný gest proti wšechněm neduhům / křečž z studenosti a nadymánij pocházegj. Posyluge žaludka / pomáhá k zažíwání / zahání omdlěwání, záworat y smradlawý duch / buďto žeby geg w vstech žweykal/aneb w dobrém Wíně pil, a w Meslisowé wodě přigal.

Galgan držený w vstech, wzbuzuge k chlipnosti.

D Nar.

Nardu Indyánském. Kap. V.

Nardus Indyánský. Nardus Indica.

Spůsob.

D Ento přespólnj, cizj, znamenitj a welmi wonnj Nardus Indyánský, téměř wssudy w Apatekách dobře spravených se nachází. Slove Spica, to gest Klas / ne žeby právě Klas byl této Byliny / kterýž při vrchu obyčegně býwá / gakž se zdá některým Bylin nepowědomým : ale že to Kořenj má podobenstwj Klásu, Spica, to gest Klas se gmenuge. Aprotož žádného w tom rozdielu není, řekneli kdo Spikanard aneb Nardowj kořen: wšdycky zagistě tím gmenem rozumj se toliko kořen Nardu Indyánského / kteréhož samého w Lekařstwj potřebngeme.

Misto, kde roste.

Tento Nardus roste w Indij na gedné Hůře / kteranzto řeka Ganges, pod ní tečouce, swlažuge. Kořen suchý k nám se přináší z Alexandrye Egyptské / spolu s jiným Kupectwjm a Kořenjm / kteráz se odtud každého Roku do Benátek dodáwagi. Nejlepší Nardus gest krátký, lehký, křinatý, žlutý, čerstwý, pevný, wonný, gako plavý Galgan / chuti náhořké, a Gazyk brzo wysusugicj.

Přirozenj, mocy a skutkowé.

Nardus gest přirozenj hořkého na prwnjm stupni / a suchý na druhém zplna.

Wnitř a w žiwote.

Tento Klas obyčegně s Rhabarbarum do žiwota se dáwá.

Tento Kořen w Wjně aneb Wodě wařený a pitý, rozhánj wětrnosti / žene moč / prospjwá proti nedostatům Gater, žlautenice a Golestem Ledwj : Posyluge mozkú / y wssechněch giných audů Těla, wnitř y zewnitř / gakýmby ho koli spůsobem kdo požjwal.

Kořen na Prach ztlucený, a w kyselém Wjně pitý, zastawuge běhawku / tež y roč ženský / zwláště bily, Alba menstrua řečený. A ženy owssem netoliko geg pji / ale y w kyselém

selém Wíně zwařic, od spodku gin se pařiti, aneb nad nim seděti magj. Prach ten vzdra- A
wuge také oteklau a zahnoženau Matku/ w subtylném Pytelčku do Lúna wecpány.

¶ Dioscorides prawj/ že tento Kořen s studenau wodau pítý, zahánj nechutenstwj/
wtrocuge hryzenj a žřenj žaludka: Ale nemusj woda býti syrowá/ než prwé zwařená a
zase vychlazená.

¶ Přidává se tohoto Kořene y do Dryátu, a giných Lékaw / kterjž se proti Ge-
dum strogi.

Zewnitř, aneb from žiwota.

¶ Když ženy v wodě sedj, w kterězby tento Kořen prwé : wařen byl / splaskuge a
vzdrawuge při nich otekl Matky / a od wšeliké nečistoty gi wycistuge / vyhánj wen
Plod y ženskau nemoc.

¶ Komužby obočj došl sprchly a oblezly / ten zase y peg často Prachem tohoto Ko-
řene / aneb obkládeg aneb smačeg gichau z něho wařenau / a stane se, že potom haussstěgi
růstj budau.

¶ Někteřj tento Klas suchý kladau do bšleho Wina/ a w Sklenicy dobře zacpané,
za některý čas na Slunce wystawugi / potom dystyllugi in Balneo Mariae, strowným a
mírným ohněm. Kdožby pak zelený a čerstwý Kořen mjtj mohl / nebyloby ho po-
třebj do Wina klásti. A wšak znamenitá gest Woda proti wšechněm giž oznámeným
neduhům / zwlaštic proti Sstaku, Závratu a omdlěwánj pitá / a na Pulsy žil, tež y na
židowiny potjraná.

† Z toho Nardu (gafž některj smenšlegj) připrawena byla ta drahá Kasi/ kterauž Ma-
ryna Magdaléna Pána Krysta pomazala. †

¶ Tento wyborný Klas slowě Latinské Nardus Indica, Arabsky Stumbel, Sspa-
nyelsky Azumbar, Francusky Aspic de outre mer, quasi Spica ultra marina, to gest Klas
žamořský/ Wlasťy Nardo, Německy Indyanischer Nardus.

Nardu Celtyckém. Kap. VI.

B

Spisob a místo.

Neltycký aneb Řzimský Nardus, aneb (gafž geg ginj gmenu-
gi) Rocmaudek, roste we Wlasích / na horách Ligurie, tež y w Germa-
nii, na některých wysokých horách Tyrolských, Korytanských a Sstyr-
ských / nedaleko od Judenburku. Gest Bylinka neweliká / listu odlauž-
ného / barwy nážlutlé / Prutu tenkého a krátkého / kwětu žlutého: Ko-
řen spicatý má podobenstwj Klasu / a při něm množstwj włásmička tenkého, wonné-
ho / což očitě gedenkáždy při tomto wymalowánj spatřiti může. Nemálo pak se meylj
ti / kterjž tento Celtycký Nardum a Saliuncam (Selung Německy) za gednu a tauž
wěc býti pokládagi. Proti čemuž důwodné přjčiny gsem vlázał, w mých Latinských
Commentarijs in Dioscoridem, a w prwnj Knize mých Epistol / kamž také Čtenáře
odšylám.

* Podle této Figurny Rathnosowny položil gsem tuto gestě giné pokolenj Celtyckého Nar-
du / kterěž Clusius in suis stirpibus Pannonicis lib. 3. cap. 12. wypisuge. Prautkowě té Byli-
ny několik listů gšau ofazenj / magice wedlé sebe giné strowné wyrosile Katoliskj / s mnohý-
mi kwětky. Gest také tuto wymalowaný Hirculus, kterýmžto tak dobře za našich časů, gako
za wěku Dioscoridis, Celtycký Nardus se šfalsuge / gafž toho in Aromatum historia D. Gar-
ciae lib. 1. cap. 33. Clusius z własnjho swěho wyšetřenj dowozuge. Tomuto Hirculo gest
Bylinka giná podobná / kterauž gsem podle něho wymalowati dal. Má kořen tlustý, gako
malý prst / zespod strowné włásmičko / syce nežle wonj / a má tež takowé listj gako Celtycký
Nardus.

B

Glas

A Brwnj Knha Herbáře/

Čas kopánj.

C

¶ Kopá se Kořen Měsíce Čerwence a Srpna. Nebo na Podzým wadně a trati se. Chwálu má ten, kterýž gest nový a čerstvý / wůně libé, kořene hustého, plného, celistwého, nesypleho a křehkého.

Celtycký Nardus. Nardus Celtica.

Nardus Celtica.
* Hirculus. † Hirculo cognata.

Přirozenj, mocy a skutkové.

D

¶ Celtycký Nardus zaběhává a wysussuge jako Indyánský / a gest též mocy : wssak máto trochu horčegssj / a netak hrubě suchý.

Wnitř, aneb w žiwote.

¶ Celtycký Nardus v Wjně pítý, dobře činj žaludku, Slezyně, Ledwinám a Měchyři. Nebo žene moč / a vzdrawuge gedowatá wssiknutí.

¶ S Octem pítý, spomáhá proti oteklým otokům Gater a žlautenicy. S Pelyňkem wařený a pítý, zpuchnutí a nadýmání žaludka zplastuge.

¶ Celtycký Nardus slowe Řecký *καλνδάρη*, Latine Nardus Celtica vel Romana, Wlašsky Nardo Celtico, Francousky Nardus Gaulois, Německy Seltischer Nardus.

D Nardu Hornjm. Kap. VII.

Wjsto a spůsob.

¶ Ento Nardus roste na Horách / nejlepší w zemi Syrské a Cylické / též w Illyriku / odkudž mi také tuto zrostlinu odeslali / galž gsem gi tu wymalovati dal. Má listj podobné welikému Rozliku / wssak daleko menšj / a bljže kořene nic nestěhané. Prut gest jako při Rozliku / nětco máto tučny, okrauhlý / při vrchu vychází krásný kwět / barwy zbrunátna Sfarlatowé / zawěššený zcela na zelené spíce / a libé wůně.

¶ Tento

Tento Nardus má dva Kořeny, w spůsobu dwau Wageček / v velikosti Ol. A
vel / Kůra na nich gest černá.

* Ale t: dva Kořenové newjdny gšau okrauhl / než nědy dluž / gals spůsob Fial-
ry. od Autora wymalované. patrně vřazuje. Někdy z Kořene tohoto s obau stran wyrostá
dlauhé vlášeníčko / a dáwa z sebe vůni, gako Indhánstý Nardus. *

Hornj Nardus. Nardus Montana.

Hornj Nardus / s del. Nardus montana 'ongio-
řim Koř. njm. ribus radicibus picta.

B

Přirozenj, mochy a skutkové.

Tento Nardus hornj zabývá, ředj, ztenčuje a rozděluge / wssak s galymsy pro-
wným whromadu ztahovánjm. A což se o mocy Celtyckého Nardu wypisowalo / to se
o tomto Hornjm také rozuměti má.

Ažedy slowe náps o bpaři, Latíně Nardus Montana, Wlasty Nardo Montano,
Francusky Nardus de Montaigne, Německy Bergwardus.

S Spik anardu obecném aneb domá-
cím / a Lawenduli. Kap. VIII.

Gměno a pokolenj.

Omněh Nardus gest dwogjho pohlawj / Samec a Samice.
Samec slowe Spikanard / od křasowitcho kwetu : Samice Lawen-
dule / snad protože gj w Lázně k mytj slawy, a k gíným wonným wěcem,
mnoho wřwagi.

Spůsob.

Tyto dva Strůmký spořu w gednu Kapitulu gšine pogali. A bo tak welmi
w Kořenu, w prutu, w listj, w kwětu, Semenu, a summar t: měř wewšsem k sobě pos-
dobnj gšau / že mnohokrát dosti pilně na ně patřej, sotwa geden od druhého rozeznati
mohau. A gak Lawendule tak y Spikanard oba sa k řjčkowě dřewnatj aneb Strům-
kowě křowatj, rowně gako Rosmarýn hustého listu / nemnoho křtku gednoho wřššj.

B ij

z prostředku

A Brwnj Kníha Herbáře/

C z prostředku listj vychází Prautek čtverhraný, tenký / vyšší nežli gedné pjdí / s mno-
hými bezpočtu obdlažnými, vzkými, tlustými, a popelaté zelenými listky / a při vrchn
toho Prautek květ brunatý / z galychsy mošniček wssudy wúkol / Formy a spůsobu
pšemičného klasu. * Nachází se y glný spůsob Lawendule, s širším listim a s bílým
Květem / kteráž před několika lety w Nidrlandských Zahradách velmi obýčegná byla. *
Kořen gest wsecken dřevnatý a křinatý : Semeno počernalé / z něhož mladá křo-
wicek vychází / ale mnohem dřívě, když se s wětvičkau odlomí / a zase do země wsadí /
z Gara aneb na Podzým. A Spikanard wewssch částkách Lawenduli přewyssuge:
Nebo gest vyšší, hustší, širší, šlejší a vůně sylnější. Proti tomu Lawendule nižší,
křatší, vzší, čedší, mdlejší / brunatnosti šlejší, obýčegnější / Kwětku rozložitéjšího
a vůně libeznější.

Spikanard. Spica domestica.

Lawendule. Lauendula.

Čas.

A z Gara tito Strámkové aneb Křowinky zase se zelenají / kwetnou Měsíce
Čerwna a Čerwence / a těch časůw spanilý a wonný kwětowé gegich zbíratí se magj.

Složení, moc a skutkové.

A Spikanard a Lawendule zahřiwagj a wysussugj (ač Samec sylnější) na druhém
stupni / a gsau subrylné podstaty. Přespolnímu Wardu nemnoho napřed dáwagj.

Wnitř aneb w žiwote.

A Spikanard a Lawendule gsau dvě znamenité Byliny, proti wssechněm stude-
ným neduhům: Mozku a Suchýchžil aneb Uerwůw / totižto Ssláku, Záwratu, Padu-
cy nemocy, přelísnému spánj, Křeči, Třesenj, Kontraktu aneb šklíčenj auidůw. Zahří-
wagj mdlý a zastuzený žaludek / rozhánějí wětrnosti / wywodj moč, ženstý kwět, šlážko /
a zahřiwagj Matku. Zaspánj w Gatrách y w Slezyně otwíragj / a tím odnímagj žlau-
tenicy, a Wodnotednost zwláště spočátku / když se k nim Jablečníku, Skořice, Wla-
ského Koprů, Zromowého a Apichowého kořene, přimysj. Proti wssechněm giž dot-
čeným nedostatkům Spikanard aneb Lawendule bylina y Kwět může se v Wjně aneb
Wodě wařiti / a z toho pšti za několik dnůw pořád.

A Také

¶ Takowau moc má y Woda z nich pálená / a gest dobrá proti omdlěwání / Když A
Čłowěk leží nemlucwě / aby gi tři aneb čtyry lžice plné wypil / a Pulsownj žily tauž Wo-
dau natřel. † Pálj se takto : Wezmi kwětu Lawendulowého / moč geg v Wně přes noc /
potom in Balneo Mariae dystyllug / budeš msti welmi sylnau Wodu k mnohým wěcem potře-
bnau. Gini kladau Kwět do Skleně kelby / skropugi a swlážugi geg wodau / a potom tymž
spůsobem dystyllugi. A tato woda gest něco lehčegši a libegši k upřigetj nežli prwnj. †

¶ Proti Sřaku : Wezmi kwětj Lawendulowého dwa Loty, Kubeš gedem Lot,
Musřkatu tři Loty, Skořice dwa Loty, Galganu gedem Lot, zrn Powinkowých po
plnu Měřicy sebranych, gednu čwrtcey : To wšěcko protluc / a naleg na to Wina do-
breho tři žeydljky / wody Jwowé a Majoranowé gedem žeydlj / nech w teple státi za ge-
dem Měřicy / a wždycky každý den hybeg čisté : Potom sřze sřatek proceš do Sklenice.
Wezmi pak Ambrey gednu čwrtcey / Musřkum dobreho pól čwrtce / a to obě spolu za-
waž do sřátku / zawěs na nitce do Sklenice / nech státi w teple, a často hybeg. Z toho
Když potřeba, vžjweg ráno gednu lžičku aneb pól lžičky. Starým lidem welmi vžitečné
gest / a rozum y pamět zachowává.

¶ Dělá se Lektwar z týchž Kwětj / rowně gačo z Kůže a z Fioly / a vžitečná gest pro-
ti wšěchněm nahoře dotčeným neduhům.

† Strogj se také z Kwětu Spikanardowého a Lawendulowého welmi dobrá Lektwar /
tak aby k gedně každě Libře kwětu wzał Sukru čtyry Libry / a to obě spolu dobře zelaufel a za-
dělal / tim spůsobem, gačo Lektwar Karassilátowau dělaji.

¶ Kdožby chěl msti Wino Lawendulowé : Wezmi Saudel malý / naplň geg Wnem /
potom wlož Kwětu Lawendulowého do Pytljčka Gendelinowého aneb Tassatowého / a ten
Pytljček zawěs do Saudku. To wino vžitečné gest starým a studeným lidem / sřawuge zbyteč-
né wřkosti Hlawy y Mozku / sřaužj proti Závratu, y giným wšěckým nedostatkům Moz-
y Zlůdka. Zwlastě pak toho W. na pozjwati magi Lidé / oněž se Sřak pokaušj / a žrenj B
w žiwotě mřwagi. Dělá se y znamenitý Decet z Lawendule : Tak aby nepřwé Kwět vsuřil /
a potom do Wina aneb do Octa dobreho wložil / tak gačo se Karassilátowj Decet zaděláw i.
Ten Decet magj za weliké posylowání Srdce / aby omdlěwagjčmu Čłowěku Pulsownj ži-
ly gim potřel / aneb sřátny lnuie w něm namáčege, přikládal. Kůže se také y Hubice w něm
omáčet / a wřawicně k nj woněti / aneb ruce w němž meyti aneb swlážiti / a k nim woněti. †

Zewnitě.

¶ Spikanard aneb Lawendule w Octě wařená, a gicha ta w wřtech na křutě Bo-
lawém zubu držaná, wřocuge tu bolest / zwlastě když se k zubu Flusowé spausřegj.

¶ Kwět Spikanardowý aneb Lawendulowý, w páleném wjné močený, a Wino
to do anř wzaté, potracenau řeč zase nawracuge. Gest také dobré / aby gim chromé, stu-
dené audy potřel.

¶ Bylina obogj zewnitě přikládaná, Golenj Hlawy odgjmá / y Závrat. Gest také
vžitečná do Lauhu, k mytj Hlawy vřjwaná. Nebo mřleho Mozku náramně posyluge.

† Kdož má mřlý žrak / ten wřawicně k Lawenduli woněg. Lawendulowj Kwět
w Hedwábněm pytljčku zassřty, a wřawicně na Hlawě nosseny, odjmá bolenj Hlawy / a po-
syluge mřlé Hlawy. †

Spikanardowj Oleg / Oleum de Spica.

¶ Čerřtwého kwětu Spikanardowého, dystylluge aneb wypaluge se Oleg / kterýž po-
wřchu pálené wody splýwá / a swau sylnau wlnj wšěcký giné přewyřšuge / a kdož
chce, může geg sobě takto přistrogiti : Kaž sobě wdělati žrnec polěwaný, s dřekami na
dně / a nákláď do něho Kwětu Spikanardowého / a wřaw na druhý žrnec aneb na
Cynowau nádobu / a obmaže žrnec wřsudý wřřkol Těřtem, teř y Pokřěku, wřaw do
Pecy po wřtopenj. Sřtaupj dořů čistá Wodnatost / gačo něgať y Oleg, náramně wonný
Toho Olege vřjweg proti wšěchněm swřchu dotčeným nemocem. Neč gest mnoheho
vřřku a řřusené pomocy / a to gest welmi řřytě tegnosti / drařřj nadewřřecký wěcy.

Druhá kniha Herbáře

C Spikanard a Lavendule slovan Řečty a Latinské Pseudonardus, Spica, Spica-
nardus foemina, Wlasty Spico, Lauanda, Francausky Aspic, Lauande, Německy Semel
Spickanard / Lavendel.

Kopytníku. Kap. IX.

Kopytník.	Asarum.
1. Semen.	1. Semen.
2. Otevřený květ.	2. Flos apertus.
3. Zavřený květ.	3. Flos clausus.

Druhý Kopytník. Asarina.

Spůsob.

Kopytník gest Bylina, kterauž některý Lesní Spikan na zřetě-
gi. Listy nese křustice podobné / wssak okrauhlegši a měkčegši. Kvo-
ty má brunátné, Blynowým Pupením podobné / kteréž hned od kořene
mezy Listím vychází / a wisy na obdelaužné a tenké stopce / wonné, a na
pohleděni pěkné. Vprostřed toho Pupenu wnitř roste hranaté Semen,
winným zrním nápodobné / Prautek má hranatý a měkky / Kořeni množstwy tenkého, su-
kowateho a zřetěwaného, rovně jako Pely / než gest subtylněgši / wonné a chuti kausawé.
W Słowenar, ch na horách, v Pausteniška řčeniých, nad obyčejný, giny wětši a won-
něgši Kopytník se nachází.

Místo, kde roste.

Koste w místech stinných a wyprahlých / zwlastě při wřslich, w chrastinách a
w lesích.

Čas, kdy se kopati má.

Kawetne dwafrát do Roka / gednau z Gara a podruhé na Podzým. Má se ko-
pati a zbírati mezy Markama Božima, to gest od patnáctého dne Srpna, až do osmé-
ho dne Zářj.

Přirození, moc a skutkové.

Kopytník gest přirození horkého na druhém, a suchého na třetím stupni / zwlastě
ště pat Kořen geho / kteréž se také neywjee zřjwá.

Witě

Vnitř aneb w životě.

A

A Skutkové geho'gsau tito: Stenčowati, otwřati, rozpauštěti a wywoditi / a to wse s gakaufy trpkostí. Sedlácy nemagj lepsiho Lekařstwí proti Zymnicy nad to / když hrstku listí tohoto v Wíně aneb v Wodě zwaří / Medem osladí / a za několik dnů pořád ráno z toho pigj. Nebo Stolicemi vyhánj hrubé wlhkosti, slemý a žluč / často krátě y dáwenjím. A Dioscorides piše / že Kopytník purguge, gafo Keychawka. Když se má přigimati, dobré gest, aby k němu přidal Musskátoweho kwětu / Skořice a tomu podobného Koření: wsať těchto ženemagj ho piji / nebo nebyloby bezesřody y gegich, y Plodu, kterýž w životě nesau.

A Kopytník v Wíně přes noc močený, a z toho ráno teplý trník pitý, otwřá zacpaná Gatra, Slezynu a twrdě zpuchliny. Týmž způsobem vřjwaný, pomáhá proti Wodnotedlnosti, žlautenicy, zastaralé bolesti Kyčel, syrtawosti a Káslí.

A Proti wodnému Teletí takto prospěšně geg strogiti a vřjwati mocy budeš: Wezmi Kopytníku což chceš / wlož geg do nowého hrnce poléwaného / potom naleg naň nowého Mstu / a zamaž hrnce dobře / a nech státi za dwa Měsíce: naposledy proceš skrze sítě / a pjráno y v wečer. To wjno Wodnotedlnost, žlautenicy, Zymnicy čtvrtého dne vzdrawuge / posyluge Měchýře a Ledwí / a wyborně Břicho čistí od wlhkosti zbytečných.

A Někteří z Kopytníku wjno strogj w čas zběrky, rovně gafo z Petyníku / a vřjwa gi ho proti giž oznámeným nedostatkům / tím způsobem, gaž powědmo.

A K močenj má se wřiti gedem Lot / w Prachu pak může se ho přigiti čtvrtce gedna aneb dvě. * Někteří to listí geho'gsau Křesice Káge dáwagj Koním s obrokem / nebo se po něm čistí a čerstvějši býwagj. *

Zewnitř aneb from života.

A W Lauhu zwařený Kopytník, Mozku a Nerveu posyluge / kdožby sobě tím lauhem hlavu myl / zwlaště kdyžby z nastuzenj takowý nedostatek byl / a zpewňuje B aneb zachowává wlasý.

A Kopytníková šťáwa s Thucij smjchaná, a do kautů Očí wpustěná, čistí zrak / a odijná mrákotu y jiné nedostatky.

A Kopytník s Pryskyřicí, kteráž slowe Laudanum, do dřewěného Olege wloženy / a na Slunce za dlanby čas wystaweny / kdožby takowým Olegem Páteř při teple sobě mazal / přiwodí Pot / a třesení Zymničné, prwe nežby přišlo, odhání.

A Kopytník slowe Kžedý *Κράδος*, Latinské Asarum, Wlasčy Bacchara, Španylský Asara Baccara, Francouzsky Carabel, Německy Haselwurk.

Giné pokolení Kopytníka Asarina.

A To Bylina nachází se na horách / a poněwadž Kopytníku téměř podobná gest / gmenugeme gi Asarinam. Listí gegi na zemi leží / a gest okrauhlegši a chlupatějši, nežli obecného Kopytníka. Okrauhlost poněkud gest nerowná / Prautjčko malé a chlupaté / Kwět se stownává s Rmenowým kwětem / toliko že menši gest / a libě woní. Má množstwí vzlowatých, tenkých, ostrých Kořenůw / kteříž gsau chuti perné, a poněkud hořké / a netať libě wonějši, gafo obecný Kopytník.

Přirozenj, mocy a skutkové.

A Tato Bylina gest hořkého a suchého přirozenj / střhá a rozděluge.

Vnitř aneb w životě.

A Bylina v Wíně wařená, aneb Prach zřj gedné čtvrtce s Wjnem smjchaný a pitý, přiwodí Stolic / vyhánj wen hrubý slem a Melancholij: Prospřwá proti Wodnotedlnosti / proti bolesti od Francouzůw a Podagry, žlautenicy, padaucy nemocy, mrtwicy: žene moč / a ženskau nemoc přiwodí / Čerwý w Břisse mořj. Bylina na Podzým se zběrá / a w sijně sush.

B iiii

D Rozlika

A Brwnj Kniha Herbáře/
D Kozliku. Kap. X.

Kozlík / při něm Květ,
S. meno, a obzvlášť
nj List.

Phu. Valeriana major,
& seorlim ipsius flosculi,
semē & folium peculiare

Obecný Kozlík / při
něm geho Květ a
Semeno.

Phu minus & floscu-
lus ipsius cum se-
mine.

D

Gmēna.

Kozlík gmenugi Apatěkari Valerianam. Slove také Německy
Demmenmarck, Katzenkraut a Augenswurz / protože Kočky rády k tomu
Kořeni woněgi / a tjm Očj svých posylugi.

Kozlík a spůsob.

Kozlík gest troj : Wětšj, Menšj a Nymenšj / gaťož z těchto položených figur
poznati se může.

Wětšj Kozlík nese Listj kawiášu velmi podobné / kromě že tohoto gest wětšj /
a ne tak velmi rozdělené : Prut má loketnj a vyššj / hladký, prázdny, měkky, pomodra-
lý a sukowatý : Při wrchu nese pěkný bily Květ aneb okoleť / ač sprvu nežli se otevře,
zdá se býti brunátně pobělavý, aneb tělně barvy. Semeno když dozraje, mizý, gaťo
v Locyky. Kořen gest ztlusstj maleho Prstu / křimatý, gaťo Kofatec / magicy spletené
włassemičk / názlutě, wonné / sylnau gaťausy wůnj / rovně gaťo Sspikanard. Koste
při Wřssich, a w zemi wstawičně wlhě / y také na plánjch, Zuleblech a rowinách.

Menšj Kozlík, kteréhož obyčejně vjzwáme, a téměř wssedněm známý gest,
listj má Gesenowé / aneb gaťo strom Kžerabinowý hladké, načernalé a pozemi rozlože-
né. Prut a okoleť má gednostegneho spůsobu, gaťo wětšj Kozlík / kromě že wewsslech
swých částkách menšj gest. Kořen gaťo Čertkus hogné, pobělavé, spletené / wůně
sylné a libé, gaťo Nardus. Koste w zemi mokré, a při wodách. Trema na Lukách mo-
krých a w Přikopjch.

Nymenšjho Kozlíku listj strownáwá se s listjm welikého Kozlíku / kromě že gest
menšj. Prut má hranatý a pidi zweyššj. Při wrchu wřazuje se Květ aneb okoleť ma-
líčký tež barvy / gaťo při girých oznámeno. Kořen geho gest malý, pobělavý / magicy
wůňkoš množstwj włassemičk a velmi wonneho, Koste při Horách, w zemi wlhě / tež y
na mokřých lukách.

Glas

Čas kopání.

A

W všech třech Kozlíků kořen kopá se na Podzim / a suší se v stínu. Sluší pak pilně šetřiti / kdeby se Kozlík sušiti a chovati měl / aby k němu Kočky nemohly. Nebo se oni rády po něm wálegj a slin / a kdožby takové od nich nakážené zeliny požíwal / mohl by w těžké nebezpečnstwí vpadnauti.

Nejménší Kozlík / s svým Kwětem a Semenem. Phu minimum, cui flosculus & semina sua appicta sunt.

Přespolejší Kozlík, s svým Kwětem a Semenem / a peregrinů, cū flosculis obzvláštně kausel Koře & seminib' suis & adjecta radicis portiuncula

B

Přirození, moc a skutkové. Vnitř w životě.

Moc w všechněch Kozlíkůw gest zahřiwagjey a wysussugjey na druhém stupni. Kozlíkový kořen wařený, aneb Prach geho do Wina wyspaný a pítý, ostrawuge wětrnosti / vkládá klánj a bolenj w bocích / lečj kapánj moče a řezawku / žene moč y ženský kwět / kterýžby se poněkud zastawil.

Kozlík s Lekořicí, s Ržečným wjnem, a s semenem Anyzowým wařený a pítý, odnjmá syptawost a Káffel.

Dává se y do Dryáku (což wssak o prwním Kozlíku toliko se rozuměti má) Aprotož vžitečný gest také proti gedowatému vssěknutí / a proti bolestem morním / netoliko kdyby ho w nápoji požíwal / ale kdyby k němu toliko woněl. Dává se prospěšně y k Traňkám, proti wnitřnímu ranění. * A zvlášť pak Traňku z menšího Kozlíku výswáme proti Prystýřům, Anthracem řčeným / y jiným podobným Wředům. *

Zewnitř, aneb krom života.

Wssedla Bylina y s Kořením, do kůdž gessť zelená gest, ztlučená a přiložená na Hlawu, krotj bolest / a střlenj w Hlawě odgjmá.

Item / Očjm a zrak u mdlému tento Kořen welmi prospěšný gest / aby geg zwazřil w silém Wjně / a křúpičku do Očj wpaussťel. † Aleb aby Prachu kořene Kozlíku wětsšího nětko málo každého dne ráno na čitrobu požíwal. †

Proti čerwenosti a bolenj Očj giste a skussené Lekařstwí: Wezmi Kozlíku, Apiachu, Citrocyle a Netřestku / ztluc to každé zvlášť / a wytlac z nich šťáwu / a wezma každé šťáwy

4. Brwnj Kniha Herbáře/

C dě sřáwy půdruhého Lotu / sleg wsecky w hromadu / přidada mezy ně drobtiw z bý-
lého Chleba aneb z žemli nestranych, což potřeby / vděleg měty flastr / a přilož geg tak
studený na Oči / dada mezy ně tenký lněný sřátek. Toto Lekařstwí přes noc pomáhá /
by pak Oči y křwj zalité byly.

† Kořen obecného Kozlíku na čisti a drobný Prach ztlučeny a wždncky ob den w půl quent-
le trumčtu W na smichany a přigaty zahány wsecky nedostatký zraků iškodjcy / dává ostrý
a gasný zrak / a zachowává geg při Želovětu až do smrti. Dotčený Prach může se y s Soli,
aneb syc w Pokrmích a w gjdle vžitelně k zachowání zraků vžíwati. †

* Valeriana rubra Kozlík čerwený.

Vylina tato wyrostá lokte žwenšji / a gestě nad to něco wyš / má Listy poněkud široké a
obdelaužné pěkně zelené / a při vrchu Prutu jako y Kozlík / nese Květů mnoho pospo-
lu počerwenalých : Semeno gest drobné / a brzo prchne. Kořen má pobělavý a obelauštný /
a chut jako Kramářské koření. Nachází se y s brunatými Květy / a Vylina tato menší
gest, nežli těch / kterých tuto wymalováný gsau. Okolo města Pisy we Wlaššich řikagi mu
Centaurium maritimum, a roste ho mnoho na starých Wěžích. Někteří strogi z něho Limo-
nium aneb Been, gini swedle podobensiwí gmenugi geg Valerianam rubram. Kořen gest
ostrý a wonný / pročez snad nezle s giny Kozlíky srownán býti může. *

† Kozlík slowe Kžedky ^{ῥῆζα}, Arabšty Fu, Latinské Phu, Valeriana, Nardus
agrestis, Herba Theriaca, Wlaššty Valeriana, Španyelsky Herua Benedicta, Francou-
šty Valeriane, Německy Baldrian.

D Kassij. Kap. X.

Spůsob.

D Kassia, kteráž nyní welmi často Lekaři k lehkému obměkčení
dřicha vžíwagi, gest Owotce wysokého stromu Egypťského / kteréhož
tuto podobensiwí dáváme. Zewnitřní kůra toho Stromu gest barwy
popelaté / dřewo wnitř twrdé, husté, a při kůře žluté / wnitř pak při ga-
ru černé / rovně jako Francouzové dřewo, Guaiacum řečené. Koře-
ny ma welike jako Wlašského ořecha / Listy špičaté. Celý ten Strom sylně wonj, do-
kudž čerstwý a zelený gest / ale gatkž vschne, hned wům trati. Od Katolesti wisy Trubi-
ce loketnj a někdy delší / gsau oblé a husté / kterážto když dobře vžragi, býwagi barwy
Wissnowé temné. Ty Trubice magi wnitř sřáwu černau a sladkau / netak wsludy
zplna, jako w Kostech Mozeť býwá / ale rozdišně mezy gatkými dřewnatými přihra-
dkami, co Penjžky okrauhlými / a přitom ženo, co Pečku, náramně twrdé / wseho spůso-
bu a podobensiwí jako Swatého Jana Chleba / tak že kdyby ge spolu smíšyl / gedno od
druhého sotwaby rozeznáno býti mohlo. Z té přičiny negsem na odpor těm / kterjž se do-
mnywali ty Stromy z gedného Kmene býti.

* Když se ta Z na dobře namoči / a pilně chowagi / wyrostá z nich Strom wetwsem po-
dobný Swatého Jana Chlebu : wšak potom dostává Listy delšího, podobného téměř listu
Wřesťwowému. Květ gest žlutý / jako na Janoffiku aneb Gemyšě / gatkž mi ge na gedné Ka-
tolesti s listim Wysecečený Pán Doktor Bernhardus Paludanus, kterjž w Egyptě y w gi-
ných dalekých Kragmách býwal, a s welikau pilností wšech wěcy wyhledáwal, podle ginych
mnohých přespólných kusůw pěkných, darowal. *

Místo, kde roste.

† Kassia roste w Zemi dobře wyprawené. Nejlepší Trubice Kassie z Nemšji
a z Alexandrye Egypťské k nám se přinášegj / a gsau čerstwé, těžké, plné, newelmi tlusté,
swětlé / w nichž žena wnitř nechčestj, když se gini třese. Nebo když chčestj, znamenj býwá /
že giž w nich přirozená sřáwa wyschla.

* Roste

* Kosti pak netoliko w Orientalské aneb Východní Indii, gals se obyčejně gmenuge / A in Egypt
ale y w Ameryce na Ostrowě S. Dominici a S. Iohannis de portu diuite. *

Kassia a Kwie gegi / Cassia solutiva ipsius flos, Trubice, list y Symé. siliqua, folium & semen.

Cassia Monspelliensium, cum suo flore, fructu, & cortice radicis.

Přirození, mocy a skutkové.

§ Stáwa Kassie zahřívá a volhčí na prvním stupni. Item / mocy svou obměkčuje, rozpřádá, rozpauští, Krew čistí, a zevnějši pěnokrevnosti vhašuje.

Wnitř a w živoře.

§ Vžívá se toliko té wnitřní Stávy a gako Mózku / kterýž Apatekárí gmenuge Florem Cassiae: hasý horkost Cholery aneb Žluči / vyhání y tu Cholery s flegmatyckým mlemem, lehkými Stolicemi. Může se bezpečně dáwati každého času starým y mladým Lidem / ano y těhotným ženám a Dětem / bezewšeho ostrachu a nebezpečnstwí: Moc gegi žaludku a Střew neproměká. Vnitř Lekaři obyčejně a bezpečně gi dávají před paustřením Krew, w prudkých a pálcivých zymnicích / a giných horkých nemocích. Kterž mldá Střewa magi / při těch gakešy nadýmání wzbuzuge / syce nic nesškodí: a wšak y takový nedostatek při ni odgimá se přidáním Skořice, Zázworu aneb Anýzu. Může se gi dwa Loty aneb pšestřetého Lotu pagednau přigiti / buďto aby gi tak samau gedl / aneb rozpustě w teplé Slepčij gisse, s giž oznámenými předawkem smíchál a pil. Včenj Lekaři přidawagi ledwěma Lotům Kassie, půl Lotu Hořkého prachu, Hiera Galeni řečeného / a gest to velmi dobře nařizenj. Nebo Hiera zosťuge a wzbuzuge Kassij k purgowání / zahřívá a posyluge žaludka / a brání nadýmání. Ale že pak Hiera tu Kassij (kteráž syce sama w sobě libá gest) činj hořkau: Protož z takové mšsenice strogi pět aneb šest Kulíček / kterýžto posypagi Cukrem / a gednau každau z nich obaljece do kausku Oplatku (pravě w Pivě aneb Wně smocného) tak zcela požragi / že té horkosti takměř nic pocyti.

* Gest také ten obyčej w Egyptě / že ty Trubice gestě zelené a nedocela zralé, do Cukru zadělawagi / a tak do Benateč dodawagi. Což nyní ne tak gest obyčejně / gako někdy pravě býwalo: poněwadž šrže to gne Kassij k dozráni se přetáželo / ano y wšelicy podwodowé tu dy zastarweni glau.

§ Kohož

I Brwnj Kníha Herbáře/

C Kohož Kámen těžce trápí, a častokrát napadá / ten každého Měsíce gedem den ráno w čerstwé wytažené Kasye vžjweg / a wywede s sebau Stolicemi slem z žaludka y z Střew / z kteréhožto slemu w horkých Ledwinách, Pisek a Kámen se spěká / podobně gačo z Hliny w ohnivé Pecy Tyhly. Ano někteří píší / že Kámen w tom Člso wěku růsti ani se rozmáhati nemůže / kdožby na každý den hodinu před Obědem tři čtvrtce Kasye přigímal.

Kdožby se obáwal něgakého Otoku horkého aneb Wředu w žaludku / ten proti takowému nedostatku spomocí Boží bezpečně hágiti se bude moc / aby každodenně pět hodiny před Gídem, ráno y v večer, gedem Lot čerstwé Kasye sjudal.

Kohož Oči bolejí, z přičiny ostrých a pálcivých slusůw / ten na Noc, kdyžby se již vložiti chtěl, má přigíti dva Loty Kasye / polehčí mu té ostrosti / a slus ten dolů sstáhne. * Krenh se ti, kterjž zato magi / žeby ta Zrna w Kasi aneb Semen, také purgowati měla. Nebo wětši moc magi w hromadu sstahowati a swirati. Anž také msto dáti se může tomu / aby Kúra od těchto Trubic wařená, Menles aneb Secundinam, to gest Ženškau nemoc a Lůžko wen wywoditi a hnáti měla. *

Zerwnitě, aneb from žiwota.

Kasya zerwnitě pomazaná, wdussuge Erysipilas, to gest zardění wsseligaké pod kůží / y giné pálcivé Nessowice na Kůži. Gest vžitečná y proti Podagře a giným bo-
lením klabnjm, týmž způsobem přiložená. * S Mandlowým Dlegem smichaná, a na Prsy pomazaná / když komu dussuo gest, welmi mocně spomáhá. *

Kasya slowe Arabsky do dnešního dne Hiarxambar : Galjoli in Auicenna lib. 2. cap. 197. nedobře Chiarfamar položeno gest.

* Calsia Monspellensium.

Eto Prosiliny okolo Říma mnoho se nachází / y také okolo Narbony w Frankrenchu.

D Koste Lokte aneb půdurubého zwenšší / má Prut rovně gačo Spartum, Listy podobné gačo Thymelea aneb Latwendule : Kěsíce Žerwna stoji plná Květů / gačo Strom Dliwový / kterjžto z zelena žlutí gsau / z nichž potom mnoho čerwených Sahůdek býwá / kterjž se Korišému Asparagu, to gest Hromového koření Sahůdkám připodobnugi / a gsau welmi lepatvé. Někteří Kůry z koření msto Calsiam ligneam vžjwagi. *

Konfe-
nan

tur Biblia Bo. S Skořic.

henia
Pro
VII.
Lit.

Brechudčena purgugich a obmekčugich Kasya, přiwedla mi tuto kupaměti Calsiam ligneam odoratam, to gest Kasiy wonnau / kterjž msto Skořice obyčegně vžjwáme / nemagice prawé a vlastnj Skořice, kteranz Dioscorides wypsal / a tak při nassi žustaneme, a prawjme / že Skořice gest Kúra gednoho Stromu / kteréhož gsem tuto wymalowati dáti nemohl : protože wewšší Europě nikdež neroste / než toliko w Indij. Nacházým pač, že ten Strom v welikosti a spůsobu gest Drmku podobný.

† Plinius píší, lib. 12. cap. 19. že za geho času, okolo Léta od Narození Páně XXIII. Barbari, to gest Národové diwoci, z nepřizné a zátwisti, wsslech Lesy Skořicé wypálili / a tudy ten wznesený a skawný Strom wyhubili a vyplnili. †

Spůsob.

* Kdož gest žádostiw o Skořic nětco wse wědět / čti Garziam de Horto, kterjž za dlaw-
hý čas w Indij Lékárem byl. On wypisuge ten Strom / že gest welikosti Dliwového stro-
mu / a někdy menšší s mnohými Katolestimi žhuru wyrostlými / Listy geho podobný že gest Li-
stí stromu Bobkoveho / barwy Sytronowé / Květ bílý / Dwoce okrauhlé a černé / tak wel-
ké gačo Listový Dřech, aneb menšší Dliwka. A domchšší se, že Skořice a Kasya nema-
gi tak

I Brwnj Kniha Herbáre/

C by zewnitř zlinan obmazaná byla / wstaw gi nad Pýčau do Pánwice / a osyp gi zewssedš stran prosýwaným Popelem / tak aby půl té sklenice w Popele, a půl wné nad Popelem stálo. Potom postav na ni ginau Sklenicy s Zemelnem / a pod gegi nos opět podlož ginau Sklenicy / do nížby přepálená Woda kapala. Když ty obě Sklenice tím spůsobem w hromadu spogjš / obwaž ge wůkol štátem lněným / namaže gegi prwe Třstím, s Manky a z bítka wagečného wdělaným / w tom místě, kdež se Sklenice scházegj a spogugi / aby ničudy nic čichnauti nemohlo. Zaděleg Oheň w Pýčle / a tak dystyllug. Woda kteráž spočátku teče, gest neylepsšj : druhá prwnj nemnoho napřed oddá : naposledy neylehčegšj vychází. Příba dobré Wody gest mlječná barwa. Takowá Woda lépe se wypaluge / když se Sklenice neobmazaná zlinau, aneb Cynowa Kolba, do Balneum Mariae, do wřelé wody, k dystyllowánj postavj. Tato woda Skořicowá pitá, dáwa Cžlowěku sylu a moc, proti wssechněm neduhům / kterjš z studenosti pocházegj. Nebo zahřjwá a posyluge audům / ztrawuge a zajiřwá lepšj sšemy a wětry / nechutenštwj a wywrácenj žaludka y žřenj w žiwotě pokogj / odgimá omdlěwánj / žádné gedowatosti nedá přistupu k Srdcy / ženemoč y přirozenj ženskj kwět / a má zwláštnj galkausy moc a wlastnost k Matce. Spomáhá soptiwým, dychawičným, sšlakem poraženým, křesčem a Paducy nemocy ztiženým / a dáwa duch wonný. Apatěkáři wněgš s wodau Skořicowau strogiti bšj Cukrowé Koláčky, Manus Christi Latine řečené / a glau da lečo liběgšj a mocněgšj, nežli z samé Křižowé wody a Cukru. Z též Skořicowé wody přidáwa se a přiměšuge také některá křupěge y k Purgacým : Item, k Syrupům / kterjš se proti zacpánj zymničnému, od hrubých a lepčých wlkostí, dáwagi. A w tom welmi dobře prospjwá / a gá také tím w hogenj mnoho dobrého gšem spšjsobit.

* Pals se také woiná woda z kwětu Skořicowého / wšak liběgšj gest z čerstwých Křiž wnpálená / a má zwláštnj moc proti žřenj w žiwotě. Dleg Skořicowj ketssem tém wěcem gest mnohem mocněgšj, nežli Woda / když se s nim Manus Christi strogj / aneb tři křupěge pogednau dáwagi : obzwláštně slaužj kuposhlěnj srdce / a proti studenému šlemu w Prtech.

† Když ženn pracugšj kuporodu, omdlěwagi / deg gim do Aulst dvě aneb tři křupěge toho Dlege / y hned se zase proberau / ano y kuporodu gim napomůžeg. Summau Dleg ten Skořicowj rowná se Dlegi Balsamowému. †

Zewnitř, aneb from žiwota.

A Skořice na Prach ztlučená, a s Medem smichaná / pomazowánjm pšhy y gině posštwrny na twáři šjřá a zahánj.

* Skořicowj Dleg s Husím šadkem smišsewj, gest obzwláštně mocnj proti ššlčěným audům. Item, s některými šrdčěnými Krasmi smišsewj / prospjwá tém, kterjš šyłu potratili / aby gim Srdce pomazowal. Welmi také dobrj gest Dleg Skořicowj, zwláštně kterjš se z Stromu wytlačuge, kuposhlěnj studeného žialudka.

A Skořice slowe Kžecky z Arabšky Daršeni, Latine Cinnamomum, Wlaššky Cannella, Španyelsky Canela, Francausky Canelle, Němedy Zimmetrind.

O Kostowém Kořenu. Kap. XII.

Spšsob.

Kostowj kořen, kteréhož w Apatěkách od starobáwna ožjwa-
gi, gest dwogj / šadky a hořky : galkžoli Dioscorides a Plinius ani o šlad-
kém, ani o hořkém, žádné zmjnkj nečinj / toliko dělj Costum na černý a šj-
lý. Přitom šwědčj, že Costus gest libě wlně / a tak ostrě kausawě chuti / že
y Křiži prudi. Čžež se w Apatěkářském Kostu nenachází. Pročež ten
prawý a přirozenj Costus býti nemůžeg / a tak nemagi ho také w těch Lekařštwjch aneb
Compositio-

pag. 33. a.

uid. fol. 302. b.

Compositionibus vžívati / do nichž Costus brán býti má. Pravý, vonný Costus před A
časý přinášší býval z Indye, z Arabye a Syrie / ale giž více k nám se nedodává.
Všelich kořenové Kostovj. Costiradices. Salešný Kostus. Pseudocostus.

* Což se dotýče těch Kořenův, kteříž Literami poznamenáni jsou / vedlé druhé Si jurn
domněleho a sfalesného Kostu vymalování, pro hognějši vysvětlení toto se věděti má.
A. Gest hořký Costus v Apatékách / má gakaufy nelibau a Samytrovau, vssak poněkud ko-
řennau chut / gest lehký, vnitř bily / má v sobě veliký Dřev / a na kůře přestý pruhy aneb L
nye. B. Znamená sladký Costum, gest tvrdý a poněkud nechutný, vssak přisladký / má o-
vonj, byt geg n zapálit / gest těžký a pevný, až se tvrdostí láme / křivý a nerovný / okrauhlý
a zevnitř rudé aneb Lwowé barvy. Tenkdž se rozkrogi / gatiž Litery C. a D. vřazugi / gest
vprošřed trochu prázdny / nemohu říci, zdali z přirození / čili z zastaralosti a vetchosti / vnitř
gest hladký, rovný / takměř jako obecné Rhaponticum, tak že se zdá býti podobný velikému
Centaurio, to gest Zeměžluč veliké. Kdž se mečí a nabobti, brzo změkne a zbledne. Nevim
hodnýli gest, aby geg k nám přinášeli. E. Znamená Costum Lusitanicum: Ten gest okrauhlý,
někdy drobet široký / tlustý, jako malý Prst / aneb y tlustý / některý křivý, některý rovný /
zevnitř zvraskalý / a časem natřžený, jako Carlina, barvy Lwowé / vnitř bily a prázdny /
libě vonj téměř jako Siolový kořen. D něm zmínku činí Carolus Clusius in historia Aro-
matum Garzie lib. 1. cap. 35. kdež y obšírněgi o Kostu každý sobě čísti může. F. Gest spodní
částka od prutu Kostova / vnitř bily dřev. G. Vřazuge Arabicum Costum, gest kořen Za-
zvoru podobný / y vnitř také má gatiž vřastý / vssak větší a tlustý / netak perný, přehořký /
zvláštní kořenné chuti, kdž se živenká / zevnitř má barvy Lwowau. *

Přirození, moc a skutkové.

☞ Kostový kořen zahřívá, ztenčuje, rozděluje, a Kůži zpruzuje.

Vnitř aneb v živoť.

☞ Kořen Kostový v Wně, a zvláště Pelyňkovém pítý / vyháňj moč, y Ženstau
nemoc / odpírj smrtedlnému gedu Hadův / zahánj bolest z Prsti, Křeč a nadýmání / mo-
tj Čerwy v Bříše.

Zevnitř.

☞ Kohož psotnj zyma aneb zymnice trápí: Wař sobě kořen Kostový v dřevě-
ném Olegi / a tjm teple pomazng Páteře y spodku noh, hodinu prvé předtím nežby tě na-
padla. Tak prospjvá y studeným Audám / kteréž Sslak porazyl.

C ij

☞ Kostový

Brwnj Kniha Herbáře/

C Kostový kořen s Nídem smíšený, aby tím tváři pomazoval, zahání píhy y gine posilovny.

¶ Poněwadž pak my pravého Costum nemáme / gsau gini dva Kořenové / kterých na místě pravého Kostu vžiwati můžeme / totižto Cychár a Angelika. Mne se obzvláště líbí Angelika / kteráž na vysokých Horách roste / s kořenem velmi perným / a ta poněkud gest hořká, wnitř žlutá / vůně velmi libé: pročez se nedarmo Angelica, to gest Angelský kořen gmenuge / a bezpečně místo Kostu má vžiwána býti.

Pseudocostus.

Přinášegj těchto časůw z Apulie a z hory Gárgano Bylinu / kteráž také teď wy-
malována / aby se Apatekari věli znáti, gať Kořenj ti Běhaunové zemstj a
Dřeváčicy prodawagi. Gmenuge se Pseudocostus, to gest Domnělý aneb sfalesný
Costus. Gest na pohleděni pěkný / Listj má gaťo Někew / ale wětšj a tlustšj / a k tomu
kadeřawé, chlupaté, na zemi ležej. Wychází z něho okrauhlý prut, gaťo z Wlasťeho
Kopru / vzlowatý, dwau loktů vysoký. Při wrech ukažugi se okrauhlý wrstkové s žlu-
tými Kwěty: Semeno obnažené stogj. Kořen gest weliký / Kůru má tlustau a masťnau /
barwy takowé, gaťo kořen Rhodia radix řečený / chuti hořké a wonný.

¶ Ti, kteříž nám toho Kořene dodawagi / chwálj geg proti wsselikým studeným
neduhům, zacpáním a wětrnostem / proti zastaralému Bolenj hlavy, Závratu, Paducy
nemocy, ospalosti, Sřaku, Křeči, duffnosti, káslj, žlantenicy, Wodnotedlnosti, žrenj
w žiwotě, klaubnj nemocy, Podagře / proti Čerwům w břiše, kamenu w Ledwj, zasta-
wenému moči, zastawě ženské, Plodu a lůžka. Může se tyž Kořen buďto wařený, aneb
na Prach ztlučený, do žiwota přigimati / pařiti se gjm, meyti, mazati, y klistrowati.
Nebo poněwadž gest hořký, perný a wonný / snadně mu se připsati mohau wssickni giž
oznámenj skutkové a mocy.

¶ Kostová Bylina Křečj slowe *ῥέον*, Arabsky Chast, Latinské Costus.

D

O Syti wonném. Kap. XIII.

Wisto.

Syti wonné gest Zelina přespolnj / kteráž se k nám z Alexandrie
Egyptské přináší a dodává. Roště w Asseice a w Arabij, na Pastwi-
stjch a Lukách / zwlastě pak w těch místech, kdež to časem Gezera a
Bahna wysychagi.

Spůsob.

¶ Listj má gaťo Sspalta aneb Sspargan twrdé, žhůru patřej / z nichž vycháze-
gi stěbla sukowatá / a při wrech wystažuge Kwjtek, tráwné aneb zelené barwy. Ule-
pšj gest čerwené, čerstvé, vzke / hogným Kwětem osazené / kteráž mezy rukama roze-
třená, wonj gaťo Kůže / a rozkašnuté, ohniwan pálcíwost a kausawost na Gazyku wy-
dává. K nám Stěbla a Kořenj toliko se přinášegj / ale Kwět nic. Nebo (gať se sprá-
wa činj) Welblaudowé, gichž weliké množstwj gest w zemi Arabské, gaťo w nás Gelenů,
po tomto Kwjetj velmi dychtj / a žžragj aneb spagagi geg na Polich.

* Tohoto času giž dostatek těch Kwětů z Benátek se dostává. * † Ale wssak w Rece wel-
mi mnoho mocy své potracugi / a chowagiti se za dwě Lěta, giž potom za nic nestogj / a k nič-
némuž se nehodj. Seáma a stěbla mohau se bez wgnj a sřodj mocy gegich, třebas do deseti
Lět chowati. †

* Staří píši / že pravý Calamus aromaticus, toniuto luncto odorato, nápodobný gest.
Ale za našeho wěku oznámiti se nemůže / kdeby ten nalezen býti mohl. Nic méně toho něcož
gaťo teď wyreysowáno gest, Wsotercemj a welice žkusemj Pan Bernhardus Paludanus,

pod

pod jménem tím Calami aromatici, mi vděl / kdž z Syrie a Egypta, n z gíných dalekých ch. A
zých Kragin množství Simplicia aneb prostých kusů s sebou přinesl. Což také připomíná
C. Clusius lib. 1. cap. 32. in aromatis Garzia, kdež se o tom více nagiti může.

Sytj wonné. Iuncus odoratus.
Schoenanthos.

Calamus Aromaticus.

Přirození, moč a šťukové.

B

Sytj wonné zahřívá s škrownau trpkostí / a nedaleko se vzdaluge od subrylné
ho a promítavého přirození.

Wnitř aneb w životě.

Sytj wonné wažené a pité, moč a zástawu ženskau vyháň / nadýmání rozhá-
ní / průduchy žil wolné činí / wsselké gedowatině odpírá: pročej se y do Dryáku, a gi-
ných proti Gedum antidotis a léků, přidává. Kořen má při sobě wětšij trpkost / a moc
swiragicy a swraškugicy. Protož nechutenství magickým, Wodnotedlným a škřeným,
za gedum čtvercy, přidadane tolikéž Pepře, po několiko dní vžiwagickým, weliký pro-
spěch přináší.

zewnitř.

W tomto Koření zwařeném, kdžby ženy w Wanně seděly a pařily se, rozničenj
audu ženského vřeláda a oblehčuge.

Sytj wonné slowe Řecký *ῥίζα τοῦ ὀσμώδους*, Arabský Adcher, Latinské Iuncus odo-
ratus, Schoenanthus, Wlascky Squinanthos, Španýlsky Paya de Chamellios, Francausky
Paillure dichameaulx, Německy Camelschew oder Stro, to gest Welblaudowě seno
aneb Sláma.

o Mchu Stromovém. Kap. XIII.

Spůsob.

Mech nic gíného není / než chlupatá, wlasatá a zpletená Zrosilina na
starych Stromích, Kameni a zemi, každemu známý. Vlášedivý a wonný me-
zy gíným gest nejllepší / černý se nehodí. Dioscorides chwálí bily Mech / kre-
tyž

C iij

tyž

A Brwnj Kniha Herbáře/

C rýž na Cedrowém, a hned po něm giny, kterýž na Dějnowém, stromě roste. Má také chvoštný Mech Gedlowý, Sosnowý a Borowičný / vžitečný gest y Dubový a Topolový.

Čas žbírání Mchu.

Žbírá se při začátku Léta / a chová se w susse.

Přirození, moc y skutkové.

Přirození a složení geho gest z částek wodnatých a zemnatých / studených obou / kteréž se kupowolně wlažnosti nachylují. Moc geho gest, trpkost y swau swra-
ti. Auicenna prawí / že také má moc otwírati, změkčovati, a rozpausťeti.

Mech stromový. Muscus Arboreus.

Wnitř, aneb w životě.

Kterýž Červenau nemoc y plynutím, aneb tokem Břicha obtženi gsau / těm se Mech w wodě aneb Wíně červeném má wařiti a píti dáwati / sudau zase zdráwi.

† Serapio swědčí / že Wino, w němž močen Mech, hlubotý sen Člowěku přináší. †

Brání potracení Plodu, zwláště Dubový Mech / kdyžby geg vsussil, na Prach zetřel, a w měkém Wecey přigal. Bohatý a Drození, Perly ztlučené k němu přidati mo-
hau. Gini přidawagi žena / giniž w Apatekách Granatinctoria iškagi.

* Někteří berau nepřekněšší Dubový Mech / a ten močí přes noc v Wíně / potom z to-
ho pijí proti Žloutenicy.*

Zewnitř aneb from života.

Mech stromový v Wíně kyselém wařený / aby sobě tím wsta promýwal / wtrw-
zuge zwiklané Zuby / a gurglowáním aneb propřakowáním, Čjpku spadšeho w hrdle
pozdwihuge. Když Matka ženská zacpání a wtržení potřebuge / může se stro-
mový Mech zwařiti / a nad nim žena sedje, se pařiti.

Mnozí Mchem zastawugi Krew, od Nedwědůw tomu se naučiwše / Kterýž
hned, gatž raněmi býwagi, Mchem sobě Krew estawugi.

Na Mchu w obuwí kdožby chodil, smrduté páchnutí nob zabání. Po cestě wsta-
le a vnawile, samým vmytím Mch, welmi polehčuje a očerstwuge.

Mech,

Mech, kterýž na Zahradách roste, vyplňuje se Popelém hasseným / to gest tím, A
z něhož Lauh vdělán byl.

* Nespětnějšího Mechu vžíváme k womiemu Prachu / gegž Pulveré Cyprium gmemugi:
Item k womným Dlegum. Nebo senekazý / a za dlouhý čas ge w celosti a moey zachowává.*

Mech slowe Ržecý ^{arab.} Arabský V Inee, Latinské Muscus, Wlasty Mosco, Spa-
nyelsky Musco, Francusky Mousse, Německy Moos.

Mechu Zemském. Kap. XV.

Mech Zemský. Muscus terrestris.

Spůsob.

Mech zemský, gináč Gelenj Růžek, gesto okrauhlá, mchowatá,
Lesnj bylina / welmi dlouze pozemi, gako něgaly prowázek chlupatý se
mecýcy a rozkládagjcy. Nebo někdy na ssest Loket zdylj se táhne. Lističko
má drobné, ostré / Barwy nážluté a špičaté / Formy a podobensťwj kla-
su. Katolístek od sebe sem y tam množstwj wypaustj / tak že se gakešy po-
dobensťwj Gelenjch rohůw mji zdagj. Odkudž y Čechowé Bylinu tuto Gelenjm Růž-
kem nazwali. Rozkládá se pak netoliko pozemi / ale y po mchowatém kamenj / a někdy y
po stromjch, gako Břečtan se pne, a gich se drží. Něsýce Čerwoná paustj z sebe okrauhlé
Ržasy, k Lesťowým podobné, žluté, zdylj gednoho Pestu / kteréz se zdagj, gako by zaprá-
ssené, aneb něčím stropené byly. Owotce žádného ani Semená nenese. Rošte w Le-
sých skalnjch a na Pustinách.

Přirozenj, moey a skutkové.

Mech zemský ge studeneho a suchého přirozenj / galkž každý z chuti poznati může.
Těchto minulých Let téměř wssickni Apatekáti napotád vžíwali tohoto Mechu za Uard
Celtycký / o němž swrchu w Kapitole VI. praweno: Z té toliko přjiny, že prowázky a
Katolístky geho náramně hustě wssudy wůkol Lističkem gsauce odité a obalené / podo-
bensťwj gakešy Spisky, to gest Klasu, mji se zdagj / ale welmi se w tom meylili.

C m j

Wnitř

I. Brwnj Kniha Herbáře/

Wnitř, aneb w životě.

C

Mech zemský v Wíně wařený a pítý, drob a mocně wen vyhání Kámen / což od mnohých zkusseno gest. K též potřebě některý pájí z něho Wodu / a píti dáwají. Prach z něho ztíží gedné čtvrtce, w červeném Wíně přigatý / červenau nemoc a Duplawicy zastawuge. * Gelenj Růžek nese skowný a subtylný kwiťek / kterýžto vsusšený, proti kámen u welmi gest vžitčný. *

Zewnitř, a from života.

Mech zemský ztlučný, aneb v Wíně wařený, a na wšelaká rozničenj přikládá ný, bolest vřocuge / horkost odgimá / a gest znamenitě dobrý proti horké Podágře, ginác Dnawé nemocy.

Zwařiti Gelenj růžek v wodě, aneb w červeném wíně / a tím wsta proplakowati / dásně wysussuge / a zuby wklawé wtrwzuge.

Tato Bylina, na mnoze aneb na malé, wedlé Sudu malosti aneb welikosti, do wšáčowiteho Wina zawěšena a nakladena / bez pochybnosti w krátkých dnech zase ge opravuge. A summau / kdyžoli wysussowati a ochlazowati gest potřebj / této Byliny bezpečně vjíwati můžeme. Baby násse prawj / že Mech dobrý gest proti nespánj Dětiinskemu / aby ho do Kolečky nakladl : ale gá tomu milostiwě wěřim. Neš gsem té mo cy při něm nagiti nemohl.

Mech zemský slowe Latine Muscus terrestris, Německy Beerlap, S. Johannes gürtel, Gürtelkraut, R. umhenl, Teuffelsklaus.

Pjmo. Moschus.

D **Brchu** doččený Muscus aneb Mech, přiwedl mi supaměti Moschum, to gest Pjmo nadewšedě nerwonněgšj / kterehož s nema'au mocy a prospěchem w Lekarstwj vjíwáme. Z té přičiny nemohl gsem ho mlčenjm pominauti / gačo y Ambry a zybětu. Nebo ty tři wěcy netoliko k libě wonným wěcem gsau vžitčné / ale y proti mnohým těžkým neduhům platně prospjwají.

Odkud se Pjmo rodj.

Rodj se pak Pjmo w Pupku gednoho Zwiřete, kteráž gest Kozlku aneb Srně welmi podobné, from že gest gednorozné a těla welikého, timto spůsobem : Když to mu Zwiřeti z zapálenj weliké chlipnosti Pupek naběhne / a z toho wdělá se mu nemáá baula / kteráž se pomalu gačo hlíza zbírá / a wždy wíce Krwe husté a talowité k ní se shromažduge : Toho času to Zwiřátko takowým nedostatkem welmi sauzené a zemdlené / negj nic ani nepige / než wálj se po zemi sem y tam / až tu bauli aneb hlízu sobě roztláčj / z nížto Krwe talowité nemálo wyteče / kteráž po některém času reprwa welmi libé wůně nabýwá. To znagjce Obywatelé té Kraginy / zbírají takowý Talow / a nadělagjce malých Něssečkůw chlupatých, z Kůže téhož Zwiřete / kladau do nich, a schowáwají / a tak do našlich y do giných Kragin a Zemj odsylají. Nejlepší Pjmo gest / kteráž nejliběgi wonj, dlanho wůni drží / a gest dobře sředle a z černé barwy rodjcy se na žluto. Lepe se chowati může w Olowěnné pusce / nežli w giných nádobách.

* W Horách, kteráž Slézko od Morawy dělí, kdež Zlaté dohly mají, Zuckmantel řečených, gednoho času w Lesě na některém kameni našel gsem červený Mech / kterýžto kdýž gsem dohly odstrauhl a trochu zelačl, welmi libě woněl / a w wůni prawému Pjmu poněkud se rovnal. Také se nachází sřediwé Kamenj w Šiffenstě zemi / w gednoho Štěsta horního. Altenburg řečeného / na něž kdýž teplý deštěk spadne / aneb hyc kdýž se trochu zmečj / tedž z sebe welmi libau wůni wdáwají / podobně gačo modrá Siola Křesjce Štáge. Protož mu y Benelsiem, to gest Siolowý kámen říkají. *

Přirozenj.

Přirozenj, moc a skutkové.

A

¶ Píjmo gest horké na druhém, a suché na třetím Stupni. * Julius Caesar Scaliger píše/ že pravé a nešťastlivé Píjmo když se do chřipí dá/ y hned z nich toť Krive působí. *

Vnitř, aneb w životě.

¶ Píjmo posyluge studeného a třesavého Srdce/ omdlěvání odvracuge/ duchy krevnj čistí a očerštruge/ y wssedky těžkosti srdečné vzdrawuge: buďto aby ge pil, aneb se jim potíral. * Když se mnoho Píjma do života požívá/ věmž bledau barvu. * † Wino w němžby Píjmo bylo, wssedk audůw posyluge. †

Zewnitř, aneb krom života.

¶ Píjmo, s woda Wlasteho Koprů rozděláné, a do očí zapauštěné, stírá šelmo a powlaťy na očích/ ano y wolké toky wysussuge.

¶ Píjmo na Prach zdeláné, a do chřipí wpustténé, wzbuzuge kýchání/ Hlawy a Mozku posyluge/ a dobře ge wyčisttuge/ od sřátku Člowěka zachowává.

¶ Píjmo wzbuzuge chlipnost, w Olegi Škočce wěřšho močené/ kdyžby jim Mužského andu pomazal. * Kterým ženám: Matka z swého místa dolůw se hybá/ ty magj často k Píjmu woněti: nebo gi zase nahoru přitahuge/ a w gegi místo wkládá.

† Zase Píjmo k Lůnu přivázané, Matku k Srdci přistupugsch doľu táhne. †

¶ Komuž z aust sředj/ žweykag tak mnoho Píjma/ coby mohlo býti stíži gednoho zrna Sečného/ welmi dobře spomáhá. ¶ Píjmo s Amenowým aneb Dobrowým Olegem smištěné, a w vsi wpustténé, boleň gegich vřrocuge/ a gekot odnímá.

¶ Píjmo slowe Latíně Moscus, Wlasty Mulchio, Francusky Musc, Německy Bysen.

Ambra.

Odkud pochází.

B

Ambra následuge Ambra/ wět též znamenité wůně/ wssak od oně rozdiľná. Odkudby pocházela, rozličná gsau Větelůw domněnj. Nebo někteřj prawj/ žeby w Moři na dně, rowně gaťo Zauha něgafá na zemi, rostla/ a časů pohnutí a zbautenj Moře odedna nahoru se wznášsela/ a na břeh wymstala. Gěni pišj/ že gest něgafá Ryba w Moři, gimenem Azelus, kteráž welmi chťiwě a žádostiwě po této Ambře dychtj/ a gať gi sňj, y hned umjrá. Očemž zwědauce Rybáři, tu Rybu wmrslau a zpleyragjcy, Haly a prowazy na břeh wytahugj/ a rozpoltjce gi, Ambru z Břicha gegjho wynimajj. Gsaw gesttē y gijj, kterjž wypisugj/ žeby Ambra na něgafých Potocých, gaťo něgafé Křj, aneb Klegowatá země židowská, Bitumen Latíně řečená, zpleywala. * O Ambře, kterauž on takē za Bitumen a Křj drži, nahledni dále in Garziam de Horto lib. 1. Aromat. Ind. cap. 1. ¶ Strogj se y gina sřalešná a neprawá Ambra z některých wonných křůw/ kterjchž tuto pro podiwod wnjtati neni potřeby. Ale ta od přirozené a prawé Ambry snadně rozeznána býti může. Neb gest černěgšj/ a má swau zwlaštnj wůň/ k tomu y hned se rozpauštj w wodě. Gžehož se při druhé prawé Ambře nenacházj. Ale nelepšj takto wyprubuges/ když Muž dobře rozpálj/ a z té Ambry kauset naní wlozj/ tedj libě wonj/ a trachu poznětne. *

Přirozenj, moc a skutkové.

¶ Ambra gest přirozenj horkého na druhém stupni, a suchého při koncy prawnjho stupně. Moc gegj gest wůň swau posylowati duchůw životnjch srdečnjch, Mozku y wssedk smysľůw.

Vnitř a w životě.

¶ Ambra gest dobrá proti omdlěvání/ aby gi s dřewem Aloes a s křstka, kteráž se w sředcy starého Gelena nacházj, pil/ aneb z těch křůw přistrogených Pilulj požíwal. Welmi pak dobře prospjwá Lidem wčkem seřským a studeným. † Do wina wložená, rychle opoguge. †

¶ Wino

Brwnj Kniha Herbáře/

Wino proti častému omdlěvání takto se strojí: Wezmi Ambry gednu čtvrtce/ Muskatového květu půl čtvrtce/ Saffránu několik Pyrek/ kůstek z Gelsenho srdce quentij/ přidej k tomu Jacynktu: a to všecko zavaž do tenkého sáčku/ nalege žeydlj Wina dobrého, aneb třebas Malwazy do sklenice/ wpuště ten vzlyš do něho, a vžijweg. Takové wino welikého gest posylněj.

K témuž mohau se y Pillule vdělati takto: Wezmi Ambry gednu čtvrtce, dřeva Aloes půl Lotu, Kůstek z Gelsenho srdce půl Lotu/ rozpusť Růžowau wodau/ a naděleg Pillulj/ přigijneg ráno gednu, před večerj gednu/ a zapj Winem.

Lidé wěku sessleho, obáwagjcy se Sslaku, dny, vmenšsenj zrakn, třesenj auděwa změněnj paměti a řeči, tohoto požíwati magj. Nejprwě aby těla swá wycistili Pillulemi z Aloe a z Mastyrn/ aneb těmi, kterěz slowau Zlaté. Potom tohoto ráno požíwali. Wezmi pátau Essency wina neylepsšjho/ wody Lawendulowé, Ambrožkowé, ywowé/ siněs spolu/ a wlož do nich w sáčku tenkém zawažané Ambry, Rozmarýn, Kuběby, Ořeš Muskatowý, Zázwor, Ceratem, zahrad a zatáhni/ a schoweg kupotřebě.

Ambra s Gufkandem vžíwaná, ráno w teplé Poléwce aneb Gysse, aneb w měkém Begy, gest dobrá Lidem starým/ kteříž Marasmo senectutis laborant, to gest sesslesti wěku schau. Časů mornjho za zvláštnj Lékařstwj toho se požíwá. Dobře také činj neplodným ženám/ gaťož Lékaři wěd j gaťby gi vžíwati mēly. Nad to wjš gest mocné Lékařstwj in Pelte, to gest w Moru/ gaťož obšjrněgi w Kniže de Peste Doktora Jana Kratona z Kraffchenmu, někdy Gcho Křil: Gý'arške žiwotnjho Lékaře, spatřiti se může.

Zewnitř.

Ambry k mnohým wonným wěcem vžíwáme/ gaťož k natjranj Ruřawic, a giných podobných. Posyluge Mozku y Srdce, aby k nj woněl/ zahánj také Morowé nakážěnj.

Ambra s Gelsenj rohem gest prospěšná proti Paducy nemocy/ kdyby nemoc něho tak podkauřil/ aby mu dým w Nos y w wsta wjiti mohl. Takové podkauřenj lůna ženského, s ginými wonnými wěcmi, vžitečné gest Maternjku přistupugjcmu k Srdcy/ kterězto přistaupánj častokrát po porodu ženám přicházy/ a těžkost, bolest, dussnotu y zástawu přinášj. **A**k témuž y tento Lē gest welmi vžitečný: Wezmi kus Bawluy/ omoč gi w Olegi Bobřowém aneb Liliowém/ posyp Ambrau a trochu Muskatum/ wlož do Lůna/ a w Nosu drž Bobřowý strog aneb Čertowo howno/ ostanpj Maternjst w swě mjesto/ a bolesti přestanau.

Ambra Latine slowe Ambarum. Týmž gménem y ginými Jazyky se gmenuge.

Zybecu.

Zybet Zwjřátto.

Animal Libethi.

Odkud přicházy.

Ez ginými drahými a wonnými wěcmi počítá se y Zybet. Ten w Měchyčj gednoho Zwjřete mezy zadnjma nohama rodi se a roste/ kterěz gest wětšj nežli Kočka, barwy Wlēj. A ten Zybet podobný gest gaťemus wředu, y starých

v starých Meliceris řečenému / z něhož se jako Talow vybírá / a spočátku owšem nelze A
bě woni / ale potom den podni lepší vůně nabývá.

A WeWlassich a gíných zemích mnoho stogi chováni takových zvířat. Ulebo
mladá Kuřátka, Holuby, Mandly, a k tomu podobné věci rádi jedí / wslak proto každé
dého Měsíce do šesti Korun vžiti se gednoho může: a ta věc wetřech aneb wečtyřech
dnech od nich se bere / w způsobu mastnosti Mléškové. Nowý a čerstvý gest barvy bje
lé / ale po časech zčernává.

Přirození, mocn a skutkové.

A Zybět gest přirození a složení horkého a suchého.

Zewnitř, aneb krom života.

A Zybět dává milostnan a libau vůni / kteráž w prvním podání y hned Nos pro-
niká. Spomáhá ženám / když ge Matka zhrnu wstúpugicý, dusý / a proti žení w Bři-
še, aby se do doljčka Pupkového wetřel. A Zybět dobrý gest času morného nakaze-
ní / protizlému powětí / aby geg s Cywárem w vstech držel.

S Saffránu. Kap. XVI.

Saffrán s Kvetem. Crocus florens.

Saffrán bez Kvetu. Crocus sine flore.

Spůsob.

A Wetne teprw na konec Podzýmku / dřívě než listj geho wy-
rosta. Kwět geho gest brunátný / na pohledě krásný / kwětem Ocunoi-
wým aneb Matečnickowým zcela podobný. V prostřed gednoho každé-
ho Kwětu nachází se welmi červený Saffrán / jako někde malické
Gazýčky, s třima Pýrký / mezy gínými žlutými Pýrký wyrostagicý / spů-
sobu wšeho jako při Lilium wdáme. Takový Kwět takměř přes celý Měsíc trvá.
Když Kwět sprchne / y hned vychází trawa huiatá, aneb listj vzke, subtylné, dlabé,
zpátkem zase k zemi obrácené / w způsobu Kozýbrádky: kteráž celau zymu pěknj, zelenj
na zemi leží / a zymy se nic nebogi / než teprw w Létě wadnan. Kořen má Cybulkowa-
tý počer.

I. První kniha Herbáře

C ty počervenalý / a na sobě mnoho sukniček, rovně jako Dewatero oděný / zespod Kořenů
něco drobné. Čtvrtého Kořez Jara ge wykopáwagi / kdež při gedné Cybuli ginych
pět aneb šest nacházegj / tak w zemi mladistwěgji a se rozmnožugj. Ti Kořenové porom
na wětru se sussi / a w stínu, kdežby Slunce nedocházelo, se chowagi / až do měsíce Srp-
na. Nebo tehdáž ge zase znova do země sázegj.

* Nacházegj se také někdejší spůsob planého Saffránu / kterýž na wěstí, m dle při wel-
kých Horách roste / některý má bílý, některý brumátný aneb y modrý Květ / a nejvíce z Jara
kwetne. in lura monte islagi mu Leiffat / a na ginych Horách w Šweycarjch Nutreiff. *

Místo, kde roste.

A Saffrán roste rád w zemi řídké / hnoje a mastné země sobě nelibuge. Dioscori-
des za nejlepší saudi ten / kterýž se z Hor Coricus a Olympus přináší. Toho my zde ne-
máme / a wšak Český a Rakauský zemský Saffrán nic onomu napřed neoddá / ano-
bez přewysšuge wšech gine přespolnj a Cyzozemské Saffrány / kterýchž nám nyní
ze Wlach, z Syclie aneb z Ostrowů Moře Egypťského dodáwagi.

Přirození, moc a skutkové.

A Saffrán gest přirození horkého na druhém, a suchého na prvním Stupni.

Wnitř, aneb w životě.

A Saffrán w pokrmjch vžíwany, žaludku dobře prospíwá / k zažíwání napomá-
há / dobrá barwa Tělu dáwá / obweseluge a posyluge wšech wnitřnjch audj : wšak
ho mjně vžíwati sussi. Nebo na mnoze gedný, přináší Bolenj Hlawy / nechut k jídlu /
a přiwodj Bledost. Což také y Wino (kteréž k našemu zdrawj zvláštnj dar Boží gest)
nemjné pítě činj. A kdožby mnoho Saffránu s Winem pil, brzo se ožere a ztřeští.
A Dioscorides pisse / že Saffrán člověka smjchem vmoří / kdyby ho tíj čtvrtě ztíj
w wině wypil : Což na gednom Psu skuseno gest.

D Saffrán odpjrá Gedu : Některj celý Saffrán w zawřené prázdne Sškorpce
wagečně pekau / a přidáwagi k němu Dryák, Horčicy, Cychár / a z toho dělaji Lektwár.
Gest dobrá proti wnitřnjmu Mornjmu neduhu / a obhaguge před našazením ztíj ge-
dnoho quentjku přigatá.

A Saffrán w pokrmjch aneb w nápoji požíwany, otwírá zacpaná Gátra / rozhá-
nj žludenci / žene Moč, y ženské Měsíčné kwěty.

A Když Děti wstawičně plačj / a Průsáti nemohau / a zeleně od nich gde / gest zna-
menj, že žení w Běsse magj : tu se jim trochu Saffránu s Mlékem do života wpau-
stj a dáwá. Tak také když se Dítě namáže, aneb polomj, nic nemj lepsiho / nežli trochu
celeho Saffránu do Octa wložitj / ažby se Ocet obarwil / a tak dáti teplý wypiti.

A Kdyby někdo w Paducy nemoc vpadl / aneb Sškem poražený ležel, a nemlu-
wil : Wezmi Saffrán / a smjcheg s prudkým Octem a Bobrowým strogem / a omoče
w tom Pýrko / wstře mu do chřipj / a zase se probeře.

A Wypaluge se Dystyllowáním woda z Kwětu / z něhožby Saffrán gestě wy-
trhán nebyl : Takowá woda wwodj Sen / aby gi čtvrt žydljka, dvě hodine po weče-
ří, wypil. * Gmij takowau wodu páli z Saffránových kwětů / když se Stamina aneb ta
Saffránová Pjčka prwe z nich wtrhagi / ať gednomu přigetj dáwagi gi čtyry Duche ney-
wje / to gest osm Lotů. *

Zewnitř, a krom života.

A Saffrán s Lanhem a s Dřewěnným Olegem smjssený, a teplý přiložený, gest
vžitečný proti takowým Wředům a Otokům / z nichž se obáwati Pekelného ohně. Pro-
ti takowému Pekelnému ohni wyborný gest Flastr tento / aby Sškawičný hrách, Lu-
pinu řečený, zwačil w Lauhu a w Bilem Wíně / a potom s Saffránem smjchal.

A Saffránu přirození a vlastnost gest ta / chromé andy a twrdé Křerwowé žily
obměkčowati. Protož se w Zpatkách dělá z něho wyborný Flastr Oxycroceum řečený.

A Strogj

A Saffrán słowe Rzędz κρόκος, Latiné Crocus vel Crocum, Arabský Zaffaran, Wlaský Zaffarano, Hiszpański Azaffran, Francausky Saffran, Němecy Saffran.

Subst. ~~light~~
 also brilliant
 light in
 flavo.
 soft ~~very~~
 in white
 globul.

A Takto pak máš se s nim obrátiti, a při něm chovati. Chcešli Zlávek Ssaffr
nowých / Sadbě kaupiti / hled toho pilně aby nekupował pobrunátnělych : nebo tak
wé g.ž gsau nakáženě / a střěkem ostrogj / lečby měl zemi welmi dobru a ljebnau / tak
by potrawati mohly Roč aneb dwě Lěť / potoměby wždy zahynuly. Ale wyber ty Zláw
ky / kterěz magj na sobě šupinky bjele : nebo ty gsau zdrawé / a můžeš ge směle sázeti.

¶ Máš také pilně sřeriti položenj země, aby při wřstku bylo / a což může neywjce na
Sřáni / by pak při wřstku nebylo / gen at není při mokře. Nebo Sřastrán nemiluge
rolhka / a welmi brzo wyhyne. Země také at není hluště piškowatá. W hlinowatě ze-
mi gažž tažž růsti bude / wřstak Auhor neywjce sobě libuge. Tu pak zemi neyprwě čistě
máš wyhnogiti, hnogem Trjřlowým, kterjž gest neylepsj / aneb dobrým hnogem dro-
bným. A wyhnoge, nasag na ni Obilě / a teprw po Roce aneb po dwau letech, Sřastrán
sobě sad. Ale toby činiti mohl / kdjžby gž sám své semeno a Cybulky doma měl.

A Do takowé wyprawené země, chřege Saffran saditi, rozlaš sobě gessťe ney-
méně třikrát zvorati aneb zreyti / a sážeg okolo S. Markety na Nowměsíce zhlau-
maľe pidi, aneb málo měľcegi / a wymetage aneb wykrechtuge stružku Lopatau aneb
Keycem / sážeg gednu Hlawku od druhé na tři aneb čtyři Prsty / a wedľe welikosti Hla-
weľ, nechage širšsiho aneb vššsiho místa mezy Krechty / wšdy prwnj Krecht giž wysaze-
ny, dělage a Keycem wysypage druhy, zemj zarownáweg. A porosteli Trawau, tedy po
Památce na Nebe wzetj Marky Božj zkopeg na něm. Potom po S. Bartoloměgi zšin-
tug aneb zkopeg dwa Prsty zhlau- / a wvoláčeg čistě Hraběmi. Nebo budeli které we-
liť Semeno / toť Roku toho okolo S. Wáclawa kwisťi bude. A takowau práci prw-
niho Roku s nim wěsti máš.

Na druhý Kof okolo S°. Wita, djewe než tē gina djila zachwátj, zšintug a
zkopeg širokeu Kratcy nad ním zhluboſa až do ocaſtā / potom giné Ššintowſy ſnáze
přigdan.

I První kniha Herbáře/

C pŕigdan. Po S. Wawřincy podruhé nad nim zemi zkopeg/a po S. Bartoloměgi po třetj změlka, gakož swrchu powědjno, wypraw čistě a wrolec hraběmi/ abymohl wolně pro hrudj kwjsti/a když wykwetne, kwět zbjrati. Třetjho Roku wčín mu tež/wssak nežli geg počneš ssintowati/ aby na něm tráwu Kosau posekal. Čtwtého Roku, chcešli geg sobě brzo rozploditi, můžeš geg rozsádit: Pakli ho máš dostatek/můžeš nechati do páteho Roku. Když geg chceš wybjrati/neysnáze ho dobudeš bezesskody/wezma tu ssi rokau Kratcy aneb Keyč, skopeg s něho Prst doľu/ a odmjteg přeč až po ocásty/ a budeš widěti, kdeby geg měl wybjrati. A když ho do těj Let necháš/ budeš mjeti Kwětu y Semena dosti. Nebo třetjho Roku neywjce kwe/ a potom se rozespe.

Kdomagjo Saffranu dělati.

I Dělajcy na Saffranicy k wybjránj, y Kwětů zbjránj, neylepsji gsau malé Děti a staré Baby. Nebo Saffrán náramně čistotu miluje. A tohož se neywjce slusji wyssřhati/ aby žena, magjcy swau nemoc, k němu nechodila. Nebo, gakožby k němu wysřla, aneb toľko naň pohleděla, gsauy při swém času, y hnedby wyhynul. Protož ženy staré, w nichžby giž zcela wsseděn Kwět wysechl, k takowému wybjránj y zbjránj přj hodné gsau.

Čas zbjránj Saffranu.

I Čas k zbjránj neypřjhodněssji gest ráno/hned gatk se rozednřwá/dokudž se Saffrán neotewře. Nebo gatk geg Slunce obegde, Kwět se otewře/ a když toho dopustjš, Wčel na něm plno mjeti, a tak neshadně geg zbjrati mocy budeš. Wčteřj tomu chřegj/ že gatk geg Slunce obegde, barwu hned poněkud potratj. Gatk geg pak z kwětu wybeřeš/ ztenka na pěkné Prěnce rozklád/ a wstaw do Pecy aneb na Kamna/ aby se nespálil: nebo zčerná a nebude ani tak dobré barwy mjeti. Protož powlowně horká Pec býti má.

Počem se pozná nakazenj Saffranu/ a gatk se

D mu pomocy může. **I** Gestližby Saffrán hynul, takto máš poznati/ a spomáhati mu. Při zbjránj Kwětu wzřjš, že negde wen: pakli gde, ale žlutě/ gestto rgma geg za Tráwu, hned se s hláwkau wytáhne/ kteráž se zdá gako obwařená, a to mjesto okrauhlé gako Kolo. Tedy wybeř ten shnitý Saffrán s tau zemj wen, až do zdrawého Saffranu/ by měl y zdrawého nětco přjgiti. Nebo nechášli ho tak přes zymu až do wybjránj/ wyhyněť ho dwařrát wjce. Potom z Gara okolo S. Urbana, deg geg do gine země a na gine mjesto. Acož se těch mjest okolo dotýče, kdež byne, kteráž na Podzym znamenáš/tu gich hned nedobřeg, neyméně za půľ Lokte aneb dále. Nes tu gest druhý nakazený/ gimžby sobě giny Saffrán zkazyl/ kdyby geg mezy zdrawý dal. Potom pak což zůstane okolo těch mjest, wybeř geg také/ a kterěž hláwky budau pobrunátněle, wěz že gsau nakazené/ y wsaď ge někde zwlášť na gine mjesto. Nebudeľi gineho/ asponi ho gestě Kwětem poži wes: Pakli zhyne/nenakazýť gineho. A tak dobře gest na gine mjesto geg přesazowati.

Přesazowánj Saffranu.

I Když máš mjesto a Pole/wěho dosti, dobře gě, aby mu tím wětšj Zahradu wdělal. Nebo chcešli aby se sľechtil, přesazug geg wždy na giná mjesto a do nové země. Odkudž geg pak wybeřeš, wyhnoge to mjesto čistě/ můžeš na něm nasýti, což chceš. A kdyžby na něm giž po několikrát syto bylo/ budeš geg tu mocy zase saditi/ nebo giž země wyčerstwji/ a bude tu růsti. Kdož pak chudý gest, a nemá než malau Zahradku/ a rádby geg také měl, wssak nemá ho kam ginám diti, než do těj Zahradky, w njžby mu počal hynauti, takto s nim naložjš: Poznášli že giž počná hynauti/ tedy wssednu tu zemi kdež byne, y gestě wjce kdež nehyne, hleď wybjrati: nebo ta země gest giž zkazená/ a na to mjesto gine čerstwé země nawezti/ a naplniti ginau sadbau dobrau/ a tak ho sobě nezahubjš.

Proti Myssim w Saffranu.

I Kdyžby

A Kdyžby se Myssi do Saffranu naučily, máš na ně Pastiléceti / aneb Hlavy A
Kobyli po zemi klásti. Myssi domnívati se budou, že jsou Kočky / a nepřigdať do ně-
ho. Pakli by sylní mrazové byli / žeby země na dlaň aneb na píseč zamrzla / zatluč ty wse-
cky díry Myssi / a vezma Konew vody / wli na tu každou díru, což se zdá / a tak ty díry
zamrznu / a Myssi se zdusí.

Aby Saffrán nezmrzl.

A Bogissli se aťby nezmrzl, když gest w Poli aneb na větru / gestto se z něho Snih
hvězdá / a když přigde vlnutná a sylná zyma, že hluboko zamrzne / a tudy časem wyhyne /
takto geg opatrowati budeš: Naklad naň dosti Chwoji, aneb ledagakehos rostij a
deryždi / a mezy to hrachowin aneb Slámy / aby se měl Snih na čem zastawiti. Gest
zajisté neylepe / aby se naň, což může neywjce, Snihu nawálo. A když zase rozmrzne /
zberes to zase dolů, aby čisto bylo / a tak sobě Saffrán zachowáš. Můžeš mu y tím
to spůsobem pomocy / zwlastě kdyžby zyma suchá byla, s třeskutými mrazy a bez sněhu /
chešli aťby ho mraz nepobil a nezkažyl / odkudžby potom wyhynul: Zgedneg sobě
hrachowin / a poklad wssudy nad nim: nehrachowiny kosterbatě lež: Potom potrus
po něm Owesnu slama ztenka / aby to wsecko wjete progit mohlo / a tak geg před Mrazem
zachowáš. Ale když gest na něm Snih, býwá mu neyzedrawěgi.

O Womani. Kap. XVII.

Spůsob.

Woman. Helenium.

Woman téměř wssickni wůbec
znají. Listi má jako Divizna /
wssak širší, delší, chlupatější a
špičatější / v prostřed s wydáním
nebo wyzdviženým hrbítkem. Prut
má dwa ušketní / a někdy vyšší, tlustý, chlupatý a
hranatý / z něhož Kwití žluté při vrchu vychází.
Po odkvetnutí mívá semeno w galkách / hlavu
čládky, Diviznowému podobné / kteréž samým do-
tknutím swrab wwozige. Kořen zatočlý, veliký,
celistvý / někdy nábelawý / a někdy nárysawý /
wonný, hořký, a připeřený. Odnože a prameny,
kteréž z Kořene wyřakují, když se odegma a wsa-
dí / vjímagi se rovně jako Aronowa Brada / a Li-
liowé hlavíčky.

Misto, kde roste / a čas, kdy se kopá.

Woman neywjce a neyraděgi roste w mistech
wlhkých / a w zemi hlinowaté, kteráž obyčejně
w zahradách a w sadích býwá: ačkoli y na wssich
a na mistech suchých a stinných se nachází. Kopá se kořen w Letě, dřív nežli w Slau-
ty wegde / a na kusy rozkrájený, w stínu se wysussuge. + Tawati může do tří Let. +

Přirození, moc a skutkové.

Přirození gest hořkého na třetím, a suchého na druhém stupni. Moc a skutko-
vé toho Kořene jsou / zahřívati, čistiti, stírati, ztenčowati a wen hnáti.

Wnitř, aneb w životě.

Womanový kořen pomáhá proti bolestem a nedostatům, od studenosti a na-
dýmání posilým. Kořen walený a pítý, zástawu ženstau wywodí / a moč žene.

D ij

Woma

B

I Brwnj Kniha Herbáře/

C Womandový kořen na Prach ztlučeny, s Medem aneb s Cukrem w spůsob Lektwaře přístrojený, a tak přigatý, gest hrubě platný těm / kteříž kassli, a wolně dychati nemohau. Nebo Prsy obměkčuje / a lehkým vychřkáváním Prsy y Plíce vychystuge / a dychavčnosť odjímá. Ano y těm, kteříž sobě něco w těle wytkli aneb zlamali / aneb že obtíženi gsau od Křeče, aneb od Hadůw vstěknuti. Podobným spůsobem wyprazdňuje y Prsy od hrubých lepších wlhkostí / zvláště když se k němu přidá Lekořicowé šťáwy. A tak se prospěšně vžívá proti klánj a bolenj w Bocích / w nichž se hrubé a odporné wlhkosti složíly.

Womandový kořen na Prach ztlučeny aneb zetřený, a s Růžowan Lektwařj smíšený a přigatý, spomáhá od vychřkávánj krwj. Na otitrobu hryzený Zuby vtwrzuje.

Womandový kořen gaťymkoli spůsobem přigatý, občerstwuge a posyluge srdce / čistj Ledwj y Někdy. A protož ti, kteříž Womandu často požívaji, žádné těžkosti w močenj nemjwagi. Zahánj také hněw, zámutek, testnost / a k veselosti Člověka probuzuge / zvláště w Wijně pitý.

Woman zelený a čerstwý strogj se a klade do Cukru aneb do Medu / rovně gaťo Prusťworec a Zázwor. Ten ráno gedeny, proti wšechněm giž dotčeným nedostatkům welmi gest prospěšný.

Proti těžkému dychánj wyborné Lektwařj : Wezmi Safft z Womandowého kořene a z Sýsopu, každého čtyři Loty / wody z Koněkého kopyta Libru aneb žejdlj / přideg k nim Cukru tak mnoho, cožby se domnjwal dosti býti / zwať to spolu až shusťne gaťo Med. Z toho Nemocný požívati má ráno, o Poledni y v wečer, kdyžby měl spatgiti, po každé ztjži čtyř Lotůw.

Womandowé wjno takto dělaji : Skrágegi kořen, a kladau do Wstů až odlyšje a čisté bude. Takowé Wjno vžitečné se pige proti mnohým nedostatkům i Hlatwj, Kozku a Nerwů / posyluge gich a občerstwuge. Spomáhá těm / kteříž magj Záwrat, a welitě bolenj Hlawy od studenosti / a o něž se Sšťak pokaušj. Sťauzj y proti neduhům Plíce a Prsy / edjmá Káffel / wyprazduge Prsy od wšelikých nečistot, škrze wymytání a vychřkávánj. Vžitečné gest y zastuzenému Žaludku a studené Katce / proprawuge Ženskj květ, a posyluge wšech Audůw rodjých. Dtwjrá průduchy moce / žene Pisek y moc / a rozhánj geťo wětrnosti. † Obzvláště pak dobré gest pro zrak.

Womandowá šťáwa z čerstwého kořene wytlačená, s Cukrem přístrojená, a cožby mohlo do plně sťkořepiny wagečné wgiťi wypitá, pudj slem y Choleru škrze stolice.

Některj čerstwého wytlačného Safftu z toho Kořene vžívaji k měrenj a wyhnánj Čerwů z žiwota. Tjž Safft když se s woda u Medowau smíchá / a teplý Truňk z toho neťolkrát wdělá / dobře pomáhá těm, kteříž plně Prsy magj / a těžce oddychaji. †

Woda z celé této Wylim y s Kořenem dystylowaná, Item Lektwař z ni wdělaná, prospěšně se vžívá proti Melancholij.

Zewnitě.

Woman w Wijně wařiti, a Hlawu tim meyti, polehčuje a krotj bolenj Hlawy / kterěž od slemů aneb od wětrnosti pocházy.

Flastr z čerstwého kořene Womandowého wdělaný a přiložený, vzdrawuge wšeliká vstěknutj Hadůw a wztělých Psůw / zmenszuge a splasťuge Otoky w tegných mjestech, Mužům y ženám.

Womandowé listj w Wijně wařené, a wůkol Solawých audůw teplé obložené, zmenszuge boleťj, obzvláště kyčelnjch.

Woman slowe Ržečy *ελειον*, Latine Helenium, vulgò Enula, Campana, Inula, Arabšty Iasim, Wlasty Lella, Enoa, Enola, Španyelsky Raitz de alla, Šřancausky Aulnee, Němečky Allant, Allandwurz.

D Jasmi.

O Jasminu. Kap. XVIII.

Jasmin. Iasminum.

Iasminum Catalonicum.

Spůsob.

Jasmin gest Bylina z Perské země, newelmi dávno do Blach přiněšená / a již také y zde w Praze w Zahradě Jeho milosti Cysařské rozplozená. Vžívá se nejvíce k Vodru a k Oblauku wedení / protože k tomu velmi přehodná gest: Dává stín pro svou hustost / a Květ má náramně wonný. Gest bylina provázkowatá / kteráž se velmi ráda po tyči a po Oblauku nahoru pne. Od Kořene provásky aneb ručičky gdu strowné, dlouhé, hebké, zelené a lepké, jako při Posedu / aneb Bylině řečené Clematis altera & tertia: a od nich paustj se listj obdlaužné, měkké a velmi zelené. Květ má obyčejně o pěti listkách, časem také o čtyřech / podobný k bílé Fiole, než rozličný / a kvetne přes celé Létu. Nebo nachází se s bílým, žlutým y s modrým Květem, velmi wonným.

* Gest y jiný gestě spůsob Jasminu, nedávno k nám z Hispánie přiněšený / kterýž Catalonicum gmenují: nese mnohem větší bílé y wonnější Květy. Ale ten w Kragmách těchto zymy suesti nemůže / a obecným spůsobem se stěpuje. O bílém obecném Jasminu píše Iul. Caesar Scaliger in cōment. ad lib. Theoph. de causis plantarum: že Prautek aneb odnož od něho do země wstrčená, kvetne / a dobře za celý Roč žádného Kořene mjeti nebude: což gest za pravdu od mnohých křeseno.*

Místo, kde roste.

Jasmin rád roste w místech horkých / a obyčejně pro rozkoš sadj se w Zahradách: Gatož y zde w Praze spatřiti se může w Cysařské Zahradě ze Vlach přiněšený a w sazený.

Přirození, moc y skutkové.

Přirození gest ohnivého na druhém stupni. Květ pravý býti nejvíce moci / a dělají z něho y Oleg / kterýž slowe Oleum Iasminum. † Tímto spůsobem: Wezmi květu Jasminového, gať mnoho chceš / wlož geg do Sklenice / a nalej Oleg dřevěného, což dosti

D uij

gest /

I První kniha Herbáře/

E gest/ zahrada dobře Slemicy/ a vystav na Slunce za osm dní. Potom vyhláti to květy zase
wen/ a vyhláti je dobře / a naklada gineho čerstvého květu do téhož Olege/ nech opět na
Slunce státi za osm dní / a vdeleg jako prvé, až do třetice. † Ten Oleg k mnohým vě-
cem gest prospěšný. Nebo kromě toho, že má vůni velmi libou, proti všechněm Boles-
stem z studenosti pocházejícím gest vžitečný / aby se jim pomazal. Obzvláště stauš
nastuzeným, zacpaným, zatvrdlým, ztenulým, střčeným audám, přehbím a Urvům/
zahřívá, obměkčuje a otvírá je. Odvracuje také a zahání nedostatky: Narky: neto-
liko pomazováním spodního Břicha a Lina/ ale y pitím aneb w Klistýru potřebovaný.
Podobným způsobem y Dna střevnj, z Mlehu aneb Flegmu posílá, vkrucuje.

† Pisse Dioscorides, jako y Aetius, že Persané Olege Jasminového vžívali na svých
Panketich a hodech/ za přímou přelíbě vůně jeho. Summau Jasminového Olege vssek y té-
měr moc má jako Olege Kamenový / zahřívá, obměkčuje a otvírá. Kterýž gsau přirození
horkého, nemogi požítati toho Olege / neb jim dělá boleti Stavy / a kdyby k němu mnoho
wouel/ pusť se jim kreu z Rosu / gaž napřel Melues. †

A Listy Jasminové čerstvé aneb suché, stáwa aneb wařená gicha, shání Fleky a
pibhy z tváři/ aby se jim vymýval.

A Jasmin slove Ržeč y *ῥόζα*, Arabsky Zambach, Latinské Iasminum, † Iosmenum,
Ieseminum, Německy Biekraben, † Wlastky Gellimino, Francausky Iossemin.

II Styraru. Kap. XIX.

Spůsob.

Styrax gest Strom velikosti a vsseho spůsobu, jako Gdauce/
ale listu menšího/ pozpodku pobělaveho, tvrdého, dlaubeho a tučného.
Květové bily se vřazují, jako na stromě Pomorančovém. Ga-
hůdky wísy na dlaubých stopkách/ na koncy spicaté, okrauhlé, chlupaté/
a gakausy tenkav bawlnkav obalené.

Místo, kde roste.

A Magi geg w některých zahradách we Wlassích, ač pořjdu: nebo tam neroste/
než z cizích Kragin se dodává a rozsazuje. Občegný gest, a sám od sebe roste w zemi
Syetské, w Pamffilij a Cylicij. Z Kůry toho stromu, když se rozetne, teče tučná a wel-
mi wonná Pryskýrice aneb Gummi, jako Myrrha/ kteráž se mezy wonné Kadidlo, a gi-
né věci k vůli potřebné, klade a přidává. Přináší se k nám z Syrie a z Alexandrie.
Nachází se téměř we vssech Apatekách / a slove Styrax Calamita. Tu pokládají býti
za neylepsší/ kteráž gest tučná, žlutá, plná, smolná / a když se mezy rukama tře, Medowau
wodnatost z sebe vydává. Činí o ni zmínku Klezastylus w Kap. 24. Gato Myr-
cha wéborná, dala gsem chutnost vůně/ a jako Styrax ře.

Nachází se drahně těch strůmků in Apulia, y také in Latio in villa Adriani, tolikéž y
w Frankrenchu/ ale w těch místech na žádném z nich nenalézá se to libé Gummi aneb Pryský-
rice Styrax, kteráž dwogí gest: totiž gedna gmenuge se Styrax Calamita, a ta gest suchá / a
podle wypsání Autora wybírána býti má. Druhá pak Liquida a Rubea slove/ kteráž tak
stře waření dělagi/ a gaž widěti gest Oleum Styracis řečené apud Dioscoridem. Odkudž
potom pozůstali zbytkové a jako křasnice, Styrax sicca, půwod svůj magi.

A Styrax liquida, nic gineho není, nežli tučnost aneb židkost Myrrhy / kterážto tuč-
nosti pravé my nemáme, leč pořjdu, jako y Myrrhy. To pak čemuž Styrax liquida ři-
káme, gest Medowá wodnatost z Styraru Calamite wytačená/ wssak y ta gest se sffal-
šovaná. Styrax rubea, slove w Apatekách Thymiana, w Starém zákoně Kadidlo,
Zápal/ a nyní wúbec y w Kupelw, Černé Kadidlo.

Přirození,

Přirození, moc a skutkové.

¶ Styrax má moc měkčiti, zahřívati, zajiřvati a k ježráni přivoditi. † Gest to
přv na prvním, a suchý na druhém Stupni. †

Styrax. Styrax.

Vnitř, aneb v životě.

¶ Styrax samotný aneb v Traňku přigatý, spomáhá proti Flusům z Hlavy došlů
padagickým / proti Rýmě, Káslu, syptavosti / potracené řeči / zacpání a zatvrdilosti
Matky / žene y přirozený ženský květ.

¶ Styrax s málem Terpentýny do smočeného Oplátku obalený a požřený, život
lehýce obměkčuje / a suché žily zahřívá.

¶ Když Reuma došlů sstupuje na Plíce a do Prsí / a vvodí Kásl: Wezmi Sty-
raru Calamitz dva Loty / Myrhy a bílého Kadidla každého půl Lotu / Mýzky Leko-
ticové gednu čtvrtce / Opium dvě čtvrtce: Váděleg z toho Pillulí velikých s lepko-
stí Dragakantowau / a wezma z nich dvě aneb tři na Noc, drž v rstech a poží. A to
čin po dobrém počistění / jinak nic.

¶ Item / proti Reumě a žaludku mořrému: Wezmi kásku Mastkátowau, Zázvor,
Mastyr, Styrax, Bílé Kadidlo / směs to spolu / a přigmi na noc, gako mály Wlasty
Ořech / a zapí.

Zewnitř aneb from života.

¶ Styrax na Vhli vvržené, aby se kaučej to z něho do chřepi Trychtýřkem wpau-
střelo, odgimá Rýmu y jiné Flusy hlavy. † Nebo wysušuge wlkosti a pošluge Kozku. †

¶ Pomazování zewnitř života Přyskyřicí, řečenau Styrax, štrupy a prasswi-
nu vzdrawuge.

¶ Styrax a Zázvor v Wjně smíchany, aby tím hrdlo proplakoval, gest dobrý
pro Čípek w hrdle, od wlkosti a flusůw otekly: neš potom zase opadne.

¶ Dělagi z Styraru Oleg takto: Moč gedwa dni w Růžové wodě / a dáwagi
do sklené Kolby / wssudy kdez potřeba obmažje luto sapientia, a w Pisku aneb w Pope-
le, powšowným ohněm páli. Vleprvé gde voda / tu obzvláště odgimagi. Ta když
wssedka wygde, počne giti Oleg / a gíž tu dáwagi sylnějši eben, až wssedek wygde.
Ten Oleg vžitečný gest netoliko pro samu wůni libau: ale y k wssim těm věcem / k nimž

Brwnj Kniha Herbáře/

C sám Styrax, o nichž powědino, se užívá: kromě že Oleg wewošem mocnějši a horčegši gest. Protož sylněgi měkčí a otwírá / nežli sám Styrax.

Styrax slowe Řecký ^{στυραξ} Arabšty Miha, v Apatekárú Styrax Calamita, Wlaššty Stirace, Španyelšty Estoraque.

Myrrha.

Spůsob a místo, kde roste.

Myrha gest Gummi aneb Prýstýřice gednoho stromu w zemi Arabške / a w těch Lesých, kdež také y biele Kadidlo roste. Tak prawj, že strom Myrrhowý zweyšš pětí Loket roste / a gest tenowatý / Peni má twrdý a zatocilý / Kůru ostrau / List menšš než Oliwa, kadeřawějšš a špičatějšš. Přinášš se k nám Myrrha z Alexandrye Egyptské / kamž Arabes každého Roku na Welblaudjch swá drahá Koření přinášlegi. Uleplešš gest wssudy gednostegně barwy, nowá, křehká, lehká, wonná / chuti hořké a poněkud perné. Ale takowá v nás škůro nikdy, aneb gisť welmi zřídka, se nachází. Ulybrž kteraž myjwáme, pro starost a wetchost wyprahlá býwá.

Přirození, moc a skutkové.

Myrrha gest přirození hořkého a suchého, na druhém stupni. Moc y skutkové gegi gsau stírati, sřawowati / zapačosti otwíráti / wětrnosti rozháněti / swalowati, a trpkosti swrařkowati.

Wnitř, aneb w žiwote.

Myrrhy tak mnoho, gačo zno Boboweho hrachu požjti, spomáhá proti zastaralému kášli / těžkému dýchání / Bočnjmu klání / Běhawce y auplawicy. Slaužj také y nestatečnému žaludku wětrnostmi obtřženému / a pokrmůw dobře nezajswagjčjmu a neobsahugjčjmu. Myrrha dobrá gest Wodnotedlným s Řepjčkem pitá.

Myrrha žtjž gednoho štrupule, kteryž gest třetj díl quentjku, w wodě Kůřjnohy pitá / mořj čerwy w břiše. Nebo cočkoli gest hořkého, zabíjí čerwy, wssj y giné nečistoty.

Kdož gest syptawý / wezmi na noc kausel Myrrhy pod Gazy, aby se sama rozpustila / aneb wypi gi s nowým Wegcem / budeš zase mjeti zwučný hlas.

Kterjž čwrtého dne zymnice magj / těm náležj Myrrhy žtjž gedné čwrtce, stať mnoho Pepřem, w teplém Mařwazý, hodinu před nawrácením se zymnice, piti / a wlehnance do teplého láže, kupocem se strogiti. Což když po třikráte učinj, zymnice bude vbýwati / aneb docela zmizý. * A wssak to při počátku nemá se činiti / nýbrž když se Signa concoctionis vřáží. *

Myrrha také přidává se k Lékařstwjm, proti Gedům strogeným. Užívá se y w Mornjm neduhu. Nebo nedopauššj hnjti.

Zewnitř, a from žiwota.

Myrrhu vžitečné gest žweykati proti smedutému dýchání. * A w čas Moru proti nakážení w všech držeti. *

Myrrha s Wjnem wařená, proplačowánjm vř zachowává a twrdj zuby spořu y dásně / wysussuge nečistoty, y zbytečné wlkosti / z nichž se Maso dásnj kázý / a zubowé derašegj.

Myrrha s Pelyňkem, Bohatým hráchem a Kautau wařená, a okolo Lina teple obložena, Matku od swalené w nj twrdosti obměkčuje / zawřenau otwírá / nečistotu gegi y také Plod rychle wen wywodj.

Myrrha s Kamencem smiřšená, dobruu Mast dáwá proti nelibosti a smradu wsselých míst na Těle.

Myrrha na čistý a drobný Prach zetřená a zaseypaná, vzdrawuge rány na Hlawě / tolikž y zmožené vřšš, a odhalené kosti / zwlašťe kdyžby gi w této přjhodě s Hlemejšowau masjyrostj smjchal a pomazowal.

Myrr

Myrrha s Medem rozdělaná a pomazovaná, shání Vhry na twáři/přby a lisse. A ge s Octem stírá. Myrrha s Dubovým listem v Wíně wařená a přikládána, Brání lezení vlasůw aneb pcháwošti. Myrrha na Prach zdělaná, a Pýrkem do Nosu daná, aneb w chřipích pomazaná, chlipění z Nosu a wozhřivicy zastawuge.

Myrrha s ženským Mlékem rozetřená, a do oteklých sflusowatých Očí zapauštréná, welmi jim dobře činí. Nebo lehčí / k sežrání pomáhá / wysussuge, posyluge / w Očích nestrowice vzdrawuge / bělmo shání / mrákoru rozháň.

Oleg Myrrhowý.

Jelá se z Myrrhy Oleg bez Ohně, tímto způsobem: Zwař koliko chceš Slepících wagec na tvrdo / a zkrog s nich wrch pěkně doš / a wyjma z nich žlautek, wysyp do šleku Myrrhy na Prach ztlučené, až geg vyplníš: Přikreg zase prvním wrškem skrogeným / a oblepě Wostem, aby ten wršek doš nespádl / wstaw do podzemního sklepu, kdež dobře wlhko gest / aneb třebaš zašopek do Pisku / a nech tak státi čtyry Neděle. Potom wyjmi wen / a nagdeš Myrrhu w Oleg rozpustěnou. Skutkowě toho Olege gsau tito: Krotí a oblehčuje bolesti Podágrý aneb Dnawé nemocy / Sstrámy wyběluge / a twář swrašťalau částým pomazowáním wyhlazuge. Může se také kewssem giš dotčeným nedostatkům mnohem prospěšněgi vžiwati / nežli sama Myrrha.

Kteráž žena chce twář swau zachowati, aby nikdy nezwrastawěla, takto učin: Wezmi nový železný Kendlík aneb Pánwicy / wstaw do Ohně až se rozpálí / potom nabě plná vsta Wina / a wyprskni ge w šedko pagednau na tu ohniwau nádobu / a magje žlawu sstatem obalenau, dým ten aneb páru z toho Kendlíka na twář zapauštrég. Potom zase ten Kendlík aneb Pánwicy rozpál / a wrthane na ni kauset dobré Myrrhy, pod sstatem dým ten a kausen na twář pauštrég / sstatem tím twář sobě až do vst obwaž / a na to gdi spat. Když tak za Měsíc podwaťráte wděláš / netřebať se bude obáwati / aťby se twář měla sfařdowati aneb zwrastiti. Myrrha na Prach ztlučená, a přes noc w wodě Ambrožkowé, Blaskeho Koprú aneb jiné podobné rozpustěná, a čisté procežená, Bprospíwá k wncišťení zatmělých a žane čišťených očí.

Myrrha slowe Řečty Arabšty Muire, w Indij Bola. W ginych řečech zachowává to gméno Myrrha.

Radidlo. Thus.

Misto, kde roste.

Myrrhau gde Radidlo. Nebo ono, též gafo Myrrha, w Arabšké zemi roste, w Lesých, ač newšudy / než w gedné toliko Kragině / kteráž se táhne na dyl kedwadcyti, a nassí k desýti mílem nassím. Ten Krag patř k Wýchodu Slunce / a od té strany pro weliké a welmi překře Hory, od prawé pak strany pro weliké Skali Mořské, gimž z těch obau stran obkličén gest, přístupu k němu není. Lide křež Radidlo zbírají, a sami těmi Lesy Radidlnými wladnau, Minzi slowau. A ti žádnému přespólnímu Stromůw, na nichž Radidlo roste, ohledati a widěti nedopauštrégi. Z té příčiny gaľehoby ti stromowé Radidlný způsobu a podobenstwj byli / nemůže se nic gišťeho wděti: ač některý prawý / že List nesau Bobkowému listu podobný.

† Garzias ab horto in aromat. hist. lib. 1. cap. 7. pišse / že Strom ten na němž Radidlo roste, nýžtý gest / a má listy Krasnworowému podobné / a že toliko w Arabij roste. †

Čas, kdy a kterať se Radidlo zbírá.

Radidlo swrchu oznamení Obywatele, dwaťrát do Roka zbírají: gednau z Gar / a podruhé w Psýdni, w newěťší horko / protože tehdaž Strom neyplněgšij býwá / a to činí

I Brwnj Kniha Herbáře/

C a to činj takto : Nastřij kůru toho Stromu wssudy wůkol / aby Sřáwa wen técy mohla / a pod stromem rozestau Kohož z Palmowého listj spletenau / aby na ni Kadidlo, sřeze tu Kůru nastřipenau, wyřekati a padati mohlo. Kdež se pak takowá Kohož prostřiti nemůže / tu wůkol tehož Stromu, na holé zemi, rownau Půdu dělajj. Ale to Kadidlo, kterěz na zem padá, býwá těžšj, temněšj, w mocy mdlegšj / a netať swětlé, čisté a wzácné gest / gaťo kterěz se na Kohož zbírá. Wyborné a neylepšj gest to / kterěz na swém stromě přilpá, gaťo křápě aneb zrno. A to gmenugj Samcem / zwláště když se z mladistwého stromu wen preysstj. † Dioscorides dáwá mu gmeno Stagonias, to gest Krupě / protože samo od sebe teče / gaťo Krupěge na Stromě přilpá / a samo od sebe okrauhlé a kulaté býwá. † Letnj také Kadidlo w Psý dni zbírané, barwan y mocy wysoce přes wyssuge druhé garnj. A krátce mluwě, neylepšj Kadidlo gest bjlé, swětlé, celé, okrauhlé, tučné / na Dhlj pogednau se zgjmajjcy a wonné.

T H V S. Kadidlo.

Přirozenj, mocy a skutkowé.

† Kadidlo gest přirozenj horkého na druhém, a suchého na prwnjm Stupni. Kůra geho patrně trpěá gest : a protož dobře wysussuge až k druhému stupni.

Wnitř.

† Kadidlo pité s červeným Wjnem, aneb s wodau Gircycflowau, vžitečné gest těm / kteříž křwj odchřugj. Slauj také proti wsselikému toťu křwe mužim y ženám. Dáwá se též proti nechutenstwj a dáwenj / proti wsselikému plynutj Břicha : k čemuž wssak mocněšj gest Kůra stromu Kadidlowého / protože welmi mocně sřahuge a swjrá.

† Pisse Dioscorides, když Gřlowěť zdrawj Kadidlo pige / že přicházzj o rozum : Pakliby ho mnoho v Wně pil, ho hrdlo. †

† Kadidlo gest zdrawé Lěkařstwj proti studenému Káslj / k dožby ho ztřj gedné čtvrtce, s třetjm dílem Agaryku, w teplé gisse, w němžby Izop zwařen byl, ráno wypil.

† Znamenitě Lěkařstwj proti Nemocy červené : Wezmi bjlého Kadidla, Nastyr, ru, každého půl Lotu / Boli Armeni, to gest Gliny Armenské, gednu čtvrtcy / červených Korálů, páleného Gelenjho rohu, každého půl čtvrtce / páleného křwnjho kamene něco méně než quentjř : To wssedko ztluc na Prach / a deg z něho půldruhého quentjřu v Wně červeném wypiti / dvě hodine po wečeři.

† Proti Reumě, aby do Prsu a na Plíce nepadala : Wezmi Kadidlo, Myrrhu, Styrar, Nastyr, Gummi Arabské / naděleg Pillulj s lepkošj Dragakantowau / a drž ge w rstech přes noc.

† Proti Reumě studené s Kásllem, Řezanice dobrá : Wezmi Kadidla bjlého půl Lotu / Musskatowé kůlky tři / Zázworu, Myrrhy, Lěkořice, Cukřkandu, každého gedu Lot / zkrágeg drobne a ztluc / a smjchage spolu vřjweg na noc / což do tří Prstů wžyti můžes. W horké Reumě wděleg ginau Řezanicy z Lěkořice, z Gummi Arabského, z Dragakantu, z Mandlů a Cukřkandu / a vřjweg gaťo prwněšj.

† Proti studeným Glusům a zbytcům w hřkostem Hlawy, mnoho za obyčeg magj / několik zrn neylepšjho Kadidla na noc před snem požjati / a welikau toho platnost poznáwagi.

† Proti náramnému bolenj Zialudka berau Pěťmřet a Kadidlo / a to obě spolu v Wně aneb wodě Řjmbabowé warj / přidadauce k tomu sřáwny Wlasřeho Xmemu, s gednu aneb sedivě Ljice : a k dož to teplé wypige / welikau platnost pozná.

† Komužby čipeť w hrdle rozměť a dolů spadl / drž Kadidlo w rstech, a požjreg.

† Kadidlo

¶ Kadidlo ztjž desíti zrn Gečných w nápoji přigaté, paměti přispočuje / zabíjí A smutek / obveseluje srdce / a wsechném nedostatkům geho pomoc činí: zvláště přidá se k těm Lékům, kterýchž Srdce zření magí.

Želví.

¶ Kadidlo dobře gest na rány: Nebo w hromadu getiskne a swaluge / zastavuge krew / a brání, aby se w nich dvoj aneb šmíle Maso nerodilo / hluboké a dřawé wředy Masem vyplňuje / a tak y zabíjí.

¶ Kdožby Kadidlo s Octem a s dřevěným Olegem smíchal / a tím sřednau, prassiwau, malomocnau kúží po Lázni mazal / wdělá gi zase čistau a hladkau.

¶ Kadidlo s sladkým wjnem teplým do zatekých vřj wpustěné, odgimá Bolest.

¶ Kadidlo na drobný Prach zetřené / a do Lékářstwj aneb wodiček, kterých se pro Oči strogiwagi, wložene / mrákoru Očí rozhání.

¶ Kadidlo polehčuje w zadku y w giných andech, zlobiwých wředů / aby ge drobně ztlučené, s Mlékem smíchal / a na lněném sárku aneb kůrku přikládal.

¶ Dlauhé Bradawice, když počínagi růsti, Kadidlo s Octem a smolau pomazáním smývá. Kadidlo hogi spaleníu od Ohně, y také ozdobení noh / aby ge s Wepřowým aneb Husým sádlem smíchal a přikládal.

¶ Proti rozjíceným a oteklým Prsům, ženám po porodu, dobré gest Kadidlo / když by ge smíchaly s Hlinau Arménskou a s Kúřowým Olegem / a tím oteklinu pomazowaly.

¶ Komuž mnoho Krew z Nosu teče / wezmi Kadidlo, Aloe, Bilek od wegce a drobect Octa / smícheg to w hromadu: Potom smáček w tom šťátek trognásobnj / a obwasug Cželo / též y lněné čipky ztoče, a w tom omoče, do Nosu wstrčeg.

¶ Proti nechutenstwj žaludka a dáwení dobré Lékářstwj: Wezmi Kadidla, Mastyr a Aloe, gednoho gačo druhého / zetři to drobně / a smícheg s wodau Kúřowau a s Bilkem od wegce / a přilož na žaludek. K tomuž wyborné gest y toto Lékářstwj:

¶ Wezmi Prachu z kůry stromu Kadidlowého / smés geg s Prachem Skořico- wým a Koryandrowým / a tím posyp Topenicy, horkým Wjnem prvé politau / a přilož na žaludek. Kadidlo obhoření a opálení od Slunce stírá / smísené s Mlékem a pomazané. Komuž se chce často na stolice / a pracuge tlačení, nic nemůže učiniti / ten wezmi Kadidlo samé / aneb spolu rovně swětlé Prystřice, řečené Spiegelhartz / wtrž na těžawé vhlíčko / a přigmi w zádek dým vycházející.

¶ Proti červeným a slzawým Očím gisté stášení: Wezmi bílé Kadidlo / wstrčkau se na spic Nože / a zapal hořící woskowau swjčkau / a když hořeti bude Kadidlo / zhas ge wedwau lžicých Kúřowé wody. Opět podruhé to Kadidlo vhasené zapal / a zhas w Kúřowé wodě. A takowé rozpálení a hasení učí po třicetkrát. Potom s tau wodau Kúřowau smícheg gednu lžici ženského mléka / a tak do Očí zapausstřeg. Wkládá Bolest, sstawuge flus, a zabíjí červenost Očí. To častokráte zkusseno gest: a wssak kdyby potřeba byla, má se prvé Krew paussřěti / a Tělo wypurgowati aneb wyčistiti.

* Když ta červenost s Očí minauti nechce / magí se Kadidlem okuřowati / což dobře činí y Klaubum, od Podágru welmi zemdleným. *

¶ Kadidlo slowe Kžedý *Libanum*, Arabstý Rander, Latíně Thus, Olibanum, Wlastý Incenso, Španýlstý Encienso, Francoustý Encens, Německý Benrauch.

o Borowicích. Kap. XX.

Gmēno.

Borowice Latíně gmēnuge se Pinus, a pinnato foliorum acumine. To gest od špicateho pichaweho listí / kterěžto gačo Gehlice na něgakém Hřebě gedna wedlé druhé postaweny gsau.

Kozděl

A Brwnj Kniha Herbáře/

Rozdíl a způsob.

¶ Borowice wssudy w Czechách, w Polště, y w Němcých hogně roste / tak že abye
tečné gest, způsob gegich obširnými slowy wypisowati. Ačkoliv w těchto Kragi-
nách toliko plané aneb lesnj Borowice rostan: wssak znáti sluší / že gsau w dwogim
rozdílu / totiž Domácý a Lesnj.

Borowice. Pinus.

Lesnj Borowice. Pinus Sylvestris.

¶ Domácý aneb zahradnj Borowice má mnoho Katolestj wůkol rozložených:
List aneb gehlicej delší a měkčejší nežli Lesnj. Owotce a Sissky nese weliké, twrdé
a celé, jako negaké Ořechy / a w nich gádra bítá, w gádesy šupině náčernalé a twrdé.
Těch gader w špatelách potřebuji / a slowau Latinské Noces pineae. Takových Boro-
wice množství roste okolo města Rawenny, nedaleko břehu moře Adryatského aneb Be-
nátského. Vlacházegj se pak y ginde we Wlassích.

¶ Lesnj aneb plané Borowice gsau několikery / a wssak dělj se na Hornj a Mořské.
Hornj gsau ty / gichž v nás w Czechách y w Polště hognost, až y weliké Lesy, máme.

¶ Njmo tyto Borowice, nassel gsem gestě w Trydentské a Tyrolské kragině / giné
w dwogim způsobu. Jedná z nich nemá žádného pně / ale hned od Kořene množství
Katolestj wůkol sewslech stran paussj / kterěžto na zemi ležj, a rozkládagj se na dyl desjty
y patnácti loket. Obywatele těch kragů nejwice gich k obrucům winných sudů vžjwagj.

¶ Druhá Borowice gest welmi spanilé wsočnosti / ale netak wsočá, jako násse w
Králowstwj Českém a w Němcých / aniž Kůra gegj tak ryšawá gest / než pobělává,
gako na Gedli. Sissky nese gako Smrk: wssak mnohem kratší / křehké, mastné, plné
Přyskyřice / kterěžto wnitř zawřený magj skrowný, tryhraný, krátký a měkky Ořech / a
w něm gádro bíté, w gádesy šupině náryšawé. Chut toho gádra, gako domácý Boro-
wice / krom že gest trpčejší a přesedawějšj: Což vlastně Lesnjm Owotcým přináležj.
Ta pak Borowice mezy wssemi ginými planými Borowicemi, sama Ořechy k gjedn vžj-
tečné wynášj / giné wssedky prázdne a galowé Ořechy nesau.

¶ Mořská Borowice opět nacházj se dwogi / gegichž podobenstwj tuto gedenkáž,
dý spatřiti můž. Nesau Sissky delší, lehčejší, krásnějšj / též y listj aneb gehlice / y kůru:
Sum

Summan wšsecko dřevo gináčegšho spůsobu gest. Wšsecký tyto Borowice wydá. A wagi z sebe Pryskyřicy libau, wonnan a k mnohým wěcem vžitečnan.

Přirození, moc a skutkové.

A z Borowic Lekarstw vjswame Sissel, gader aneb Dříšťky, Pryskyřice, kůry, listj, laučí, a koptu aneb sazy.

Pinus Mugus.

Tarent ká Borowice. Pinus Tarentina.

B

Moc Sissel Borowých.

A zelené Sisselky, prwe nežli ztuhnau a zdrewnatěgi, zslučené a w sladkém Wjně zwačene / k dožby každého dne do osmi Lotů aneb čtvrti žeydlka té gichy pil / spomáhá gi proti zastaralému káslu, a proti Suchotinám.

A Woda pálená z těchto sissel Borowých, wyhlazuje zwrašťalau twář / nedá Přeslůn hrubé růsti / aby lučné sřátky wnj smáčege, často překládá. Wen wypadlau Mátu ku do žiwota zase nawracuge a whání / y Lúno sstahuge, když se gi promyvá.

Gader aneb Dříšťka.

A Gader Borowických na wěřšim dle vjswame. Ta w své moci k mjněmu zahěwání se naklonugi / a gakausy ostrau kausawest magi: Protož musēgi se močiti / a tak lepe obměčugi spatrným stahowáním / Tělu dobrau potravu dáwagi / a weliký vžitek přinásegi Lidem vstawičné káslicým, aneb Sauchotin se obáwagjcým. Posylugi a zahěwagi přirození sama w sobě aneb s Cukrem gedená.

A Borowá gádra gedená, aneb s sladkým winem přigatá, přidássi k nim oblaupených Melanowých gader, wywozugi moč / a pokogi pálcawé a kapawé močení.

A Kterž talowem a Krowj chřagj / mohau sobě gádra Borowická takto přístro giti: Wezmi Mandlů wydrěných, gader Borowice zámořské, Mátu bšeho w Růžowé wodě namočeného, květu Muffátowého, Sstrobů, gednoho každého podle rozumu, což se zdá. Gádra a Mandly zetři w Pánwicy / přidegi Cukru bšeho s Růžowan wodau, cožby se dosti býti zdálo / a naděleg z toho kausťw / a nech až vschnau / přigmi z nich ráno geden, a o Věšpořích drubý.

A Proti dušnosti a těžkému dychání včín takto: Wař tato gádra Borowická w dobrém Wjně / až se šhustnau, gačo Kasse / přidegi Cukru a Ržecého wjna, což se zdá /

LE

zdá /

I Brwnj Kniha Herbáře/

C zdá / a dáweg to gisti Nemocnému, s gichau Slepici. A to čin tak dlanho / až se zase zhogi.

¶ Dělá se také z těchto Gader w Apatekách Lektwař / kteráž slowe Loch de pino, a dáwa se též proti zastaralému káslu, těžkému dychání a zahusťení flusůw.

¶ Oleg z gader Borowičných strogený, gest prospěšný proti Mrtwicy a Sslaku / aby jim poražené Audy pomazowal.

Borowice Kořská. Pinus Maritima I.

Borowice Kořská. Pinus Maritima II.

Prystkyřice.

¶ Z stromůw Borowých, aneb z wětrowj, preysstij se bjlá, wonná a velmi vžitečná Prystkyřice: Nebo zahřívá, rozhání, rozpauští, sussi / a když se do flastru přidá, Wčedy a rány wyčistíuge.

Kůry.

¶ Wsedy Kůry Borowých stromůw magj moc swjragicj a skahugicj / protože gsau trpké. Takowá Kůra na Prach ztlučená a zaseypaná, vzdrawuge Wlka w zadku, z chůze přisstého / též wřidky zemnitě na kůži, y spáleniny a Měchyře / zwláště kdyby s tau Kůrau Sijbený glět aneb Pěnu, a Kadidlo bjlé smjchal.

¶ Trjsty aneb kůry Borowičné, s čermidlem Ssewcowským, Calchantum řečeným, smjssené a pomazané, rozgldawé neduby vzdrawugj.

¶ Podkaučenj tím prachem, Plod a Ljžko wywodj.

¶ Kůra wařená a pitá, bĕhawku zastawuge, moč žene.

Ljstj.

¶ Ljstj rozetřené a přiložené, roznjcenj galkězkoli wtroucuge / zwláště gestližeby to roznjcenj okolo rány se přitressilo.

¶ Item Ljstj rozetřené a w Octě zwařené, teplým proplakowánjm boleřt zubůw odgjmá / a zpřeysstěnj w wstech hogj. Týmž rány wymýwati, velmi prospěšné gest.

Dřewa.

¶ Lanč tučná Borowičná na kausky zsekáná, a w Octě aneb s Kosmarynanu w červeném wojně zwařená, proplakowánjm wkrutnanu boleřt zubůw krotj / zwláště tu, kteráž od studených flusůw půwězswág bĕře.

¶ Komuž

A Komuž střewo vychází / tomu na Borowém přně rozštětém seděti prospěšně A gest. Item / Alaun aneb Kamenec zvařiti v Wně červenem, a w tom kus sukna smáz četi, na to Prkno wložiti, a na tom seděti. Střewo zase do žiwota wkládá.

* Třístý Borowé aneb Laučowé, w Růžowé wodě močené a dýstýllované / a z toho se brání tučný Safft. † Olegi poněkud nápodobný a velmi wonný, obyčejně we W'assich sloz we Aqua Caphura. *

Sazh.

A Sáze od spálené Lauči, vžitéčně gsau slzawým Čejm / aby gimi do kautků w zepal. Na řezawé vhlj vvržené, wydáwagi z sebe dým / kterýž w zadek wpuštěný, spomáhá těm / kterěz často na Stolicy pobíží, a wssak nic wytlačit nemohau.

A Borowice slowe Ržecy *niruz*, Latinské Pinus, Arabsky Sonobar. Wlastky a Spasnyelsky Pino, Německy Fichtenbaum, Hartzbaum. Rinhelz Kisseholz, Forenh. † Třístý Borowé Latinské Coni, Dřístý Strobili & Nuces pinæ. †

O Smrku a Gedli. Kap. XXI.

Smrk. Picea.

Rozdíl a spůsob.

Smrk a Gedle na Horách rostau / a f sobě tak velmi gsau podobný / že negednau Tesaře y Polešné zklamáwagi / aby gedno za druhé brali. Nes obadwa magi gednostegnau velikost, a gednostegné Listy, gehlice dlouhé, twrdé a husté / nápodobné gačo při Rosmarýnu. Obo, giho toho stromu Katolesti y listy aneb gehlice, odedwau toliko stran na Krjž se rozkládagi.

A Tento wssak gest mezy nimi rozdíl: že Smrk list aneb gehlice má daleko zelenějši, širši, měkčegši, lehčegši, hladčegši / netak bodlawau, a wehí betě netak gsau: Item / Kůru má počernasau, leptau, hebkau, a gačo Ržemen ohěbnau: Katolesti obyčejně k zemi se sčonugi / Dřewo samo w sobě mnohem x sledčilegši y také vžitéčnēgši:

Le ij

Nebo

Brwnj Knha Herbare/

gründlichen Erw
nung, an mich zu kommen

Franklin
Oct. 10. Phil.

Conf. D. Phil.

Nicolai Con.

die, von E. J. v.

Mr. Lane

Corin

Dr. E.

Handwritten signature: *Handwritten signature*

Prírozenj, mocy a skutkové.

Esisset.

Prysthice.

Prystyřice čistj Ledwiny a wyháni Kámen / Edyžby gi stjši pěti quantisků piš.

¶ Kobož Kyče bolj, tomu Pryskyřice Sedlowá gest velmi dobrá, s polním Cy
přísem, kterýž slowe Jwa / aby každého štěl / štěstí čtvrtce do / twota přigal. To Lea
tařtwj

Siehe die erste Seite des 1. u.
des letzten Buches

kařstwj slaužj y proti Dnawé nemocy. Gakby pak wsselké Pryskyřice bezewšj pro A
trwonosti přigimány býti měly / nahledni w Kapitulu o Terpentýně.

* Na Rissených horách nacházej se gakeš Smrkowé neb Gedlowé bublinky (Dun
nen blattern řečeno) w nichž se wnitř několik krúpěgi čisté Pryskyřice zdržuje. Tu zbiragi / a
za prospěšné Lékařstwj na rány drži. Dbywate. e té Kraginy vžiwagi gi také m. sto Terpen
týny, k hnání Pisku. *

¶ Wezmi Pryskyřicy Gedlowau, na Papské tence roztaženau / a polož ten Papir w
pošogi na Stůl aneb na Lawicy / kdež gest mnoho Much / snadně ge zchytáš: nebo na
něm zwáznau / gakž gen dosednau.

Smůly.

¶ Smůla Gedlowá aneb Smrkowá dobrá gest proti děrawým wředům / zwlá
ště na Nohách. Rozhrég Smůlu w hrnečku, až se dobře rozpustj: Potom mēg na ho
towě lněné štátky, na kusy aneb w spůsobu flastíků zstřjoané / potop ge w Smůle / a za
se dřewkem mokřým wen vytáhni / a wlož na Prkno, až se sstydnu. z takowých flastí
ků na každý den wezmi gedn / obřeg trochu a přilož / wyčistuge a hogj.

* Dleg Smrkowý aneb Gedlowý.

¶ Z těchto Stromů na horách Alpes řečených, okolo města Waromy mnoho Dlege dělagi / a do
Apaték sem y tam dodáwagi, aneb syc prodáwagi. Nebo we Wlaššich hrubě ho vžiwagi
k ranám na Hlavy. Někteří k němu tak mnoho gestě Olei Ros. Completi přidáwagi. *

¶ Smrk stowe Ržečy němky, Gedle náčt, Arabšty Smrk Arz, Latinské Picea, Gedle
Abies, Wlaššty Smrk Pezzo, Gedle Abete, Španyelsky Pino negro, Francauský Vng
abre du genre du pin, Německý Kote vud weisse Thannen.

Dřinu. Kap. XXII.

Spůsob.

Dřinowý strom roste na Horách welmi wysoce / s tlustau ků
rau rozsedlau na mnoha místech a wnitř čerwenau. Katolesti wssudy wůl. B
kol pořádně, wždy weys gednu od drubě, gako něgake stupně wyppaussej.
Pruty má gako Wrbu heblé, barwy nážlutlé, wůně libé. Listjeko aneb
gehličky obdlauné, měkě, hmaté, subtylné, vššj nežli Borowicné / a ne
tak spicaté / z Katolestj gako něgaky Chomáček aneb trápček z gednoho vzřřku wysšcy /
kterěžto na zymu bledné, wwadá a dolůw spada. Tak sám Dřin mezy těmi Stromy,
kterěž Šiššty nesau, na žádnau zymu nie nedbage / sám gako nahý bez listj přes zymu
ostává a wytrwává. Šiššty Dřinowé Cypřišowým gsau podobné: wssak mnohem
mdelegšj / wůně dosti libé. Kwět kterýž se z Gara Šarlátowé barwy wentistně / won
něgšj gest. Dřewo náramně twrdé / zwláště v prostřed pně / kdež y ryssawé gest.
Aprotož kowsselikému stawenj daleko přjhodněgšj a lepšj gest / nežli giná dřwj. Dnás
w Čechách nerwice žlaby z něho dělagi / a do Prahy y ginám od Bruntálu, z hor po
mezy Morawského a Slezského, ge wozy.

* Simlerus in suo Commentario de Alpibus pisse / že Staří domniwali se (očemž y Pli
nius wyppisuge) že toto dřewo nesnadně hořj / ani Whlj z něho páliť se nemůž. Ale wssak ozna
muge / že na některých místech in Vallis, žádného giného dřewa nepálj, než Dřinowé / a na ho
rách žádného giného Whlj při železných Hutech, kromě z tohoto dřewa, nevwšiwagi. Dále to
prawj / že mezy ginými wssemi Hornými stromy obzwáššně tento Lékařstwj potřebowán
bywa. A obywatele in Alpibus proti Kalemocenstwj za tak mocné ge magi / že sobě y Po
stele z něho dělagi / aby tak před neduhem tím bezpečněgšj byli. Kagi také obněg čeršiwé
wenšřelky a Katolesti k Lázni w wodě wariti: Item / Wodu z nich wypalowati / kteráž ob
zwáššně mocná býti má proti této Nemocy. *

A Brwnj Kniha Herbáře/

C Koste také na Dřinu hauba, Agaricus řečená / kteréhož wewšfch Apatekách vž-
wagj / snjmá se když vřchne / a kdyžby je již puška i chřel.

A Ucházý se také w welmi starých Dřinowých pněch, při spodku pařezu wnitř,
blzko gádra aneb dřene, starý gatýsy hadr aneb šat pobělavý, někdy šetře zdylh / a ten
gest k Zamissy aneb kúži, z něj Kufawice dělaj, welmi podobný.

Dřinový strom. Při něm ge. Larix eiusq; flores,
hořewět, O. woře y smeno. fructus & semina.

Katolest od stromu Laricis ra-
Dřinowého. mulus.

D

Dřinowá Prýstýřice, Gloret, aneb domněla

Terpentyna.

Wydává Dřin welmi vřitečnou Prýstýřici: Ta gest na barwě Medu podobná,
rubá, a někdy se nestyda. Ta se wšfudy w Apatekách y ginde, místo Terpentýny
prodává / kteráž Gloret řkagj. Ale prawá Terpentýna z lameho stromu Terebinthu
teče / o čemž obzwláště na swém místě mluwiti budeme. že pak Kupcy předešlých
časůw prawě Terebinthyny k nám nepřinášeli / Lekáři a Apatekáři této Dřinowé místo
prawě vřiwati musyli / a štrže tak časté gegj vřiwánj na to přišlo / že gi až podnes Tere-
binthynau gmenugj.

A Když se má tato Dřinowá Prýstýřice zbírati / musgji ten Strom dlouhým Kle-
bozezem při kmenu aneb pařezu až do štržně wy wtati / a to w Létě / odkawadž potom
množstw Prýstýřice tau děrau wyřeká: kteráž tím swětleggšj a pěkněggšj býwá / čím gest
Strom mladistwěggš.

Přirozenj, mocy a skutkové.

A Listj a kůra Dřinowého stromu, w hromadu sřahugj, gačo Smrč a Gedle:
Prýstýřice geho zahřiwá, rozdeluge, změkčuje a wyčisřuge.

Listj.

A Dřinowě listj zřlučené a přiložené, polehčuje zapálených ran: W Cětě zwačené,
a teplé w řřech držané, wkládá bolest zubůw.

Kůry.

A Kůry zřlučené a přiložené, aneb zasexpané s Sylbergletem a Kadidlem, dobré
gsau řem / kterjž sobě w chřizy Wilka vřonili / hogj Wředy na kúži y spáleninu.

A Zřlučená

Iztlučená s Sferowostým černidlem, vzdrawuge rozgřdawě ošolo sebe nedu-
hy. D wodě wařená a pitá, sřtawuge plynutj žiwota / a moč žene.

Průstřice aneb domnělé Terpentiny.

N toho této Prsyřice w Apatekách vžiwagi / zwlášťe do Plastrů a do Masti /
 kterýchž se k ranám potřebuge. Když gest leytrowaná, wycištěná, a gačo Lekt-
 wač přigatá sama w sobě aneb s Medem, dobrá gest a vžitečná těm / kterýchž kassli, a na
 Sauchotiny stonj. Wycištěuge Prsy / žene moč / pomáhá k sezránj / a dělá lehku stolicy.
 Na oboj pomazaná, zachowává chlaupky aby neprsely.

Uzdrawinge wisselike Prassiwiny, Lissege a nečistoty na Těle /aby gi s Kážowým Olegem smjchal a pomazował. S Olegem a Medem smjssená, a do talowitých vssj wpusttšená, léčj ge. Pomazovánjm skaužj proti bolestem w Bocých.

4 Komuž přirozenj nechtě vychází / vezmi této Prystkyřice dva Loty / wypeř gi čistě w Gytrocylowé wodě / přideg půlčtwrtce Alkstreynu wyborného , aneb Prachu z Ceteráku / a přigmi.

3. Znameníte Lékářství proti žrenj w žiwotě: Wezmi Dějnowé Terpentýny ges-
den Lot/Benedictæ Simplicis (gest Lektwař w Apatekách) půl Lotu / smjcheg a degne-
mecnému gisti/zahánj bolest. Akdožby tohoto Lékářství časem vřjwal / bude ho ob-
hagowati proti žrenj a Kolice.

Oleje a Vodny z této Průstřice.

Dystylluge se z této Prystkyřice Oleg a woda wyborna / k hogenj nowych ran a
hlubokých prázdných Něžtřiw aneb wředřiw / aby ge zaljwal : tež proti Bolení
Nerwůw a Klaubůw, od Flegmy a studenosti.

Woda, kteráž neyprwé vychází / ta s Wjnem bilym přigatá ztíží gednoho střu-
pule / Edyžby žaludek zanečistěn a Flegmau obtížen byl / hned jí s welikým prospěchem
střez dáwenj wymítá a vyhání.

A Píhy na twáři, a Fleky gakežkoli na Těle, smištěná s Olegem Winsstějowým a po-
 mazovaná, stírá. Neboť také Čerwy w vsjich / aneb gině žíjaly Sřtwora / když se k ni
 přidá málo Wolowě žluči / aby do vsj křápěgi wpaustřel.

¶ Oleg ten náramně dobrý gest tčm / kterjž nedobře slyšl.

Drjnomá Gauba. Agaricum.

Wocy a skutowe Agaryta.

Neste také na Drjnu Agaricum, to gest Hauba aneb wyrostli-
na, k mnohym věcem vžitečná.

Dobré Agaricum má býti bíté, hladké, křehké, lehké, dýřowaté a welmi iždé / na kóstu neyprwé sladké / a hned z toho hořké a trpké. Swrchnj částka geho gest lepsi, nežli spodnj: Nebo ta dřewu shnilému gest podobná / z té přičiny se zamjta: gaťož ani to Agaricum není dobré / kterež gest dřewo naté, černé, twrdé, husté, těžké / a w němž edyž se rozslomj, mnoho čárek, gaťo něgdych wlastnwo, se nacházy.

Agaricum zašjwá, zahřjwá stjrá, rozděluge, rozpausstj, ztenčuge wlbkosti hrubé /
zacpánj wnitřnjch audáw otwjá / purguge stolicemi Cholery, Melancholij, nečistotu
a slem / wycištěuge Mozek, Nerwy, y wsecký wnitřnjch smyslůw nástroge / Plíce, Prsy,
Žaludek, Gátta, Slezynu, Ledwiny a Matku / Edyš škodlivými wlbkosti, a obzwlá
stně lipawau, hrubau, shysau nečistotau, obtjžení býwagj.

¶ Kdož těžce dychá / tomu Agaricum velmi pomáhá. ¶ Vžitečně gesti také y
proti nadýmání a bolem žaludka / vyhání wsseliké zbytečné a odporné wlhkosti. 330

A Brwnj Kniha Herbáře/

C vnitřních audíu. A protož není divu / že Democritus N ľudřec wysoce ho sobě vážil / a Domácým aneb Čjelednjm Lěkařstwim ge nazwal: poněwadž proti wsechněm téměř wnitřnjm neduhům prospjwá / gačo gmenowitě, proti zastaralému bolenj Hlawy, Paducý nemocy. Záwratu, sřlaku, zblázněnj, pomínutj se smyslem, wystupowánj Matky z hřru / proti žlautenicy, Wodnotedlnosti, neděřiwě slezyně, Klabnj nemocy: Wyhánj moč a řwět řenský / mořj řřřřawěty w řřřř / zahánj dlahé a zastaralé řymnice / obřaguge proti řymě w řřřřenj řymničném / aby ge s wjnem pil, prwé nežby řřřřenj řymnice přřřřřo.

Dřinová Hauba. AGARICVM.

¶ Dává se též proti proti wsselikým gedowatinám a iráweninám / ztjž gednoho
zlataho v Wíně, ano y zewnitř přikládá se na místa od gedowatých živočichůw vyše-
knutá. Wzbuzuge nechutenstwí a dáwení: Nebo pro svou lehkost w žaludku sple-
wá, a nahoru wstúpuge.

¶ W Prachu dáwa se toho Agaricum od gedné čtvrtce, až do dwau. Ale w močes-
nj aneb w zvařenj, aby protlučenau aneb procezenau gychu pil, běře se od dwau čtvrtcey
až do pěti. ¶ Agaricum zůstává w své celosti / a může se chovati až do čtyř let.

A Dřín slove Ržecky ačipš Latíně Larix, Wlasty Larice, Španyelsky Larege, Fran-
causky Meleze, Německy Lerchenbaum.

Q Lentyssku, aneb Stromu

Mastyrowem. Kap. XXIII.

Rozdíl a spůsob.

Enthyssus aneb Mastyr own strom w Německých fraginách,
gafo y v nás w Czechách, neroste / než we Wlaskch na mnohých, netoliko
Lučách a Dědinách, ale y w slších / až y při Moři. Zewšlech neylepsši nas-
cházy se na Ostrowě Chio, a tam toliko roste na něm Prystýřice aneb
Summi, kterauž w Apatekách Mastyr ginenugi.

Tento

A Tento pak Strom gest dwogj: wysoký a nízky. Wysoký aneb obwysší gest ga A
to giny prostřednj Strom. Nízky (kterehož we Wlasijsch hogně) nemá žádného obzvlá-
stnjho wywysšeneho pně / než hned od kořene nahoru prautj a wlčj, rovně gačo Liffa,
pausstj. Obogj Lentysstus list nese gačo Pistacy / aneb strom, z něhož se Myrtha prey-
stj: Ale we wssem mensší, wonnějšj, tučnějšj, křehčejšj a zelenějšj / při ožtku a při
spičce drobet načerwenalý / sylně wāně / wstawičně se zelená. Kůra gest náryssáwá aneb
načerwenalá, lepká, klegowatá a hebká. Owocce nese Sahody počerwenalé / podobné
křoznu náryssáwému. Spatřugj se také na těchto Stromích, gačo y na Terebintu,
gačesý Bublínky, co křiwý Kůžel zatočený / magicy w sobě gačesý čistau wodnatost /
z kterěžto gacysý Čerwjškowě skřidly se rodj / rovně gačo w Gilnowých a w Terebin-
thových Bublínkách. Wsecken Strom sylně wonj / až hlavu obtěžuje a vrážj.

Lentysstowý aneb Mastyrówý strom /
oswým kwětem. Owocem a Bublínka-
mi na listech / y s parablém Dubůw.

Lentiscus cum flore, fru-
ctu, & folliculis, nec non
appictio dentiscalpio.

* Někteří tomu chtějí / že gest gedno pokolenj a Species, toliko že we Wlasijsch malá, hu-
stá zrostlina zůstáwá / kteráž na Dstrowě Chio y ginde w Stromy wyrostá / a tak Lesnj aneb
planá zůstáwá. Zprawen gsem také od některých / gestto na tom Dstrowě Chio zrozeni by-
li / že ti Stromowě, kterjž Mastyr neseu, mnohem spanilejšj a pěknějšj glau než Lesnj / kte-
řj syce obogj častokrát na gednom místě rostau. Ale kdž chtějí Mastyr zbirati / obhčeg ma-
gi prwě w gisě dny ty srůmky raniti / a zemi pěkně wyčistiti: Potom kape z nich wen tato šťá-
wa bílá / kteráž welmi rychle w wstěch se rozpausstj / a gedl giti Lidě, pro posylněnj Zialudka:
čjm starší gest / tím se wřazuje žlutějšj. Dokudž gestě klegowatá a tuhá gest, dělaji z ni pě-
kně Nádobj / gichž welicy Páni požjwagi kupošylněnj mládeho Zialudka. Nebo nápeg w nich
gačesý dobré chuti dostáwá.

Přirození, mocj a skutkowě.

A Mastyrówý aneb Lentysstowý strom má moc trpkau, w hromadu stahugjcy a
wysušugjcy / a to na Sahůdkách, Listj, Katolestech, Kůře y Kořenu.

Wnitř, aneb w žlivoce.

A Wšickni ti předoznámenj kusowě prospjwagi proti odpřwánj skřwj, Břhaw-
ce, Čerwené nemocy, přjlsšněmu Flu su žensčemu / aby gich požjwal w nápoji.

První kniha Herbáře/

Zemní.

Svrchu oznámené věci vařiti, a do nich se posaditi, wen vyšší zadní střewo y Matku zase do života na své místo nawracuji. To působí y střawa z listi vytlačena. Tak gicha aneb střawa zase swaluge a stwzuge w hromadu zlámané kosti / dřawé neduhy Massem vyplňuje / zastawuge bily Fluss Matky / vzdrawuge zlé wředy / a wtworuge wilkawé zuby.

Z Owoce aneb Gahudek tohoto Stromu dělá se Oleg, Lentiscinum Oleum řečený / gehož moc gest w hromadu stahowati. * Z dřewa tohoto Stromu we Blasich dělagi paradla k Zubům / gahž tuto gedno od Kalře přimalowáno gest: pročež y tomu Stromu dali gméno ^{z xiv} že Zubům dobře prospjwá. *

Přirození, mocy a skutkové Gummi Mastyru/

kterž se z tohoto Stromu přysstj.

Mastyr zabřjwá a sussy na druhém stupni / obměňuje, a drobet w hromadu stahuge. Neylepsji gest swětly, čistý, nezemnatý ani kamenitý / dospělý, vprahlý, křehký a chrušlawý / a když se jim heybá, tedy chřestj. Zfalšowan býwá Pryskyřicý a Kadidlem.

Wnitř aneb w životě.

Mastyr prospjwá těm, kterž Krwj odchrtuji / aneb těžce kassji: slauží y proti oteklemu žaludku, Střewám y Gatrám.

Mastyr gest gedon hlawnj kus pro žaludek: a skussenj toho potwzuge / kdožby každého wečera, mage spat giti, tři zna Mastyrówá požíral / že žaludek ochráni, aby ho nikdy neboljwal.

Alfarabius a Matthaeus de Gradi, wypisuge a chwálj toto následující Lěkařstwj, proti wsseliké bolesti a dáwenj žaludka: Wezmi Bilek od wegce / Medu wycištěného dwě lžice / zrn Mastyrówých patnácte: Wssecky ty kusy zetti, a smēs spolu / wlož do weliké wagečné sšřepiny, gestliže gi miji mužes, od husyho wegce / a tak w horkém pepeli vpec. Z toho gez / gistotně spomůže.

Watjwagi také některá zrna Mastyrówá s Gečnau wodau / pro nemocné, gimž Wjno pšti zapowědjno.

Zemní, aneb from života.

Mastyr w rstech žwýkany, dává wonny duch / dásně y zuby twrdj / a z hlavy slem wrtahuge.

Proti bolenj a dáwenj žaludka: Ztluc Mastyr na Prach / rozmaž ložem na lněný sšatek aneb na káži / rozhrěg a tak přilož na žaludek / vkrocuge boleť y dáwenj. Aneb wezmi Topeničku z chleba / ztluc gi drobne / přimjcheg k nj půl Lotu Mastyrů / wlož do Pytljčka, ohřeg a přilož na žaludek.

Proti wsselikým tokům života / a zwlašť z nemjrných Purgacý: Opaš se dobře a tuze / na to y hned wvrz na Dhlj řezawé Mastyrů a Kadidla gednoho gako druhého / a přjmi do zadku tu páru aneb dym / y hned se takowý Fluss zastawj.

Znamení a skussené Lěkařstwj proti staré Kyčelnj nemocy: Wezmi Myrthy a Mastyrů, každého w rovném dšlu / ztluc a zwať w Olegi Amenowém / a tím teplým pomazug bolawých míst.

Dobry flastr proti bolestem Podágy z studenosti: Wezmi Mastyrů, Kmjnu, Polege, Ssalwěge, Bobků, Klášterstě Chwogky, gednoho tak mnoho gako druhého / smjcheg s Medem, a teplé přikláděg.

Mastyrówý Oleg. Oleum Masticinum.

Mastyrů strogj se Oleg tímto způsobem: Wezmi Olege Rážowého gednu Libru / Dobrého Mastyrů sšest Lotů / bšého kyselého wjna sšest Lotů: Wssecky ty kusy wlož do hrnce / a postav do Kotljsa plného horké wody / nech otwřeneho / a tak dšauho wať / až se Wjno wšedko wykauťj: což w hrncy pežůstane / to gest Oleg. Ten Oleg slauží

slauží k uposynnění žaludka, Gater, Nervinw a audinw, teplým pomazováním: Ob. A měkce tvrdé Otoky / a krotí bolest. Takový Oleg y w Apatekách magj.

Mastyrowý aneb Lentysfrowý strom gmenuge se Řecký ^{exiv} Arabský Daru, Latinský *Lentiscus*, quod liquore quodam lentescat, to gest, že při sobě má galkausy lipawau stáwu aneb Gummi: Wlasty *Lentisco*, Španyelsky *Mata*, Francousky *Lentisque*, Německy *Kastixbaum*.

Kassr. Camphora.

Půwod odkud pochází.

Kassr přiwodj mi k upaměti Kassr (zvláště že Ssendhři po kragich Kassr páleným wjnem Mastyrem a Cycwárem sšalstugi) protož také o něm něco oznámjm. Nebo y Lekaři y Lid obecný mnoho a často ho potřebuji.

Maurytánové píšj / že Kassr gest Gummi aneb Prystýřice stromu Indýckého / kterýž tak vysoký a široký gest / že pod geho stínem několik set Lidj mohlo by se položiti. Teče z Stromu poneprw temná, nečistá / takměř jako Wost: Potom teprw od Obywatelůw strže Oheň a dystyllowání se wyčistuge a wyslechteuge / až bē lost y gasnost přijmá. * O Kassru, odkud přichází, a o geho rozdělch, čti sobě Garziam ab Horto. lib. 1. hist. Aromat. cap. 9. *

Prawý přirozený Kassr takto se probuge: Wezmi Pecen chleba w nowě pečený, y hned od Pecu / rozstrog geg na dvě / a wlož do něho Kassr: zwodnatji, gest prawý / patli wyschne a suchý zůstane, gest sšalstgowaný a strogený.

Kassr pilně chowán býti má. Nebo welmi snadně zmizí. A chowati se má w Mramorové aneb Alabastrowé nádobě / přidadauc k němu Lněného semene aneb Prosja. Někteří k němu přikládaji Pepř a Bawlinu / a také za mnoho Let trwati může. B

Přirození, mocy a skutkové.

Auicenna prawj: že Kassr gest složenj studeného a suchého na třetím Stupni. Někteří nowj Sskribenti siney slegj / že gest horkého přirození. O tom čti má Commentaria in Dioscoridem, & Epistolas.

Wnitř, aneb w životě.

Kassr obhaguge život před porušením a hnilostí: Protož přidáwán býwá k těm Lekařstwj / kteráž se proti Moru, Gedu, a vstěknutj aneb zkausání gedowatých zwjkat strogj. To wjm / že mnozí w čas Moruho nebezpečnstwj, obhágili se Kassrem a Cycwárem / když quentj Kassru a lot Cycwáru ztlaukse, do lněného vzličku sšázali / do Komvice plné wjna zawěsyli / a z toho na každý den ráno dobrý trník teplý wdělali.

Varignana welikau chwału dáwá Kassru w pálčiwých wnitřních aneb morních zymnicích / aby se z něho ztjži tři aneb čtyř zrn Gečných na každý den s Syrupy sinjchalo / a kupiti dáwalo. Nebo Brání porušenj a hnilostí, z kterých zymnice pocházegj. Aneb může se tehož Kassru na noc kupiti dáti ztjži dwau zrn Gečných w Trníku na Sšlasteru aneb na Podusku / wezmauc Syrupu Nakowého tři Loty / a wody Locykové sšest Lotů.

Kassr dá se rozmočiti a rozdělati gednau křupěgji wjna páleného aneb Mandly.

Kassr ztjži gednoho aneb dwau zrn Gečných, s gednau křupěgji páleného wjna rozdělany / a s wodau Kardo Benedyktowau, Natřjnkowau aneb Kutjnohy přimisse, sšenau, w nápoji do tří lžic daný, Čerwý mocně wyhání.

Kassr s Slonowau kostj, Rážowau aneb Lěnowau wodau smisseňy a pítý, zaskawuge Mlázum přirozené semeno / kteráž gim bez wůle gegich wychází / ženám pat bily flus a tok.

Wezmi

Brwnj Kniha Herbáře/

C Wezmi Vátržnjškoweho a Hadjho kořene, každého půl Lotu / Skořice, Galgánu a Hřebjčků, každého půl quentjku : ztuc to na drobný Prach / a zwař s dobrým Wjnem. Potom sceď to wjno / a přideg do něho tak scezeného půl quentjku Kaffru / pž to ho každé ráno za několik dnů pořád teplej Truň / zastawuge krowawé slusy ženám y mužům / gacyž ti koli býti mohau.

Proti Czerwene nemocy, y ženské, y tečenj Krwe z zadku z žilek krowopreyssných, y také proti wšsem tokům břicha, Syrop tento gest wyborný : Wezmi Hadowého koře nj červeného, Vátržnjšku každého Lot : ztluc to obě, a wař s Wjnem dobrým / přideg Skořice, Galgánu a Hřebjčků, každého půl čtvrtce / powař gestě trochu. Potom proceď šreze sukno, nic netiskna. Naposledy přideg Kaffru gednu čtvrtcy / a budeš mti Traně wyborný, proti giž dotčeným Nemocem. Totoť pak znáti slusli / že přj lissné vžjwánj Kaffru gest škodliwé / mrtwj duchy y mocy přirozené a plodistwé / zastawuge Ledwj / a nemožnost působj.

Žewnitř, aneb from žiwota.

Kohož Zuby bolejí / wezmi půl čtvrtce Kaffru / wař geg w žejdljku Octa wjn něho / a tu gichu tak teplau drž w vřtech : Spomáhá.

Kaffr ochlazuge horké Oroky / kdyžby geg s Bjškem aneb Šitrocylowan wodau sinjchage přikládá.

Kaffr odjímá chlipnau žádost / aby gim s Kautowan štiáwan Ledwj a Lúna potjral / aneb y k němu woněl. Odkudž posslo Přjslowj : Camphora per nares castrat odore mares.

Fraucymet a pěkné Panj vžjwagi Kaffru k ličenj a smuřowánj twáře. Nebo dělá kúžj gasnau / zwlašťe tímto způsobem strogený : Wezmi Kaffru a Borres, kteréhož žlatnjcy vžjwagi : obě to ztluc / naleg na ně drobet Kúžowé vody / wystaw na Slunce za dwa aneb za tři dni. Tau wodau potjreg twáře / bude pěkná, hladká a gasná.

D Kaffr s Kúžowan masťj aneb Olegem sinjssený, ana rány y otoky přiložený, zachowává ge od zapálenj.

Kaffr s štiáwan Šitrocylowan, aneb z Psyho wjna sinjssený, na Lúno a Ledwj přiložený, spomáhá mužům / kterjž přirozeného Semeno zadržeti nemohau / y ženám, gimž bjša wlbkost z Matky vycházj.

Komuž z Nosu mnoho Krwe teče / tomu z Kaffru, z suchého leyna Oslowého, z wody Swinského ořecha aneb Šitrocylowé vděleg flastr / a přilož na čelo : spomáhá.

Přidává se Kaffru y k Lekarštwjm / kteráž se strogi proti horkosti a červenosti Očí. Proti červeným a zsynalým Očům na Twáři : Wezmi Kaffru, Syry, každého Lot / Myrhy, Kadidla, každého půl Lotu / ztluc wšsedo na Prach / a naleg na to půl Pinty Kúžowé vody do Sklenice / zapeg gi dobře, a wystaw na Slunce za deset dnů pořád. Tau wodau potjreg twáře / a nech ať sama od sebe oschne / wbrzkem času pomáhá.

Giné Lekarštwj znamenité a zkusené, proti giž dotčeným flekům : Wezmi Salsarmonyaku dwa Loty / Kaffru dvě čtvrtce : ztluc obě na Prach / wlož do Sklenice / nalj na ně Kúžowé vody tak mnoho, ažby dwau Prstů zweyššj tyž Prach topila : Sklenicy dobře zapeg / wystaw na Slunce / a nech tak dlaugo, ažby to wšsedo, což wnj gest, wyschlo. Potom rozbj tu Sklenicy / a wezmi ten Prach wen / přideg k němu bjšeho Pleweysu půl Lotu / sinjcheg wšsedo dobře w hromadu, na Maljškém rějcm kameně / přičině trochu dřewěného Olege / a kdyžby toho vžjwati chtěl, pemaž tence Prstem : w skutku a w prawdě spomáhá.

Kaffr gmenuge se Kšedj ^{καφύρα}, Arabšty Chafur, Latíně Caphura, w Zpatekách Camphora, tak y Wlašty, Francusky Camphre, Německy Kampher.

O Tere

O Terebinthu. Kap. XXIII.

Terebinthový strom, Terebinthus cum suo fructu, folliculis seu corniculis & culicibus.

Adisto a způsob.

Několi Terebintový strom ani w Nemcích a w okolních krajinách, ani w Czechách neroste: wssak poněwadž Pryskyřice, kteráž pravá gest Terebinthyna, z Cypru a z Syrské země do Benátek, a odtud potom y k nám časem se přinášší / a Kupcy snadněby mohli y Stromu nám dodati a geg osaditi: z těch přejm nechťel gšempominanti způsobu geho

wypsatí. **A** Koste w Řecké a w Syrské zemi weliký a vsslechtlý Strom, tež y we Wlašsch a w Frankreychu okolo Nompeliery / toliko že w těchto místech netak mnoho Pryskyřice z sebe vydává / gačo w oněch druhých Kraginách. Listj nese Gesenové / než mnohem okraňlegšj, tlustšj, tučněgšj, a vstawičně se zelenagjey. Dřewo má lepké / křeu k Lentysškowé podobnau. Kořenj weliké a hluboko: Kwět vřaznge se Oljwowý, wssak ryšawý. Owotce aneb Gahodky gsau také červené / potom zšědiwa zelené / a když dozragj, whromadu stisknuté gačo hrozen, weliké co Bobky, twrdé pryskyřowaté.

A Strom tento nese také červené nakřwené wřšky / gačo něgačé Růžky / wnitř prázdné, k Kozelcjm podobné / w nichž gdeyšy Čerwškowé aneb Mluskj, rowně gačo w Lentysškju s gakausj wlkostj se rodj. Pryskyřice z Pařezu, rowně gačo z giných stromůw se preysšj a teče / a neywjce se gi do Benátek přinášší / až y skrze Kupce do našich Kragin. z Cypru a z Syrské země neyprwé gi zwařenau a w yprahlau přinášseti počali: giž pač y nowau a čerstwau, hned gačž gi z stromů zberau, a gačž sama w sobě gest, přinášsegj. Takowé Pryskyřice k mnohým wěcem se potřebuge. Nejlepšj gest bjá, swětlá, gasná, námodrálá, a libě wonná.

A Tato Pryskyřice giné wssedky přewysšuge / po mž místo magj Dějnowá, Borowá a Gedlowá. Předesslych časůw, dokudž se k nám nepřinášsela pravá Terpentyna, Apatekáři na gegjm místě Dějnowau brali / a té gmeno Terpentyny přiwlastnili a dali.

Brwnj Kniha Herbáre/

C Terebinthowý strom obiluge msta suchá, wypralá, kamentá a wrystenná/ w nichž také čisté roste.

Přirození, moc a účinkové.

A Listj stromu Terebinthoweho, semeno y kůra, mají přirození w hromadu stahowati/gaťo Dřinowý strom. Owotce geho může se gisti/ ale poněkud žaludku škodj: a wssak zahřjwá / žene moč / tělesnau žádost zbuzuge. Swjnem pitě, spomáhá proti wsselnutj gedowatému od Pawautiw.

* Santes Ardoynus de Venenis pisse / že z Gahudek zralých Dleg se wntlačuge / nápo-
dobně gaťo z Oljwek / kterjž wssch auduw, a obzwláštne Ziaudka posyluge. *

Přystřice Terpentyny.

A Terebinthyna zahřjwá, obměkčuje, rozhánj a wycisťuge / gaťo y giné wssedj.
Přystřice.

* Dleg Terpentynowj.

D Akowj Dleg s pilností se dnystylluge / gaťž powědomj toho umění znaj / z něhož se beře
některá trápěge proti Pissku a žemj, s teplau g. chau / aneb s pálenau některau wodaui.
A wssak rozumně a rozšaffně s nim zacházeti slusj. Nebo w nepřiležitj čas wzatj a wjswa-
nj, wěsji škodu nežli platnost přinásj. Dotčenj Dleg gest také wžitečný k ranám a nečistjím
neduhám. * † Takto se pak dělá: Wezmi Terpentyny tři Libry/wlož gi do skleně Kol-
by/kterauž sobě pilně opatř / a obmaž fdež se spoguge s druhau příkladatj Sklenicj / wnpa-
lug lehkjím Ohněm z Pissku / tedy nepřiw s wodaui půjde čistj Dleg / potom Zlaté barwy/
naposledy tmawj a hrubj: wssedj ty schoweg / a každj obzwláštne. †

Wnitř aneb w životě.

A Terpentyna pěkná obmytá a přigatá, dělá lehké stolice/žene y moč / tak že y wnitř
od Terpentyny mjawá: Wycisťuge Prsy od wsselikých nečistot / též y Gátra, Slezynu,
D Ledwiny a Někchý. Wžitečná gest y proti zastaralému káslu, dýchawičnosti, talowan-
tawj darwenj/odkudž Sauchotiny pocházegj: Proti Kamenu. Obzwláštne pak proti
Klaubnj nemocy, Podágře, aneb dně w Kulau y w Nohách: Nebo otwřjrá, wycisťuge,
zahřjwá a Uterwú posyluge. Cermison nazýwá gi Sanctissimam Medicinam, to gest Uey
swětěgssj Lekařstwj / pro weliké hogitedlné gegj wžitky.

A Poněwadž pak Terpentyna poněkud gest odporná kupřigetj/má se takto přistro-
giti: Wezmi Terpentyny dwa Loty / promeg giněkolikrát fíolowan wodaui / přideg
k nj třetj díl čwrtce Salis gemmæ, aneb Specierum Hieræ (To se proto děge/že Terpen-
tyna sama od sebe dlanho nic neoperuge / aby se w žaludku nezdržowala, ta přisada se gi
dává) wděleg z toho pět Pillulj: ale aby se Prstá nezdržely beř ge na Ušj / wstř: č do stu-
dené wody/kteráž odnjmá tu lipawost. Potom smoč kauset Oplatku w wjně / a tím ob-
wini tu Pillulku / a požji gi do hrdla: Tak y s ginými wděleg.

A Giný lepssj spůsob: Wezmi nové Wegce / wyprázdni z něho žlautek y bisek / a na-
leg do sřtřípky trochu Julepu aneb Syrupu fíoloweho: Potom wezmi kus Terpen-
tyny na konec Nože / a wlož gi do toho Wegce. Opět přilj na to trochu Julepu aneb fío-
loweho Syrupu / a wypiž toho Wegce. A tak prwnj y poslednj chut zůstane na gazyku
sladká / a Terpentyna mezy tím dolu hrdlem sklauzne, z toho hladekého wegce / bezewsle-
ho zastawenj aneb čitedlné nechati. Tak učin s druhým y s třetjím kusem / až gi wssedj
přjgmeš. Podobným spůsobem y giná Gummi aneb Přystřice přjgmati se mohou.

A Gestliže gest potřebj, může se Terpentyna pořádku za tři dni požjwati: prwnj den
geden Lot / druhj den půldruhého Lotu / třetj den dwa Loty.

A y tohož sřtřiti slusj / že Terpentyna má se prwe wodaui wymyti / což nestate-
čným audum wžitečné gest: gaťo pro Prsy, Izopowan wodaui: pro Ledwiny aneb Něk-
chý, Slezowan wodaui: pro Podágru, Ssalwěgowau: pro Gátra, Čjelankowan wo-
dau / a podobnými ginými.

Terpen

¶ Terpentýna s woda z Kuřínoby mytá a přigatá, gest znamenitě dobrá proti A
wětrnostem moře/ a studené Dryně, aneb kapavému řezavému moči.

Zewnitř, aneb from života.

¶ Terpentýny a btle Pryskyřice, Kanhogiči k flastrům a mastem mnoho a rozličně
vžívají. Nebo wycištěuge staré y nové rány/ změkčuge tvrdé wředy na wšelikých mje
stech/ zlý strup na howadech y na Lidech hogi.

¶ Terpentýna s Sanytrem a Witrolium, aneb s woda Witrolowan, smištěná a
namazaná, wycištěuge Malomocenství.

¶ Terpentýna smištěná s dřewěným Olegem a s Medem / spomáhá oteklym a
zgřčeným aneb talowitým vřsím / když se do nich pausťj.

¶ Terpentýna gest prospěšná také proti swrabu Lžna, a Bolení w Bocých / aby gi
pomazowal. Rozsedliny na Pyscích y na Twáři zahání.

¶ Terpentýna na řezawé Dhlj wvržená, a pára wystupující z hřru k Konečnku
připustěná, spomáhá proti nemocy Tenalimus řečené / to gest, když se často musy na sto-
licy, a wšak naprázdno, choditi. Takowé kauření gest ženám dobré / od spodku z hřru,
když se Matka wen tiskne / ale od vrchu woněti, když Matka z hřru posupuge. Proti
giž dotčeným nedostatkům dobré gsau také Pryskyřice, Dějnowá, Borowá, Gedlowá,
y jiné wíce / ale přednost nad jiné drží Terpentýna.

¶ Wšeliké Pryskyřice mohou se wžíwati místo lepu na Mauchy / aby tence ktera-
koli z nich na Papře roztáhna, mezý Mauchy na Střil, na Lawicy aneb kdekoli ginde
postavil: gals na něj Mauchy dosedna / y hned tu zwážna a zůstana.

¶ Terebinth slowe Řečty ^{terebinth}, Arabsky Baton, Latinské Terebinthus, a to gméno
y w gíných Gazyčých zachowává. * We Wlassich řikaji tomuto stromu Cornu Capra,
pro různý Rozliřowým podobné / kterjž na něm rosta.

Cypřiš. Kap. XXV.

B

Misto, rozdj, a spůsob.

Cypřiš ani w Czechách, ani we Wlassich neroste / lečby od gi-
nů přinesen a přezázen byl. Na ostrowě Krétě weliké množství Cy-
přišů, gako vnás Borowic aneb Dubůw, roste. Gest pak dwogj Cy-
přiš / Samec a Samice. Samice spicaté, gako něgala homolka, na-
horu roste. Samec na různu Katolesti rozkládá. Strom gest wyso-
ky, rowný / při vrchu toliko mage Katolesti. Listj má gako Klášterstá Chwogka / než
lehčegši, delši a zeleněgši. Třikráte do Roka nese Šišťy aneb Ořechy, podobné Děj-
nowým / kterjž wšak gsau tlustši, tvrdši a plněgši. Ti Ořechowé s Listjím knám také
se přinášegj / a w Zpatkách potřebují / slowau Noces Cupressi, to gest Ořechowé Cy-
přišowj. Česj gest třikrát do Roka / Měsíce Ledna, Máge a Zárj. Wydává z sebe ra-
ké Cypřiš Pryskyřicy, wšak strowně / nápodobnau Dějnowé a Gedlowé, w spůsobu y
w mocy. Dřewo samo w sobě celistwé, tvrdé, a welmi wonné, gako Sandal / dlu-
ho trwánliwé, nehnige ani nečerwivj. Gest y gina obecná Bylina / kteraž Cy-
přišem gmenugj / o njž potom na swém místě oznámeno bude.

Přirození, moc y skutkowé.

¶ Cypřišowý strom gest přirození studeného / sřahuge whromadu / chlady a stra-
wuge w hřosti, chuti trpké. Šišťy aneb Ořeši w své mocy sylněgši gsau, než Listj.

Wnitř, aneb w životě.

¶ Když se listj Cypřišowého stromu w wine zwáří, přičině trochu Myrthy, a z to-
ho pige, spomáhá řem / ginz Moč newědomě vychází. A takowé Wino y řem dobré
gest / kterjž s řěžkostí kapawé Moč pausťegj.

S ij

¶ Cypřiš

A Brownj Kniha Herbáře/

C **A** Cypřišsowě kásky z drobna ztlučené a s Wjnem pité, dobře gsau proti Čje wené nemocy / pro i plynutí břiha / těžkému duchu, káskli a chřánj Krowj. Gicha, w kteréz by Cypřišsowý Ořech zwařen býl, má tauž sílu a moc proti oznámeným nedostatkům.

Zechnitr, aneb from života.

¶ Cyprissowj Ořechowé na Prach ztlucenj, a smissenj s řízky, a by gačo těsto bylo, příkladanjm wisseligaké twrdości obmáčugj / a zbytečné Maso w Nose wyrostagjcy, kterěz Polypus słowe, hogj.

Gypřišťowý strom. Gypřiš. Cupressus.

4. Cypřišová kůsta aneb Vřech, w Cech s muškau šřekawického hrádu wařená a přiložená/wykořenuge ostře, nerowné a šřaradě Věhy/Bránj šřewnj Průtzi a hogji.

4. Cypřišová kůlka aneb Ořech s Octem vařený / aby tím teplem vsta propřelo-
val, hogi bolení zubův. Tež moci gest y Listij.

4 Listiz Cypřišového stromu same, aneb s Hečnan mukau sinjchané a přiložené,
vzdrawuge Pekelný oheň/wředy, kterjž se dále podáwagj a sširoce rozgjdagj/ano y Pry-
stýře a horké otoky Dčj.

Dává se Lístj y Šlístj do Mastj a do Cerátu, pro posylnění žaludka.

¶ Ocet, w němžby listj aneb Ssistky Cyprissowe zwařeny byty, potřáním žábu a
Flety na těle štrá. ¶ Plastr strogený z listj Cyprissoweho stromu, y také z Vřechů,

Dobry gest řem, krejš se posomili w životě/ aby geg přikládal.
 Cypřišowý strom slowe Řečty ^{κωνίαριον} Latine Cupressus, Arabšty Saro, Wla-
 šty Cypressso, Němečty Cypressenbaum.

Salowny. Cap. XXVI.

Eméno.

Slowec Latine *Slowe* Juniperus, quod Juniores & nouellos fructus
pariat: protože takmēr sām mezy gynyimi Stromy temēr do druhého Roku
sive Dworce nese / kterěz takē nezraje, Edyž nowé wyrostá.

Козы

Rozdílův a způsob.

A Jalowec gest dwogj / většj a menšj. V nás w Czechách a w Němcých menšj toliko roste / a gest Stránek aneb Chrastina w sechném známá. Většj roste gačo mjrny strom vysoko, s pěknými a velikými Sahodami. Pod tím stromem ležel Prorok Eliáš / když před hněvem Jezabelky až na Paussé vtíkal / kdež ho Angel podruhé probudil. 3. Králov. 19. Takový Strom nachází se we Wlassích w Hetrurij / vydává z sebe Gummi aneb Prstýřicy, k Nastýrowé podobnau / kteréž w Apatekách ejlagj Sandaraca aneb Vernix, to gest Suchá Fermez.

Většj Jalowec. Juniperus maior.

Menšj Jalowec. Juniperus minor.

B

* W Frankenchu veliký Jalowec gmenugj Cade, na němž Sahodn třikrát většj býwagi, nežli na menšim Galowcy / a máč y Listj většj. Dřevo libě wonj / a vydává z sebe liquorem aneb šťávu / kterauž tam nazývagi Oleum de Cade. Scaliger prawi / že většj Jalowec Arabstý slove Harar. Z toho Lékaři in Aphrica wnitřního gádra místo Francažového dřeva ligni Guaiaci, s dobrau platnosťj proti Francažům vžívagi. *

A Obogj Galowec, Chrastina y Strom, má Gehlice spicaté gačo Rosmarýn / wssak vřšj, pichawěgšj, a wždyčy se zelenagjcy. Dřevo gest tuhé, trwánlivé, wonné, počerwenalé a mastné. Zrna aneb Sahůdky spočátku gsau zelené / potom když dozragj (což se wedwau Letech stává) černé.

Místo, kde roste.

A Galowcowý Strom aneb křowj roste ledakdes w newyprawených místech / w Lesých, na Horách, na stráních, na rowinách y mezy giným křowjm. * Na některých místech, kdež sám od sebe neroste, zrna se segi / kteráž snadné a ráda wycházegj. *

Přirozenj, mocj a skutkové.

A Složenj geho žiwelnj gest horké a suché na třetím stupni. Ale zrna zaběhwagi na třetím, a sushj na prwním stupni. Gummi gest horké a suché na druhém stupni.

Wnitř aneb w žiwotě.

A Zrna Galowcowá w bšlém wjně wačená a pitá, dobře prospjwagi studenému a zanečistěnému žaludku / wycišťugj Prstý / krotj káffel, nadýmánj Břicha, wystupowáz

Juniperus communis

pag.
136.

Brwnj Kniha Herbáře/

Cižhřírú Marfy, Křeč / čistj a otvjrugi Gátva y Ledwiny : Nebo rozdělugj a hrubé
volhŏstij zteněngj. Dostimocně wodu, kwět ženský, y Kámen ženau : odpjragj Gedu/a
gsau obzwláštij Praeservatium, to gest obrana w čas Mornjho nebezpečěnstroj. In
summa, k mnohým wěcem wžitečná gsau. A protož y Kuchari takowá zrna do Kuchyně
sobě wwedli / aby gjimi Slepice a Ptáky nadjwali.

¶ Známenité Lékařství proti Kamenu toto gest: Wezmi zrn Galowelových ges
den Lot/ naley na ně do Sklenice tak mnoho páleného wina, coby ge dobře přikrylo:
zacpeg Sklenicy/ a nech tak za čtyři dni státi, někdy zamjchage. Po wygiti těch čtyř
dni sceď/ a z zrn dobře wytlač to wino/ a wleg ge na giná čerstwá zrna: nech opět za čty
řidni státi/ a sceď gaľo prvé. Podobně y potřetj vciň. Takowé wino kupotřebě s cho
weg a dobře opatrug. Kdyžby se Kámen w tobě zbauřil/ wezmi toho wina sedmť plně
lžice stolnj/ sinjcheg s giným bělým wjnem, a pj teplé. Potom se posad do Wanny aneb
do Lázně pro Ledwj/ zwaře wodu do nj s Slězem a Kamenem/ pozdrž se w nj as za půl
hodiny: Potjreg časem twáři a rukau Kúřďowau woda u aneb Malwazým proti mřlo
bě, až Kámen od tebe pújde/ což se nepochybně stane. A wssak pozor na to mřti máš/
aby se pogjďle s plným žaludkem, aneb mage žiwot zatworzený, do té Wanny nesázal.

A K nawrácení zastawy ženště: Wezmi tři hrštky zrn Galowcowých / ztluc je, a nalej na ně sýlného wina / zwať až polowice wvře / proced a přičin k tomu gednu čtvrt cy třeneho Saffránu. Z toho Tranku začni pít, když se již čas přibližowati bude / každé ráno dobrý Trank teplý, za několik dní pořád. Wssak potřebj gest / aby prwé na obau Lohách dal žilu zatjti / kterěž Saphena, to gest Panenstá žila říkají.

¶ Lanh z Bjleho wijna a z popele Galowcoweho strogený a pitý, patrne močžene /
takže mnozy y od Wodoredlnosti wyswobozeni gsau / krejž takowy Lanh pili.

¶ Listj Galowcowé má gatausy ostrost: pročez obyčeg gest wařiti ge/ aneb sříd-
wu z něho wytlačowati / kupiti neb k zewnitřnjmu přikládaj, proti vřstěnutj Sadjmu.

Žejwnitz, aneb from Žiwota.

D **Zewnitř, aneb from žiwota.**
¶ Cožkoli na Galowcowém stromě aneb kmeni gest/ to wšedčo dobře wonj. Uey
 prvé Prystkyřice/ kteráž se wen preysstj, když strom w prwnj swé stáwě a w hlošti se na-
 tlná aneb ranj: Potom vsuffeny kořen a kmen: Třetj zelená, čerstwá a zralá zrna / a
 naposledy zelené pichawé wětwičky, když se zapálj. Takowé kauřenj zahánj Zady a zlé
 powětj. Protož kdez Mornj nemoc panuje/ tu wewšsich Potogich, w nichž Lide by-
dlegj, Galowcowým dřewem a zrnj spolu s Pelynkem má se kauřitj. Starj po vlcech
 Galowcowé wětwe rozpálené aneb zapálené s sebau nosýwali.

Galowcowá zrna, w Octě čerweného wjna s Kříž wafená / aby tím teplým wsta
wyplafował / gſau wyborná proti Bolenj Zubůw.

¶ Proti třeseni a zymě dlahbých zymnic: Wezmi zrn Jalowcowých, Rauty, Sfal
wěge, každého hřebku / nalez na ně čtyři žerdky vody / wař ažby třetj díl wvřel. Na
kterýž tedy den zymnice přigiti má / před tím dvě hodiny, wssak na čitrobu, wezmi ge
dnu čwrtcy dobrého Dryáku s bilym teplým Winem. Po hodině od přigateho toho
Tranku zswlec se do naha w swětnice / měg pohotowě dwa aneb tři rozpálené střeme
nowé Kameny, na železe aneb na Pánwicy / skropiž ge před dotčenau wařenau wodau /
a to pomalu / stąg nad nimi, lněným statem aneb Patuchem obestřeny / a přigimeg tu pá
ru od spodku po wšem těle / až se budeš potiti: Stjreg ten pot teplau rauchau / a lehně
potom do teplého Lůže, zakreg se / tedy ta zymnice se polehčj, a tratiti se bude pomalu /
až pak docela pomine. Ale tohoto Lékařstwj nemáš vžiwati / lečby prwě žiwot k tomu
připrawen a wypurgowan byl / s radau některého wčeneho Lékaře.

¶ Lanheim 3 popole kury Galowcowé kdožby se myl / talowitan Prassiwinu vzdra-
wuge. ¶ Alchymistowé zpráwu dávají / že težawé vhlj z Galowcoveho dřewa
w swém Popole zakucené, tak žiwé zůstává za několik Měsícůw. * Ale to gest praw-
da / že takowé Vhlj nadewšsek a giná nenděle žiwé trwá. Nekterý tomu chčegj / že Zlám 12 o.
zmjnků o něm čij. * ¶ Nowé

Uowé skuseni proti Dnám aneb Podágie, Sisařu a Kontraktu kteréz mnohým A spomohlo: Wezmi Galowcowé dřevo / oblup aneb ostruž z něho zewnitřní kůru / gine z drobna zkrágeg / wař v wodě / a wtom se na čitrobu meg v Wanně: wssak musy prwe také tělo wwpurgowáno býti. A máli se ho vžiwati proti Dnám / musy se toho času státi, když bolesti giž pomínuly / to gest, pro opatření a obhájení, aby se bolesti nenawrátily.

Fermez suchá. Vernix, Sandaraca.

Fermez suchá na Prach ztlučená, a s wegcem na měkko wařeným, aneb s Růžowan Lektwarj požiwána / stawuge dáwenj, Čerwenau nemoc, odchrtowánj křwí, přilistný tok ženský / a Čerwy w břiše moři. Brání y nemjnému toku Zlatých žil / když se tím Prachem zaseypagi.

Fermez suchá má zvláštní moc proti zlému a litému zubu / a položim tuto z ní čtvero Lékařstwí / z nichž gedno každé dobré / wssak gedno druhého mocnějši gest / tímto způsobem. První: wezmi na Poljčku dwa aneb tři čerawé vhlý / wvrz na ně suchau Fermez / a přilož y hned Trychtýřk, aby skrze ně pára k zubu bolawému nahoru giti mohla. Druhé: Suchau Fermez v winném octě zwař / a teplým wsta proplakug. Třetí: Wezmi čerwené Růže, Heřmánku a Dobrémysli, každého půl hrstky / suché Fermeze půl Lotu: Wssecky ty wěcy zwař w žeydlu wjna, a w půl žeydlu Octa / až do wvření třetího dlu: Potom procedě, drž toho lžicy gednu po druhé wvstech / a do Uřednice odplijweg. Čtvrté: Wezmi dobrého Malwazy / w němžby rozpálená Ocel prwe vhařena byla / tak mnoho přideg k němu páleného wjna / a k tomu opět přiměs drobet Suché Fermeze na Prach ztlučené / drž teplé na zubě: Pomine bolest. * Ale když se dobrý Oleg z též Fermeze připraví / nad tyto wssecky giž dotčené kushy proti bolení Zubůw Lékařstwí, býwá mocnějši a lepsi. *

Fermez suchá s Bilkem od wegce smiřšená, na čelo a židowiny přiwázaná, stawuge Krew z Nosu tekauy.

Suchá Fermez s Kadidlem a s Bilkem wagečným smiřšená, na žaludek přilož B žená, dáwenj vkládá / Tok a flus břiha zastawuge.

Do nowé Rány nasypati Suché Fermeze, zawjrá gi. **K**aučení z tohoto Gummi skrze Trychtýřk do Nosu wpuštěné, aneb Prášek na Hlawu wsypaný (prwe drobtém wjna skropený / aby se Prach na něm držeti mohl) zastawuge Rýmu / a flusům Hlawy odpjrá.

Suchá Fermez vzdrawuge a wysuřuge nečisté Wředy / a čerawé křawé neduhy. A komužby se Kuce aneb Uohy zpukaly, zasypeg ge Suchau Fermez / a zhogi se zase. **G**est také obyčeg Papjř suchau Fermezj posstreychowati / tedy nedá Pjřinu prostařowati.

† Woda Galowcowá.

Woda Galowcowá z černých dobře wyžrařých zrn znamenitá se wyhaluge / k mnohým wnitřním neduhům od studenosti poslym vžitečná. Tato woda ráno selžicy gednu aneb dvě pitá, dobře čini studenému Žaludku / zahřjwá geg / stawuge wsselký šlem, w něm se zdržug / cy / rozhánj wětrnost / a proti žření prospjwá. Vjwá se té wody také proti Pjřku, z Ledwim a Křehyře wyházegecimu / proprawuge a žene moc / wyřřuge Ledwiny a Křehyř. Woda z zrn Galowcowých s Černobylowau wodau pitá, zastaweni kwět ženský Menfes nawracuge. Gest také dobrá poti Gedům a wsselutj gedowatému.

Zewnitřní vjwánj wody Galowcowé: Když se mđl, nedůřiwj a studený Audowé tauto wodau potjragi / posyluge gich y zase ge napravuge. Do Děj křupěge wpuštěná, mřáforu w nich rozhánj. Nečistj wředowé tauto wodau promjwanj, wyřřuge se. †

Oleg Galowcowý. Oleum Juniperinum.

Jelá se z Gabudek Galowcých welmi vžitečný a znamenitý Oleg, gařo něgaký Balsam, tímto způsobem: Wezmi čerstwých zrn Galowcowých / ztluc ge dobře, gařo na Kassi / naleg na ně dobrého šleho Wjna do skleně Kolby / kterauž powrchu zahrař /

f iij

zahrař /

i. Toth
i. gl. n.
f. n. d.

I První kniha Herbáře/

C zahraš/ postav na teplé místo/ a ponech tak doněkud státi / wšak někdy zamjcheg, až by se dobře kvasylo: Potom to sřeze oheň vytáhni/ tedy bude Oleg swrchu spleywati: wystaw na Slunce, ažby se od wodnatosti a wlhkosti dobře oddělil/ zbijeg geg na každý den, a vžijweg. Nebo má wšedku tu moc a wlastnost, o kteréž w této Kapitole o zrnách Galowcowých oznámeno/ a gest mnohem sylnějši, mocnějši a libějši k vžiwání.

I Tento Galowcowý Oleg otwírá zacpání Ledwin a Někdyře/ žene Písek y Kámen/ wolně dává močení/ aby ho pět aneb šest krápků s woda Petruželnan ráno a na noc wypil. * Wšak potřebi přitom opatrnosti požíwati/ počítadž častokrát sylně žene/ a Ledwinu wíce rozpaluge/ a wíce slemůf ním přitahuge. *

I Tento Oleg Galowcowý také dobrý gest proti zanečistěnému a zasmemowanému žaludku/ aby geg ráno s wjnem pil/ a zewnitř žaludek gjm namazowal.

I Oleg Galowcowý vzdrowuge žloutenicy, třeseni y Dna/ zahání fleky a Věstro wíce na Těle/ zwláště na twáři/ aby se gjm po Lázni pomazowal.

I Komuž z aust smrdí/ ten omasť sobě Topýnku z chleba Galowcowým Olegem/ a gez gí ráno y na noc, mage giti na odpočinutí.

I Strogí se také Oleg z Galowcowého dřeva, tímto způsobem: Wezmi dwa hliněná hence poléwaná/ wystaw gedem na drubý/ a swrchu napli dřowim, drobně zkrágeným: Mezy těma dwěma hency má býti Plech dřawý/ tak aby to dřowí došlwo ne propadało do hence spodního. Kdež se pak w hromadu scházegj ti dwa hency/ obmaž ge dobře Těstem, z Biskú wagečného a Biské mauky na šáteč namazaným/ aby žádná pára wen vycházeti nemohla. Zakopeg do země/ aby wrchní henc nad zemí zůstal. O to něho wškol vděláš Oheň z vhlí/ a tak když se to dřevo w hency rozhřege/ poteče Oleg z wrchního do spodního. Takový Oleg gest dobrý proti střčeným audim/ proti Křeči, Sslaku, Netwicy a Paducy nemocy/ aby gjm Audy aneb Páteř w teple mazel: Odgimá y žeenj w životě. Tyž Oleg dobrý gest y do wšh wpaustteti těm/ kteréž nedobře slyšj. A Summan, Oleg tento prospěšný gest/ proti wšelikým nemocem/ kteréž zstudenosti a zymy pocházegj.

I Galowec slowe Kžedý *ἀραβία*, Arabsky Arconas, Latinské Juniperus, Wlašsky Ginepro, Španyelsky Enebro, Francusky Geneure, Německy Beckholder, Krametstaude, das die Krametvögel seine Beern gern essen: Zrna Galowcowá Latinské Bacca Juniperi.

II Sawině aneb Klášterské Chwogce.

Kap. XXVII.

Rozdíl a pokolení.

Klášterská Chwogka gest dwogj: Jedna listem kypříši podobná a bodlawá/ wůně sylně, perná a kausawá/ nenese žádného Oworce. Strůmek gest newelký/ kterýž wíce na šlě než na wýš se rozkládá/ a tak v nás w Čechách roste. Druhá má list jako Tamariscus, a není bodlawá: Ta nese červené Sahodky/ jako hromové koření.

* Místo, kde roste.

I In Liguria w teplých místech, a w končinách Francské země w Narbony, při wznesené Hoře, pro znamenité a pěkné Zrostliny, Ceto řečené, nacházj se Sawina v welikém množstwj s swými červenými Sahodkami. Na jiných místech pak též Sahodky má zmodracené. *

Přirození, mocy a skutkové.

I Klášterská Chwogka přirození gest horkého a suchého na třetím stupni. Zpro tož zředuge, ztenčuge, otwírá a žene. * Klášterská Chwogka hadj sobě welmi oblíbený/ tak že některého času, nedaleko od města Como we Wlašsch, welmi weliké množstwj hadj při nj se shromáždilo/ kteréž od mnohých spatřeni byli. *

*2. kniha
Herbáře
fol. 218.
aud. mit
w. ar. v. 178.*

Vnitř.

¶ Klášterská Chwogka mocně wywodzi ženské wlkosti, y také Moč / tak tuze, až někdy y s krví gde. Plod mrtwy wen z žiwota Matky vyhání. * Těhotné ženy mají se wystrážati této Byliny, aby gi nevyživaly / neb geť Plodu welmi škodlivá. *

I. Klášterská Chwogka. Sauina I.

II. Klášterská Chwogka. Sauina II.

¶ Staré Swodnice a Kauzednice mnoho tímto Kořením domozugij a Kauzlij / a gsau vkrutnějšij nad Herodesa. K takowému neřádu byloby potřebj bedlivého a přejasného od Wrchnosti pozoru / aby ta Chwogka Klášterská, y jiné věci nebezpečné, lehkomyšlným Lidem netak snadně prodávány byly. * Gatož se w místech těch, kdež dobrý řád narižen geť, přisně nad tím ruká drží. *

¶ Proti těžkému dychání a syptawosti dobré geť toto Lékářstwj: Wezmi Klášterské Chwogky na Prach ztlučené gednu čtvrtce / Syfopu půldruhého čtvrtce / Másla nového šest Lotů / Medu čtyři Loty: Smicheg gaťo w Lektwarě a požíweg.

¶ Znamenitý a prospěšný Traně, kterýž s podivným ženskau nemoc wywodzi: Wezmi stáwy Klášterské Chwogky wytlačené čtyři loty / Skořice půl Lotu / Saffránu ztří čtyř zrn Bečných / stáwy aneb wódy Ržetkowové čtyři loty: To wšech smicheg whromadu / a z toho pj teplý Truně ráno y w večer / kdyžby měla giti na odpočinku.

Zewnitř.

¶ Klášterská Chwogka na Prach ztlučená, s Nebem smichaná a přiložená wředy černé a šnité wyčistuge / Prystýře roztrhugé / wytřá a vzdrawuge zastaralé bolesti / kteréz wstawicně szegij a telau.

¶ Komuž se chce na stolicy a prachě tlače, až střewo konečně wychází, nemůže nic spůsobiti: ten zwať Klášterskau Chwogku s Ocetm a s Wínem / a pausťeg páru wystupugij z dšlu w zadek / aneb posad se tak do toho teplého: Spomůžeť. ¶ Klášterská Chwogka ztlučená, a gaťo flastr na ledwě přiložená, zahání nedůžiwost ledwin.

¶ Skusťené Lékářstwj těm, kterýž nedobře slyšij: Wezmi Gahodky z tohoto stroumu / a zwať ge cum Oleo Selamino, w Meděnné nádobě, až scerná / w pausťeg po krápežich do vsij: Rychle spomáhá.

¶ Klášterská

Brwnj Kniha Herbáře/

C Klásteršká Chwogka na Prach ztlučená, a s Smetanau rozdělaná, dáwa vží-
tečně mazání proti tekuté Prassivosti hlavy malých Dítěk. Někteří tauž Chwogku
Klásterškau waří w Smetaně / a tím maží prassivé hlavy.

Podkaučiti Chwogkau Klásterškau Kohauty a Slepice, zahání gím Típet.

Klásteršká Chwogka slowe Ržecky ^{podług}, Arabsky Abel, Latinské Sabina aneb Sa-
uina, Wlascky a Spanyelsky Sabina, Francausky Sauiniera, Německy Seuenbaum.

D Cedru. Kap. XXVIII.

Welský Cedrys Liban, Cedrus Libani.
sky. * Kauset Cedro * Ligni Cedrini
wého dřeva. frustulum.

Cedrowý strom. * Měs. Cedrus Phoenicia. * Vi-
ly. † Owotce celé a roz. scum. † Fructus integer
Krogené / aby se Gadyr & disiectus, ut ostendat
ka spátiti mohla. terna ossicula.

Rozděl. způsob a místo.

D Cedrowý strom aneb Cedrys gest dwogj: Wětšj a Menšj.
Wětšj náramně gest wysoký, k Wědlu podobný / kůry tenké a hladké / krom
při spodku / kdež gest něco drsnatější a rozsedlejší. Katolesti zdělu až
k vrchu okolo dřeva, podal gedna od druhé se rozkládají. Listj má
vzke, hůnaté a špičaté / jako Dřín a Borowice: wšak křátkjší a netak bo-
dlawé. Šišky nese zděly gedné pidi, jako Smrk / a w nich semeno Cypřišowému po-
dobné. Z Pařezu teče Smola bílá a wodnatá / kteráž slowe Cedria: a welikým horkem
Slunečným w hrudky se swaluge. Dřevo gest welmi twrdé a trwánlivé / barwy na
červenalé / a nikdy nehnige: Protož y staří Bohůw swých Obrazy z Cedrowého dřewj
dělali dáwali: a Král Salomaun z téhož dřewj Chrám Pánu wystawěl.

Tento Strom roste na slawných Horách / jako w Palestyně, na hůře Libanské /
w Africe, na hůře Athlas. Wětšj Cedrys nachází se w dwogim způsobu: Geden plod-
ný, nekwetne / a wšak Owotce nese: druhý neplodný, kwetne / a žádného Owotce ne-
wydává.

Menšj Cedrus též dwogj gest: Geden fenický / kterýž někteří pro ge-
ho špičaté geblce Oxycedrum, to gest špičatým Cedrem gmenují. * Roste také we
Wlassích in montibus lapidiz, nedaleko od města Pelino. * Druhý roste in Lycia.

Cedrus

Cedrus, kterýž in Phoenicia roste, takměř wewšem Galowcy gest podobný / toli- A
ko že červené, sladké a wětšj Gabůdky wynáší. * Nachází se na něm zvláštnj Měsí-
o němž Clusius in stirpium Hispanicarum historia, zmínku činí / kdež wíce o něm čísti může.*
Cedrus Lichý má wíce listj / ale menšjho, hustšjho, a netak bodlaweho / poněkud připo-
dobňuje se menšjmu Galowcy / Křeu má náčervenatou / Katolesti hebké, gačo Klá-
sterká Chwogka. Gabůdky nese menšj, než prawnj Cedrus, a ty toliko při vrchu Ka-
tolestj. S počátku se zelenagj / potom hned žlutau / a na konec, když dozráwagj, zče-
wenagj. Chuti gsau hořké / wůně libé, gačo y Listj. Nebo když se tran mezy rukama,
welmi libě wonj. Ten strom z Morawy byl mi přinesen / gačž y teč wynalowan gest /
syce newjm, aby w Němcých a w Čechách kde rosl.

Lichý Cedrowý strom. Cedrus Lycia.

Přirození, močy a včínkové.

Wšickni Cedrowé gsau přirození ohnivého na třetím stupni. Močy a včínko-
wé Cedrowého stromu gsau takowj / gačo y giných smolných, a Prystýřicy aneb slisťy
nesaucých stromůw.

Cedrowý strom slowe Řečty a ř. Arabšty Serbin, Latinské Cedrus. Těž gme-
no má y w giných Gazycých.

O Bobku. Kap. XXIX.

Rozdj! a spůsob.

Bobkový strom we Blassích gest welmi známj. Neb tam ne-
toliko na zahradách a na Winicých roste / ale y w Lesých a při Horách /
zvlášťe kteréz blizko Moře a gezer leží. Nemáme ho netoliko my Čecho-
wé / ale y wšedá Germania a strana Pálmocnj. Nebo neroste než w hor-
ských Kraginách. Gest pak přinesený ten strom s ginými stromy do
Prahy ze Wlach / a w zahradě Jeho milosti Cysářské, s welikau pilností (gačož y gin)
se opatruje. List má obdlažný, při koncy spicatý, tlustý, twrdý a wonný / kterýžto
přes

Vrwnj Kniha Herbáře/

C přes celau zymu zelený zůstává. Květ nese malý, mchowatý, gafo Olwa/pobělavé žlutošti: z něhožto zrna pocházejí (Bobky gmenugeme) spočátku zelená / potom když dozrají, černá / z nichž se vytlačuje Olej, kterýž Bobkový slowe. Celý strom gest krásný a libě vonný.

* Planý aneb Lesní Bobkový strom často krát bývá dosti vysoký / má poněkud měkčejší a chlupatější list, nežli pravý Bobkový strom. Květ pospolu při vrchu vynáší / a gest drobet zčervena pobělavý. Sahádky aneb Dvorce, když jsou zralé, býwají nám odrať. K němu gich roste we Blassích okolo Ankonu a Spoletu / a gesté wíce okolo Narbony; w Lesi Vateny řečeném. W Němcích sazený w Zahradách, rád trvá přes zymu / když se malíčko přikryje / a dává pěkné Opus topiarium. Plinius geg gmenuge Tynum.

Bobkový strom. Laurus.

Planý strom Bobkový. Laurus sylvestris.

Čas.

A Trhají se Bobky gafo Olwočky, na konec Podzýmku / a počátku zymy.

Přirození, moc a skutkové.

A Listy a Dvorce horčí a suší na třetím stupni: wssak Dvorce wíce než Listy. Obměkčují, rozdělují, ztenčují a vytahují.

Vnitř aneb w životě.

A Listy Bobkové w nápoji přigaté, žaludku škodí / nechutenství a davení přivodí. A Bobek když se na Prach ztlučé, s Medem a s sladkým wjnem smíchá, a z toho řdká Lektwař vdělá / takowá Lektwař vžíwaná, spomáhá proti Sauchotizám / krátkému a těžkému duchu / y proti wsselkým flusům, do Prsu padajícím.

A Bobek s wjnem vžitečně se pije proti wssiknutí Střev a Pawaukůw.

A Kůra z kořene na Prach ztlučená, a ztíží gednoho Dheršského zlateho, aneb čtvrtce, s teplým wjnem pitá, Kámen lomí a vyhání / a spomáhá na Gátra nedůživým.

A Oblaupené Bobky w wjně močené, a to wjno pité, dobře prospívá Ssestinedělám, kteréž po porodu žrení w životě mřwají: Tu bolest krotí a odnímá wjno toto / a vyhání coš gesté po porodu Lůžka pozůstává.

A Proti

A Proti Kolice aneb žienj dobré gest, gedem quentij ztlucených Bobkůw do wina. A aneb Píwa zawěsyti / a z toho píti. Nebo Bobky rozhánej wětrnosti. A tež potřebě chowá se w Zpatkách Lektwar de Baccis lauri, z Bobkůw strogená.

* Proti Ramenu w Něchýř, dokudž gestě sčástky měly gest, vžitečně se požívagi Kurn z kořene stromu Bobkowého / s Psaným tranškem, Asplenium řečeným / aby gich na Prach ztřených, s dobrým bítým wínem aneb podobným gíným pitím požíwal. *

Zewnitř, aneb from života.

A Wařiti list a Bobky w wodě, a w tom ženám seděti, vžitečné gest proti nedostatkům Matky a Něchýře / nemoc gegich přivodí / a moč žene. * Lázeň aneb mytí z Bobkowého listu přistrogené, vřocuge patrně bolest Něchýře. * List mladý, dokudž gestě zelený gest, malau má trpkost / a w hromadu stiská aneb stahuge.

A Kdožby tím Listem zeleným mýsta od Wčel a Sršňůw vstřípnutého potřel, v zdrawuge. Pakli zeleného listu nemáš, wezmi suchý / a rozmoče geg w Wíně, ztluc s Kautau a s Solj / a na mýsta giž dotčená přikládě.

A Toro listj s Gečnau muřau aneb s chlebem přiložené, wsselike horké Oroky krotj a gich polehčuje.

A Bobek na Prach ztlucený, s Medem smíšený, a po Lázní pomazovaný, shání pihy a fleky na kůži. * Takowá Krasť v zdrawuge také wsselike nečistě neduhy a wředny. *

A Kdož má mdlau Hlawu, ztluc Bobky / wlož ge do Pytlčka / potom na noc přilož na wrch Hlawy / a bude zdraw.

A Kohož vssibolegi / aneb že dobře nespí / ten wytlač sobě šťáwu z čerstwých Bobkůw / přideg k nj starého Wina a Kůžowého Olege / a wpausstěg krápěge do vssj : Spomáhá. * Zvláštnj přirození suchého dřewa Bobkowého gest toto : Kdož by dwa kusy gedem o druhý dlaho třel a brauřel / tedj tak hrubě se zahřege / až naposledy Dhen z sebe wydá. *

A Bobkové Mágowj obhaguge proti Hromowému vdeření. Suetonius piše o Cysaři Tyberýowj / že se powěřil welmi bál / a kdyžkoli začalo hřimati / hned mu na Hlawu wěnc z Bobků stawěl. Nebo Bobkowý strom má tu moc a gmeno / že k němu žádný Hrom nebige / ani na to mýsto, kdež Bobkowj roste.

Moc a účinkowé Olege Bobkowého.

S Leg Bobkowý, z nowých Bobkůw vytlačený, a w Zpatkách známý, zahřívá, obměkčuje / průduchy žil otvírá / wstalořt rozhání. Kdož se pige, wzbuzuge nechutenstwj žaludka : protož ho raděgi zewnitř na Těle vžíváme.

A Bobkowý Oleg gest také welmi dobrý proti wsselikým neduhům studeným, wnitřním y zewnitřním audřw / aby se gjm w teple mazel / aneb w Klisteru ho požíwal.

A Komuž Čjipeř w hrdle spadl / wezmi Bobku, Kmínu, Dobré myslj, Euforbium, gednoho gačo druhého / ztluc každé obzwláštně na Prach / přiměs k tomu Medu / vdeř leg Flastr / a přilož teplý na wrch Hlawy : Budeš zdraw.

A Wyborne Lekařstwj tomu, kdož nemáže wody pustiti : Wezmi Bobků dwa Loty / Galowcowých zrn gedem Lot / tři hláwky Česekowé : ztluc to wssedě / přičin k tomu gednu hrstku Gečných wotrubů / wlij na ně půl Pinty bělého wjna / wař až šustné gačo Flastr / rozmaž na ssáteř / a přilož na Lano.

A Bobkowý strom slowe Řečeký Δάφνη, Arabšty Gaur, Latinské Laurus, Wlašty Lauro, Španylšty Laurel, Francousky Laurier, Německý Lorberbaum.

† Bobkům Řečeký řikagj δάφνη, Latinské Baccæ lauri. Píamý Bobkowý strom slowe Řečeký δάφνη ἄγρια, Latinské Tinus, Laurus siluestris vel siluatica, Wlašty Lauro taluatico, Španylšty Vna de perro.

LAVRO CERASVS.

Ento přespólnj Strom neyprvé
na světlo wynest a wypsal Carolus Clu-
sius, in suis Observationibus Pannonicis
lib.1. cap.1. Syc ginác slowe také Lauregea & Tra-
pezuntica. Nebo takový Strom neyprvé z Tra-
pezuntu do Konstantynopole byl přinesen. Sme-
nuge se pak Laurocerasus, od listu / kterýž Bobko-
wému, a od owotce, kterýž Wissijm podobné gest.
A gest drahný Strom na gednom pni, s mnohými
Ratolestmi / gegichžto Kůry zčerna zelené gsan.
List geho neopadá / a gest drobet zstřhaný / chuti
Břestkowé neš Wissiowé: Květů bieleho mno-
ho swrchu pospolu gako w chumeli wyrostá / ga-
ko na Cerasis auj, kterýž žádné wůně nemagj. Ten
také v nás kwetl / a Oworce žádného nenesl. Ale
drahý z Konstantynopole do Wjdně přinesený byl
téměř podobný Sebesten, gako malá Sswestka /
k gjdlu chutný, gako sladké Wissiě / w nichž Bru-
nátne semeno ležj, dvě aneb tři, co in Loto Aphrica-
na, aneb kterýž slowe Guajacana.

Jaworu. Kap. XXX.

D

Spůsob.

Jawor prawj neroste w Czechách, w Ržiji, ani we Bla-
ssich / lečby od ginad přinesen a wsazen byl. Před časý do Ržima přes
Moře Jonské množstw Jaworů býwalo přinášsino / kdež také y welmi
wzácny byli / pro samý toliko rozkossný stjn / tak, že Kořeny gegich za
dlauhý čas Wjnem zaléwali / aby se tím Strom obcerstwowal. Uka-
ramně zagiste Wjno sobě libuge / acy při Ržekách a Potocých welmi bůgně roste: z to-
ho se znáti dáwá / že prawj Jaworowé w našsich Půlnočních Kraginách nerostau.
Roste Jawor welmi dlauze a široce, s mnohými hustými ratolestmi a listjmi: a tudy dá-
wá od sebe široký, rozkossný, chladný a libý stjn, prawj Plinius. A wssak Stromowé ti,
kteréž gsem gá w Ržiji, w Neapoli a w Padui sám widěl / negsau tak přjls welicý a wy-
sočý. Kůru mřklustau pobělauu / Listj podobné winnému, s tenkými, dlauhými, čer-
wenými Peantky, s pobělawým Kwětem / a s ostrými, Sawlnau gakausy obalenými,
strownými vzlčky, wessky aneb Sahodkami.

Mjsto, kde roste.

Roste w Krétě, w Cypru, a na ginych Ostrowjch Jonského Moře / a w polože-
nj Ržeké země. Libuge sobě břehy a Gezera / gakožto wlhká a wodnatá msta.

Přirození, mocy a skutkové.

Jawor gest přirození studeného a wlhkého / a téměř mjrneho: Kůra a Sahod-
ky poněkud wysussugi.

Wnitř, aneb w žitwost.

Zelené Sahodky w Wjně pité, proti gedowatému Hadjmu wstknutj spomáhagj.

Zerwitě

Zemní.

A Listi a Sahodky moři žžaly samým dočnutím.

A Listi zelené v Wijně zvařiti, a přiložiti, starouge Flusy a horké otoky Cij.

A Kůra w Octě wařená, a teplá w vstech držaná, vkládá bolest zubůw.

A Sahodky za čerstwa s sádlem při ohni rozpustěné, smíšené a pomazané, spáleninu léčí. **A** Sawor slowe Ržecy *Platanus*, Arabsky Dulb, Latinské Platanus, Něm. mečy Grend Ahorn.

Přespolní Sawor. Platanus.

1. Kacolest.	1. Ramus platani.
2. List.	2. Folium.
3. Owotce.	3. Fructus.
4. Semýnko huňaté.	4. Flocci vel semen.
5. Zvláštní list.	5. Folium peculiare.

Německý Sawor. Acer major.

* Německý Sawor. Acer major.

A Gžkoli Sawor trogi se býti pokřádá / Weliký, malý a prostřední / kterýž se od mnohých Carpinus, a Německý Spindelbaum gmemuge: wssak tento, kterýž teď wymalowan, nejznámější a nejobecnější gest: Libuge sobě Horny/gažžkoll yna rowinách roste. Plinius pisse/že Kořen tohoto Stromu ztlučeny, a na Gátra přiloženy, bolest gegich odjímá.

A Q. Serenus Sammonicus oznamuge/ žeby ten kořen w wjně wařený, proti klánj w bo-
cích dobrý býti měl. **A** Acer major Němcy gmemugi Deutsch Ahorn, Kaspalder, a
Waldeschern/ Francouzové Plasne, Gzechové Břek, Ržetové Sphendamnum. *

Besenu. Kap. XXXI.

Rozdílůw a spůsob.

B Esen strom, wůbec známý, gest dwogj: Geden gest wysoký a zte-
pily/z něhož dělají pěkné dlaubé Spisy, Kopy, Bidla/tež y Obruce na weliké
Kádi. Ulebo dřevo geho gest bíté, tlusté, žilowaté, hladké, nesukowaté, lehké,
hebre a kadečawé. Druhý gest mžký, nerak rozložitý / ostřejší, twrdší a žlutší. Obogj
G ij strom

A Brwnj Kniha Herbáře/

C Strom má popelatan Káru, prvé než se stará. List nese gačo Bobkový strom, wšlko maličko zstříhaný/ při vrchu špičatější. Katolická wšedá zdá se, gačoby gedem List byl: protože gest wšludy plná Listi/ a má gednu obzvláštní stopku / na kteréž wšl listi dvě a dvě spolu/ gačoby od gednoho Pahrbečtu wšeli / gedem pár od druhého podál zdálený, nápodobně gačo při Křesabinách. Kwět má bílý a chlupatý/ gačo nēgačau paličku. Owotce při vrchu nese množstwj, w malých nožničkách obdlauných/ a wnitř gádro dlaně, k Owsu podobné / červené, tučné, perné, a dobře hořké. W Apatelách křlagj mu Linguaavis. W Wlaššich wšludy ho hognoš

Gesen. Fraxinus.

* Wedle ratolesti Gesenowého stromu. Kalsj gačauš Zrostlinu aneb Bauli přimalo wal/ kteráž se obyčgne při geho Katolestech. řdž Owotce newyrosta, z gačehosy nepodařenj nacházi/ gačoby pospolu mnoho zrostlych Pillul bylo / onichž y Theoprastus zmínku činj. Syce piše Pierius in Hieroglyphicis lib. 7. Žena wšlšich ratolestech Gesenowých něco wyrosta, gačo Gelsen roh / a řdž se Katolická odřezuge, že y hned z kůry Gummi teče / kteréž potom gačo Kels roste/ a diwně se vřívuge. šhenbá. obrací a motá/ welmi kadečawě a široce / a tožkoli toho gest. že docela gest drewnatě. *

Přirozenj, mocn a skutkowé.

A Gesen gest přirozenj w hromadu stahugicyho a sussicyho.

Wnitř, aneb w žiwotě.

A Štáwa z mladistwého laubj Gesenowého s winem pitá, aneb listi ztlučení a přiložene, řadjsstěnutj vzdrawuge. Nebo Strom tento wšledněm gedowatým žio wočichám tak gest odporný/ že ani řad, ani řadný giny žeměplaz, do stinu toho Stro mu netoliko wgiti, ale ani dotknauti se ho nesmí. A za skutečnan wěe pokládagi/ řdyby řada Gesenowými ratolestmi, a ohněm tak obklíčil/ že ačby wen chrěl, řže nēkteré z toho dwého, wždy wyplázyti aneb wštelitiby se musyl/ raděgi do Ohně, nežli do Gesenu se wštelj. * Otom tak Štář psali/ ř gačo Plinius lib. 16. cap. 14. ř ale přinassich Gšestých aneb Německých řadich toho se nenacházi/ gačž gsem toho sám zkussowal. *

A Woda z Gesenowých kůr pálená, gest wyborně dobrý kus proti Kamenu a žlaunicy.

A Kára

A Kůra Gesenová v vodě vařená, a za několik dnův pitá, zmenšuje, posyluje a opravuje Slezynu. Někteří z Gesenu dělají Korbele a picý nádoby / a užívají gich v pití, proti již označeným nedostatkům.

Semeno Gesenové, kterémuž Apateláci Lingua avis říkají, zbírá se na Podzým / když lustriny požloutají: To semeno ztlučené a v víně pité, pomáhá proti klání v Bocy / vyháň Mloč / slauží proti třesení Srdce.

Toto semeno zapaluje tělesnou žádost / a přirození rozhovně, často požívané ztíží dvanáctý s Pistacými, s Borovými gádrami a s Cukrem.

Wyborne zkusení proti Kamenu: Zkráge Gesenové dřevo na malé kůstky / a těch vezmi dvě hšti plné / naleg na ně tři žeydlky bšleho wijna / zamaž hrnce, a nech ať se waří, až třetí dšl vwře: proceď strže lněný šfátek / vleg z toho dobrý Trunk / a přimicheg s gednu čtvrtcy drtin Gesenových / pi ráno teplý za osm dní pořád / vbezpečí tě proti Kamenu za dlouhý čas. Od mnohých to za pravé shledáno. * Obzvláštně pak této Kůry mnoho se užívá in decoctis i pleneticis. *

Zewnitř, aneb from žiwota.

Popel z Gesenových kůr napálený, s woda u smíšený, potřájním strupy a prassiwost zahání.

Kůry z tohoto Stromu začerstwa na nové rány přivázané, w hromadu gestabují / že gich není potřebj heftowati.

Item / zwařiti kůru w Octě, a haubu w tom omoce, teplau na žaludek klásti, dáwenj přetrhne / a otol břicha y nadýmání rozhání.

Znamenité Lékařstwí proti mdlému sluchu a hluchotě: Wezmi Gesenové čerstvé dřevo / zapal ge. To když hoří, vydává z sebe gausy wlhkost aneb mizu / kterážto schoweg. Wezmi té wodnatosti, a mizky z Swinského ořecha, z Cybule Morské a z Kauty, gednoho gako druhého / smicheg w hromadu / a přistaw k Ohni, ať gednau zewře / a kdyžby měl giti spat, wpuště krápěgicku té wody do zdravého vcha / a spi na druhém nedlživém. Gsauli obě vssí nedlživé / tedy wpuště tu wodu do toho vcha, kteráž má mensší škodu / a polož se na druhé. **K**ůra z dřewa Gesenového w červeném víně wařená, w tom hauba čistá omocená, a na žaludek teple přiložená, prospěšná gest proti Červené nemocy s krowj, Dysenteria řečené.

Manna.

* WeBlassich Manna, kteráž obhycně k wyčistění Cholery a wodnatých wlhkostí bez negatě těžkosti užíváme, na tomto Fraxinu aneb Gesenu, a geho počolených se nachází a zbírá / o kteráž, mezy gínými, nahlednauti se může do Spisů Antonij Donati ab Altomari, a Ioannis Costae de proprietatibus & differentiis stirpium. *

Gesenový strom slowe Kžedý *max*, Latinské Fraxinus, Wlasty Fraxino, Špaňelsky Fresno, Francausky Fraissne, Německý Escherbaum, Steinašchern.

o Topolích. Kap. XXXII.

Rozdělowné, a spůsob.

Topol nachází se trogi: Geden gest bílý / druhý černý / třetí genš slowe Lybický. Bílý Topol wysoko roste / má tušty Pařez / hlad, tan bšlau kůru / listy gako Břectan, aneb gako winné Kewj, od spodku pobělavé, od lůdžy bílý topol slowe. W prwním pučení wynáší šsedláwé Čjipky aneb ššifky / kteráž gako v gíných stromůw potom došš spadají. Černý Topol gest wyšší a rowněšší, listu též Břectanového / ale netať rozděleného gako bílý / wššak celého, malicko wúkol zššihaneho / dlouhého, špicateho. Wššy na tenké špicce / Kůra na Stromě gest popelatá. Třetí Topol Lybický aneb Šprnj slowe

Vrwnj Kniha Herbáře/

Cwe Lybica Populus, zhusta v nás w Tzechách roste / Listu okrauhlegššho, wleho, hrana-
teho / a drobet máto zstřihaneho skropenj bíleho zarowen / wisý na dlouhé, tenké špičce
aprotož listj na nich wždyčy se heybe a třese / By pat žádného wětru cytiti nebylo. Patř
nežli ginj má kratšj / kšru černěššj a mdleššj / dřevo bílé, lepké, lehké, Tesařm wstecne.
Bílý Topol gest neplodný / černý Owotce aneb Šahňdly nese, welikosti Wleho hrachy /
a w nich chmeyčj pobělawé / kterčj potom, když zrna dozragj, sprchawá a se rozstřawá.

Bílý Topol. Populus Alba.

Černý Topol. Populus nigra.

A Černý a Bílý Topol rád roste při Potocých / mezy křechty a w místech wlhých.
Semen o pravě se zbírá, nežli se otwírá / a w stjmu se wysussuge. Preysstj se také z Pařezů
černého Topole Gummi / rowně jako na Swebstce a na Wissni.

Přirozenj, mocj a skutkowé.

A Bílý Topol gest mjrného přirozenj / totiž w suchosti a močrosti: wssal wjce gest
studený nežli horký. Owotce geho aneb čpkové wjce k teplu se naklonugi. Prystýřice
aneb Gummi gest horké na druhem stupni.

Bílého Topole.

B Vora od Bílého Topole na Prach ztlučená, a dwau Lotů ztjži pitá, boleš Rýcel za-
hánj / a řezawé kapánj Moče vzdrawuge.

A Teplá šťawa z listj prospěšně se wpausstj do wssj / a wkládá bolešti gegich.

A Zrnka, kteráž při neyprawněššim pučenj listu wystaugi, rozetřená, a s Medem
pomazaná / mdlému zraku spomáhagi. **A** Chťěgi tomu někteřj / kdožby korami Bje-
lého a černého Topole, na malé kausky zkrágenými, po zahonšch dobře wyprawených
potrausyl / že každého Roku sladké Šrby na tom Polirůstj budau.

Wocj a skutkowé černého Topole.

A Istj z černého Topole s Octem smjssené, s mnohým prospěchem pomazugi a při-
kládagi na Dnawé bolešti.

A Semeno s Octem pité, spomáhá proti Paducý nemocy.

A Mladistwá paupata Topolowá, dokudž se gestě neotewrau, libě woněgi / glau li-
pawá / ženy pro ozdoby wlasů mnoho gich wšjwagi, takto: Ta paupata tlučau s nowým
Máslém, kladau do hrnce / kterčj swrchu dobře zaepagi / a nechagi tak státi w Sklepe
wlhém

volhlém za sedm dnů. Potom ten hrnec postav na povlorný Oheň / až se gen Mlasko A rozpustí / kteráž strže lněný sátek procedice, wčistotně nádobě k upotřebě chowagí / ať by z hlavy mygí, po wysušení wlasůw, pomazugí tauto Mlastí : a tak budau miji wlasí, ne toliko přetněgší, světlé a gasné / ale y wětší a delší.

A z Paupat Topolowých, dřive nežli se w listí rozkladau, strogí se také Mlast / ktrauz Apatekáci gmenugí Vnguentum Populeonis, a té se mnoho vžíwá proti mnohým páčiwým bolestem / zahánj horkost, a krotí bolest. * A wšak nemuší se jí dáti zašarati / hne trati swau moc. * † Paulus Aegineta wíj také Oleg z Pupentůw Topolowých děla ti / kterýž Oleum Agyrinum gmenuge. †

Lybický Topol. Populus Lybica.

B

A Gíná Mlast Topolowá proti horkosti takto se dělá: Wezmi paupat Topolowých gednu Libru / protluc je / a nalij na ně Olege Kůžowého, Fiolowého a Leknowého. Pakli chceš mįsto Olegůw deg nowého Sádla wepřowého / schoweg čistě do hrnce / a nech tak státi / až tyto dole psané Byliny budeš mocy mįti: Listí bílého Maku, Rozchodník, Fiolu, Gítrocyl mensší, wršky Ostružinné, listí Bliňowé, Psýho wina, Tučného mužíka, Locylu aneb Salát, hořký Lupen, každého gednu hrst / ztluc to wšlechtu spolu sprw něgšim / a přilege k tomu Wina dobrého, wať powlorně až wjno wywře: potom wyžďma proced a schoweg / a budeš mįti Mlast. Uktřej k té Mlasti přidawagí málo Kaffru s Kůžowan wodau / a Opichu rozpustřěného v Wně a Wosku. Okolo Očí pomazati, horkost, bolest y Čerwenost odgimá / tež y zardělost okolo Kan a Nestowic dobrých: Uledopaušřizapálení / nebo wšlechtu horkost rozhánj a wen wytahuge. Pomazati Čěla, židowin, Pulsůw, dlaní y Uoh zespod, spánj a dřimotu wwozuge.

Doc Lybického Topole.

A Tento strom má gednostegnanu moc s gínými Topoli / wšak gest něco mdlegšší.

A Bělý Topol slowe Kžecy λεύκη, Arabšty Haur až do dnešního dne / Latíně Populus alba, Wlasšty Popolo bianco, Španylšty Alamo blanco a Amieyro, Francušty Peuplier blanc, a Obeau, Aubel, Němečty Weiß Pappelbaum, Pappelweiden, Sarbaum, Alberbaum. * Topol černý Kžecy ἄγρος, Petro Crescentio Albarus, Latíně Populus nigra, Němečty Schwarz Pappel, aneb Alberbaum, Aspen / Wlasšty Popolo negro, Francušty Peuplier noir, Španšty Alamo nigrilbo. Lybický Topol Latíně Populus Lybica,

G iij

Kžecy

Brwnj Kniha Herbáře/

C Křecký krepis, Francouzský Tremble, odkudž geg někteří Tremulam gmenugi, aneb Nielspe, Walský Popolo montano, Flandris Nielspen poom. † Paupata Topolowá stowau w Alpatěch Oculi Populi: gini Gemmas populi gmenugi/ Křecký *σάπυρα*. †

Agsteyn. Succinum, Carabe.

A Rozh se domníwali / žeby Agsteyn bylo Gummi / aneb *Resina* Topolowá. Proti tomu gini věci tak smeysslegi / že Agsteyn nemůže aneb Pryskyřice / ale přirozené *Resina* aneb Bitumen, kteréž z hor do moře wtéká / a tu od vody jako Gummi tvrdne. Takové Gummi při březích mořských y Sytmi se wylowuge a wytahuge / jakož se děje w Prusích / a odtud do giniých Kragin, y k nám se roznáší. * Nevelmi dávno na Morawě, nedaleko od Brna, pěkně kusi Agsteynu z země wykopali / z nichž někteří y mně odesláni byli. *

* Rozdíl.

A Za našich časůw pěkný Agsteyn přinásegi z Indie Wýchodní / aneb jakož někteří chtějí, z Ethiopie aneb Kaučeninské země / a ten gmenugi Succinum Indicum: welmi libě woini / zwlastě když se Gřowěku w ruce zahřeje. Na wětšim díle gest bílý / a snad první spůsob přespohuho Gummi Anyimz. Amatus má geg za Cancamum veterum. Kaučení z něho gest welmi užitečné k wysušení slusůw: Protož ho welicij Páni w Ržimě, y na giniých místech mnoho užívaji. Wypalugi z něho také znamenitý Dleg / proti slusům hlavy pro Catarrhis, welice prospěšný. *

Přirození, mocy a skutkové.

A Agsteyn stawuge slusy a w hromadu stahuge. Protož Páteře z něho wdělané, a na hrdle nosené, slusům z hlavy do Páteře, do Trubic, a do Prsů sstupowati brání.

D **A** Wpauštěni páry aneb kaučení a dymu z Agsteynu skrze Trychtýř do ausť, spo- máhá proti Otoku hrdla.

A Kdož má nedůžiwé a sflusowaté Oči / ztluc Agsteyn na drobný Prach / a s Bile- kem wagečným smichge / a přilož na čelo.

A Agsteyn prospíwá proti dárweni a židlosti žaludka.

A Kterž magi Gonorrhoeam, to gest že přirozeného semene držeti nemohau / ti ma- gi každodenně na Prach ztluceného Agsteynu gednu čtvrtcy s Wegcem na měto wače- ným, aneb s sčáwau z Kučinohy přigimati.

A Agsteyn stawuge bílý slus Marky / a audš roditedlných posyluge, pitím y kau- čením. **A** Spomáhá y těm / kteréž krow aneb Talowem odchřugy / aneb zastaraly Káseľ a Suchotiny magi. **A** z Agsteynu pitj, odgimá bolení Břicha y žení geho / zastawuge přelísné tečení Krowe z Nosu. **A** Agsteyn natřený, přitahuge k sobě listj, Slámu a Litky / jako Magnes železo. **A** Když se Agsteyn rozswitj, hoří jako swička / kaučení geho zahání Zady / a ženám těhotným dobrý gest pro snadnější porod.

A Proti Paducy nemocy: Kdožby ponejprwé takový neduh na sobě cýtil, aneb žeby padl: Wezmi žlutého Agsteynu / wvrz na řežawé Vhly / a skrze Trychtýř wpuště ne- mocnému tendým do Nosu / y wstana bude smekati / a neduh přestane. Prospíwá y proti Natce wzburu wystupugicý.

* **A** Kdož Agsteynowého Dlegu do Zela užívaji / proti Sřlaku w Gufrowých Kolač- tých smichaného / aneb proti Kamenu / dáwagi ce některau trůpěgi do negatě giffy: ačkoli se docela nemůže zawren / wšak s dobrým wvážením a rozmyslem slusj ho užívati / poněwadž y gá některé znám / kteréž z toho Krowj močili / a tak welice Ledwinu w sebě rozpálili / že gini po- tom těžce spomoženo býti mohlo. Gini prodávaji Agsteynowý Dleg z bílého Agsteynu na mnoho, proti mnohým nemocem / ale y tu potřebj opatrnosti požíwati / a ne každému snadné wěřiti / poněwadž stowau pomocj wšelicy Dlegowé snadné mohau býti včineni býti.

A Kdož

A Kdož chce zoplna celé Spisy o Aggsteinu čisti / může přehlédnouti Traktáty / kteréž A
vyšel včasně Létáři D. Andreas Aurifaber (v něhož gsem gá někdy dvě sít a více podle barvy.
rozdílných Aggsteinů spatřil) a D. Seuerinus Gobelius, tohoto času Professor w Královce
aneb w Königsperku w Prusích, velmi bedlivý spítatel věcí přirozených, Německy a Latinské
o něm psali.

A Aggstein gmenuge se Řecký *Σαλταροπ* Latinské Succinum, Electrum, Arabský Karabe,
Wlasty Succino, Španělský Esclarimente, Německy Aggstein. * W Kraglině Samb
land, kdež se Sntni lowj a wytahuge, Gentarum. Staří Němci gmenovali geg Gletum,
a obdud Dřítow Glettariam, gaž Plinius píše. *

Wolff. Kap. XXXIII.

Wolffe. Alnus.

Spūsob.

Wolffe w Czechách a w Němčích gest dobře známá / bugně ro-
ste při Potocích, Řekách, a w hlubokých místech: List nese gačo Listu / wssak
tlustší, žilowatější a lipavý / gačoby něgačau mastnosti byl potažený:
Slisty zelené, obdlažené, k Morussim podobné / gačoby z mnohých su-
pinet byly w hromadu složeny: Dozráwagi na Podzým / magice wnitř
Semeni počernalé žlutosti. * Některé wssak Wolffe gsau neplodné. * Kůru má zewnitř
počernalau / wnitř pak červenau: Dřewo měkké, červené / vřiwagi ho k Lodim a k grun-
tům domownim na kolj / kterž se do wody stawěti a štímagi. Nebo to dřewo w wodě
nědy se neporušuge / ale mocnější býwá a zkamenj. A protož w Benátkách magice sta-
wěti domy a Paláce, Wolffowým dřiwim grunty zakládagi. Netoliko zagiste gačo ka-
menj množstwí wětš trwá / ale také y weliká stawenj sněsti, a na sobě zdějeti může. Bru-
sky a Slesyřty z toho dřewa dělagi sobě Koreyky k swým Brusům / a hodj se y na Ko-
pyta Ssewcowstá.

Přirození, moc a účinkowé.

A List zelený zewnitř gest dobrý na horké otekliny. Tyž list tak zelený pod bosau Pa-
tan podložený do obuwj, aby na něm chodil, wytahuge bolest, horkost a vřtání vob.

es w lén

I Brwnj Kniha Herbáře/

C W létě zbiragi Wolsowet Nagowj aneb Laubj ráno/dokudž gestě od rosy wolhě gest/a stelj do komor a pokogůw/wáznau na něm blechy/a potom se kossistěm smjtagj.

Kožj Barwiti k černidlu swému vžjwagi Wolsowých kůr: Takowé kůry a staré železo Sferocy kladau do wody/po některém dni bude černá gako Inkaušt. Někteřj také vžjwagi kuličet neb sissek Wolsowých do Inkauštu, mjesto Gallešu. Wnitřnj kůra, kteráž gest počertwenalá z Wolsowého střemu s drobtm Kamence v swjné zwařená/po sluge dásnj a vřecuge bolešj Zubůw. Ta kůra také dobrá gest proti horkým otokům w vslech y w hrdle.

Wolsse slowe Kžedj ^{πάλμα} Latině Alnus, Wlastky Alno, Onio, Onizo, Ontano, Francausky Aune, Německy Erlenbaum. Crescentius gmenugj gi Amedanum.

D Bříze. Kap. XXXIII.

Bříza. Betula.

Spůsob.

Bříza gest Strom takměř wssudy obyčejný a známý/ zmlá-
di neje kůru modrau/potom když se zmocnj, zewnitřnj kůry čim dále wjce
bčlegj. List podobný gest černému Topoli / toliko že wnitř gest drsna-
tější a zelenější/wůkol zstřhaný/a wisy na krátké špičce. Při počátku
pučenj mjrwa Kžasy gako Listy/a to gest Symě gegi/ kterěz na Podzym
opada. Dřewo gest bělé, tuhé a hebké. Tento Strom někdy v Kžjmaná byl v weliké
wáznosti. Nebo Služebnjcy Měststj mjesto Metel, před Wechnostj ge nosywali/a vžj-
wali gich k trestání neposlušných Lidj. Nynj také wssudy dělaji z něho Metky, Chwo-
stistě, Sedla/a na winné Sudy obruce. Březowé vhlj býwá wyborné: Nebo dleau
ho držj Oheň a nespopelj/ani se kauj do hlawy: Protož ho vžjwagi Sawěti/když Ko-
wy aneb Rudy smelcugj/že sylný Oheň dáwá.

Mjesto.

Koste téměř wssudy w Lesých a po Horách / * yna mjestech neplodných/kdež syce
nic trwatnechee. * We Wlastich pojdě se nacházj. W Frankreichu gest gi weliká hoga-
nost/kdež y z Kor gegich wywařugi (nebo gsau masťne) Smělu aneb Klij. Někteřj dě-
laji z nich Swjce noční aneb Sakule/kterěz hořj,gakoby Smolau potaženy býly.

Přirozenj,

o Bylinách a Stromích.

42

Přirození, moc a účinky.

A Listi takowau moc má/gako listi černého Topole: Kůra změkčuje a rozpouští.

Vnitř aneb v životě.

A Mezy všemi Stromy sotwa se geden nage/ kterýžby tak brzo sstáwn k sobě ráhl, gako Břiza. Nebo y hned spočátku Gara má w sobě swau sstáwnu dokonale / tak že když gi toliko kložem zassrábněš / nad to pak když Pařez natneš / y hned wody sladké náramně mnoho wydáwa / kteráž slowe Březowá woda / a gýsto Pastuchowé častokráte živen swau vhašugj. **A** Woda ta Březowá často pitá, wždycky ráno za šest Lotů, buďro sama aneb s Wrabim semenem a s Kamegky, rozdrobuge a pudj wen Kámen z Ledwin a z Měchyře / a žlaunecy zahánj.

* **A** Woda aneb sstáwa z Břizy při počátku Křístce Káge se wntočuje a žbírá / kteráž na Slunce wystařená, má obyčeg gako Křest křstati / a tak dobře opatřená, může se takmět přes celý Kof dobrá chowati. Někteří proto obyčeg magi s pilností gi wypalowati aneb dýs sňilowati. Wychwaluge se také proti Bodnetedlněst / tdežby gi často pižel s woda u křvětu Bžowého aneb ginau podobnau smichage. *

Zewnitř, aneb from života.

A Předdotčená Březowá woda snímá flety y gine Nessowice / čistj lázi / hogj osuťiny w vstech, aby sobě ranž woda u vsta promeywal. * Obzwláště pak má chwálu k wycištěn j a hogem ran. * **A** Sstáwa z Březowého listi wyláčená / a s sedlým Měsem aneb Syryštem smichaná, obhaguge Seyry / aby neplešiwěli a nečerwíwěli.

A Staří na blych Kůrách tohoto stromu psáwali / prwe nežli žadři k dělání Paspru wynalezem byli.

A Proti čerweným Olím dobré Lěkařstwí: Wezmi čerstwý prut Březowý / zápal geg / postaw na Mědenicy, at tak hořj / tedy wypustj na Mědenicy gakausy masťnan sstáwnu / kteraužto kautkú očí potjeg. Mže se tak Chwostusse rozswititi / a na Mědenicy dejeti. Tento Safft gest také welmi dobrý proti Čerwům w Břisse / aby w něm sstatek omáčege, zewnitř na Pupek přikládal. * Někteří potřebu Lide toto Lisi v wodě wařj / a mngi se w tom proti Prassiwosti. *

A Břiza slowe Latine Betula, Křecy *arbutus* aneb *arbutus*, Wlasty Bedollo, Francansty Bouleau, Němecy Birken.

o Bilnu. Kap. XXXV.

Rozdílswé a spůsob.

Biln gest dwogj: Geden Hornj / roste na Horách: Druhý Polnj / roste na dědinách neš na rowinách, mezy křowjm na mstech wlyky ch bugněgi y křowatgi. Kterýž na Horách roste, gest wětšj / kterýž pak na Polích gest šširšj. Obogj má listi nerozdělené, wůl ol drobnice zstřhané, drobet kadeřawé, drsnaté, ostré, a delšj nežli na Hrušce. Neš mnoho zelených kadeřawých Bublinel / wětšjch y menšjch nežli Wlasty ořech / wšak prázdny ch. Wnichž gest gakašy lepká a swětlá wlykost: kterážto když wyjdne, proměňuje se w čerwjky, podobně Komárům. Hornj Biln má širokau wlnu / a potom gakašy semeno, Samara řečené. Zewnitř kůra gest hrubá, drsnatá, dýkowatá / a negednostegná: ale křez káž wnitř bliž dřewa, gináčegšj gest / totž lepká, hebká a lehká: Dřewo žilowaté, lepké a mocné / než sstarede a wšedě zawile / z něhož Domy a gina stawen j dělaj.

Přirození, moc a skutkové.

A Biln wycištěge a w hromadu sstahuge: Listi, Kůra a ratolesti zabušfugi / rány swalugi. Gakož y Galenus o sobě sám prawj / že samým listjm Bilnowým někteřeho času nowau ránu zahogit.

Waut

A. Brwnj Kniha Herbáře/

Wnitř.

C

¶ Kůra ztlučená, a zvicí gednoho quentjku aneb čtvrtce v wjné aneb v wodě studené pitá, dělá stolice / vyhání spodkem slem / a obzvláštně wodnotedlné wlhkosti.

¶ Mladistwé listj z tohoto Stromu může se w polních požíwati.

¶ Wyborne Lékařstwí kdožby Takowem odchrtowal / aneb kásllem geg wymítal: Wezmi listj Gilmowého k východu Slunce obráceného, Pepře, gednoho gako druhého / ztluc a pj w teplém Malwazý.

Gilm. Vlmus.

D

Zewnitř, aneb krom žiwota.

¶ Wnitřnj kůra s Octem wařená a potjraná, vzdrawuge sšerednau Prasiwinu y Strup: To činj také y Listj.

¶ Item / Kůra ta w Octě wařená, a sřze haubu na žaludek teple přiložená, gest proti dáwenj prospěšná.

¶ Kůra čerstwá na nové rány přiwázaná, sřahuge w hromadu / že gich netřeba heřrowati.

¶ Pryskýřice, kteráž z natateho Pařezu wytěká, gest dobrá proti Otokům a haulem.

¶ Listj a Kůra wařená, na rány aneb na spaleny přiložená, prospěšná gest k hogenj gich.

¶ Sřáwa, kteráž se nacházý w těch Dublinkách, a Měsíce Čerwna zbjeána býwá, činj Twát pěknau a gashau potjraním.

¶ Pacholátkům w Línu Prátrž magjým, dobře gest sřátky w Gilmowě sřáwě omáčet / a na Línu přikládati / s tuhým stahowáním aneb vpařowáním: Spomáhá.

¶ Dublinky aneb vzličky v wjné wařenj a přiloženj, Otekliny vzdrawugi.

¶ Kdožby měl oteké Uohy, ztluc toto Listj / pokrop ge wodau / a přikládeg.

¶ Strom Gilmowý roztržený aneb rozstjpený, wyléwá z gádra gáausy wlhkost / kteraužto když se hlawa potjrá, zdržuge wlasý z hlavy přstjcy / a dáwá jim mocný zříst.

¶ To tež činj wnitřnj Kůra / aby gi v wodě dlanho wařil / a tau mastnostj, kteráž na wrchu gichy spleywá, sebrana, aby hořých mışt pomazowal.

¶ Gilmowé dřevo, mladistwé prautj, kůra aneb kořen v wodě wařeně / aby w tom zlámané kosti pařil / zase ge w hromadu swaluge.

Takowá gicha spomáhá také proti trdým

tvrdým hrbolům audů, a proti Křeči/aby se jí paril. Rozhánj y ty Gaule / kterěz Wo. A
lům na řeku a na řigi od tažení nabíhají.

A Zevnitřní Kůra ztlučená, s woda u stana u mezy rukama zmožděná, a gafo w tě-
sto zadělána, příkladajm proti bolestem dnawým spomáhá.

A Gilm slowe Řečty $\pi\tau\lambda\alpha\varsigma$ Arabšty Didar, Latíně Vlmus, Wlašty Olmo, Spas-
nyelšty Vlmo, Francaušty Orme, Němečty Rusbaum, Rusiholtz, Blinbaum, Lindbast.

* Montana Vlmus $\delta\pi\tau\tau\lambda\alpha\varsigma$ Columellæ Vernacula, id est, Italica. Gijnj pak obnčeg-
nů spůsob gmenuge se apud Columellam, Atinia aneb Gallica. *

O Trestí aneb Třti. Kap. XXXVI.

I. Trest bahniwá. Arundo palustris.

II. Třtina Wlašá. Arundo Italica.

B

Rozdílswé, a spůsob.

Trest gest několikerá: Ale u nás w Czechách nenachází se než
tenká, mdlá, bahniwá Trest a Paličky / kterážto w bahništích, Bezerách,
močidlách a Rybných roste. Ale w Wlaších také mají Třtiny / kterěz
se sady na Winicích w zemi mokré / a pro nedostatek gineho dříví, gest
jim místo koly a Tyček / knimž křowj winné a wodry přivazují. Nebo
u nich rosta u Třtiny zwýšj desýti loket / tluště gafo šidla / mocné a tvrdé, wšak práz-
dné: Suky geden od druhého mají podál / welmi tvrdé a pevné.

Přirození, mocn a skutkowé.

A Přirození gest horkého a suchého na třetím Stupni: wšak wíce sussi nežli zahřá-
wá. Kůra spálená gest subrylnějšho rozpauštějšho aneb rozdělujjšho přirození /
pomáhá k sežrání a wycištění. Listy wycištění také / ale mnohem studenějšho přiro-
zení. A protož Letního času při pálcových zymnicích, nemocným, pro wwezení chlá-
du, rozestlávají se w Pošogích.

Wnitř, aneb w žiwote.

A Kořen Třtinowý ztlučeny a pírý, žene moc y ženský křvět aneb čmeryn.

5

Zevnitř

ge: Kořen z Trestu w Octě wařený, a gažo Flastr přikládany, Golest Ledný vtrocný: Zelené listj geho ztlučené a přiložené, hasý Pekelný oheň / y giné pálcimé Oroky.

4. Kořen vařený a přiložený, spomáhá proti vřsknutí Střicowému.

A Kura w Octe wařená a potjraná /spomáhá těm, kterýmž wolasy ležau.

¶ Pevněčko z palicet Třtinových, kdyby se do vssj dostalo, hluchotu vwdj.

A Píslí starj Včitelé o Sedlškém dile/že mezy Tčtinau a Kapradim weliká gest přirozená nenáwist / tak kdyby Sedlácy Tčtinu k Radlicy přiwázali, když Koljwoj / že wssedlo Kapradj na Poli vmrtwj a wykořenj. Proti tomu mezy Tčtinau a Hromowým kořenjm gest přirozené přátelstwj takowé / když se Hromowé kořenj sege aneb sadj wedlé Tčtiny aneb pod Tčtinau / tedy tak bugně to Hromowé kořenj roste / že k upodimw gest.

¶ Když Paličky zčernagi / a počjnagi přeč létati / na některých místech dělagi z nich
Podusky a Polště. † Pisse Apuleius, řadyh Nada aneb Gessitku gednau telko Ztře-
nau vderil / že žtrnau a dřevněgi: Paklihy ge vsce a častěji bil / že od toho bitj mnohem čer-
vější budau. †

† Třest slove Řečy καλαμῶν, Arabſky Caſab, Latine Calamus, Arundo vel Harundo, Wlaſky Canna, Španyleſky Cannas, Francauſky Vng roſeau, Německy Ried vnd Rohr. † Květ Třtinový slove Řečy a Latine Anthele. †

Spūsob.

D Amarysſt geſt Strom / kterſh w Přeſtopſch a ſtogatſch Wo-
dách zhuſta roſte : * Zvláſtĕ okolo Dunage a Kemu. * Liſt má pedo-
bný k Kláſterſké Chvoſce aneb k Cypřiſi / krom že geſt tenſſi a zeleně-
ſſi : Květ mchowitý aneb wlaſatý. By v nás w Čechách roſtĕ, giſtiti
nemohu / neb gſem ho geſſtĕ newiděl.

* Gedeň pak dwogj: Geden domátnj aneb saženj, Domestica vel Satiua; o němž Diosco-
rides píše / že roste w Egyptě a w Syrii / a Dwotece nese téměř jako Gallešowá kůlka. Toho
spůsobu Tamarjssku, wedle mého zdání, za našich časů gesset žádný neowypsal z těch, kterých
ta misha progeli. Toliko Bellonius lib. 2. obseruationum cap. 25. a 28. oznámuge / že w Eghy-
pte dosti weliké Stromy widel / kterjšto w mokřých a Pisečných suchých místech bez rozdílu
rostaui / a nenesau Dwotece / než galešj excrementum na listech / w spůsobu Gallešowé kůl-
ky w welikém množství / až se Katolesti pod nimi shybagi a takměř lámaji. Nynějši Arabo-
wé gmenuj ten Strom Chermalel. Planých pak aneb Lesních Tamarjssků twice gest, než
li našich ebrejích: Nebo některj rostaui w Frankreychu okolo Narbony / a ti mnoho malých
Květků, trochu Tělné barwy, w spůsobu Hroznů nesaui / kterjšto neowdávaji peyřitého aneb
volněného semínka (gako činili obyčegně ti / kterýchž gsem gá z Frankreychu dostáwal / a rossal
maheem menšj nad obyčegně sice tomu podobné) ale malé Bahodky / kterjšto na Slunce
wystawené, pohybugi sebau pro geden malý Čertwst, kterjš se wnitř rodí / a praeuge, až se
sweu wyžere / gatz o tom swědčí in Adversarijs Petrus Pena, & Matthias Lobelius. Wysoce
křesťem C. Clusius wypisuge in suis obseruationibus Pannonicis lib. 1. cap. 8. geden zwlá-
štní malý Tamarjsskový Strumet / kterjš w Rakauských roste / žůstáwá malý / a má wěšši
Květy, nežli gmi, kterjš w Frankreychu rostaui / ale křusšši Listy. Z planých Tamarjsskůw
w zymě Lisi sprchá a opadá. *

Přirození, mochy a štuffové.

¶ Pstrozeni geho gest wycistugjcy a pronikajcy / s galsu w hromadu stahujcy
mocy.

mocy: Owotce a Kůra w hromadu swjrá / podobně jako Galleforá kůla / a gest obě C
trpké. † Fernelius píše / že gest horký a suchý na počátku druhého stupně. †

Vnitř, aneb w životě.

‡ Dává se Owotce w nápoji Krví chřagickým / a křečím magi plynutí Břicha:
Těž y proti přilísnému ženskému toku / proti žloutenicy / proti vřiknutí Gestrčím a
Pawaukům / a k tomu křovssému také y Kůra prospěšná gest.

Tamarysk. Myrica siue Tamarix.
1. Gallica. 2. Vulgaris.

D

‡ Listy Tamaryskowé v víně vařené a pité, zahánjí zpuchnutí a oteklinu Slezyny.

‡ Křečím zewnitř na životě nečistý a prassivý gsau / a to gim od Slezyny pochází /
ti magi Tamarysk s křečím vínem vařiti / a z toho píti. Nebo Serapio píše / že dvě
ženy Malomocné tímto Lékařstvem zhogil.

‡ Z dřeva Tamaryskowé dělagi kupiti Korbele a Kossliky / z kterýchžto píti dobře
gě proti mnohým nedostatkům Slezyny / a proti Melancholij / jakož Dioscorides svědčí.

‡ Plinius napsal o Tamarysku / že má s Slezynau takowau vlastnost / kdyby kdo
z dřeva Tamaryskowého Koryt nadělal / a z nich Swině napágel / že se w nich nenago
de Slezyna. To též Columella lib. 7. cap. 9. píše takto: Přichází na Swině ne-
dostatek Slezyny, nejwice w sucha veliká: nebo Swině gsau welmi nesyté / a wždycky
po pastvě gdau / a tudy w Létě nedostatek trpíwagi Slezyny / že gim welmi zpuchne.
Proti tomu dobré gest / aby Koryt z Tamaryskowého dřeva nadělal / a z nich Swině
napágel. Tot Slezynu ukládá a ztenčuje.

Zewnitř, aneb from života.

‡ Owotce Tamaryskowé odnjmá a splaskuge wsselké Otoky / když se přikládá.

‡ Kohož Zubý bolejí / ten wař sobě Tamarysk v Wíně / a proplakug tau gichau
vsta: Spomůžet. Takowé Tamaryskowé wíno obyčegně mívagi w Lombardij / a
sějda sobě tam Lidé na Zubý steyskagi.

‡ Zwařiti Tamarysk, a pro Ledwí wannu naliti, do nj w sednauti, dobré gest k sta-
wení nemocy ženské / když ta přilísná gest. To také činí Popel z dříví Tamaryskowého
spáleného, do lučného Pytlčku zawřený, a do Lána wecpáný, szawěssením k němu niktý.

S ij

‡ Laub

I Brwnj Kniha Herbáře /

- C **I** Laub z Tamarystu vdělaný, aby gím zlawu myl, mořj Wsi a hudy.
I Popel z dřwj Tamarystowého, tekuté wředy welmi mocně wysušuge.
I Katolistky z drobna zkrágené, w Octě wařeně, a na Slezynu přikládane, Slezyn
 nu zmenšugj a ztenčugj.
 * Z Tamarystu. Řeckého Sena. Řimenowého Dleže, Galbanu a z podobných ginych
 kusůw, dělá se dobrý Glasir / proti zacpané Slezyně vžitečný. *
I Tamaryst slove Řecký *μαρίνος* Arabsky Tarfa, Latine Myrica, Tamarix vel Tama-
 riscus, Wlastky Tamarigo, Španyelsky Tamaritz, Francausky Tamarisc, Německy Ta-
 marisken.

D Wřesu. Kap. XXXVIII.

Wřes. Erica.

Wlastky Wřes. Erica Italica.

Rozdíl a způsob.

Wřes roste na místech wyprahlých, písčinných a nedělaných /
 gest pěkný libý stránek / pausštěge z sebe mnoho Katolestj tenkých, dřew-
 natých, jako něgakých metliček / okolo nich Lističko malé, tlusté, podo-
 bné téměř Tamarystowému / než daleko menšj. Kwitj wkazuge se té-
 měř od prostředka prutu až do vrchu zbleda brunátné / někdy také bílé /
 aneb pobělavé brunátnosti. Dwakrát do Roka kwetne / totiž z Gara a na Podzim až
 do zimy. K těm Kwětům Wčeličky magj galkusy zvláštnj milost a žádost / a dělajj
 z něho Med / kterýž Plinius gmenuge Mel Ericum. Gá gsem gestě giny způsob Wřesu
 kromuto přiložil / kterýž we Wlastich roste.

* Rozličné Wřesj pěkně wypsuge Carolus Clusius in suis obseruationibus Hispanicis
 lib. 1. cap. 30. a potom in obseruationibus Pannonicis lib. 1. cap. 9. kterěžto wšecky wyřtati
 byloby dleuho. *

Přirozenj, mocy a skutkowě.

I Wřes gest přirozenj horkého a suchého / potem nepatrně wen žene.

Wnitř

Vnitř.

A Květ y wesskowé, gedowatá vssiknutí vzdrawugj.

A Woda z Wřesu pálená a pitá, zahánj střevnj dnu aneb Koliku.

* Křozj vřiwagi Wřesu, gakož pak Tamarjssu w spůsobu gest podobnj, t Elezyně a kamenu podobnjm spůsobem. *

Zewnitř.

A Sstáwa z listj a kwětu Wřesowého, do očí po krápičce wpustčěná, mblěmu zra-
tu spomáhá. * Podobně y bolesti Dčj proti obkládanjm / gako y woda z něho pálená / aby gi
do Dčj ráno a v večer některau krápiči paussčel. *

A Kwětkowé s mladistwými Katoljštkami aneb metličkami zslučeni a přiloženi,
vzdrawugj gedowatá Hadůw vssiknutí / a splastugi Oroky.

A Někteřj z čerstwého Wřesu proti Podagryčým bolestem strogj Párnu / kterauž
se starý, lepky slem rozděluge / z něhož klabnj nemoc pocházý.

* Wsloce věcnj Rondoletius Professor regius w Kompeleiru Olege z kwětu Wřesowých
mnogo a prospěšně vřiwal / proti zřjm Lisségum, Herpetz řečenjm / zvláště na Twarí. *

Erica Baccifera.

B

* Erica Baccifera.

Břnj spůsob Wřesu wwpisuge Autor in suis Latinis Commentarijs, kte-
rýž roste na horách Krkonoských, dělských zemi Gžestau od Slézška / kdež řeka Labe
swüg půwod a počátek má / plazý se po zemi daleko wúkol sebe se rozkládage. Listj
má tatměř gako Wlastj Wřes, wssak kratši / neje brumátně Sahoděj / nemnoho menši, než
gsau Gasowcowá zrna ale měkčegši / a wnitř lipawé a pozelenalé / gako při Sljwách: Tako-
wě neje Křšče Erpna. Kwětu gsam newiděj / Katoljštkj gsau drewnatě, žčerna čerweně,
Křowně aneb tenké / a dadj se wolně ohýbati. *

A Wřes slowe Křecký ^{epilix}, Latjně a Wlastj Erica, Sspanyelsky Queiro, Fran-
causky Bruyre a Queiro, Německy Ole Heyde.

H ij

O Bodlá-

o Bodláku. Kap. XXXIX.

I. Bodlák. I. Rhamnus.

II. Bodlák. II. Rhamnus.

Rozdíl a způsob.

D Bodlák gest troj: První roste mezi Ploty, s pruty sylnými a bodlawými / jako špičaty hloh aneb Ternj: List má jako Werb, než vyšší / a mezi listy Sahodky červené / a v nich gádro bílé a celistvé. Druhý podobnějš gest k Werbě, netoliko Katolestmi, ale y Listy / a neděl se jiným od Werby, než samau bodlawostí: Květ má bílý, vonný / Sahodky červené, velké jako Zrach. Třetí roste netoliko mezi Ploty / ale y na Količ, Lukách / zvláště okolo města Werony we Wlassch. Listy má široké ztemna červené. Pruty paussí téměř pěti Loket vyšší / s mnohými dlouhými, bodlawými Terny. Květ gest mchowatý / barvy málo sledějš nežli Saffrán. Owotce široké, pobělawé zelenosti / naběhlé a okrauhlé, jako Přeslen. Z těch tří Bodláků toliko druhý widěl jsem zde w Czechách. Jinj mám za to, zde nerostau.

* Poněwadž pak negeďnostegná gsau domněnj o Bodlácích / gá na ten čas pfi tomto trojím Bodláku Autoris toho pozůstawngi: Ačkoli o první a poslední gestě hádka gest. Ale druhý widí se býti ten / kteréhož mnoho při řece Lechu okolo Augšpurku roste / a Cordus dáwa mu jméno Oleaster Germanicus. Němckj pak Sanddorn a Weidedorn scowé. Ale aby Mathiolus, gahby se zdáti mohlo tentominuti měl / tomu se z Figury této trozuměti nemůže / zvláště když Kaler ty Terny trochu potřmwl: Protož jsem tž patněgi vymalowanj tu to přiložit chtěl. O jiných Bodlácích nahledni in Carolum Clusium, in suis observationibus Hispanicis lib. 1. cap. 16. kdež y jiné tři wyfuge / kterjž Mathyolowi a mnohým jiným prwé neznámj byli. *

Přirozenj, mocj a účinkowé.

Gwšidni tito Bodlácj magj moc rozdělujcej, wíce nežli na druhém stupni / a wysušujcej na koncy prvního aneb na počátku druhého Stupně.

III. Bo.

III. Bodlák. III. Rhamnus.
Alijs Paliurus.

III. Bodlák. Rhamni species.

Zetovník.

A Listy všech Bodláků, proti Pekelnému ohni, a rozgřdávým Wředům, vžitečná
gřau. Prawi mnozí / kdyby Bodlákovým Katolestmi wětege a olna obtožil / že Kau-
zla a včinky zle zahánějí.

Kješetlák. Spina Merula, seu Infectoria.

Mez giné Bodlaky náležej také Kješetlák / Strůmek nízký, li-
stem k hrussce téměř podobný / krom že gest vyšší / wškol tence ztřešháný,
s Katolestmi Bodlákovým. V prostřed Pačezu wnitř červená se, gafo
Sandal. Z tohoto dřeva Strělec dělagi sobě Lucistě / protože gest
welmi perwé. Gahodky aneb Kozynky nese gafo Bez, sprwu zelené / a
když dozragi, černé. Ale ty wnitř w sobě magi zelenau Sřáwu / z nichž Maléři zelenau
Barwu dělagi / přidawagice k nim Lauhu, w němž prwé Kamence zwačen byl. A bý-
wá z něho pěkná a práwě zelená Barwa.

* A Dwojim malém Kješetlákowém Bodlaku píše Carolus Cladius, že se w Katou-
sých nachází / a to in suis observationibus Pannonicis lib. 1. cap. 29. *

A Mzla z těch Gahodek pitá, znamenitě měkčí břicho / a stolice dělá / wywodí lehce
Wodnožewnost, hrubé a lepké wlhlosti. Protož Dna trpícím welmi gest prospěšná /
wtrouge zagistě boleští gegich.

A Z Kješetlaku strogj se Syrup / kteryž spodkem purguge strže stolice / a může se
dlaugo chowati. Timto způsobem se dělá: Wezmi Gahodek Kješetlákowych dobře
wyzralých / gačž bywagj při počátku Měsíce Řjgna aneb o S. Wáclawě / ztluc ge
napoly / a wlož do čistého hrnce poléwaného / přikreg powrchu / postav na teplé místo /
a nech tak státi za osm dní. Potom z těch Gahodek wypresug a wyřlač sřáwu / a z té
wezmi dvě Libře, aneb dwa žeydlky / a k tomu čistého dobrého Cukru, aneb leytrona
něho Medu, tež dvě Libře: Zwač při mjeném Ohni / až shustne gafo Julep aneb Sy-
rup. Naposledy strže čistý lněný šátek procedě, přičině k tomu dobře na Prach ztlučené

S iiij

Stolice,

I První kniha Herbáře /

C Störice, zázvoru, každého půl druhého Lotu / Hřebíčku půl Lotu / a takový Syrup
schoweg do čisté nádoby. Dává se ho v jednom přigetí za dva aneb tři Loty.

Ržestlák. Spina Infectoria.

* **D**ělá se z týchž Sahodek v Lektvār / a té na některých místech vžívagi. Obogt to Lé-
kařstvi, poněvadž mdelému Zialudku nestauží, musí pilnost přičiněna býti / aby se to té přeho-
de tím lépe opravilo. **N**ěkterý opět z těchto Sahodek přigimagi Prach / gini wař
gich do čtyřiceti aneb více / gaž kdo sylný gest / zslucených prvé to tučně nestane / Krasa po-
lévce / k čemuž se přidati může drobet Störice aneb giného koření / a pigj geg. A v tom spů-
sobu netak zbuzuge hrnzem / gako syce to ginem. *

Ržestlákowe listj aneb wnitřnj geho kárka v Wijně wařená, přidadauc trochu
málo Kamence, hogj wsseliké osutiny a šmiliny w vstech / kdyžby sobě ge promýwal a
proplakowal.

Bodlák slowe Ržestky *seu* Arabsky Naulig, Latinské Rhamnus, Wlascky Mar-
ruca, Španyelsky Scambrones, Německy Stechdorn.

* Leonhart Rauwolf pravj in suo Itinerario, že okolo města Tripoli roste / kdež mu
Dbywatele říkagi Hauscit, Arabowé Hauségi. Ržestlák Latinské gmenuge se Spina cerua-
lis, Ceruina, infectoria, Rhamnus solutivus, Wlascky Spino Merlo aneb Quercio, Gallo
belgicé Nertpruyn, Bourgespine, Německy Wegdorn aneb Kreuzbeer. *

II Halimu aneb Mořské zrostlině.

Kap. XL.

Rozdílówé, a spůsob.

Tomto Rči aneb Strůmku píše Dioscorides v první kni-
ze takto: Halimus gest Rč aneb Strůmek plotům vžitečný, Bodlák
podobný / bez Trnů pichavých. Listj geho přpodobňuje se Oljowé-
mu, ale gest širší: Koste mezy Ploty a při Moři. Gažaby to Bylina
byla, až posawad wyhledati gsem nemohl. Ale tu Mořskau zrostlinu,
kterauž serapio Molochiam nazýwá, mnozí magj za pravý Halimum Dioscoridis.

Množství

Množství se honachází při Benátském Moři / a okolo Triestu w Fryanlu. Na listí jako A
Oliwa / ale tlustší, tučnější, sředivější a hladší / chuti neobyčejné a divné. Praucey
z něho vycházejí pobělaví, okrauhlí a tuzí / na nichž vršek stoji malý, okrauhlý / a
Symě hroznové. Libuge sobě při Břehu Mořském / a zvláště na těch místech, kdež se
Sál dělá. Lid obecný tam ho vžívá w pokrmech: Nebo dává chut slanau / a neníť jí
dlu odporný.

Mořská zrosilina. Halimus.

* Clusius giné tři wypisuge: Z nichž dvě w Hysspanii, třetí w Hollandu a Seelandu
rostau / a Portulaca marina, to gest Kuřmoha Mořská sřowau. Ale coby byla Molochia Se-
rapionis aneb Moluchi, kterauž až posawad Židé rádi gedi / pročť y Oius Iudaicum se gme-
nuge / aněť seťi saudi býti Corchorum Plinij, kterěž okolo města Alepu roste: o tom pohled do
Itinerarium na Wýchodnj země Leonharda Rauwolffa. *

Přirozenj, mocn a účinkowé.

† Gest přirozenj horkého a suchého / ztenčuge, promká, rozdělugé a strawuge.

Wnitř, aneb w životě.

† Bylina aneb Kořen protlučený, a ztři gednoho quantitu s wodau Medowau př-
ty, wtrocuge hryzenj w životě, Křeč / a gest dobrý proti Průtrži / moři Čerwy w životě /
dává y mnoho Mleka. Bylina čerstwá w Poléwce z Massa wařená, a teplá do pít
šeydlíka wypitá, dělá lehké a přjemné Stolicé.

Zewnitř, aneb from života.

† Proti Dnawé nemocy wař tuto Bylinu / a pař sobě tjm Klabu.

* Portugalskej obyčej magi Listi welikého Halimus Strubani zwařeně, na Dna, kte-
ráž od horkosti pocházejí, jako Glasir přikládati. *

† Bylina začerstwá zmačkaná, aneb suchá na Prach protlučená, s Medem smisse-
ná a přiložená, odnjmá Otok / kterýž z aurazu aneb zbití posel.

† Předoznamená Bylina slowe Křečy αλμυ. Latine Halimus, Německy Meer-
gewech: odkudž y my dali gsine jí Česťe gmeno Mořská zrosilina.

Dejst

S Lesnj Kopřivě aneb Bodlawě

Palme. Kap. XLI.

Lesnj Kopřiva / Bodlawá Palma. Agrifolium.

Spůsob.

D Istj tohoto Stromu vstavicně se zelená / a podobně gest Bobrowému Stromu, wewšem okółku swém / Bodlawě, tlusté a tučné. Kůra na Katolestech gest zelená, tuhá a ohebná. Vla Podzym nese červené, světlé a okrauhlé Sahody / kteréž wnitř magj bílé, tlusté, rozdělené gádno.

A z Kůry geho někteřj dělajj Ptáčj lep, takto: Oblaupenau Kůru s listem do země w místech wolhých zakopawagi, až do dwanáctého dne / w tom když vhnige, protlaugagi, a w čisté wodě gi promýwagi: Což lepkého a slemowitého pozůstane / toho místo Ptáčjho lepu vžjwagi. * Když se na tomto Říčku, dokudž mladistwý gest, byla Kůže střepuge, býwá potom názelená. *

Přirozenj, mocy a účinkowé.

A Tento Strůmek gest horkého a wolhého přirozenj.

Wnitř.

A Někteřj toto Listj welmi chwálj proti Bočnjmu klánj a káslj / aby ge na Prach ztlaukē, a pjtí dal. * Zrn deset aneb dwanácte z tohoto Strůmku do života přigatých, wyhánj wen, z těch kteréž žčens w životě magj, lépatwý slem. *

Žewnitě.

A Kdožby měl audy wywinuté aneb ztrnulé, wať tento Kořen / a pať tím nedostateč / buďeš zdráw: Nebo změkčuge / a znamenitě rozpauští twrdé šanle po wšem těle.

A Gest obyčej listj Bodlawě Palmy přiwěšswati ku Prowazům / na nichž Slaniny a Polty aneb nasolené Mäso zawěšsugi. Neš swau pichawostj bránj Mýslj, aby k němu nemohly. Ptácy na zrnách té Byliny potrawy sobě wyhledáwagi.

A Obecny lid se domnjwá / že Katolesti tohoto Strůmku poswěcené, a nadeďwešmi powěšsené, od vdešenj Hromowého obhagugi.

A Bodla

Bodlawa Palma slowe Kzedý ^{než jazyk} Latině Agrifolium, Aquifolium, Wla. A
sky Agrifolio, Španyelſky Azebo, Francauſky Hous a Houſſon, Niderlandſky Hulſt.
* Německý Walddiſtel, Stechpalmen, Stechbaum oder Stechapffel.

Glohu. Kap. XLII.

Gloh. Oxyacantha.
Spina acuta.

Spůsob.

Gloh geſt Strom wiſſecký trnowatý, fromě liſtj / kteréz má
rozdělené aneb zſtrhané, gaſo Mijſt. Kwět woſoktu biſy, gaſo při pla-
né hruffce / kterýž poſpolu wiſy, gaſo wrſſlowé: Owotce čerwené, plné,
tučné a wnitř gádro / wiſy na dlaně ſpiče. Na Podzým dozráwá / a
až do zymy na ſwém Stromě zſtává: Čeſtý ſlowau Glohyně. Ko-
řen geſt welmi rozdělený / a hluboce w zemi ſedj. * W Beſſich na některých miſtech
gmenugi geg Prunum albam aneb Azarollum ſylueſtrem: poněwadž prawý Azarollus,
kterýž geſt Mespilus Arona Dioſcoridis, do něho wraubený ſnadně doſtati ſe může. *

Mjſto, kde roſte.

Koſte wiſſudy w náſ w Čechách w hognoſti, w Leſích y ginde.

Přirození, močy a účinkowé.

Gloh geſt ſubtylného a promítawého přirození.

Wnitř, aneb w žiwote.

* Woda z čerwených Gahodek, kteréz ſlowau Glohyně, ſpílností wyhálená, geſt dobrá
vſtwati proti Kamenu Ledwinnému / na mnohých miſtech w Gaſích dobře známá.

Glohyně w nápoji aneb w gidle přigatě, Stolic přiliſtne y toť Ženſký zaſtatowgſ.
Gádra pak vſtwagi ſe y proti Kamenu. *

Žewnitř, aneb from žiwota.

Glohový kořen z drobná ztlučený a přiložený, wytahuje wenz Těla trſſty, trny,
ſpſky y podobné wěcy. Někteří piſſj / kdyby Ženu těhotnau Glohovým kořenem po třech
krát doſti lehce vderil, aneb toliſo po třiſſe powalil / že Plod potracuge. G Cet

A Brwnj Kniha Herbáře/

C Ocet dobrý aby Brzo vďělal: Wezmi Hlohyně, Ostružiny, gádra hrozná w nezralých / ztluc to w ssecku na Prach / rozpust litym Octem / a naděleg Trocysškám. Když pak chceš mti Ocet / tedy neyprvé napog Dčbán litym Octem / potom nalij do něho teplého wina / a ztluka Trocysšky, wšyp do toho wina / a nech státi w teple / a welmi Brzo se vďělá. Spunt aneb Čžep vďeleg sobě z Wrbý bjlé. Uleš to dřevo swau trpkostí zachowáwá Ocet / a kyselost rozmnožuge.

A Hloh gmenuge se Ržecky ^{δελουκινδα}, Arabsky Amyrbaris, Latinsk Spina acuta, Spina valaris, Wlastky Bagaia, Sspanyelsky Pirlitero, Francausky Aube spine, Německy Hagdorn.

D Dráči aneb Drístálu.

Kap. XLIII.

Dráč / Drístál. Berberis.

Spůsob.

D Rač aneb Drístál roste v nás w některých Lesích y na Lufách. Gest neweliký Strom ratolestný / od gednoho Kořene několik Prutůw pausštěge, gačo Liska / z nichž některý gsau, že po časech, ač těžce, gačo něgaký Strom se zmocnugi. Od zpodku až do vrchu má na sobě Trnj welmi špičaté, dlouhé, pobělavé, nepřilís tvrdé / z gednoho místa troge trnj aneb špiče, vycházej. Kůra na wšem Stromě gest bjlá, hladká a tenká / pod nř dřevo žluté, křehké a měkké / z kteréhož Čžlunky Třadecím dělagi. Prantj gest mnoho / gegichžto kořenj welmi žluté gč / a při vrchu země se rozkládá. Listj připodobnuge se téměř k Granátowému stromu / a wšak gest tenšj, šjřšj a ne tak špičaté / wšak wšubdy magicy gč křsy maličké a bodlawé ostenečky. Tento strom Něšyce Mlážce wynášj množstw křwě tů plných, žlutých, hvězdnatých / wšyčch pospolu gačo hrozen, wšně libé : po nichž následugi čerwené, obdlažné Gahodky / wnitř gadýřka magicy / nápodobně gačo gádra Granátowého gablka / krom že gsau delšj, chuti kyselé a trpké.

* Remb. Dodonxus tento strom pokládá býti Oxyacantham Galeni, & in genere Masculino, Oxyacanthum eiusdem, misťo Oxyacantham Dioscoridis. Nebo Galenus i. de facultat:

cule: alimentorum pisse / že Oxyacanthæ první výstřelkové aneb Asparagi, k gídlu gsau. A
dobří / což y o nassem Dráci, a ne o sylohu, pravé gest. *

Přirozenj, mocy a účinkové.

Drác aneb Drístál přirozenj gest studeného a suchého, k třetímu Stupni / mocy
stahující a posylnující.

Vnitř, aneb w životě.

Po zbírce Wina vytlačuge se také z gahodek Dráčových wino aneb šťáva / a
gest daleko kyslejší a trpčejší, nežli Granátová. Dává se proti páčivé Zymnicy
s Julepem fíolovým a s wodau Sstowjowau. Nebo netoliko žízení vhašuge / ale y
pěnohorké a Mornj páry, k sedcy wstoupující, vdušuge. Dává se vžitečně též wino ta-
lé proti Napřawicy a Čerwené nemocy, y wsselikému plynutí Břicha / proti nezacho-
wání pokrmů a dáwenj: zvláště když se žluč aneb pěnokrevnost z Gater do žaludka
wylewá / kterauž následuge galásky náklonnost k omdlěwání / a k třesení Srdce. Nebo
náramně posylnuge žaludka, Gater y Srdce. Toto wino píté, přelíšný rok ženský zasta-
wuge / Čerwy w životě moří / zvláště když se k němu přičiní něco zwařené gíšťy
z Kuřjnohy aneb z Sstowjku.

Kdož krwí chrtá, pítoto Wino / aneb wezmi wnitřní gadýčka z Gabůdek / vsu-
ge a ztluc na Prach / a ten Prach pít s wodau Kuřjnohy aneb Kostiwálowau a Gítrocy-
lowau. Toto wino gest také dobré proti horkým otokům Gater. Tolikž ráno píté, pro-
spěšně gest proti bolení hlavy / kteráž z horkosti a ostrosti zewěle žluči přichází.

Tyto Gabůdky do Medu aneb do Cukru zadělané, žízení a páčivost w Zymni-
cech vhašugi. Dávagi také y chut a libost k gídlu.

Gabůdky s Psým wjnem smíšené, a na Gátra přiložené, welmi ge chladí.
Chowagi se též Gabůdky y suché / a když potřeba káže, zase w čerstvé wodě se močí / aby
nabobřely. S wrchudotčené wino sstodj tím, kterjž bolení žaludka z studenosti
a wětrnosti mřwagi / y tím, kterjž těžce dychagi. Mladistweho Mágowj vřjwá B
se Měšyce Máže, místo Salátu aneb Ssalfe.

Zewnitř, aneb from života.

Wino aneb šťáva Dráčová zpewňuje wklawé zuby / a posylnuge dásni / kdož
by sobě často týmž wjnem wsta propřakowal: A kdožby gjm kloktal / odgjmá Oteklinu
w hrdle, a stawuge flusy / hogj nové rány / a wysušuge staré wředy. Gest dobré y pro-
ti horkosti Očí, čerwenosti a flusům / aby ge s sředivým Licem, Pompholyx řečeným, a
s Kůžowau wodau, do Očí wpaustřel.

Žlutá kůra z Drístálu ztlučená, gest dobrá proti zlým hnilostem w vřstech / a po-
dobným giným nedostatkům hrdla. * Táž Kůra do Lauhu wložená, dělá žluté wlasý.
W některých Apatékách tu Kůru gmenugi Bugiam. *

Drístál aneb Drác slowe Latíně Berberis a Crespinus, Německy Saurach aneb
Erbsel. * Wlašky Crespino, Francouzky Espine vinette aneb Agriette, Španělsky Espi-
no de Mauelas, Wheršky Irombarbara, id est, vinum barbarum. *

Schlupatých aneb zelených Bahodách.

Kap. XLIII.

Rozdílové a spůsob.

Ento malý křowatý Strůmek listj má gafo Májst / pobelatvé
a tmowaté Katolesti / a gest dwogj: Domácy * mezy nimž některj dosti
welicj se nacházegj * a Lesnj / obogj y nás roste na mnoha místech. K wět-
má bšly, někdy zelené brumátosti / Bahodky newisegj pospólu, gafo w
brozných, ale porůznu / a gsau weliké gafo winná zrna / spředu od stopky
pruhowaté

I Brwnj Knihá Herbáre/

C. pruhowaté a chlupaté, zwoláště Lesnj / kteréž gsau tlustší, chlupatější a uetá chutné. Některj gum iškagi Srstky. Ty zelené Gahody magj winnau a w bromadu sřahugicj chut / gačo z nezralých hrozniw, kterýmj Agrest iškáme. Spočátku gsau zelené / a když dozráwagi, barwu y chut proměňugi / nebo žlutnau a sladnau. Magj také w sobě mdlá a křehká gádra / že y s Gahodami gisti se mohau. Třagi se prwé než dozragj, Někýce Mlge a Čerwna.

Chlupaté aneb zelené Gahody. Vua spina.

D

Přirozenj, mocy a účinkowé.

† Přirozenj gsau studeného a suchého na druhém Stupni / mocy trpké w bromadu sřahugicj.

Wnitř, aneb w žíwotě.

† Chlupaté gahody s Mlsem wačené gačo Agrest, gsau chutné k gídlu. Nebo dčagi pokrmy kyselé / vžitelný w páčiwých Choleryčých a Morních zymnicích : a welmdobře slauží těhotným ženám, proti gegich chuti nezřizených wěcý / zbuzugj chut k gídlu / a nechutenstwu žaludka zaháněgi / sřawugj wssedá plynutj Břicha / neywjce bčhawoku a Čerwenau nemoc. † Wssak kterjž gsau studeného Žaludka, wysřihati se magj těch Gahod / nebby geg welmi snadně obtížily. †

* † Kterjž Kužj přirozeného Semena držeti nemohau / aneb kterýmjž Ženám bšly tof z Matky teče / ty magj w pokrmych za částě chlupatých Gahodek požíwati.

† Zadělawagi se také ty Gahody nezralé do Gutru / kteréž potom proti páčiwé wnitřnj horkosti zymnicé welmi prospěšné gsau. † Nebo chladi a žženi hasý / a dobře čini Žaludku y horkosti geho. † † Z mladistwého listj protlučeného sřáwa přigatá, moc a kámen wyhání.*

Žetwnitě.

† Zelené listj dobré gest proti rozjiceni, wředům rozgřdawým, a proti Pekelnému ohni. Nebo bolest vřrocugi. † Mohlby sobě někdo těmito gahodkami Winicy aneb zahradu ohraditi / nasázegem mladistwých odnoží a prauků, geden wedlé druhého pořád. Když se vgmau a porostau, wdělá se z nich čistý hustý Plot / že tam žádný Dobytek nebude mocy. † Chlupaté Gahody slowau Latíně Vua spina. * Item Grossularia,

Vua crispa, některj tomu chtěgi / že gest Vitis pretia Plinij, Wlastj Vua spina, Španyelsky Vua crispa aneb Espina, Francusky Groilles, Německy Klosterbeer, Kreuselbeer.*

D Rybes

O Rybes aneb Winu S. Jana.

Kap. XLV.

Wino S. Jana. Ribes vulgaris.

Spůsob a rozdíj.

B

Wino S. Jana gest malý Strůmek / magich mnoho ratolestí /
 růau počernalé brunátnosti obálených, tenkých a lepkých: Protož ney-
 přihodněgi vřivati se může k oblašků wodem přistawených. Listy podo-
 bné k winnému listu / zelené jako brčál, a vonné. Květ swůg blede žltý
 rostí hvězdnatý, aneb jako hvězdy se stkwjey, vydává Měsíce Máže /
 z něhož se dělají okrauhlé Sahodky, spočátku zelene / potom pěkně gasné červené, welí-
 kosti Pepře / kterěz wisy pospolu jako nĕgacy hroznĕkové / a magi libau a winnokys-
 lau chut. Nachází se Rybes dwogj: Domácý a Lesní. Domácý sady pro roz-
 kō w zahradách. Než nímž nachází se gedens welikými Sahodami. I z tem, druhý /
 který welmi bĕlé Sahodky nese. I Lesní libuge sobě a roste při wřsích a horách / podob-
 ný gest domácýmu: wřsák netať libe chuti / nybrž trpĕgšj a ostřegšj. A nĕkterý nese čer-
 né Sahodky aneb žrna / ale k gedens škodlivá.

Čas.

Kwetne Rybes měsíce Dubna a Máže / a Sahodky zralé mĕwá měsíce Čerwna
 a Čerwence. Apatĕkáři z nich wytlačugj Sřáwu / kterauz s Cukrem waij w Syrup /
 a čĕlagj mu Rob de Ribes.

Přirození, mocy a účinkowé.

Sřáwa z těchto žrn gest přirození studeného, trpĕho a suchého / w hromadu
 sřahugjcyho na druhém Stupni.

Wnitř aneb w žiwotě.

Tito hroznĕkové magi wřsĕcu moc Dráčowan aneb Drisřálowau / toliko že gsau
 lahodněgšj a libĕgšj. Sřáwa Rybesowá s Sřerbálowau gináť Čĕřanko-
 wau aneb Sřowřlowau wodau pitá, dobrá gest proti pálcĕwým žymnicem, a Chole-
 řicĕmu

J ij

ridĕmu

A Brwnj Kniha Herbáře

C riděmu plynutí života / živení hasy / nechutenství a dávení stavu / žaludka po yluže
svau moc / stahující. Apratož prospěšně se dáwa těm / z nichž vrchem y spodem břiž.
† Eauz wšecku moc magi y samy Gahodky zrače gedené. †

A Rybesový Safft spomáhá také proti odchřkovaní Krvy / aby geg s Gittrocyclo-
wan aneb Kufjnobu woda u pil. † A sirogi se tímto způsobem: Nejprvé beče se samé šťá-
wy Rybesové tři aneb čtyry Libry / a waří až do hustosti Medu / a tak se vžívá: Slove w
Apatékách Rob Ribes simplex. Aneb berau čtyry Libry též Šťawy / dvě Libry Cukru / wa-
ří to spolu jako giny Kob , a řikagi mu w Apatékách Rob Ribes compositum. A tento gest
owšem libegši / onen pak sylnegši a mocnegši. †

A Věkterj Berau celé brozinky Rybesové / a do Cukru ge zaděláwagi: † Berauce ge
tak gatz na swém Strúmkú wšy / a promygge ge y wyberauce šhuře Gahodky waří lepto-
wany Syrup z Cukru / a řdyžby se ten giž takměř dowarowal / wvrhugi do něho ty Gahod-
ky / a necháwagi opět poznenáheu za malau chvilku zewříti / aby se nesehnuly aneb nespjndly †
Potom proti wšsem giž dotčeným nedostatkům tak strogených Gahod vžívagi. Mo-
hau se táž zrna y na Sluncy vsussiti / a kupotřebě schowati.

Zewnitř, aneb from života.

A Wina S. Jana aneb Rybesu mizka s Růžowau woda u smichaná, kloktáním pro-
spjwá těm, kterjž wnitř hrdlo aneb Čjpek oteklý magi.

A Šťawa S. Jana wina na čelo pomazovaná, Očím slzawým a flusowatým
spomáhá / a wklawé zuby s Masem aneb dášněmi wtrzüge a vperwuge.

A Tohoto Strúmkú v Ržekúw nížež nenacházým. Arabové o něm zinjnkú činj /
ale ten se s našim nesrownáwá. * Gohy práwe Ribes Arabum bylo / můžeš o tom čjsti
w Kniže Itinerarium D. Rauwolffa / w listu 262. a 282. kterjž také w čtírtém dílu geho
wymalowaní položil. Item / apud Bellonium in libro de Arboribus Coniferis. *

A Wino S. Jana slove Latíně Ribes, * Ribesium & Grossularium rubrum vel
D Transmarinum. Wasky Vuetta rossa, Ribes, Francousky Grouselles & Grouselles d' on-
tre mer. Španělsky Ribes, Německy S. Johans treuble oder beerlin. *

O Ptáčím zobu. Kap. XLVI.

Spůsob.

Ptačí zob gest krowatý Strúmek / kterjž swé listy má okolo ra-
rolešy, podobne Oliwowému listy / toliko že gest širši, měkčegši a zeleně-
ji. Kwět bily, chlupatý, a sylně wonný / z něhož pochází broznaté O-
wotce aneb Gahody / ponejprw zelené, a řdyž dozráwagi černé / ma-
gij w sobě šťáwu brunátnau, hořkau a nechutnau (Latince gim Vac-
cinia nigra řkagi) A ty Gahody přes celau téměř zymu na Stromé trwagi neporusses-
né / zobj ge Ptácy, zwláště Drozdí a Kwjčaly. Prautj gest mlie, hebke, celistwé a tu-
he / z něhož obyčegně Klece pro Ptáky dělagi.

Misto, kde roste.

A Roste mezy chrástjím ledařdes a podle cesty mezy Ploty / a wssudy ho gest hognost

Čas.

A Kwetne Měsíce Májge s welmi libau wúnj / kteréhožto času trhá se z něho y listj:
Ale Gahodky na Podzým / aneb s počátku Zymy.

Přirození, mocy a účinkowé.

A Listj, Gahody y Kwět gsau přirození studeného a suchého / w hromadu sstahu-
gi: wssak Kwět wewšsem tom gest mdlegši, a netať sylné mocy.

Wnitř.

Iz Kvitj Ptáčjho zobu Máge měsíce trhaného, páli se voda / kteráž mimo to, že velmi liban a přigemnan vůni má, vžitečná gest také kdyžkoli ochlazení a svírání aneb trpkosti potřebujeme. Nebo pítá to Maternjku y šicha zastavuje / dává se také y proti křovj chřkání a proti Duplavicy.

Ptáčj zob. Ligustrum.

Želwiti, aneb from žiwota.

Listj žweykati aneb wařiti, a tím všta proplakowati, Vleštowice a osutiny w vřech hogj. Pakli se w způsobu flastru přiloží / dobré gsau proti horkým neduhům, Pryšřám a spaleninám.

Cheesli aby wlasj žluté barwy aneb ryšawé měl, rozetři toto Listj / a moč ge w wodě aneb šťáwě z šupin nových wlastjch Ořechů / a po zmytj hlavy, smáček wlasj.

Kwitj w Octě močené, a na čelo přiložené, hlavy bolenj vřocuge.

Gahody také magj rownanu moc / a zvláště aby ge trhal prvé nežli dozragj. Nebo dozralé negsauté trpkosti / a skrownanu moc magj estahowati.

Některj dozralé gž Gahody do červeného wjna kladau / po nichž wjno býwá husté barwy. Tyto Gahody dāwagj modrau a černau barwu / Maléři listjw a Karetncjy ge zbřagj a chowagj.

Swrchudotčená voda sama aneb s Sediwým Uicem Pompholyx řečeným, do Očj paussťená / spomáhá gím proti Čerwenosti a flusům.

Iz kwětu Ptáčjho zobu strogj Oleg takto: Kwitj nakladau do dřewěnného Olegě / a w Sklenicy na Slunce wystawugj přes celé Lěto. Takowý Oleg gest zname nitě dobrý. Nebo roznicej ran z hánj / kdyžby rána wškol tím teplým Olegem pomazána byla. Dobrý gest y proti bolenj hlavy od přewohorkosti.

Ptáčj zob slowe Řeďy ^{κύνος}, Arabšy Kenne, Latine Ligustrum, Wlasšy Oliuella, Španyelsky Alfena, Francusky Du troelne, Němecšy Beinholtz, Hartriegel, Rheinweiden, Rundholtz.

* Aby Cyprus mělo býti Ligustrum, Item Alcanna Arabum, gest o tom gestě welikj odpor a hádka / o čemž na gniém mšje: Nynj dosti gest / že swého Ligustrum mee žname. *

**A Brwnj Kntha Herbäre/
D Lipě. Kap. XLVII.**

Lipa. Tilia.

Rozdíl a spůsob.

Lipa gest dwogjho pohlawj / sa-
mec a samice / a glau rozdiľnj Stro-
mowé w pařezu y w spůsobu. Peř
aneb dřewo Samce gē twrdšj, vzlo-
watěgšj, aneb sukowatěgšj / hrubšj a
žčerwena žlutšj / Samice gest bělegšj. Item / Ků-
ra Samce gest tež tľustšj a neohebná pro swau twr-
dost: Ale kůra Samice gest hebněgšj, ohebněgšj a
bělegšj / kterěž Truhličky a prowazy lčenně dělā-
gj. Samec ani Květů ani Owotce nenese: Proti
tomu Samice obogj to má / y Květ y Owotce.
Květ galkaušy lufftinau gest přikrytý / a doťudž pod
tau zástěrau trwá, zelený / řdyž geg odhaljš, vla-
žuge se bily aneb žbledažlutý.

* W Latinských Exemplářích Autor chce tomu / že
řkalnatá Lipa má býti Samec / ač Dodonauš takewj
strom wjce připodobňuje Gilmu. Andreas Caelalpi-
nus piše w swě Latinské Knižce de Plantis lib. 2. cap. 10.
že Tilia mas, to gest Lipa Samec. we Wlaššich Lignum
putridum, to gest Dřewo šhníř, řtawé. *

Čas.

Samice kwetne měřce Májě a Čerwona: Owotce má obdlaňné galko Bož
weliké, přetřbrané / w němž se nacházegj Semýnkā malá, řlebedowým podobná. Obogj
řtrom list má Břectanowý / než měkčegšj, w okrauhlosti špicatěgšj a drobně žstřjhaný.

Mjsto.

Koste na Horách y w audolj, často y we Wřech / přěd Kostely a w Klášterěch.
Nebo welnu řsiroce Karoleřti swě rozkládā / a dāwā řtin hustý a přigemný / pod nimž
w horko letnj mžje se Čřlowěť poohlāditi.

Přirozenj, moc y účinkowé.

Že Lipa gest přirozenj horkého, dobře řauditi mžjeme z toho / řdyž proti Paducý
nemocy a giným studeným neduhům spomáhā: ano že y moc má wčistřowati / a w chu-
ti poněkud hořká se nacházj.

Wnitř.

Pálj se z kwětu Lipowěho woda / kterauž mnozý s welikým prospěchem proti dč-
tinskému Božcy aneb proti Paducý nemocy piti dāwagj. † A řdožby gi drobet řylněgšj
mři chřěl / mžje řn přimřřiti třeti řřl wodyn Prowitkowé. Kokož řřřat poražyl / ten wezmj
wody Lipowé, Konwalliowé a řčerwých wissij / řmicheg whromadu / a pi pořāžde řa gednu
Bary auh řa dwa Loty. †

Woda Lipowā gest také dobrā proti řčenj w řiwotě / dobře činj řřčerwům ra-
něným po Čerweně nemocy.

Řčerawě wřlj z Lipowěho dřewa w Octě řassené, a s Řáčjma očima přigatě,
řraženau řrew w řiwotě rozhánj / spomáhā y řēm, řčejř se Řrwj dāwj.

Lipowě listj wařené, a gicha z něho pitā, wřhánj Mloč y řenřře wřhřlosti.

Řdyž se řstrom Lipowý řřjnā / wřplýwā od řřřžně galkā ř řřřřwa / řčerāžto pi-
tā wřhánj Řāmen / řčerýž Čřlowěťa wnitř řeže a řře.

* řřř.

pag. 63. a. b.

• **Semínka** aneb gadírka Lipová, aneb Pillule z nich vnáležiti čas sebrání, a na Prach ztlučené, chválu magi proti Nemoci červené a ginému plynutí Břicha: gakož pat některého času w gednom Tajením prostředkem mnoho wálcého Lidu zachováno.

• **Item** s Octem dobře ge protlačeny a do chřipky wecpati, mocné toť krve z Nosu zastawugi. • **Několik Pillul** pagednau požjsti (mnohý chřepi abo Lichem bylo/ čehož gá má to wáží) také sylné tčeni krve z Nosu stawugi / gakož to na gedné staroně Osobě zkusjeno. *

Zewnitř, aneb from života.

• **Wody** z Lipowého květů vjswagi ženy k strání fletů na Twáli/ ač k tomu vžito tečnější gest ta wodnatost / kteraž se po wytleštění Lipy wyprysstuge.

• **Z Lipy** šťáva na Hlawu pomazaná, gest netoliko dobrá proti lezení vlasů / ale čini také, aby nové vlasy rostli. Táž šťáva rozhání oteklinu, teplým potíráním.

• **Wnitřní kůrka** Lipová, s Octem wařená, aby tím Prassiwinnu a hnogjcy se kysawé strupy potíral, welmi ge hogi.

• **Táž kůra** do wody wložena, wydává z sebe lepky šlem / kterýž welmi spaleniinu vzdrawuge. Podobně činiy listy / kteraž ztlučené a na otoklé nohy přiložené, Otok ten rozhánějí. • **Lipowého stromu** listy wařené, aby tau gichau wsta proplakowal / hogi při malých Dětech osutiny a šmiliny w vstech.

• **Gest obyčej** kůry z stromu Lipowého žweřkati / a na nové rány potírati, Nebo w hromadu swalugi a tisknau. • **Šťáva** z čerstwého Lipowého listy dobře wytlačena / aby gi s winem teple audy potíral / prospíwá proti Křeči. *

• **Z Lipowého dřeva** Křezáci obrázky dělají / a z vhl Ručníčný Prach.

• **Lipa** slowe Křezky ^{perla}, Latinské a Wlasty Tilia, Španylsky Teia, Francausky Tillet, Německy Lindenbaum.

Skalni Lipa. Tilia saxatilis.

Wmo oznámené Lipy gest gestě gina / Německy Steinsinden řeče ná / Česky může slauti Skalní Lipa. Koste wysoce a dlanze / Katolesti své wškol pne rozkládá. List nesegalo Gilm aneb Carpinus: Pročez giněteř čer ny Carpinus gmenugi. Nebo list má poněkud kadeřawý, žilowaty aneb pruhowaty / a

První Kniha Herbáře /

C vůkol zřetihany. V prostřed listy vystřeluge se množství Dublinek, velikosti Zráchu / z nichžto rosta malé mušky / a zaletají odtud. Tento Strom ani nekvete, ani Owoce nenese / pokudž mně vědomé gest. Křiva v pne gest tlustá, počernalá, ostrá a rozsedlá / Dřewo tuhé a obecné Lipě téměř podobné.

Phillyrea.

* Dux peculiares species.

Macaleb.

D

* Hermolaus, Ruellius a Marcellus Florentinus, Phillyream Dioscoridis a Tiliam, domnívali se gedena a tyž Strom býti: Protož se někteří dali namluviti / že aneb Dioscorides Lipy neviděl / aneb že geho Tilia žvůstný gest. Však že nášše Lypa Dioscoridi známá byla, z toho rozuměti můžeme / že to Předmluvě na První Knihu při konci píše: Křoví a libé vonné věchy mají chovány býti *ἐν κισσίων φιλύριον*, to gest w Krabicích z Phyllirny, to gest z Lipy, a ne ex Phillyrea vdekaných. Nad to Theophrastus wypisuge Phylliram, to gest Lypu / a gegivokolenj dwogi, Marem & fexminam. Dioscorides pak napsal / že geho Phillyrea má listy Dřevový / a okrauhlé Dwoce, jako Lentiscus, a že gest malý Strůmek, jako Ligustrum. Však takového wypisování gednostegného Strůmku aneb Zrostliny trogi způsob se nachází / kteráž šířkosti listu nehyjce se dělí / jakož přiložená Sigúra vkažuge / a o tom C. Cluius in suis stirpibus Hispanicis obšírně píše / kamž také Gzenáře odspílám.

A Dále zdá se, jakožby Serapio svou Macaleb z wypíání Phillyrea Dioscoridis vzal / ale ta Zrostlina, kteráž za náššeho času Macaleb stowe, a gegichžto Vahod někteří k vůni Křoví obvyčně vjíwagi, nesrovnává se cum Phillyrea. Nebo takměř list má jako Dřevný / a černé, malé obdlažné Vahodky / netoliko v vrchu na ratolestech jakož tuto wymalováno / ale y hoganěgi po stranách těch Ratolesti mezi listy wynáší / w nichž leží malé špičaté zrněčko / kteréž, jakož Autor w svých Latinských Commentarijs svědčí, horkého přirození gest / změřuge ostrau a twrdau kůži, aby gím pomazowal. Domníwá se také, žeby měla býti Macaleb Arabum, o kteréž píše quod abstergit, že stírá a ředí rozhánj a krotí bolest: Podle toho že gest dobrá proti křečelnj a w Páteři bolesti / aby se gí pomazowal. Pítá cum Melicrato, odpírá emdlévání. Dává se prospěšné y proti Kolice, a proti Kamenu w Ledwj / wyhánj wen y Gžerwj, a Koc proprawuge. Kteréžto mochy zoplina, prawj Autor na swém místě / že totiž náššemu Macalebu připsaný býti mohou. *

O Lysu

o Boliách a Strumích.
Q Cistu a Hypocistu.
 Kap. XLVIII.

53

Cistus mas:
 Cistus Samec.

Cistus foemina:
 Cistus Samice.

Spůsob a pohlawj.

Cistus aneb Cistová Růže gest malý Strumek / a wšak má mnoho Katolestí a listu. Gest pak dwogího pohlawj / Samec a Samice. Samce mnoho roste na hoře Apenninus we Wlassích nese červené, ostré, kadeřavé, pobělavé listy / a červený Granátový kwět. Samice nese bílý kwět / a obdlaňné listy, Šalvěgi podobné.

* Roste na mnoze cum Hypocistide, na Horách okolo Padux. Kdož chce rozličné pohlawj a spůsob de Cisto & Ledo wědět / wjz Carolum Clusium in obseruationibus Hispanicis lib. 1. & obseruationibus Pannonicis lib. 1. *

Misto.

Cistus roste rád w Skalných a wyprahlých mistech. W Tzechách ho nens.

Přirozenj, moč a účinkowé.

Wysussuge na druhém Scupni / wjce studený než horký / a w bromadu sstahuge.

Wnitř, aneb w životě.

Kwět w lyselém wjně wařený / dwaťrát za den, ráno a na noc pitý / ržitečný gest proti Čerwené nemocy, nestatečným střewům / y wšelikému plynutí břicha.

Žewnitř, aneb krom života.

Kwět ztlučený a přiložený, vzdrawuge dobre nestowíce / a nedá se jim rozgřdati.

Rozpuští Wost a Oleg, přidati toho Kwětu, a tím spaleny pomazati y také starých Wředůw, prospěšné gest. Listy a mladistwý Pazaufflowé tak welmi swětasťugj a wysussugj / že roztluka ge, a nowých Kan pomaze, Brzo ge swalugj.

* Cistus slowe Ržecy ^{ris}, Latine Cistus, Rosa siluatica, Rosa canina, Spanyelsky Samec Estpa, Samice Xara Estpa, Němecy Cistenröslin.

Hypo.

Brwnj Kntha Herbáře /
Hypocisthis.

Cistus fæmina, cum Hypocistide.

D A tomto přespólnjm Strůmku, podle koření Cystowého při
zemi, roste Hypocistis, podobný Granátowému gabiku nedozralému. A
gest trogi / žlutý, zelený a bílý. Wytláčuge se z něho mizka / a sussi se na
Sluncy až shustne / kterážto welmi sussi a swařstuge / mocněgi než listy y
kwět Cistowý: Protož táž Sstáwa při gata, aneb pozpodu do žiwota
wehnana, dobrá gest proti Čerwené nemocy / proti dlahému plynutí po krmá a ne-
statečnosti žaludka / proti chřkání křwí, a přilissnému tolu ženskému.

A Sstáwa tato pitá, aneb zewnitě po Těle mazaná, wnitřních audů posyluge /
gako žaludka, Gater od přilissných wlkostí zemdlených / a w hromadu sstažení potře-
bugjých. * Wyšore věcný Medicus Frisimelica zmjnu činj, in suis lectionibus in Dio-

scoridem: Že w pálcíwých Slusých, zwláště ženských, nikdy bez zwlástiného wžitku a dobrého
ho prospěchu této Sstáwy nevjíwal / a že gi obzwlástině s dobrým Winem, kdýž syce nic ne-
zbraňowalo, piti dáwal. Běs pak / že ta Hypocistis dáwati se má / kteráž k wýchodu Slun-
ce roste. Poněwadž tedh wybornau tuto Sstáwu ze Wlach mji a dostáwati můžeme / ne-
rozumně činjti / kterjž se domnjwagi / že mjiťo nj, zwláště w Dryáku, Trnkowé sstáwy wj-
wati mohau. A Hypocistis Řecký *ὑποκίστις*, ginde *ποκάστις*, aneb *κύντις*, Plinio Orobathis.

Ladanum. Kap. XLIX.

Spůsob.

Ladanum gest Strůmek z pokolení Cistowého, Samicy po-
dobný / než listu delšího a černějšího / na kterýž z Gara připadá gakásy
lepká tučnost gako lep / z něj se dělá wonné Ladanum. Takowau sstáwu
aneb tučnost zbírati tímto spůsobem: Kdýž Kozy a Kozlowé listy geho
obhryzau (neš ge welmi rádi gedj) zůstává ta tučnost lepká na gegich
Bradě a na chlupatých Wlohách / držjcy se gako Pračj lep: Potom Obywatele aneb Ho-
spodáři tučnost tu s nich dolů šesáwagi, procezugj, na kusy zaděláwagi, wysuslugj a
schowáwagi.

schovávat. Některý berav provazy / a mezy Křoví ge zavěšují / aby ta tučnost na nich se držela: potom střagi takowau tučnost z těch provázků / a dělají z něj Ladanum.

Ladanum cum Hypoladano.

* Folia nouellæ plantæ. O Folia adultæ.

† Seminis capitulum triquetrum.

* Jak se těchto časů na Ostrově Creta Ladanum zbírá, kteréhožto způsobu gestě ža B
dní nevyšpal, zmínku činí Bellonius lib. 1. observationum cap. 7. Obývatele magi k tomu
zvláštní Instrument a strog / kterýž gazýkem svým Ergastiri gmenují, Hrabím podobný.
Na tom strogi gest několik stuh aneb kusů z nevyděláné kůže přibitých / tím dotýkají se toho
Křoví, aby na něm ta masnost přilipala / kteráž potom v nevěstší horko Psých dnův zase
dolů se smlíná: protož veliká práce na to se vynakládá: Poněwadž pro ně na nevěstších
Horách v nevěstší vedro za dlouhý čas zůstávati museli. Tu pak práci obyčejně a ney-
wice Křetí Mússi, kteříž se nazývají Calobieros, vykonávají. Domnívá se Carolus
Clusius, kdyby takowau práci v Hispanii na sebe wzięti chtěli / žeby tam pro velikau hog-
nost, nejlepší a nejčistší Ladanum zbírali mohli. *

Místo.

Koste zhusťa Ladanum v Arabii, v Licii a na Cypru Ostrově / y také we Wla-
sích. Nejlepší gest wonné, měkké, tučné, zelenosti počernalé / nepískovaté, ani smol-
né a nečisté. Černé jako Smůla se zamítá. * Protož na tato znamení pilně pozor-
wati sluší / poněwadž častokráte zffalschované k nám se dodávají. *

Přirození, moc a skutkové.

Zahřívá Ladanum až na druhý Supen / y drobet whromadu esťahuje / prá-
duchy žil otvírá / změkčuje, a k sevrání pomáhá.

Wnitř, aneb w žívoce.

Ladanum vžitečně se přidává do Lékařstwj, kteráž gsau proti Káslí. W starém
wjně píté, zastawuge Stolicie a Moč žene.

Dělají z něho také Pillule / a přigímají se ztíži gedně čtvrtce po večeri / žaludka
posylují, a zajiť dobře činí.

Žewití.

Brwnj Kniha Herbáře/

Zewnitř.

C

Rozpuštíti Ladanum w Olegi, w němžby prvé Brotan zwařen byl / aneb s wš
nem, Myrrhan a Olegem Mirtowým smíchati a na hlavu přikládati / wlasům doš
leztinědā. **Ladanum** v wjně wařenē, a na Strámy pomazanē, zase ge wyrownā
wā a wyslechtege. **Kohož** wšš Bolegi / rozpuš Ladanum w Medowé wodě aneb
šreče / a něterau křupěgi wpausšteg do vcha : Spomůžet.
Když se ženy tímto Ladanum podkuřigi / wywodj kwět ženský, tože y čmeryu.
Když pak čipeť z toho Ladanum v dělagi / obměkčege twrdé ořoky Marky.
Ladanum na staré wědy a neduby přiložené, vzdrawuge.
Všwagi také Ladanum s wonným wěcem / a kaučenj proti zlému a mornjmu po
wětj / a strogi z něho wonné Gablko, Pomum Ambra řečenē, tímto spůsobem : Wezmi
Ladanum, Ambry, Pšma, Šřebjčtš, dřewa Sandalowého, dřewa Paradisi, gednoho
gačo druhého : smícheg w hromadu / a v děleg z toho Kuličku. Dává se také Ladanum
do Swjček wonných, do Trocysštšw k řadění y k wonění.
Kdož s těžkostí wodu pausšti / rozpuš Ladanum, a to teplé wetři do Pupku / Su
deš se miji lépe. **Kdožby** měl Rymu aneb wozhřiwku / wezmi Ladanum, wlož ge
na vhlj / a ten dým z něho šrze Trychtýř přigimēg do Nosu : budeť spomoženo.
Kohož žuby Bolegi, drž Ladanum w wšech / odnjmā tu boleť / a hogj položēné
Masso dāšij. **Ktereby** ženě Marka wen wycházela / má se pospodu tím Ladanum
podkuřowati / bude gi spomoženo. **Strámeť** Ladanum gest tež mocy gačo Cistus :

Ebenu a Swajákowém dřewu.

Kap. L.

Rozdíl a spůsob.

D

Ebenus gest Strom : ale poněwadž toliko w Indij a Maurēninské
zemí roste / o geho spůsobu, welikosti, listu, kwětu a Owotcy nic wědēti
nemůžeme / a od žádného až posawad wypsán neni. Toliko dřewo k nám
se přinášij welmi černé / a kdyžby ge práwě wážil a šteril, podobněgšij se
těměř zdā Kamenu nežli dřewu / za tau přjcināu, že nadewššet aginā dřewo
wa gest twrdšij / a na wodě nezplýwā, gačo ginē dřiwj / ale y hned k zemi tone / byť pak za
mnoho let suché bylo.

Nylepšij Ebenus, kteryž w Maurēninské zemí roste, gest černý, pruhowatý, hlād
ký a gačo pulerowaný Koh / když se rozlomj gest celistwý a tuhý / chuti ostré a kaušawé,
whromadu swjragjcy. **Když** ge na řežawé vhlj wložj / dáwā z sebe libau wāni, bez zwolā
šstijho kaučenj / a rozetčenē na Maljěškém kameni, žlutě barwj / a na Brusu šrausšenē
zryššawj. **Ebenus**, kteryž w Indij roste, gest prorostlý šlejšlurými pruhami aneb
štreysšty / a má mnoho štropenj. Ale druhý z Maurēninské země, gačž powědjno, lepšij
gest nežli Indjanský.

Přirozenj, mocy a účinkowé.

Ebenus má moc rozháněti, cožkoli zrak zatmijwā / a podle toho dobrý gest proti
starým šlufšm a šestowicem očí / aby se na Maljěškém kameni, štropuge dobrým šj
tým winem, drobne šetřel / a k giným Lěkařstwým pro Oči přimijšyl.

Pálj se také w nowém štency, až se w vhlj obrátj / potom se to vhlj tke / a čistau wo
dau wymyjwā / tak přistrogenē, spomáhā prastwým, ostrým a pálciwým Očim.

Indiāni z Ebenu Čjše a Kofšlity dělagi / a pigj z nich, proti Kaužlšm a zlému
wčinku / domijwagjce se, že samým dotknutjím toho dřewa, takowā Kaužla zaháněti se
mohau. **Nynj** giž y Truhličky, Kalamáře, Wřebaby a Šřebenj z toho dělagi / a do na
ššich Kragin přinášegj.

Francouzové

Francouzové dřevo. Lignum Guaiacum. ^A

Dnevadž některý věcný lidé Francouzové dřevo a Ebenové do-
mniwagi se býti gednoho kmeně / a takové dřevo znamenitě prospěšné pro-
ti Francouzům se nachází yzkusene gest: nybrž netoliko proti tomu neduhu,
ale y proti jiným mnohým nedostatkům Těla wznesešné Lekarstwj dáwa / za hodné sem
býti sandil / toho dřeva Historij aneb zrost, spůsob y užitek, krátce tuto wypsati.

Spůsob.

Tohoto dřeva Strom roste w Indij / kteráž k západu Slunce leží (galkž spráwn
dáwagi, kterž geg widěti) gest weliký jako Gesen / a tlustý jako Člowěk prostřednj
postawy. List nese téměř k Citrocyli podobný / toliko že gest močnegši, twrdši a krato-
ši: Kwět žlutý / a Dřechy chlupaté weliké, kteržto snědenj, Břicho obměkčuj. Kůra
na starých Stromích gest počernalá / na mladých pak poběláwá.

Nicolaus Monardes Medicus w městě Siuilia in Hispania, kterž Španýlským
gazykem psal historiam de medicamentis simplicibus ex nouo orbe delatis, kterauž potom
Carolus Clusius s mnohými užitečnými wylady do Latiny přeložil, krátce o tom jako y gus-
pisse takto: Strom ten, kterž Indijci Guayacan gmenugi, má býti weliký jako lex, s mno-
hými Katolesimi, s hrubým gatymšy počernatým Šádrem / kterž twrdši gest nežli při Ebe-
nu: Kůra gest tlustá, magich w sobě Gummi a mastnosť / kteráž na suchém dřevě brzo došit
spadá. Listj na tom Stromě malé a twrdé / Kwět žlutý / Dwoyce okrauhlé a tuhé pospolu /
w němž se Šadyrka aneb Pecněky zdržuj, jako w Nyspulis. Takový Strom nemwice
roste na Ostrowě S. Dominici. Gm spůsob se nachází na Ostrowě S. Iohannis, nedaleko
od prwněgšeho / kterž předessěmu poněkud se připodobňuje / toliko že menši, a kůro bez
Šádra gest / a hořcegši y ostřegši, nežli to dřevo, kterž prwe wypsáno gest: Protož se y tam
onomu, jakožto močnegši, předstauuge. A gmenugi ge Lignum aneb Palum Sanctum.

Některj pisi / že se potom w Indij Býchodnj takový spůsob Guaiaci nachází / kterž ^B
se s tímto wypsaným od Autora ted položným strowává. A gest wprawdě čemu se podi-
witi / že nic gisěho o tomto Stromu wyžwěditi nemůžeme: Ačkoli dobru naděti mám / že o
něm gruntowj spráwn y s wymalowaním, od některých dobrých přátel swých dostanu /
o čemž na gine mšie wice došojm. *

W trogjm pak spůsobu Guaiacum aneb Francouzové dřevo k nám se přináší.
Prwnj dosti obelauštné a čerstwé. Po přepilowanj geho v prostřed wnitř aneb při ga-
dru gest černé / potom wškol sewššech stran nábledé, s mnohými snědé barwy čárkami
aneb pruhami / kterž nadyl w hromadu se mýchagi a spletagi. Druhé dřevo není tak
tlusté / ani tak čerstwé, jako prwnj / prostředek, kdež jako kšlagi sedce dřeva býwá, má
také černý / ale škrowný. Přitom okolek ten zewnitřnj nábledy, mnohem ššegši gest / a wš-
ce zaměstňáwá. Třetj dřevo gest neymenši a neydrbněgši / wnitř y zewnitř pobě-
lawé, s malými subrylnými čárkami aneb Linyemi / kterž nadyl w hromadu se matau.
A to gest mnohem ostřegši y wonnēgši, nežli prwnj y druhé. Ačkoliw tento trog-
spůsob Francouzoweho dřeva barwau, welikostj a wahau rozdjlný gest: wšak nemá
me se proto domniwati / žeby také rozdjlná gegich moc byla / a žeby nebyli od gednoho
Stromu. Nebo že gedno wnitř y zewnitř zcela bílé gest / není toho gina přčina, než že
gest od mladistweho Stromu. Ale kterž wnitř černé gest / má swšg půwod od starého
Stromu / a čím černēgši gest, tím také y starši / čím ššegši, tím mladistwēgši / což y při
nassi ch některých Stromích tak se spatřuge / jako při Dřechu Wlastém a Morussi.
Wšak poněwadž wšl gednomu wice, druhému méně šly přidáwá: Protož také pra-
wime / že to dřevo gest neylepši / kterž zcela wššedko bílé gest. Než gest y wonnēgši,
ostřegši, hořcegši / a když se wařj dáwá z sebe bušši, mastnēgši, ostřegši a hořcegši
gichu aneb Tranš / nežli gine dwogj dřevo. Odkudž snadně sanditi můžeme / že pro swau
mladistwost má wice ššawy a mocy nad gina / kteráž pro starost ššegši a wyprahlegši
gšau.

*varia
in Parva
clen.*

Brwnj Knha Gerbáře/

C gšau. Po takowém dřevu hned druhé místo drží to, kteréž nemá přílišné černosti vnitř-
ní. To pak za neylehčegšj pokládám/ kteréž velmi mnoho té černosti má. Nebo zna-
mená, že gest staré/ a nemnoho mocy aneb přirozené volhkosti w sobě zdržuge. Gakž na
oko wjdáme/ že pařezové starých stromů daleko černěgšj býwagi/ nežli mladistwých.

A Tohoť pak pilně sřetiti sluší/ aby to Dřevo zcela bjlé (kterěž za neylepšj býti
pokládáme) nové a neporuffené bylo. Nebo poněwadž mladistwé gest/ když w tate
dlaubho leží, rychlegi a snáze, a pro hognost volhkosti dřewu také spráchniwý a šnige/ nežli
giné, kteréž suché gest. Pro takowau přjcinu lépeby bylo starého Stromu dřewa w no-
wě w tateho, nežli mladého a dáwno podtateho, wžíwati. Protož to dřevo za neylepšj
míti budeme/ kteréž z mladistwého Pařezu w nové w tate, wnitř y zewnitř bjlé gest, neb
málo černosti má/ a není dřkowaté aneb křehké a zpráchniwělé/ nybrž celé, tuhé, těžké,
wonné, perné a přjhořké. * Neylepšj gest perněgšj a wonnégšj nad giné/ a newýdny
na samu barwu zřemj míti sluší. * Poněwadž pak nynj netoliko dřevo, ale y Kůra ge-
ho k nám se přináší/ a w Lekařstwjch gi wžíwáme: Protož Kůra ta wybírána býti má/
kteráž z takowého dobrého Pařezu, gakž giž oznámeno, wzatá a oblaupená gest.

Místo.

A Přináší se k nám Guaiacum z Západních y Wýchodních Indií. Ano y Hysspá-
nowé z swých nedáwno nalezených Ostrowů a Bragin, y Lusytánové z města Kaliku-
tu, z Taprobány a Jáwy Ostrowůw, y Maurytáni, Egyptstj, Arabstj a Perstj, přes
Čerwené Moře, a potom na Welblaudjch do Hysspanye, do Lusytanye, do Alexandrie
Egyptské, to dřevo přinášegj. Odtud potom po Moři dodává se do Benátek, do An-
torssu, y do giných zemj Europe, až y k nám také do Prahy.

Přirozenj, mocj a účinkowé.

A Dřevo Gwajačowé gest složej horčeho a suchého / a gakžy subtylné podstaty
a mocj promílawé. Má w sobě mnoho mastnosti, a smolné gest/ gakž poznati z toho,
D když se zapálj: A protož zahřívá, wysušuge, ztenčuje, rozpaušstj, wyčistuge/ a pot wel-
mi sylně wywodj. Welice odpjrá wšechněm zlým neduhům, šnilym a nakážugicým.

A Proti franské nemocy znamenitě spomáhá Guaiacum, což z zkuffenj od Obywa-
telůw těch míst wzato gest/ odkudž y k nám se přináší/ kdež nynj tato neřest a trápenj ka-
žo demu takměř obyčejné gest/ kteréž také spomocj tohoto dřewa zase zdrowj nabýwagi.
To dřevo křággj se aneb strauhá na drobné třísky a kausky/ waří se s wodau/ a tu wodu
dwaťrát za den pigj Uemocnj ráno a před wečeří/ po každé se na to potj / a po wšechen
ten čas wen na wjtr newycházegjce, w teple zůstáwagi. A to tak zachowáwagi za čty-
ry, pět, šest aneb sedm Uedělj/ gakž spůsob a potřeba nemocy y Osoby wklzuge. Uěkdy
se přitom y postj. Uěkterým se w wodě waří/ giným w wjně/ gakž rozumný Lekař v zná
a najdj/ podle každého Uemocneho přirozenj a powahy.

A Woda z dřewa Francouzowého slaužj netoliko proti Francouzům / ale y proti
dlaubotrwağicému Solenj audňw/ proti Dnawé nemocy, zastaralému Hlawy Solenj,
nedůžiwostem Gater y Slezyny/ kteréž od Flegmy a Pituity pocházegj.

* **A** Woda pálená aneb dyštyllowaná, z prwnjho zwařenj (decocto) Dřewa toho, s do-
brau Skořicj, sylně wnhánj pot y moc. Dleg z něho s pilností dyštyllowaný, zewnitř proti
zlým neduhům a wředům gest welmi prospěšný. *

A Francouzowé dřevo slowe Latíně Lignum Guajacum, Wlastky a Španyelstky
Ligno lanto, Německy Frankosen holz.

Kůži. Kap. LI.

Rozdíl a spůsob.

A Bože wšechněm wůbec známa gest/ tak že není potřebj spůsobu ge-
gihho, ani zrostliny wypisowati. Nacházj se pak několikrá Kůže/ ale kteryž
Lekařstwj potřebugeme, ty gšau w trogjm rozdsu: totiž Bjlé, Čerwené a
Čelné.

Tělné / kterýchž nejvíce potřebujeme / a v hognosti rostan. Nejznamenitější gest prá-
vě Brunátná / a hned po té Tělná : neychatnějši Bělá. A však y mezy Bělými vyni-
magi se nejwonnější / kteréž na Podzým, a někdy až do posu Zymy kwetnau / a gsau nás
ramně libé vůně. Na mnohých místech we Wlassích, takowé bývě Růže gmenugi Da-
masskové a Mosskátowé růže. A gsau také nejwzácnější / netoliko pro swau znamení-
tau vůni, kterauž gine Růže přewyššugi / ale také že wíce měkčí žiwot / a stolice činj tomu,
kdožby ge tři aneb čtyři před Gjdem snědl.

Domácí Růže. Rosa domestica.

Plané Růže. Rosa sylvestres.

* Welmi mnohý rozděl a způsob Růží se nachází / Domácích y Polních aneb Planých /
o nichžby welmi široce nřkluweno býti mohlo. Ale poněwadžby dleuho bylo / přshodněgi na
giném místě o nich psáno býti může. Nřmo tyto tři barwy Růží, kteréž teď Autor poznáme-
na, gest y gina gestě Růže, Názelená / o nřž prwé in Agrifolio nětco dořčeno bylo: Item, Zlu-
tá / o kterýchž někteří gisj že těch Barw dostáwagi / když se na Janoffitu sřtěpugi (super Ge-
nistam) A když se Růže začtyři aneb za pět Let dobřewnějššugi a nezanášegi / tedy wůni
swau potracugi. Theophrastus Ržecký Autor pisse / že w Ržčké zemi ořořo města Philo-
pis roste Růže / kteráž má Sto listů. Když se častu a w přshodný čas přřřazugi / t. d. y tím bý-
wagi vřřlechtilejši a pěknějši. *

Přirozenj, mocy a účinkowé.

Růže negsau gednostegneho přirozenj a mocy / pro negednostegné a rozdišné slo-
ženj aneb smjšsenj žiwotůw wnitř y zewnitř. Z wody a země magi swau studenost a trp-
kost: od wětru sladkost a libau vůni: od Ohně škrownau hořkost a čerwenau barwu.
Nebo čerwené Růže gsau hořčegjši w swém přirozenj, nežli bšlé. Při nowé a čerstwé
Růži wíce gest hořkosti, nežli trpkosti aneb w hromadu swjřánj: Z té přřčiny y wíce pur-
guge. Ale suchá Růže wíce w hromodu stahuge a zacpáwá / nežli Břicho obměkčuje.

A znamenitý gest vřřitek Růží, k mnohým wěcem prospěšný. Nebo se z nich dělaji
Saffty, Syropy, Lektwáře, Med, Woda, Ocet a Olej. Wřřak kdož gich potřebowati
chce / musy spodek bšlý od listů k wětu Ržowého, Nebo řčeny, odnřti a zawřcy.

Safft aneb Sřřawa Ržowá.

Ržowá w Mořdři čerstwau Růži / wřřak prwé od sřřřhance bšlý Nebytek / a
Sřřawu z nj wřřřlacugi / kteréž Apatekati k mnohým Lektwřřjim vřřřwagi. Nej-
B ij lepřř

Brwnj Kniha Herbáře/

C lepši gest z práwě čerwených Růží: nebo z tělných Růží není tak sylná. Chcešli se bít pohodlni a lehce Purgacy přistrogiti, k obměnění žiwota: Wezmi dwa Loty Růžowé šťáwy/přidej k ni Syrowátky a trochu Spíky aneb Skořice.

Syrup Růžowý, lehčce purgující. Syrupus Rosarum solutius.

Rdyž Růže křwan, strogj se z nich libý Syrup / kterýž lehce a powolně purguje / ať že se bezpečně y těhotným ženám a malým Dětem dáwati může / když po čistění potřebuj. Ať takový Syrup lepši a mocnější gest z Wlastých Růží / protože w teplejší Kragině rostan: wšak y z domácích Růží nashich takto se strogj: Wezmi nové čerstwé, tělné aneb čerwené Růže / přebané od stopků, y od Semena wyčištěné, čtyry Libry / wlož gi do hnce nového poléwaného, aneb do nádoby Cynové / naleg na ni wčelé wody žejdliší patnácte / a dobře zahradě, nech tak státi den a noc. Vazet třetí ráz no proces strže tenký šťátek / a wyňma Růži, powytlač gi nehrubě. Potom tu wodu zase k Ohni přistaw, ať zewře / a wezma tolikž gako prwe nové Růže, a do též nádoby wlož, tu wčelau wodu opět na ni wleg / a nech státi den a noc. A tak učin do desýtkrát aneb y wíce / gestli že chceš sylnější Syrup mti. Po neyposlednější procesen nech té vody Růžowé státi tři aneb čtyři dni / aby se kal gegi na dně vsadil. Sleg pozne náhlu což gest čistého / a wezma k každým dwéma žejdliším té gichy gednu libru Cukru bílého, wař spolu / a wždy čisté opěšig, až shustné gako Julep. Takový Syrup schoweg w čisté nádobě k potřebě.

A z toho Syrupu dáwa se s gedno přigetj osm Lotůw ztíži, s woda Sstěrbálowau aneb Sstěrowstowau / aneb Wolowého gazyka, galkž mnoho potřebj. Vžitečný gest proti horkostem zymničným / proti zapálení Gater y Ledw / žížen hasy / otwírá, rozhání, stírá / vyhání Cholera a Krew zápalčiwau / žlautenicy zahání / Srdce y žaludka posyluge / třese Srdce odgsmá / ty wlkosti vyháníge, kteráž sedcy škodliwé gsau / dýmy z horkowlkosti k hlawě wstúpugjy dolů shání a stlačuge.

D Ať též mocy gest Sstáwa aneb Safft Růžowý, ztíži čtyř Lotůw přigaty / wšak ne tak sylně purguge / ale wětši gest mocy posylowati wnitřnjch audůw, nežli Syrup.

Lektwar Růžowá. Conferua rosarum.

Rdyž y do Cukru se zaděláwa / a neylepši gest tento spůsob: Wezmi kwětu čerwených wonných Růží / když gestte poněkud w Pupenich gsau, a Nebe gasné gest / (oděže prwe od nich spodeť aneb Uher) osm Lotů / bílého Cukru Feynu gednu Libru / obě to spolu ztluc w kamenném Moždjři, dřewěnnau a těžkau Palicy rychle, ažby dosti bylo: Wyňmi wen / a wylóž na Měděnau Pánew / přileg k tomu Růžowé wody gedn Lot / zhřeg trochu při strowném Ohni z whlj, ažby posewřelo / wstawičně spatulj aneb wáreckau mcheg: Waposledy od Ohně odstaw / a do Sklenice wlož / powrchu zacpeg / a za několik dnů na Slunce wystaw. Takový Růžowý Cukr aneb Lektwar znameni té ochlazuge w pálciwých zymnicích / posyluge Srdce, a zachowáwa ge od porussenj / bránj omdlěwánj / hlawu y wšedky wnitřnj audy očerstwuge.

Mel Růžowý. Mel rosarum.

Mel Růžowý děleg takto: Wezmi Medu čistého a bílého / zwař geg dobře a opěšig / a proces strže šťat. Potom wezmi pupenůw Růžowých wybraných / a na klad do toho Medu / a powař spolu, až počne Med čerwenati. Takový Med posyluge / zahání Melancholické a flegmatycké materje / s woda, w kterážby Wlastého Roptu semeno zwařeno bylo, dany. Přidášli mezy to trochu Soli, tím lépe wyčistj.

Woda Růžowá. Aqua rosarum.

Woda Růžowá náramně wonná, páli se rozličným spůsobem / ale neylepši a neywonnější gest / kteráž se, galkž řkagj, in Balneo Mariae wytahuge. Nebo tím spůsobem žádného smaku ani zadymnění aneb připálení mti nebude: kterýžto smak obyčegně mřowá / když se w těch Alembjých a kotlich Měděnných aneb na Moždjřích páli.

A Růžowá

Eij
 Růžowá
 Lektwar
 Růžowá
 Cukr

První kniha Herbáře/

C lepši gest z právo čercoených Růží: nebo z tělných Růží není tak slná. Chceš-li se b
pohodlnau a lehka Purgacy přistrogiti k obměččenj žiwota: Wezmi dwa Loty Růžo
wé šířawý/přideg k nj Syrowátky a trochu Spíky aneb Skořice.

Syrup Růžowý, lehčce purgugjch. Syrupus Rosarum solutius.

Dyž Růže ktwan, strogj se z nich libý Syrup / kterýž lehce a powolně purguge/
Děť že se bezpečně y těhotným ženám a malým Dětem dáwati může / když počistění
potřebuj. Ale takowý Syrup lepši a mocnějši gest z Wlastých Růží / protože w tes
plejši Kragině rostan: wšak y z domácych Růží našich takto se strogj: Wezmi nové
čerštwé, tělné aneb červené Růže / přebrané od stopků, y od Semena wyčistěné, čtyry
Libry / wložgi do hrnce nowého poléwaného, aneb do nádoby Čynové / nalegna ni

In Parochia vlti.
ciama d. 28. Jan. 1738.

It bene-
dicti No-
men Domi-
ni pro inef-
fabili suo
amore, qui
nos Evan-
gelii de

CHRISTO annun-
tiatione ad eternam
vocatione signatur vi-
tam; ipsi sit gloria

Ein
Lingam
des Re-
ceptes

čegně mřwá / když se w těch Alembjčch a kotlich Měděnných aneb na Moždjčch pálj.
Růžowá

Růžová voda dobrá gest proti omdlávání a mdlobě / když se k ní woní aneb potírá: Nebo učiní swan wnitřních audůw posyluge.

Item proti sflusowatým Očím, a giným páčivým Otokům, když se jí vsta proplakugi / vtrvzuge Zuby / a wnitř hrdlu y čipku dobře dělá. Oči sčarvé wysusluge / horkost a čerwenost gich odnímá / zvláště když z ní takové Collyrium vděláš: Wezmi Tuce dělané, Aloe, Cukřandu, gednoho gako druhého / směš to spolu s winem a s Růžowau wodau. To Collyrium do očí pausstěg / stírá a wycištuge mázdry / a zrak posyluge.

Proti Čerwům w Bříše: Wezmi šťáwu z Limaunů / a tak mnoho wody Růžowé / deg piti: vžitečně prospívá.

Růžová voda vžitečná gest, proti zbytečnému toku ženskému / aby jí pily aneb přikládaly. Týmž způsobem pomáhá y proti Čerwené nemocy / y wsselké židosti a plynutí Břicha.

Růžový Ocet. Acetum Rosarum.

Růžový Ocet takto se strogí: Wezmi čerwených Růží Popenůw / odstříhni od nich spodní listy / wlož ge do Sklenice / naleg na ně dobrého winného Octa / zahrab dobře. a nech za dwa Měsíce státi na horkém Slunci. Kdožby tím slyněgšij msti chtěl / může do něho po osmi aneb desíti dnech giných čerstvých Růží přidati.

Takový Ocet gest zvláště dobrý proti mdlobě a omdlávání / když k němu woní aneb se jím potírá. Gest také vžitčný audům rozpáleným / aby se jím potírali. Sřatek na dvě složeny, w Růžowém Octě omočeny, a tak na žaludek přiloženy, welmi dobře mu činí / a horkost z něho wtrahuge.

Oleg Růžový. Oleum Rosarum.

Želá se také y Oleg z Růže, zvláště čerwené / a slowe Oleg Růžový / a magi geg w každé Apatéce. Věkterj wař Růží w dřewěnném Olegi / a ten magi za Růžowý Oleg. Ginj, bez wařenj wystawugi na Slunce za dvě Měděle.

Alle když čerstvého listj kwětu Růžowého powrchu nařežes, w Olegi zwařš, a na Slunce za padesáte dnůw w Sklenici wystawš, neylepšij Oleg z ní msti budeš: Takový Oleg dobrý gest k upomazowánj horkých Gater: Tež y na židowiny přiloženy, odnímá Bolenj Hlawy / a chladi.

Růžový Oleg na spáleníu aneb horké Otoky pomazany spočátku, dobře pomáhá. Summan Růžowého Olege moc ta gest, ochlazowati, stahowati / rozjiceni wsseligaké vkladati / horkost žaludka vhařowati / žčení střew wtrócowati, klisterowati / a bolešť zubů, proplakowánim.

Růžová Mast. Vnguentum Rosatum.

Růžová Mast strogí se takto: Wezmi nového sádla Bepřowého, gak mnoho chceš / wyper ge po několikrát teplau wodau, naposledy potom studenau / ztluc na rownu wáhu Růží do něho / nech státi za sedm dnůw / potom z nenáhla zwař / protlač sřez sřat / opět z nowu tak mnoho přičm Růží sřlucených do toho / a nech podruhé za sedm dnů státi / protlač gako prwé / přiměš k tomu polowich wice sladkého Olege Mandlowého / a dobře zwař / ažby šťáwa wytwřela / a sřpatuli aneb wařečkau slyně micheg / až wstydne a docela zbělš. Tato Mast prospívá w páčivém bolenj Hlawy / dobře sřaužj horkému žaludku a Gatrám / y giným rozjiceným audům. Proti horkému otoku Očí, od sflusu posřtemu: Wezmi Růžowé masti, wodau Růžowau proprané dwa Loty / strogené Tuce Acacie každého gedn Quentš / vděleg z toho Mast / a tau zewnitř Očí pomazug. Welice také platná gest mast Růžowá proti bolešti rozjicených Ledwů / aby ge zewnitř tau pomazowal.

Moc suché Růže.

Doše suchá w wině wařená, a za den několikrát pitá, zastawuge bēhawku: Pakli gest přitom Zymnice / musí se s wodau wařiti. **Suchá Růže** w wině wařená, wtrócuge bolešť Hlawy, vřši, Očí, dásni, zadku, střewa konečnšku, y Marky / aby

R u j

w t e

Cappadocia, Lycia, Dalmatia, a w některých jiných místech: W Těchách ani wěle. A
sich neroste. Wytlačuge se z Sahádek geho Safft / a wysussuge na Sluncy / kterýchž
w Apatekách k mnohým věcem potřebují / a gmenují Lycium.

* To Lycium, kteréž wěle Blassich na některých místech roste, některý za jiné a druhé od
onoho rozdílně myslí chéti. W některých Apatekách nachází se Lycium adulteratum, to gest
essalssowané / kteréž se střihá z Sahádek Ptáčeho zobu, z lesního Lilium, Ssipyta a z Trně.

Lycium. Lycium.

Přirození, mocy a účinkové.

Tato Sstáwa gest hořká / a má w sobě dwoge přirození odporu: Jedna část
ta gest od živlu ohně, hořká a subtylně podstaty, pronikavá a rozdělující: Druhá část
ta gest od živlu země, studená / a w hromadu svírající aneb stahující. Uteplejší Ly-
cium má tu powahu a wlastnost / když se zapálí, tedy hoří / a když se vhašuge, červenau
pěnu vydává. Zewnitř gest černé / ale wnitř počerwenalé aneb rýssavé / nesmrduté,
chutí hořké a trpké, sstahující. Kteréž není takové, essalssowané gest.

Wnitř, aneb w živote.

Lycium vkrocuge Bolení Bricha, a Čerwenau nemoc / aby ge pil, aneb w Blister
ru do života přigal. Kteréž chéti křiví / magi Lycium s wodau Citrocylowan,
Kušowan aneb z Kušinohy piti. Proti Káslí od flusůw dává se Lycium, s Kuš
žowan Lektwarí sinissené / aby ge poznenáhlu do hrdla paussšel a požral. Pillule
z Lycium vdeřané, a ztíži gednoho quentíku do života s wodau aneb s Medem přigaté,
spomáhají proti skausání wstěžečho Psa.

Zewnitř, aneb from života.

Lycium rozhání mrákotu Uej / rozpustěné s wodau Koprowan aneb Celido-
nowau, aby to do Uej wpaussšel. Osutinu a swrab na Licy vzdrawuge / a staré flusy
potíráním. Spomáhá y takowitým vssim / aby ge s Medem a s bílým winem
sinissené, do nich po krůpěgich paussšel. Dává se také proti zpreysstění dásní a
Sklipta w vřtech, y oteklému hrdlu / aby sobě, komuž potřebí, kločkačku z toho vdeřal /
a wsta proplakoval. Item / s sedání Pyskůw, zadku y Matky, příkladáním vzdrawuge.
K rozpauští se to Lycium y w Lauhu / kterýmž, když se slawa promývá a smačú
ge, wlasý rýssavé činí: Vzdrawuge prowalené Noby, sflastrowáním.

K iiii

Když

Brownj Kniha Herbáře /

C Když sobě ženy z něho čipky dělají / a vžívají, gaž wědí / spomáhá proti zbyteč-
nému flusu: Marky. **Lycium** slowe Řečky ^{Λύκιο}, Arabsky Hadad, Latinské Lycin-
um, Německy Burdorn.

Pusspanu. Kap. LIII.

Pusspan. Buxus.

Spůsob.

Busspan gest Strom téměř wsechněm známý. Rád roste na
studených místech / nikdy svého Listu netratí / a w Letě y w Zymě rsta-
wíčně se zelená. List gest malý, tlustý, a téměř okrauhlý / podobný listu
Nirtowému, wšak menší a zelenější: Kwět má zelený / Semeno ry-
sawé a okrahlé, wsechněm žiwotčíchům odporé. Dřevo geho gest
žluté / tak tlusté, celistvé a tvrdé / že se rovně gaž železo Ohni protiwí / a newydává
ani plamene ani Popela / nikdy také nečerwíwí a nehníge / na wodě nebrzo splewá, ga-
žo giné dřevo / ale kednu se topí. Gest wžitečné na Pískalky, Hřebeny, Lžice, a Arabice
k Lékařstwím. Hodí se y k řezání Forem. Nebo figury wšeligač subtylněgi se na něm
wytřezují / nežli na Hruškowém dřewě.

Přirození, mocy a účinkowé.

Přirození gest swiragickýho a wysussujícího.

Wnitř, aneb w žiwotě.

Dětiny z Pusspanowého dřewa w wodě wařené a pité, sstawují plynutí žiwota.
Mnozí z Dčených zagistě píší / žeby Pusspan tak dobrý a mocný byl k vžívání,
wsím tím spůsobem / gaž Francouzové dřewo, Guaiacum řečené. To jsem sám stýsšel
od těch, kteříž toho lékařstwí z Pusspanowého dřewa prospěšně kůstowali / a wewšech
wěcech tak se chowali / gaž býwá, když w dřewě leží. * Ale pro gakausý žlau a nelibau-
chut, nemůže se dobře vžíwati. * † Listi Pusspanowé vsušené a zetřené, s wodau Lawem
dulowau pité, odgímá z mániení myslí. †

Zewnitř,

¶ Pusspanoweho stromu listy s Lauhem wařené, aby tím potom hlava se promý-
wala, wlasý ryšawé činí. * ¶ Některým platně pomáhá proti boleu Zubů od stude-
ných slusů, aby Pusspan s červeným vínem wařil / a všatím proplakoval. *

¶ Místěj Lékářstj praví / když se had vrazí aneb raní, že gi kořen Pusspanowý / a
zhogí se. ¶ Geden každý má se warowati / aby pod Pusspanem neležel, nespál, ani
neodpočíwal. Nebo wůně geho Mózku, ano wšemu přirozenj Lidstěmu gest protiv-
ná: Protož Blázní gsau / křečj Pusspanowé wěnce na hlavě nosí.

¶ Pusspan slowe Řječť *Ulex*, Latíně Buxus, Wlasťy Boslo, Francusťy Buys,
Němecťy Duxbaum.

o Trnkowém stromu Egyptském.

Kap. LIII.

1. První Acaciae ce-
lé Owoce.	1. Acaciae fructus in-
teger.
2. Lustiny otevřené.	2. Siliqua fracta.
3. Semen.	3. Semen.
4. Trn Acaciae.	4. Spina Acaciae.
5. Gummi geho.	5. Gummi.
6. Cierwu podobné.	6. Vermiculatum.
† Suchá ratolest.	† Ligni portio.

II. Strom Trnkowý Egyptský.

Acacia II.

- † Bellonij Acacia.
1. Matthioli Acacia.
2. Ratolest z něho.

- † Acacia Bellonij.
1. Acacia Matthioli.
2. Ramulus eiusdem

Spůsob.

Acacia w Egyptě roste / Strom bodlawý, křowatý a nerowný /
Květu bílého : Semen nese w galých mošnickách aneb Lustinách
zawřeně, Sřetawičnému hráču podobné. Z toho semene vytlačne
se mizka aneb šťáwa / a na slunci se wysuší / a slowe Acacia : kterážto
pořjdu prawá se k nám přináší. Nebo kteraž Acaciam obyčejně w Apatekách magi,
ta gest z našich Trnek v dělaná : wšak poněwadž welikau trpkost při sobě má / a welmi
w hromadu sřahuge / došti přiležitě a slusně na místě prawé Akacie vžiwati se může.
Ta šťáwa

I První kniha Herbáře /

C Ta stáwa neylepší gest, a má se k Lékařství bráti / která gest počernalá, a zbledačerwe-
ná aneb náryssawá / y také dobře wonná. * Ta stáwa nyní časem z Egypta k nám se
dodává / na gegmžto místě obyčejně Trnkové stáwy vžíváme. Frisimelica vžívá Hypo-
cistidem místo pravé Acacia, gini stáwy z Lentysku strogené. *

Přirození, mocy a účinkové.

I Přirození gest téměř studeného, suchého, trpkého a zemnatého. Moc gegj gest
shustowati, sťahowati a ochlazowati.

Vnitř.

I Acacia aneb Trnková stáwa, zastawuge přilissný tok ženský / aby gi pily aneb
přikládaly. Tak požjwaná, zase do života whánj Matku wen vycházegjcy. Starwu-
ge také wsselíká plynutj břicha / buďto pitá, aneb strže Klister do života daná.

Zewnitř.

I Dává se stáwa Acacia do Lékařství proti sflusowatým očim / ale musy gi prwe
dobře w Růžowé wodě wyprati.

I Užitečná gest také proti rozgjdawým Nestrowicem aneb wředům / odznobemně,
cynku na oku / a proti osutině vst, zahnojení Nehtůw.

Gummi Arabské. Gummi Arabicum.

I Pařezu tohoto stromu Trnkového preysstj se gakešy Gummi / která gest čistě, gačo
Sko. Amnozy domnjwali se býti Gummi Arabicum, kteréhož wůbec vžíváme.
Ale není to gegich domněnj pravé. Nebo násse Gummi Arabicum z rozličných Stro-
můw se zbjeá. A dobré gest proti Káslu / aby ho s Wegcem na měkko wařenym, aneb
s Lektwarj Prsům slaužjcy, vjwaf.

I Gummi Arabicum také stawuge Stolicie, a bílý flus od Matky se preysstjcy.
Nebo sussi a zahustuge / odgimá ostrost wlkostem / když se ho w Traicých aneb při flao-
střich požjwá. Uad to wys obměkuge drsnatost Prsů / vzdrawuge Uležity aneb Wře-
dy w Plicech / posyluge střew / kosti zlámané zase w hromadu swaluge / když se do flastru
přidává. **I** Gummi Arabicum pálené až na Popel, gest dobré k stawowánj krwe.

Giný strom Trnkový.

Est y giný strom Trnkový / kteréhož figura také tuto gest wymalowaná: A ten
roste we Wlaskách, daleko mensší a subrylněgší nežli první / mladistwěgší, nižší a
godlawý. Listj má Rautowé / Semeno mensší nežli Ssowice, w Lusých zawřené /
kterěžto na Podzim dozráwá / chuti též trpké: Lusky stkwěgi se co zlato / zwlastě proti
Sluncy. Stáwa z těchto Trnek ne tak welmi sstahuge, gačo první: Protož kerssem
giž dotčeným nedostatkům mdlegší gest. **I** Egyptský strom Trnkový slowe Rže-
čy *acacia*, Latine Acacia, † gačo y Safft / Německ y Schattendorn. †

II Wrbě Mořské, gináč Drmku aneb

Abrahamowém Stromu. Kap. LV.

Spůsob a Rozdíl.

Wrbě Mořská, kteráž gináč strom Abrahamůw aneb Drmek
slowe, gest dwogj: Wětší a Mensší. Wětší roste zhůru gačo Strom
* spočátku / ale když se sstará, obyčejně se zase vkrwuge. * Kwět má klaso-
wity, bílé brunátnosti. A mensší gest rozkladitá a křowatá / Kwět pravé
a celé brunátnosti. List obogj připodobňuje se Wrbowému aneb Oljo-
wowému listu / a gest ná slediwý, měkky / přegich zředné spičky vycházj / rovně gačo
při Přelisku: Semeno wynáší hogné, okrauhlé, a gačo Pepř požlaute. Prantj dá se
ohybati /

ohybati/ tak že ho v Sedlácy k vazbě a pletení vjívají. Káča po všem Stromu gest A pobělává. Obogita Vrba roste ráda při vodách, wedle Břehůw a Potokůw/ někdy také na newydělaných místech a wedle Plotůw.

Přirození, moc a účinkové.

Drmek pokládá se býti přirození horkého a suchého na třetím Stupni/ chuti ostré a sťahující.

Drmek. Agnus. Vitex.

Vnitř, aneb v živoči.

Semeno s vínem píté, dobré gest proti gedowatému vstěknutí/ zaháníš Vodno- tednost: A když se cum Oxymelite, to gest s Medowým octem pige/ spomáhá nedůživé Slezyně. Když žena mdle kogi/ má toto Semeno gisti aneb píti, ztíží gedné čtvrt- ce/ rozmnožuje w Prsech Mleko. Tak požívané, propravuje y ženskau nemoc.

Semeno Drmkové spomáhá těm/ kterýmž přirození gegich proti vůli odchází/ aby ge s Leňowau aneb Kůřinohy wodau pili. Ale kdyby ho mnoho přigali/ zemdlu- ge Hlawu a přinášjí Sen. Toto Semeno rozhání také nadýmání w živoči/ aby ge ze- třel a v víně pil. Krotí y tělesnou žádost: A to činí netoliko Semeno/ ale y Listí a Květ/ gať w gidle a w pítí, tak y posýpáním do Lůže. Protož y ženy w Athénách, kte- réž chtěly čistotu zachowati, z tohoto Strávníku listí do Lůže sobě sklaly. Seme- no s Polegem v víně píté, wywodí Měsíčníau nemoc/ to též činí y podkautění.

Zewnitř, aneb krom živoči.

Semeno Drmkové protlučené, a s Kůřowau wodau na čelo a židowiny přilo- žené, vkroutí boleň hlavy. Item/ Seděním v wodě, w kteréžby Listí aneb Se- mena zwařeno bylo, boleň Matky a gegi rozjícený vkládá. Item, proti vstawičnému spání Semeno ztlaučí/ s Octem a Kůřowau wodau na Hlawu přikládáti.

Listí Drmkowým křozby kautil, aneb rozstřel a roztrussowal/ wsselike gedo- waté žíaly a živočichy zahání/ gedowaté vstěknutí vzdrawuge, přikládáním.

Komůžby Lano zateklo/ smichog listí Drmkové s Máslem, a přilož: spomáhá.

Rozsedliny w zadku léčí Drmkové semeno w wodě wařené, a na rány přikládané.

Wywinutým audům slauží, s Listím wařené/ a gaťo flastir přiložené.

Geden

I První kniha Herbáře/

C **A** Geden věčný Muž (nechcý ho gmenowati) w swém Latinském y Německém Herbáři, w Kapitole o Drnků napísal: že Dioscorides píse / kdožby prautel Drnkový na cestě w ruce nese, bezpečně gest před Wlký. Divím se tomu dobrému Člowěku / kterak to přehledl / že w Latinském Herbáři klade: Securus erit a lupis. A w Německém, Er sey sicher für den Wölffen. Gestio Dioscorides o žádném Wlku nepíse / ale de Intertrigine, to gest, o takovém nedostatku w zadku / kteréhož Člowěk dalekau chází aneb wandrem dostává / když mu se kůže až do Massa otře. Německý ten nedostatek slowe Arschwolff / gako by řekl, Zadní wlk. Ale onen rozuměl o Wleých / kterých w Lesých bchaji.

A Drmek slowe Řečky *Ar. v. 6*, Arabsky Famanchest, Latinské Vitex, Agnus castus, Španyelsky Gattilo casto, Německý Schaffmüllen. Zem Reuschbaum / Abrahamsbaum. Semenu obzvláštně říkági Německý Kloster oder Münch's Pfeffer.

D Wrbě. Kap. LVI.

Wrbá. Salix.

Zemij Wrbá. Salicula repens.

Kbi gest rozličné: Koste wewšlech Kraginách / a obyčejně w místech vlhkých, při Wodách. Největší Wrbě nese červené, tenké, tuhé Prautj / kterých se za nejlepší pokládá / a gmenuge se Německý Bänderweiden oder Rotweiden / Česky Čerwevice. Druhá slowe Žlutá aneb Potoční wrba / Seelweiden vnd Bachweiden / má žluta žlutou kůru. Třetí gest křehká a bílá wrba / Bruchweiden vnd Weißweiden: kteráž se lehce lomí / a na Obruce ani k wázání se nehodí. Čtvrtá gest Popelaté Barvy / Sellenweiden oder Sellen / a té k dělání Plotů wžíwagi. Wewšlech některé Wrbě tak wysoce rostau / že z nich Tyče a koly k wodrům dělaji. * Proti tomu gest y jiné malé Wrbě, po zemi se rozkládajicj / gakehož se mnoho nachází w zemi Saffonské a okolo Lionu w Frankrenchu. *

A Gest y jiná gestic Wrbá bodlawá. Listu gako Ojwa nássediwcho a hladkého / nese malý, bílý Kwět / kterýž má vůni do šíř liban.

Spůsob.

A Wrbá má nízký peň / prautj, kterých swrchu z kmeně a Pačezu gako z hlavy wen wystupuge, tvrdé, dlouhé a hebké: List dlouhý a vzky, od spodku pobělavý / swrchu zelený:

lený:

lený: Květ křasovitý / a když se otevře, chlupatý a vlásatý / slove obecně Křas. Ta A nedlaubo trvá / ale prvé nežli Ovocce následuje a dozrává, od větru se smývá, sprechá a mizí.

Přirození, moc a účinkové.

¶ Wrbowý list y Křasa wysussuge bez kausarosti / a mjéně w hromadu sstahuge. Wssak křa Wrbowá gest sušší. Protož gi také nejvíce potřebuji k ranám a Wředům tečutým. Čtější tomu / že gest studená a suchá na prvním Stupni.

Wnitř, aneb w žívoce.

¶ Listi zetřeně, s drobtom Pepře sinjhané, a v jiné pitě, dobré gest těm / kteříž bolest w vyšších a subrylnějších střevách mají / kteráž Střevní dna slowe.

¶ Listi Wrbowé s studenau wodaui pitě, brání Conceptionem.

¶ Semeno s wodaui CitrocyLOWau pitě, spomáhá těm / kteříž křivý chřekají / a na Červenau nemoc stonj. Též mocy gest y křa na Prach ztlučená a pitá.

¶ Listi wařené a pitě, žádost řešnou krotj.

Zewnitř, aneb krom žívoce.

¶ Křa Wrbowá na Popel spálená, w Octě močená a částým sináčenjm příkláda, ná, Mozoly, Bradawice y Kuřiti shání.

¶ Miska z křy aneb y z listi wytlačená, a s Olegem křowým sinjšaná / a na supině Granátowého gablka obřítá / wpaussčénjm do vcha, bolest geho odgimá.

¶ Wrbowé listi a křa w wodě wařená, dobrá gest proti Podagře aneb Dnám / aby se tau gichau patil. Takowá woda shání také aneb odgimá lupy s hlavy.

¶ Safft aneb Miska z křy Wrbowé sebraná, dokudž gestě Wrbakwetne, a do Očí wpuštěná / čisti ge, a twáť pěknau dělá / aby se gi potjral.

¶ Kdyžby welikan horkost měl: Wezmi Wrbowého listi / postel giim okolo sebe / ochlazuje výborně w horký čas. Klade se též listi y k jiným Bylinám do wody k mytí Uloh pro wwezení Sna, a pro ochlazení / zwlastě w pálcivých Zymnicech. Nebo welmi obwlažuge zwlastě času Letního / a zachowává Člowěka od horkosti slunečné. Pročež Stačí rádi se tím Listim obkládali / a času Letního pod Wrbim sedali.

¶ Dělá se také z Wrbowého prauti pro gazyt struhadlo ku Prýmu / kterýž není vlásně nemoc / gatz se některj Bradýři domniwagi / a wssedč o hogenj na wystrahání gazyt a základagi a obracegi (ač y to poněkud gest dobře / aby se tím a takowým struhadlem a hogiti. Nebo Prým nie gineho není / nežli připadnost od wnitřní pálcivé Zymnice / od křerěto Gazyt wysýchá, brunatný a černý býwá. Gatz to wjdáme na Pecech / že wsta aneb Sepauchowé gegich býwagi černj od wnitřního plamene.

¶ Wrbá slowe Křesky ^{hebr.} Arabšky Bulef, Latinský Salix, Wlašsky Salice, Špansky Salgueiro, Francausky Saulz, Německy Weiden aneb Gelbinger. † Nižší aneb zemní Wrbá slowe Latinský Salicula repens, Salix helix, aneb Salix pumila, Křesky Chamzitea, Německy Erdweiden. †

O Olivě. Kap. LVII.

Spůsob a rozdl.

Oliva gest dwogj: Domácká a Lesnj. Domácká gest opět trojgi: První Ovocce nese velikosti obecných Šwestek / a těch Olivěk mytoliko z Láku při Stole vžjwáme. Nebo se z nich Oleg nedělá / proto že wice kálu, nežli Olege wydawagi. Druhá, welmi wysoko wyrostá / a mocně y široce Katolesti své rozkládá / gatz Wlašsky Ořech. Ta své Olivky nese daleko menší nežli první: ale wssak ty gsau neylepší / z nichž se mnoho dřev wěnného

Brwnj Kniha Herbáte/

C wenneho Olege wytlačuge / a ten gest žlutý, sladký, světlý, a nad jiné lepší / y málo ka-
lu sadj. Těci gest prostřednj wysokości / Oworce aneb Sahody nese neymenšj / z nichž
to samých toliko Oleg se dělá.

Lesnj Olijwa roste w hognosti we Wlassjch in Thuscia & Apulia, Sodalawá a niž-
šj / Olijwy má malické. Wslečky pak Olijwy list nesau dlaubý, tlustý, měkky, powrchu ze-
lený / pozpodu pobělavý / chuti hořké, s galaušy pernostj smištěné.

Olijwa Domácj. *Olea domestica.*

Lesnj aneb planá Olijwa. *Olea siluestris.*

Ita uenit ad

Arbor pro re Strom Olijwowy Státi mýwali za Symbolum, to gest za Hesto aneb znamenj
uol in pokoge. Nebo in Olympia před časý znamenité Reky a Hrdiny, kýmž Kytjstý a vdatně
Reis dr swítežyli, a zase pokog spůsobili, Olijwovýmí Wěncy korunowali a ozdobowali. Ho-
Nabí, ab dubice také přinesla Karolest Olijwowau po potopě Swěta / na znamenj toho, že zase
dr gwad wweđen pokog na zemi. 1. Mogg. 8. Kap.

dr gwad Mezy stromem Olijwovým a Dubovým gě přirozené a tegně nepřátelstwj a ne-
ab nim háwist / že w blízkosti podle sebe státi ani růsti nemohau / než musý z nich geden zahynauti.

Cojny Čas.

gwad Olijwa kwetne Měsíce Čerwna kwětem bílým a wonným, w spůsobu brozní.
dr gwad Oworce trhagj Měsíce Listopadu a Prošince : nebo prwé nedozráwá / a z toho se pre-
dr gwad fuge Oleg. Kteréž pak do látu dáwau chregj / ty za zelena trhagj, dříwe nežli práwé dozragj, t

dr gwad Misto.

dr gwad Olijwy rády rosta na Sláni a při wřšjch / w místech a Kraginách hořkých /
dr gwad gako we Wlassjch, w Frankreychu a w Šisspanij. Nebo w studených pro sněhy a Wra-
dr gwad sy růsti nemohau.

Přirození, mocy a účinkowé.

Lesnj Olijwové ochlažuge, stahuge, sussi / a wice Lesnj než Domácj.

Listj Olijwového.

Listj Olijwové rozetřené a přiložené, Pekelný oheň, Wessowice rozgjdawé a Pry-
sýče (Carbunculos) zahánj a zapuzuge.

Listj drobně ztlučené, s Medem smištěné a přiložené, strupy okolo wředůw smj-
rá / a talowité nežj y wyčistuge / též zarděnj a zápalčiwost gegich zahánj.

Spřeystění

¶ Zpreyštěný vst v wodě zvařené, w nřby železo vhašeno bylo, propřakowáním A
vzdrawuge. ¶ Sstáwa aneb gissta z listj zvařeneho, zastawuge rot Břicha y přj-

lissného kwětu ženského / aby se pila. ¶ Sstáwa z listj potíráním, nedopauští do-
brým Něstowicem se rozgřditi / a obraňuje proti starým flusům. Pročez vřitečně se
dává do wod / kterěz se strogi proti slzawým Očim / a proti zpreyštěný wječť očí.

¶ Wytlačuge se z listj Oliwowých wodnatost, přilegje trpkého Wina / potom se na
Sluncy wysussuge / a když powyschne, Pokrautky se z nj dělaji. Aneb včini takto: Wezmi
listj y s Kwitim / rozetři ge, a wlož do nowého Hrnce / přikreg pokličkau, a obmaž dobře /
deg do Pecy, až se wssedě na Prach wypálj. Potom vhas a smicheg s Křizowau wo-
dau, zase podruhé připraw / a nech ať se pálj, gačo prwe. Naposledy wyňma, wypeť ten
Popel čistě Křizowau wodau, rovně gačo Pleweys / a naděleg z něho malých Pokrau-
tek. Tento Popel má podobnau moc w Lěkařstwjch pro Oči / gačo Spodium aneb
Pompholyx. Ale k těmuž daleko lepšj gest listj Oliwy Zahradnj, než Lesnj. Nebo za-
hradnj gest powšowněgšj a měkčegšj. ¶ Listj s Gečnau mukau a s kyselým Wj-
nem smichané, prospěšně se přikládá proti tomu toku Břicha, kterěz Coeliacus slowe.

Dřewa Oliwowého.

¶ Wodnatost aneb pěna, kteráz se z zapáleného dřewa syrowého Lesnj Oliwy pre-
stj, vzdrawugelissege, lupy a prassiwošt Hlawy.

Oliwek.

† Oliwy zrať gšau poněkud teplého a wšhého přirození / ale nezraťe sussi a táhnau wbro-
madu. † ¶ Oliwy sháněgi otruby aneb lupy z Hlawy / když se gimi Hlawu pomaze :
Pomáhaji také proti wředům, kterěz se daleko wůkol sebe rozgřdaji, týmž spůsobem.

¶ Dřev kterěz se w gádrách zdržuge, s Sádlem a s Mukau smišený, přikládáním
Nehy štaredě a ostré wyslechteuge. ¶ Oliwky slané (kterěz Kředť a Latine Colym-
bades slowau) ztlučené a přiložené, Petelný oheň hogj / a bránj aby žádná Něstowjčka
zlá nenásledowala / a nečistě Wědy takowité wycištugi. ¶ Strožené w Láku B
Oliwky před Gidlem s gichau vřjwané, obměkčugi žiwot / posylugi žaludka / a k gidsu
appetyt zbzugj. ¶ Slaná woda z Oliwek, stwzuge ostable dásně y zwiklané zuby.

Oleg Oliwowého obecného.

† Oleg dřewěnný nowý k mnohým wěcem gest vřitečný, wnitřně y zewnitřně vřjwaný /
a tak dobře do Kuchyně gačo do Apatěky se hodj : Nebo rozličnj potrnowé s nim strogem bñ-
wagi / zwlašťe we Blassch Frankrenchu a Hispanij / kdež geg nowý a čerstwý mjet mohau /
w kterýchžto Kraginách misťo Kásla ho vřjwagi. A my Gzechowé k dobremu Salátu ne-
wice ho potřebujeme. † ¶ Oleg, kterěz se z nezralých Oliwek wytlačuge, slowe Če-
stky Dřewěnný Oleg, Německy Baumöl. Zahřjwá, swlažuge, změkčuge žiwot / a dělá
Stolice. ¶ Tělo teplými ranchami třiti, a potom Olegem dřewěnným mazati, zdra-
wizachowáwá / a činj klabby wolné a ohebné. ¶ Dřewěnný Oleg pitý, spomáhá
proti ostrému a kausawému Gedu. Nebo odgimá mu ostrost / ale musy se poněkoli kráte
piti / a zase po něm dáwiti. ¶ Proti žření w žiwotě dobrý gest Oleg dřewěnný / aby
geg smichal s gissta zvařené Kauty / a tak pil. Vřjwá se y w Klisterowánj pro obměkče-
nj Stolic / a proti žření žiwota. ¶ Starý Oleg wice horčj a sylněgi rozhánj.

¶ Když se Olegem dřewěnným pomazugj wječť Očí, zrať čistj.

¶ Dobré Lěkařstwj proti bryzení Břicha a žření w žiwotě, kterěz Colica slowe :
Wezmi s Truňk dřewěnného Oleg / rozpust w něm bily, čistý a přednj Cukr / wypj te-
plý / a na to sebau pohň. Můžeš tyž Oleg tak y s Malwazým smichaný piti / aby do
dobrého truňku Malwazý tři aneb čtyři Lory nowého Olegu dal.

¶ Kterěz ženy své nemocy podle náležitosti mjet nemohau / ty magj trochu celého
Saffránu do dřewěnného Oleg, kteréhožby splnau lžjcy bylo, wložiti / tak přes noc
nechat státi / a ráno s teplým bilym wjnem wypiti / a to tak po několiko dnů pořád vci-
niti : Gude gum platno. Nebo Oleg obměkčuge / a Saffrán žene.

Handwritten note:
Dřowé

Brwnj Kniha Herbáře/

C **A** Dironé skusienj Nrawence od Stromu zahnatí: Wezmí lučný šat tří Prstů zší-
tí/omoč geg w dřevěném Olegi a Wolowě žluci/obwáž strom na tré aneb na čtvero.
Můžeš časem ten šat, gestližebý docela vsechl. Pýrem w gmenowané missenicy omoče-
ným zase swlažiti/ tedy ztrnau a vschnau na něm wssicni Nrawency/ kterjž zbíru aneb
dolu ležau. **A** Do dřevěného Olege, čehožkoli nakladeš, buďto Kvitj, semene aneb ko-
řen, takowého přirození bude/ gačehož gē ta věc do něho wložena aneb w něm wařena.

Olege z Lesnjch Oljwek.

A Dřevěný Oleg, kterjž se z nezralých Oljwek wytlačuge, wětšj trpkost má / a
mnohem sylněgi swjra: Protož vžitečněgšj gest proti horkým Otokům: žaludku také
dobře slauží/ aby gjm pomazowal: posyluge a vtrvzuge gač zuby, tak y maso okolo
dásni/aby geg teplý w vstech držel: zastawuge zbytečný pot/ kdyžby se gjm pomazowal.

A Tyž Oleg slauží proti bolenj hlavy/aby lučný šatek w něm smočil/ a na čelo při-
ložil/ gačož se obyčegně Křžowan woda obwazuge.

A Lezenj wlasůw bránj, pomazowánjm: Lupy hlawnj a Prassiwinn hogj a wy-
čistuge/ nedopauštj ssedivěti, kdyžby sobě gjm hlavy každého dne pomazowal.

* Amurca. Kal aneb kwasnice wypresowaného Olege.

En proti mnohým nedostatkům gest dobrý / a častokráte prospěšně ho vjswagi / poně-
wadž se snadně dostati může/ a mnohem snáze, než Lycium aneb Acacia, kterěto obo-
ge negednau zffalšowané k nám se přinášj. Obzvláštně pak vjswagi ho w některých místech
s Střibrowým glétem, Pelwensem a prachem z Gilnu srogemjm / proti zastaralým Wře-
dům aneb provaleninám. **A** Cato de re Rustica piše/ když se Wapno rozdělá cum Amur-
ca, to gest s tímto Kalém/ aneb že se stěm aneb ždi dobře tymž Kalém pomazj/ že netoliko sta-
wenj to neporušitedlně zůstane / ale také žádný Čerwjst aneb žšala do něho nepůgde. *

Oljwa Česká. Elæagnus.

Ceská Oljwa, s Kvěz. Olea Boemica, siue
D em, Owotcem y Peckan. Elæagnus, cū suo flo-
re fructu & ossiculo.

Žluté Pryzly Cotinus cum flore, fru-
ctuo, & ligni portiuncula.

Agsem widěl w Čechách geden Strom, kterjž Oljwan nazýwagi / ale omyl-
ně: nebo není prawá Oljwa. Nese list gačo Wrbu, aneb gačo Drmek, ssedivý
a měkčj: Katolesti také má gačo Wrbu/ a na nich (ač pořjdu) spjce bodlawé:
Kvěz

Květ bílý, a náramně vonný. Ovocce aneb Gabody (ač newssudy) podobné k Olí. A wám pravým / ale menší a při vrchu špicaté: Pečka wnitř gest obdlažná. Ten strom roste sám od sebe bez Lidského opatrování, w Lesých a Hájích volkých / y také na Zahradách při domích. Podlé mého zdání tento Strom gest Elæagnus Theophrasti: proto že Listj má gačo Drmek / a Ovocce gačo pravá Olíwa. A protož gest téhož přirozenj a mocj, gačo Olíwa / wssak wewsssem mdlegší: Studj a sussi, swjrá a vtwrzuge.

* Bellonius lib. 2. obseruat. cap. 3. gmenuge tu Olíwu Zizyphum albam Columellæ, a pisse / že okolo města Heracleæ Plotj z ní dělají / Ovocce prodávají / a Řekové gi do dnešního dne Zizyphia nazývají. Na gíném místě za to má / že Plinius Strom tento gmenuge Zizyphum Cappadociam. A w tom k němu y gím věci a žlussenj Létari připadají / a také smeysslegj / že Elæagnus Theophrasti gest gíné pokolenj Brby wodnj / kteráz Listj má široké a bělegší / podobné listu Gablonowému. Carolus Clusius pisse, in suis obseruationib. Hispanicis, že takových Stromů hognost roste w Království Granatæ, okolo města Guadix řečeného. Spočátku Barakwetne / a na Podzým Ovocce geho žrage / ale w sudech Kráginách netrvá. V nás pak do Zahrad se sází, gačo Brby / a přes Zýmů žůstává.

A Hispánové gmenugi tento Strom Arbol Parayso, to gest Ragšj strom / snad pro libau wíni Kvetu geho. Francouzové luiubier blanc, a Olíualtre. *

A Olíwa slowe Řecký *ελαια*, Arabšj Zaitron, Latíně Olea domestica sive sativa, Olíua, Wlašj a Španylšj Olíuo, Francušj Olíuier, Německý Delbaum.

* Lesj pak Olíwa Řecký *ελαια*, *κότιν*, Latíně Oleaster, Olea siluestris, Cotinus, Španylšj Azebuche, a obyčejně Azuche, Francušj Olinier, Sauvage, Německý Wilder Delbaum. * Ovocce aneb Olíwky Latíně Olíuæ, Řecký *ελαια*, Španylšj Azeyru-na, Francušj a Wlašj Olíue. Nasolené Olíwky aneb z Láku slowau Řecký Halma-des, aneb Colymbades. †

* Cotinus.

P Dněwadž nahore pod gmenem Lesj Olíw, toto Řecké Theophrasti a Dioscoridis **B** obyčejně slowo *κότιν* siojs: není wěc nescussná, o něm také něco tuto oznámiti. Nebo ge gínému Stromu Plinius dáwá / řdž lib. 16. cap. 18. pisse / že roste in monte Apennino Strůmek řečený Cotinus, kterýmžto Plátuo welmi pěkně barwiti se může. Od kudž wlasně rozuměti nemohu / zdali tžj Strůmek gest / kterž tuto k oku wymalován a wysawen gest. Wssak k wšjře štůro podobně gest / zwlastě že obyčejně Wlašj slowo *Scorinum*, s nim se srownává. Gest pak malý Strůmek, s křivými tenkými Katolestimi / kteréž obyčejně Barwiti obkypugi / a k žluté barvě gich vžíwagi. Kůra gest žlutá červená / Dřewo bědžší / Listj podobné Hruškowému, a wssak okrauhlegší / gačo některé na Terpentynowém Stromě. Při vrchu Katolestj dlahý wlasatý keč wen wyrostá / z něhož se wyskýtá drobet malého, požautlého, trýhraného, splešnutého Semynka / w twrdých šestelinkách aneb Lušstinkách, tak štawného / že sotwa rozřezati se může: Květ má žbledazelený, subtylný. Někteří pro podobu a vžitek řkají mu, žluté Pryšlowé dřewo. Gím, mezy nimiž gest C. Clusius, domjšwagi se / žeby měl býti Cocygria aneb Coggygia, aneb Coccynelæa Theophrasti. *

Dubu. Kap. LVIII.

D B gest wšechněm Strom známý / a v nás ho w Czechách dosti: protož nepotřebuge žádného wypisování. Ovocce geho glau žaludy a kálky / kteréž Galles gmenugeme, a Měl / o němž se potom w obzwláštňj Kapitole psáti bude. Gallesowé kálky rostau na Listj / a mezy nimi žaludy.

* W Břích a w Káusých nachází se Dubj / s mnohým širším Listím, nad obyčejně Dubj / a žaludy gegich na delších špicích wšegj / na nichž welmi mnoho býwá Kéjs / gačž
L iii to Clusius

Brwnj Kniha Herbáře /

Cto Clusius vyšetřil / kterýž také oznamuje in obseruat. Pannonicis: Že w Hispánii na Ho-
rách, blízko Fretum Herculeum, na Dubi w Lété y w Zymě listj gegich zůstává / gako též in
Cantabria, w některých místech nacházeti se má. In Mauritania, w přemocném Králov-
ství Fessa, nachází se Dubi / kterýž nese veliké žaludy / chutnější a sladší nežli Kastany /
kterýchž před časem Starší rádi w pokrmech vžívali. V těch Lesích gsau ti veliký Lwowé / kte-
říž se in Aphrica nacházejí. **D**ále také na starých Dubích, blízko od Kořene, roste ga-
láň Hauba aneb excrementum, a wšak ne na mnohých / gakož y někdy taková, nedaleko od
tohoto Města, nachází se obyčejně na Podzým. Ta gest tenká, spočátku počerwenalá / a
wisí někdy pospolu gako hrozen: Pročež y Vua quercina, to gest Dubový hrozen se gmenu-
ge. Dobrá gest proti Dnawé nemoci / gakž se potom oznamj. *

Dub. Quercus.

Kůlny Dubové Gallæ, & flores
a Kwět. quercus.

pag. 51. fol. 6.

Elia. V. ult.

fol. 6. b.

Přirození, mocy a účinky.

Kůra, List, žaludy a Galles, suší, stahují a svírají / zvláště pak ta kůrka pro-
střední mezy dřevem a zevnitřní kůrou / též y šupinka na žaludovém gádru. A to wše
slouží proti wšelikým neduhům / kterýž příslušně tečau.

Kůry a Dřeva.

Wšitě a prostřední Dubová kůrka w Wodě a Octě wařená, a na Pekelný oheň
přiložená, odgimá horkost a pálení. **D**ubová kůra s Mlékem waře-
ná a pitá, wšelikému Gedu odpírá. **K**teréž ženy wodu s bolejší pausší / ty
magi na težavě Dubové vhlj Wino listi / a tu páru strže Trychtýř do sebe zapausšíti.

Dřevě Dubového dřeva nemůže dostatečně wypsán býti. Mězy giným dřevem
střelka se gedno nagde, aby stálegší bylo / a k rozličným stawením y nádobj wíce potřebo-
wati se dálo / gako Dubové dřevo / sušto na zemi aneb w wodě. * Nacházejí se
také na starých Dubích veliké Hauby / kterýž některj tak čerstvé nasolují / a na teplé místo
stawějí / potom tau Sstáwau klabůw w boleších Podágr y potjragj. Ale k tomu lepší gest
Vua quercina, gakž o tom Knjžete Julichského Medicus Solenander wyswědčuje. *

Dubové Listj.

Istj Dubové, aneb prostřední kůra Dubová, w wjně aneb w wodě wařená a pitá,
bezpochyby zastawuge wšeliké toky žiwota ženské flusy, semeno a chřkání krve.

Proti

¶ Proti pálení woští, genž záha slowe, wezmi Dubowý list / wlož geg na gazy / a A wlkost pocházející z něho do hrdla požijeg: Pomůžet.

¶ Dubowé listy na horké Ustrowice přiložené, horkost odhánějí, a vzdrawují.

¶ Ženy krvotocné, od nichž květ gegich přilissně gde, magj Dubowé listy v wodě wariti / a od spodku se wnj pařiti / aneb w té wodě až do Pupku seděti: Spomáhá.

¶ Zkussenj toho potwůrže / že Dubowé listy na rány gest welmi prospěšné / ssta huge w hromadu / hodj se y k promývání gich.

¶ Dubowé Mágowj aneb listy v wodě a w Octě wařené, a w vstech teplé držané, wkládá bolest zubůw, poslan z flusůw.

¶ Komuž z wstř smrdj / wezmi Dubowého listy / ztluc ge na Prach / a každé ráno přijmi ho gednu čtvrtý s winem / a odegmet newomý duch.

¶ Kdožby gedowatou Bylinu sněd / ten zwař sobě v wodě listy Dubowé / a s Křekem ge přijmi. Wšak wěři to dřawe, nežby se ged rozessel a rozmohl. †

* Z Kladistwých wrškůw téhož Dubj woda pálená a dnysslowaná, gest prospěšná proti žwředowání a shnilinám wstř Dětinských / y gungim nedostatkům hrdla. *

Zaludůw.

¶ Zaludj též gsau mocy gafo Listj a Kůra. Dobřj gsau proti kařawému močenj / Kže Zawce, Stranguria řečené / y proti Kamenu w Ledwch a w Měchýři.

¶ Zaludy prospjwagj těm ženám / od nichž se nemoc gegich přilissně lige.

¶ Zaludy gedené, wzbuzugj Bolenj Zlawy / a Břicho nadymagj: † A protož se lépe Swinim než Lidem gssiti hodj. †

¶ Komuž čipek w hrdle spadl aneb se wklřiwil, ztluc zaludy / přideg mezy ně ztlučeného Pepře, a Břeho Psýho Leyna / smjcheg w hromadu: Tim obmazug a natjreg čipek.

¶ Sseffelinj Dubowé dobře prospjwagj těm / kterjž křwj chřlagj. ¶ Zaludy welmi vžitečné se gsdagj proti wsselíkému gedowatých žiwočichůw wssěknutj.

¶ Zaludy na Prach zetřené, a ztjři gednobo quentjtu s Gircocylowau sstáwau nes B woda u pítě, zdržugj wssedky toky žiwota / y když se nemjrně od žen gegich pořádně čissř, nj wyléwá.

¶ Zaludy zelené ztlauy a přiložiti, polehčuge horkých otokůw / a wsselíkě rozmcenj wstřuge. ¶ Přikládagj se také vžitečné s slaným Sádlem, na wře dy nezhogitedlné.

¶ Sseffelinj aneb Čjepičky, w nichž zaludy na Stromě se držj wagi, též gsau mocy / než wětšj magj trpkost / a také slyněgi w hromadu sstahugj / anobřj odrážegj a strčugj.

Dubowých Kůlek.

¶ Alles aneb Dubowé kůlky * (kterjž dwogj gsau: Wětšj, dřkowatě a lehčě co Hauba / a Kessl, sukowatě a twrdě y těžšj) * slyně w hromadu swjragj, wysussugj a odrážegj. Magj se tehdaž zbjrati / když na Stromě swěm dobře wyschnau.

¶ Kůlky Gallefowé na Prach ztlučené, a přiložené na hnilé a zlé rány, wyžjragj a strawugj pořazené Maso / a neduby wycissugj. ¶ Dánně tim potjrané, odpjragj flusům / kterjž se do zubů spausstřegj. Hogj také y wředowiny w vstech. Prostředek z kůlek Gallefowých na dřawý zub wložený / gest k tomu prospěšný.

¶ Kůlku Gallefowau s Břkem wagečným spolu smjcheg / wděleg z toho flastr / přilož na Pupek / sstawuge plynutj Břicha / a žiwot zatwůrže. Uže se ten Prach přijimati y s deffowau woda u / protože mocně twrdj a zacpáwá.

¶ Kdož se hrubě dáw / zwař Gallefowé kůlky v wodě deffowé a w Octě / w tom omáček sstáet / a zewnitř na žaludek přikládeg.

¶ Kterážby Panj přilissně swau Nemoc měla / nechť sobě wařj kůlky Gallefowé, s deffowau woda u / přimjssyc mezy to Gircocylowé sstáwy: potom z Bawlny čipek wdě la / a w té mjsenicy smočeny, po zpodu přijme: Stawuge a spomáhá wyborně.

¶ Komuž křew hrubě wosem teče / rozpust Prach z kůlek Gallefowých, woda u Gircocylowau nes Kofosflowau / a omáček w tom sstáet / wlož do nosu. Proti těmž nes

I První kniha Herbáře/

C dostatku může se y flastr vdělati, z Prachu kulek Gallefowých a Bisku wagečného / a ten na čelo a židowiny přikládati.

I Prášek z kulek Gallefowých posypány na Rány, sstawuge krwe gegich tečení/ a činí, aby se rány whromadu scházely.

I Kdož chce míti wlasý černé / wezmi kulek Gallefowých tlustých, těžkých a nedě-
rawých / zwař ge w Olegi / a ten potom proced škrze sít / a nech ať na Sluncy wyschne /
potom takowý Prach wař w wodě dešťowé / promýweg sobě wlasý, buďto na Hlawě
aneb na Bradě / a buďto černé.

I Kteréž ženě Matka wen vychází / nechť sobě w wodě Gallefowé kulty zwař / a
do toho wšedne : bude zase zdráwa.

I Chceš-li dobré Čermidlo vdělati : Wezmi malých sukowatých a twrdých kulek
Gallefowých, zhruba protlučených, pět Lotůw / Witrolium tři Loty / Gummi Arabské
ho dva Loty / Soli půl čtvrtce : wšyp to wšedě do hrnce poléwaného / a nalij na to
dobrého bieleho wjna wleho dvě Libře aneb půl Pinty / a zahraď powrchu čistě hrncem /
wystaw na Slunce / a nech státi za čtrnácte dní : Pakli gest w zimě / postaw na Kam-
na / a zamjcheg každého dne Lopatkau / budeš míti wyborný Inkaušt aneb Čermidlo.

I Dubové kůlt : wětšj magj y tu wlastnost / že každého Roku wyznamená wagi
aneb předvřazugi / buďeli Rok ten vrodny neb nevrodny / počogny aneb mornj. Wezmi
měsíce Ledna aneb Dnora nowau, celistwau a od Čerwu nezwtanau Kůltu Dubo-
wau / rozřog aneb rozřaz gi na dvě / a nagdeš w nj gedno z tohoto třeho / totižto Mau-
chu, Čerwa aneb Pawauka. Maucha znamená Wálku / Čerw nevrodu / Pawauk
Mornj nakažení.

Moc wody pálené z listj aneb Magowj Dubowého.

D Eylepsj čas k dyštyllowání a pálení té wody gest vprostřed měsíce Máže / z Listj
Inladistwého Daubj. A takowá woda wšedě tu moc má / kteráž se listj Dubo-
wemu připisuge.

I Woda z listj Dubowého pálená, každého dne ráno čtyry hodiny před jídlem, do
půl žejdlka pítá, vžitečná gest proti toku od Gater pocházejícímu. Uenj takměř hogi
redněgšj wody / zwlastě malým Dětem, když na Čerwenau nemoc stonj / nad wodu
z listj Dubowého : též y proti odchřkowanj krwj. Drobj také a wen žene Kámen.

I Item / tato Woda na horčy aud škrze sítty přikládána, ochlazuje a hogi staré,
bolawé a prowalené Nohy / aby ge tau wodau promýwal / a tak nechal, ažby samy od
sebe vřchly. † Woda z Dubowého listj rozřání také w těle sraženu a sředau krew / a wen
gi wnhání, s wodau Čerťusowau pítá. †

I Dubový Strom slowe Řečťy ^{apud} Arabšty Belut, Latine Quercus, Wlasty
Quercia, Španyelsky Robre, Francusky Chesne, Německy Eychbaum.

II Dubové Swidě. Kap. LIX.

Ento Strom we Blasjch roste welmi obecně / a gest krásný a
wysoký. Kůru má temně čerwenau / dřewo celistwé, tuhé, takowěž bar-
wy. Listj rozdělené, gaťo při Bobkowém stromu / při ořokku drobet zřet-
hané / a wstawně se zelenagjcy. * A to Listj na některých Stromích gest šir-
šj / na jiných trochu užšj : pročěž se oběcgně w dwogjm rozřdu pořádagj. *
Rošte w Řejch na Horách, a w jiných místech. Žaludy nese menšj nežli Dubový
strom. * W Hispanij prodawagj ty Žaludy na Kynku, a gedj ge / gaťo v nás Kasstau
my aneb Lískowě Dřechy. *

I Kostan

Kostan na něm y malé počervenalé Kuličky / kteréžto když se protlučau, h
 s Octem přikládaji, nové rány a krvavé Oči velmi dobře hogj. Toto listi Kůra y ža
 ludy má rovně takowau moc / jako při stromu Dubovém: wssak poněkud mtlejší.
 * Některj píšj / žeby na té Swidě nenlepšj Kůl rústi mělo / Epilepticis velmi platné.
 Dellice Coccifera položj se w Štvrté Kniže toheto Herbáře / w Kap. 51. *

I. Swida. I. Ilex.

II. Swida s širšim Listim. II. Ilex Latifolia.

I Swida slowe Kječy ^{αγινος}. Arabšty Barbes, Latinské Ilex, Wlašty Ilice, Špa
 nyelsky Anzina. * Francouzsky Eoule aneb Chesneverd. Dvorce aneb Zlatudy ^{κωλον}.
 Theoph. Acylum, Španělsky Bellota aneb Abillota. * Německy Stechenchen.

o Pantofflowém dřevu. Kap. LX.

Rozdíl a spůsob.

Dento Strom gest wysohý a dlauhý / a má tlustý Pařez: Listj
 podobné k Gesnowému / než delší, a vstawičné se zelenagjey. Kůra
 gest velmi tlustá / kteréž Sferocy k Pantofflim vžiwagj. Rybáři také
 dělaji sobě z něj Kolečka k swým Uvodom a Sytjm. Uebo swau lehko
 sji (aby na wodě splýwaly) olověnných hládek spodních pozdwiuhgji.
 Když se Kůra z něho oblpuge, Strom proto neschne / než giná Kůra zase na něm wy
 rosta: protož se obyčegně dvě Kůry na gednom Stromě nachážegj. Gá gsem zewnitěnj
 geho Kůru widěl / kteréž byla štůro Lokte ztlaušstj / čemuž se žádný dřwiti nemá / poně
 wadž Plinius píše / že strom roste na šir desjti Střewjciw. Uese malé, suché žaludy /
 kteréž gednostegnau moc magj, jako Listj.

I Gest pař Strom Pantofflowý dwogj: Prwnj má delší a špicatější Listj / a
 roste we Wlašch okolo města Pissy. Druhého Listj gest něco kratší, okrauhlegší, a
 w okostu swém zstřihané / na některých místech špicaté / a roste okolo města Rjma.

Přirození, moc a účinkowé.

I Kůra ztlučená, a stepau wodau pitá, zastawuge Kewe tof, wrchem y spodlem.

I Kůra spálená, a Popel ten pítý s teplým wjnem / gest velmi prospěšný řem, krejš
 Brwjdyřagi.

A Brwnj Kniha Herbáře/

C I. Pantošlowé dřevo. Suber latifolium.

II. Pantošlowé dřevo. Suber angustifolium.

A Pantošlowé dřevo slowe Křecký *λαο, Latinské Suber, Francouzsky Liege,
 * Španělsky Alcornoque, Wlašsky Sugaro, * Německy Pantošselholz oder Korchbaum.
 * Phellodrys.

D

Est y gini gessé Strom / kterýž také Dwoťce žaludowé nese / a má listy Pantošlowému
 podobné : ale Kůra a dřevo rovná se Dubu, Cerrus říčenému. Protož geg in He-
 truria Cerrosugarum gmenugi / gakoby říci chěli, Cerrosuberem. Theophrastus gmenu-
 ge Phellodryn, a namnože roste in agro Senensi. Kterémuž gsem tuto mýsto dal / protože
 geg Autor in suis commentarijs Latinis, také wypluge. *

D Bu

o Bylinách a Stromích.
O Buku. Kap. LXI,

66

A

Buk. Fagus.

Spůsob.

Bukový Strom aneb Buk velmi vysoko roste / a mnoho má
 Ratolesti. Kůra jeho gest hladčegši, nežli Dubová. Listi nese subtyl-
 né, tenké a hladké, jako Topol. V prostřed listi časem gatěsy špičaté ku-
 ličky vyrostají / * na pohledení krásné / jako pěkné pečetěvenalé Gabličko. *
 Klade se Buk mezy stromy žaludnými / ačkoli žaludůw nenese / než
 Bukyně aneb Bukvice / kterěz žádného podobenství žaludůw nemá: A ty mají na so-
 bě šupinu okrauhlau, chlupatou a bodlawau / a vnitř Gadro tryhrané / w tenké šupině
 ce obalené / téměř jako při Kassiansch wídáme. Chuti gsau sladké a nátrpké, drobet
 w hromadu sstahující. Swině zvlášť mají libost k těmto Bukvicým / a Maso
 po nich býwá gatěsy dobré a chutné. Myši také domácí y Německé, velmi rády se tím
 Owotcem pasau / tak že y od ginad hauffem, z přirozenj gsauce hnuty, do Lesůw Buko-
 vých na pastwu přibíhají. Těž y Wewerice, Kwíčaly, Drozdi, a jiné Ptactwo. Ano
 píše Cornelius Alexander, že při obležení Města řečeného Chium, toliko tohoto Owotce
 w městě za pokrm požíwali / a trwali až do odtažení nepřátel.

Kůry Bukowé vžívají Sedláci k mnohým potřebám. Než z něj dělají rozličné
 nádoby a Kofse. Dřewo Bukowé w wodě zůstává neporušitelné / a gestě wíce w nj
 tuhne a twrdné. K mnohým věcem gest vžitečné / jako na Wozy, Truhly, Lůžka, Lawi-
 ce, Stoly a Lodi. Z starých a shnilých Buků pájí se Popel k barvení. † Summau/
 Stromu Bukowého wíce k stavění a palíwu, nežli k Lékařstwj vžíváme. †

Misto.

Bukový strom roste w Lesých y na Horách / y na Rowinách.

Přirozenj, moc a účinkowé.

Listi Bukowé gest studeného přirozenj / Owotce poněkud trpkého.

Žewnitě.

List Bukowý čerstwý ldožby rozkusowal / vzdrawuge zpreyštěnj wst y dási.
 Protlučený a pomazany, pošyluge audšw ztrnulých.

Woda,

I Brwnj Kniha Herbáře/

Woda, kteráž se w prázdniém aneb děravém Boku a starém Dubu nachází/dá-
wá znamenitě Lékařstwj proti wsselikému strupu a Prassiwíně, po wssém těle/ buďto
Člowněku aneb Horvadu, aby se gj myl.

Bukyně na Popel spálené, a ten Popel s Slepici Poléwokau aneb s Sádlem
Wepřowým smícháný, a na Ledwj teple přiložený, pomáhá proti Kamenu.

Prantkem Bukowým Hadj pryč se zaháněgj.

* Petrus Crescentius píše/ že Bukowého Popela vžíwati se může k děláni Skel. *

Buk slowe Řecký *κρυός*, Arabsky Chinaos, Latinský Fagus, Wlastky Faggio, Spa-
nylsky Haia, Francausky Faus, Německý Buchbaum.

D Kastanich. Kap. LXII.

Kastan. Castanea.

Konšký Kastan. Castanea equina.

Rozdíl a spůsob.

Kastan gest Strom mnohým známý: ač ho w Czechách ne-
mij tak mnoho, jako we Wlassích a ginych některých Kraginách. Koste
wysoce, a Katolestmi swými široce se rozkládá: Kůra gest barwy syrové.
Listj nese jako Wlastky Ořech / než širší, wškol zstříhané, žilowatější a
swraskawější. Kwetne w Létě, kwětem obdlažným, huiatým, jako
Řasa / barwy bledé, a wonj jako Wost. Nese Oworce sgedné strany hladké a pleska-
té / s druhé strany wypukléjší a okrauhléjší. Leží w trogi slupině aneb kůře opatřené:
Prwnj gest tenká, počerwenalá / chuti náramně trpké a hořké: Druhá tuhá, a barwy hře-
bjčkové: Třetj a zewnitřnj zcela ostrá, pichawá / jako Gežowá kůže. Na Podzým pař
rozsedagj se na různu ty Gežkové hláwky / a Kastani zralj a hnědj wen wypadagj. Mo-
hau se y bidlem došli klátiti / napodobně jako Wlastké Ořechy.

Kdož chce zpřibowati, gsauli dobřj Kastani / wvrz ge do wody / kteřj gsau do-
břj a čerstwj, padagj řednu / ale zleželj a zlj powrchu spleyragj.

We Wlassích in Hetruria Kastanowj stromowé nacházegj se w dwogjm spůsobu:
Geden domácý / druhý Lesnj. Domácý zase dwogj gest: Geden nese wětšj Kastany /
a druhý

a druhý menší. Domácýho Kastanu owoce, gaž málo poleží a pozawadne, snadně A
ce se wylupuje / a gest chuti libé a sladké. Lesní nigatž se kaupiti nedadí / leč ge p wé
zwaří. Protož k chowání Wepřůw a Swiní lepši gsau / než Lidem k gedení. A ty taťe
mnohem trpčegši a sušši gsau, nežli domácí. Což každému Owotcy planému a Lesnímu
přirozené gest. **W Horách**, kdež býwá nedostatek Obilí, Obywatele těmi Ka-
stany se žijí. Ueb ge pekau a gedí / a Manku z nich melí, a chleby dělají. A protož kdež
mnoho Kastanůw roste, tu se netřeba hladu obáwati.

Dřeva z Kastanového stromu k mnohým věcem vžijwagi. Ueb z něho dělají
Trámy, Lati, Přena, Tyče, Sudy a Kádi winné. To dřevo kupaliwu senehodí / nebo
gaž se zapálí, wstawičně piští a praská / až wblisem y tam rozhazuje. Samy Kastany
mezy žaludy neylběgši gsau k gedení / a dāwagi dobruu živnost.

Místo.

Kastan raděgi roste na Horách, a w místech tmawých a stinných / nežli na Lu-
kách a na Sluni.

Přirozenj, mocj a účinkowé.

Kastany w hromadu oštahugi, lussi, štragi, nadýmagi / ale negsau tak studeného
přirozenj, gačo giné žaludy. Uebo sladkost, kteráž se při nich nachází, patrně horkost w
nich býti wklazuje.

Wnitř, aneb w životě.

Kastany mocně zastawugi plynutí žaludka a Břicha / zwlastě když gsau suché:
Spomáhagi y těm, kteříž Krew wychrčugi / aneb gedowatý Ocín budo gedli aneb pili.

Woda, w kteréžby Kastani y s šupinami wařeni byli, gest vžitečná a zkusená
k rozselikému zacpání. Zwlastě pak a neymocněgi stawuge ta wnitřní Šupinka aneb
kožka okolo gádra, w wodě wařená a pitá. A tak zastawuge w seliký toč Břicha, Čer-
wenau nemoc, chrčání křwí, přilissi toč křwětu ženského. A že proti nemjenému Pur-
gowání předirně spomáhá / toho gsem sám negednau zkusyl.

Přilissi gedení a vžiwání Kastanů, bolení hlavy wwozige / welmi břicho na-
dýmá / a těžce se zajiwagi. Čtější tomu, kdož gich mnoho gi / že plodí Wši w hlavě
y w Satech. Proti těm Wšim wozmi Prach z křwětu Lawendule / a posypeg gim hlavě
y w Satech. **Pečené w horkém Popeli** negsau tak škodliwé, ga-
čo syrowé aneb wařené: Kdožby Kastany suché aneb pečené, Pepřem a Solí posypa-
ně, často gedl, žádost w něm tělesnau zbuzugi. **Kastany pečené**, s Medem aneb
s Cukrem na čitrobu gedené, dobré gsau proti Káslí.

* Něko aneb Štáwa z Kastanůw wytažena s Lěčotkowau wodau, přidada drobet
Semene bílého Káfu, prospěšná gest těm / kteříž páčiwý moč wypanstěgi. Což, gačo y gi-
ných mnohých zkusených kusů wse, někdy mi oznámil a wdělit móg zwlastě mýj Praceptor,
D. Iohannes Crato z Krastheimu, Geho Ml: Cysářské někdy životní Lěčář. *

Kastany susené a na Prach zdelané, s rozetřenýma Káčjma očjma, a wodau
Apichowau do wnitřku přigaté, zwolně působí močení.

Zewnitř, aneb from života.

Kastany pečené, s Hečnau muktou a s Ocřem přiložené, twrdost Prsůw rozdě-
lugi a rozháněgi. **Iřem / Kastany pečené zřaucy**, s Medem a Solí přiložiti,
spomáhagi těm / kteříž wztekly Pes zkausal.

Konšky Kastan. Castanea Equina.

Est y giné přespólnj pokolení Kastanůw / kteréž gsem tuto pro krásu a spanilost
geho namalowati dal. Takowau ratolest y s Owotcem z Konstantynopole odes-
lal mi wzáctný Muz Augerius Busbequius, Geho Ml: Cysářské w Turcích Legát.
Gest Strom wysoký: List nese gačo Škočec wětši, na šestero rozsedlý aneb rozstříže-
ný až do špičky / a gest dlaný a tenký. Bodlawé aneb pichawé ty šupiny stownawagi
se w we

Brwnj Kniha Herbáře/

C se v velikosti s našimi domácími / ale gsau požlanté, w gedné každé šupnice gedén Kaštan leží / tlustší a okrauhlegší, nežli gest náš domácí. Na tom Kaštanu kůrka gest počernalá / kromě spředu, kdež se té bodlawé šupiny přidrží, gest pobělavá / a má znamení sedce. Pod tau šupinam žádná gíná kůžka se nesparruge / gačo při našich ta červená a zvrastalá. Chut magj gačo nássi Kaštani / než že gsau sladší / a k gřdu netak libj. Turcy ge gmenugj Koňské Kaštany / protože soptivým Koňům welmi prospjwagi.

Kaštan slowe Ržečy *κασταν*, Arabšty Castal, Latíně Castanea, Wlašty Castagne, Španyelšty Marones, Francaušty Castaignes, Němečty Kastanienbaum.

Sumachu. Kap. LXIII.

Sumach. Rhus, Sumach.

Spůsob.

Sumach gest Strámel, téměř dwau Loet zvrhší / a roste na Skalách. List má obdlaužný, počerwenalý, wúkol zřihany, gačo Dubowá Swjda. Owotce nese podobné k hroznu / Sahšdky tlusté, drobet široké aneb tlešťaté: kůra aneb kůžka, w kterauž se obalugj, w hromadu welmi stahuge. Toho Stromu nikdež ginde gsam newiděl / než toliko we Wlaššich, in monte Apennino. W Šisspanij, gačž štyššim, magj ho welikau hognost.

Přirození, mocy a účinkowé.

Listj, kůra y Owotce studj na druhém, a sušj na třetím Stupni. Moc geho gest vtwrzowati, zahušťowati a trpkostí swau stahowati.

Wnitř, aneb w žiwote.

Listj wařeně a pitě, aneb w Klisteru přigatě, vžitečné gest proti červené nemocy.

Semeno, kterémuž obecně Sumach w Apatekách řkagi, též gest mocy / a wařj se s gínými pokrmy / kterjž se dáwagi proti Bolenj a wšseligaké mēkosti Břicha / y proti Čerwené nemocy. **P**roti Bšlěmu flusu ženském, wař Sumach s Dubowým listim / a to piti dáweg / zastawj geg: **A**neb wděleg Čjpek z Sumachu, z hlíny Armenšké a z Mastyrn, a wlož w Lino / tol Matky též zastawuge.

Seme

¶ Semeno toto čerstvé poštěné, dobré gest proti tracení žaludka a žizni / kteráž od A
horkosti a Cholery pochází.

Zetvinití, aneb krom životu.

¶ Listi w lauhu wařené, častým hlavou smáčováni, dělá černé vlasy. V wodě wa-
řené, a do vsí wpaustěné, nežity a wředowiny w nich leží / zvláště když z nich hnis teče.

¶ Listi s Octem aneb s Medem rozdělání a pomazování, brání hnilosti Masla,
Pekelnému ohni, a odděráni Prstů. Semeno má tauž moc / v wodě wařené a přilože-
né / obhaguge audy zmožděné, rozsedlé aneb ztlučené od zapálení.

¶ Semeno protlučené a s Medem smíchané, dobré gest proti spružení, aneb ostro-
sti Gazyka / aby geg tím potíral a pomazoval.

¶ Toto semeno s Dubovým vhlím protlučené a přiložené, zastawuge tok zlatých žil

¶ Preysstí se z tohoto Strámení Gummi aneb Pryskyřice / kteráž wložena do štěr-
bivých Zubů, bolest gegich vkládá.

¶ Koželuzi vžívají z něho Listi a kor, k wydělawání a shuštění Kozí / odkudž y Ně-
mečy Gerberbaum slowe. ¶ Semena Sumachowého tlučeneho, Staří za ono-
ho věku, místo Soli w pokrmech vžívali.

¶ Sumach slowe Ržecy žs, Arabsty Rhu, Latíně Rhus, Sumach, Španyelsty
Sumagre, Němečy Gerberbaum. † Čerwené Semínko, Ržecy a Latíně Rhus řečené /
gehož w pokrmech vžívají / někteří také Ržecy Erythron, to gest Čerwené gmenugi. †

Wiburnu. Kap. LXIII.

Wiburnus. Viburnum.

B

Spůsob.

¶ Wiburnus gest nižší křowatý Strámení / gehož Katolesti gsau
dřowu. Lohet zwýšší a gednoho Prstu tlusté, welmi tuhé a ohebné / tak že
se gimi wyborně wázati a otočowati může. Listi geho Gilmo wému neš
Pantofflowému se připodobňuge / než že gest vžší, nássedivé, chlupaté /
a při okolku subtylně zstříhané. Kwět geho spatřuge se gačo zbleda šje
wostřý / za nimž gdau Gabody, neyprwé zelené / potom čerwené / a naposledy černé.
Kořen široce w zemi rozpaustí.

M ij

Křisto.

Stránek tento roste okolo Plotinů a stuh. Protlaukají se Kůry, Pořenové, Katolesti / a dělá se z nich Pračj lep: O čemž potom dolegi w obzvláštnj Kapitole oznámeno bude.

Přírozenj, moc a včinnost.

A Tento Strom gest studeneho a sucheho přirozenj / w hromadu stahuje, gafo y
Sumach / wssak mnohem mdlegi.

Witt.

☞ Gahody, prived nežli zčernagi, vsušené, a na Prach ztlučené, a takový prach pítý, spomáhá proti rosfelikému plynutí Břicha.

Bezeichnet.

Listj z tohoto Stráimku spolu s Oljwowým listjím w Octě a v wodě wažené / kdyz
 setau gichau často vsta proplakug / wisklawé zuby vperwňuge / a slusy k nim se spausťe-
 gicy, stawuge. Tauz gichau vsta proplakowati, wžitečné gest proti wřřiwenému čjplu
 w hrdle / y slusy stawuge, kterjz z hlavy dolů k hrdlu padagj.

A Wařiti listj s Laubem, a s lawu promýwati, w lasy černé dělá / a ge zdržuge, řdyž
bylězti aneb padati začínali.

Viburnus slove Latine Viburnum, * (ačkoliv někteří o něm pochybují / abn Viburnum Virgilij býti mělo) **W**laſſy Lantana, **S**ronauſky Viorne, * **N**ěmedy **E**chlingbaum.

Le Palmé. Cap. LXV.

Božolenj a spūsob.

Alma nenachází se w Czechách ani w Křísti: Koste mým
wědlastých na zahradách / kdež gi s obzvláštní pilností opatruji /
wšak Owotce žádného ani daktylu nenese: * Kromě w Království Nea-
polském / kdež jsem já sám z Stromu gebral a trhal / od něhož geští Spa-
cham, to geši Šupinku doma choiwám. * Koste nahoru / a má toliko ge-
denobly a vyšší Pařez. Kůra gest trstowatá, gedna na druhé / azená / gačo Šupin-
ny, Katolesti při vrchu toliko z sebe paussij. Listj nese welmu dlanhé, kúpodobenstw
mečků. Owotce, gemůž my Daktyle říkáme, wšy množstw na Katolestech, gačo bro-
znové / ale přwe nežli kwetnau, obsahují a zawjrají se w gakešy štkince dosti welké a
dlanhé / třetážto swým časem otwírá se / a tu teprwa Kwět wydává: z něhož potom
Owotce aneb Daktyle býwají / a ty na místo dozragice, gsau ryssawé, sladké a obdlaůž-
né / v wnitřnosti s gakanšy kamenitau Pečkau.

¶ Tento Strom gest dwogisho pohlawj/totiz, Samec a Samice. Samice nikdy nenese owotce/leč podlé Samece wsazená a wstjpená bude/krerýž zahyneli aneb vschne-
li, tedy Samice gafo owdowj a taž vmdlj/že potom nikdy Owotce newydá. Takowé
tegné spolu wtrpnosti a obzwláštñ přjzně tomuto dwogjmu pokolenj Palmowému při-
rozenj wdělilo.

4. Divnou také vlastnost a povahu při sobě má tento strom Palmový / že se nedá žádně tížiti tak snadně srušiti a skloniti / ale vždy na odpor té tížící mocně zhuří se pne / tak že víceli naň nakladeš, více se pozdvihuje. Z té příčiny za starého věku Palma při Vítvách, Pátkách, Kolbách y Zonbách, bývala za znamení Wjčzstwj / a tomu, kdož swj. těžil a vyhtrával, do pravé ruky jí dávali. Drěsený překlád wsechném w trápení a rozličném sauzení postaveným / aby se těžkým odpornostem přemocynedali: nybrž sami je snazným odolávaním a trpělivostí přemáhali.

Gas.

A Daktyle dozrávají na Podzým / jako y Sisy. Tehdáž se zbírají a česí / a na
Slunce rozkládají.

Místo.

A

Palmarowj weliké množstwj roste w Syrii, w Egyptě, y také w Affrice / odkudž
 k nám Daktyle přinášegj. * Aleoli pak y vnás Palma z Peckh aneb z Gádra wyrostá/
 zwoláště kdž gi prvé w páleném wsně namočí: wšak stěžkostí gednu Zymu přetrvá. Toto
 gest podivný hodně / což y Starj wyšetřili / že kdž se spolu w hromadu tři Peckh aneb gádra
 Daktylowá do země wsadí / rozdělí tři Strumkové z nich vycházejí: wšak potom w gednu
 Strom frostagi. *

Palma. Palma.

Chamaeriphes, siue Palma humilis:

B

Přirození, mocy a účinkové.

Palma gest trpká / w hromadu sstahuge / gako y Daktyle nezralé. Zralé ačeli
 magj moc shuštěgjcj / wšak netak welice swjragj, gako nezralé: nybrž gsau poněkud tes
 plegššho aneb horčegššho přirození, pro swau sladkost. † Kladau se býti přirození hor
 kého a mokrého, na druhém Stupni. †

Wnitř, aneb w žiwotě.

Nezralé Daktyle s kyselým wjnem piti, spomáhá proti plynutí Břicha / proti žen
 skému toku / a proti tečení Krwe z žlatých žil: Rány swalugi / a dobře gsau proti chřká
 nj krwj. Zralé a sladké Daktyle slauží proti drsnatosti hrdla. A dož má židky ži
 wot aneb bchawku, může gisti Daktyle / a bude zdráv.

Pro počistění Lektwař takto se z nich dělá: Wezmi Daktylůw gednu Libru / wy
 čist ge od té wnitřnj šle kůže / a moč w litém Octě za tři dni: Potom zkrágeg ge drobně /
 a wezma Medu čistého půl Libry / posmaž na vhlj. A kdž sstawiš s vhlj / wlož tyro
 wěcy na Prach drobně ztlučené, Spřky Indycké, Zázworu, Galganu, Skořice, každé
 ho gednu Lot / Diagridium sstě Lotu / a smjcheg spolu. Ta Lektwař dobrá gest proti
 Zymicy horké / proti žebemjmu klánj / proti žlantenicy: obměkuge zagistě žiwot / a
 Choleru přediwně wen vyhání.

Zewnitř, aneb from žiwota.

Daktylowé pecky páli se w nowém a newypáleném žrncy, až na Popel / kterýžto
 Popel w šlém wsně hasený a wypraný, welmi gest pomocný proti horkému Otoku a
 nestowicem Očj / zahoguge y Wředy / a nedopauštj, aby se w nich djwj aneb šhmle
 Maso rodilo.

M ij

* PAL.

prodává téměř po vši Vlasti zemi času Postního / jimž Lidé na Květnau Neděli své
katedráli Olšavové ozdobují k posvěcení. Dělají také z něho dobré trvanlivé Koše
a Chvoščíště. **A** Tuto Palmu gmenuge starý Theophrastus *καυασιφία* lib. 2. cap. 8.
* Vlasti Cefaglioni, Latine Palma humilis, † vel minor & Palmeris, † Německy Klet
D ne Palmen.*

A detailed botanical drawing of a fern frond and two seeds. The frond is shown in two views: a large, fully developed one at the top right and a smaller, more delicate one at the bottom left. Both fronds have a central rachis with numerous pinnules. A small, separate pinnule is shown in the middle. To the right of the fronds are two oval-shaped seeds, one above the other, each with a small circular mark in the center. The drawing is executed in a fine, dark line on a light background.

M Ezy Daktyle klade se y to Owotee / kterémuž w Apas
tečách Thamarindi říkáj. Chuti gsau kyselé, trpké, a
w bromadu swjragjcy / barwy černé. Ale žijďka se
knám wcele přinášej / než sama toliko mas syrost s Peďami
wytlačená / kteráž když se rozdělí, nacházegj se w ní žluté Pe
ďy, w rozličném spůsobu. Ty pak Tamarudy magj býti
neylepsj / kterěz žčernosti trochu se rdj, čerwenagj / a gsau mě
kē, čerstvé a žilowaté.

* W tom spůsobu, gaſz tuto namalován, tato zroſlina mně
y gínym na půl druhé pidi zwenſſi wyſſea a wyroſſea / ale potom
w Zymě zahynula. Liſtj gegi w noey, aneb řdňz geſt mračw a
kalné powětrj / w hromadu ſe ſwjragnj. Neſe dlahé kuſtj, gaſo
welicy Gaſeoli / kterýchž tuto Maſſj neobryſeſowal. Serapion
piſſe / že má liſtj Wrobowěnnu podobné. Garzias de horto in Aro-
matum Indicarum historia lib. 1. cap. 28. mnoho o Zamarndých

vyplývají. a praví / že v Indij, Puli a Ambili gmemugi se od Arabských Tamaryndů / to jest
Zndhanské Daktyle / ne proto žeby Daktylium byly podobné / a mezy ně přimáležely : ale že gi-
ného přísléžitějšího gména najíti nemohli / a že vnitř také kamenitau Pecku v sobě mají.
Protož také nemůže slauti Oxyphænicus v starých Escribentův / ani Palmula Thebaica. *

A Přirození gsau studeného a suchého na druhém Stupni.

Unitr.

Wnitř.

Tamaryndy strže Stolice ženau žluč aneb Choleru / y ginau krew spálenou a žlé volhkosti / kterýchž se do žaludka a střev nashromáždilo a naneslo / měkký a krotký wsseli- ké nedostatky od horkosti a ostrosti pocházející : Stavungj Flusy / gichž horkost žlučná přičinau býwá. Dobře činí žlauteuicy trpícím / žizeň hasí / Boleu Hlavy vkladagi / ne- chutenstwu žaludka y dáweni zahánějí / a wzbuzugi chut k jídlu. * Gest obyčej tro- chu ge soliti, když se kladau / aby trůáulivěgši byly / a dále nésti se mohly. Ale bez Soli gsu lepši. Nebo nasolené žizeň wzbuzugi / kteraužby sye zaháněti měly. * Sgedno přige- ti může se gich wzyti dwa Loty : wssak samy nedobře purgugi / leč posyłu wezman z gichy listi Sénowého zwařeného / aneb z Kozý syrowátky. Může se k nim přidati trochu Muskatowého kwětu, Mastyrn, Skořice aneb Spisý.

Dwa Loty Tamaryndů w gisse, w kteréž Polní Rutka prwe zwařená byla, roz- pustrěné a pité / prospiwagi proti Prassiwine, Glekum, y wsseliké nečistotě káže / kteráž od spálené Krew přichází. * Že kwěch Tamaryndů s Gukrem strogi se lečtwat aneb Conferua, a gest znamenité Léčarstwu. Jilolis humoribus, gakož y syce w páčiwých a morních Zymnicích welmi užitečné gich posiwáme : K tomu gsau také dobré těm, kdož záhu magi / a že ge w hrdle páli / aby ge w vsích drželi. * Auicenna prawí w Knihách o mo- tech Srdce / že Tamaryndy posylugi Srdce / a zarozugi dobranu Krew.

Proti Neschowicem Dětinským : Wezmi Tamaryndy, lumubas, Daktylůw rowný díl / wať to wssedó spolu w gisse Ssowicně / a dáweg Dětem píti.

Palma slowe Kšečy ^{φοίνικ}, Arabsky Machla, Latine a Wlasty Palma, Sspanyelský Palmera, Francaný Arbres de dattes, Německy Dattelbaum. Owoce Palmowé aneb Daktyle slowau Kšečy ^{δάκτυλος} a ^{φοίνικ}, Arabsky Tamar, Latine Palmula & Daktyli, Wlasty Dattoli, Sspanyelsky Tamaras a Datiles, Francaný Dattes, Německy Datteln. † Ssupina aneb Sstřínky w nichž se kwět zawirá Spatha, od glichých ^{δάκτυλ}.

Stromu Cuciofera řečeném.

Kap. LXVI.

Spisob.

Cuciofera.

Strom ten, kterýž Theophrastus Cucioferam gmenuge, gest Palmo- wému stromu blížky a podobný. Ro- ste w Asyryce / toliko tento rozdíl gest mezymim a Palinau / že tato rowně bezwssého rozdělení a rozložení zháru se táhne / ale onen Strom, když sčastky gž wyrostl, dělí se / a na dvě Katolesti rozkládá : podobně též Katolesti zase se rozdělugi a rozkládagi. Nemožno má Prauti, a to gest krátke / křea gest podobná Palmowé. Zwla- stnj své Owoce nese / gakž teč wymalowano gest / tak weliké / že se sotwa do gedné ruky zawřiti může / a wssak k nám tak weliké se nepřinášjí : Chuti sladké a welmi libé / barwy žluté, gako Kdulowé gablko. Wnitřnj Ořechowý kámen tak hrubý, gako Wlasty ořech / téměř čtverhraný, zespod širší, powrchu špičatěgši / má twrdau, swraškalan, zčerwenacer- nau sšokopinu / wnitř na pohleděnj gako Mramorowý kámen / a gest y twrdši. V pro- střed w něm spatřuge se důlek, tak weliký / žeby w něm Asšowý Ořech sswau ssupinau le- žeti mohl / ale ten důlek gest prázdny / a žádné Pečky nemá. Z tohoto dřewa Persané

M iij

delagi

Brwnj Kniha Herbáře/

C dělagj Uoby ku Posteljm. Oni prawj/ že tento Strom má takowau moc jako Palma,
Obzwláštěnē pak wychwalugj tu kamenitau Ořehowau kůstku / na drobný Prach gi
tlukau / a v wine pigj proti Ledwinnému kameni. * Někteřj giu dostali tohoto Dveto
ce/ gako by ex Bdellio pocházelo. *

D Bylině Indyansté, Musa řetene.

Kap. LXVII.

Musa.

Musa fructus.

Spůsob.

22.
Orub. -
...
Vau
Dig

Někteřj z pokolenj Palmowého prawj bñti y tu zroslinu/ kte-
ráž se spolu s Owotcem z Egypta a z Syrie do Benátek přináší / a tam
ji Musa gmenugj. Prawj o ni/ žeby pěti aneb šesti Loket na wys růsti
měla. Listj gegj gest jako Sytj, tak se wystřelugjcy / že časem dlaně
býwá gednoho lokte/ a široké půl lokte/ vprostřed tlustým hřbetem gest
protazene. W Létě to listj wadne a vsychá / buďto z wlastnjho přirozenj swého / aneb
od slunečné horkosti/ tak, že wšedko opadá / a na Podzým samotný ten hřbet obnažený
zůstává. Owotce může tak hrubé býti, jako menší Okurky / když dozráwá, nabýwá
požlantlé barwy/ a gako usy kůž gest obtažené, jako fky/ kteráž se Prsty může dořti z ně-
ho stáhnauti. Toto Owotce ani Pečky nemá, ani Semene / když se gi, neyprwé zdá se
býti nechutné / ale čím dále, býwá liběgšj / tak že se giu Člowěk dořti nasytiti nemůže.
Kteráž gšau Stacj tento Strom nazýwali, nie gístěho oznámiti nemohu: ale tak mi se
widj / že podle starého Theophrasta gest z Palmowého pokolenj / kterěz (gatk pisse) w
Cypru roste/ má wětšj List, nežli giu Palmowj stromowé/ a nese obdlanžné Owotce,
w velikosti Granátowého gablka.

* Egyptštj (kdež se ho weliká hoguost nacházj) až do dnešnjho dne řřkagj mu Maus, Se-
rapio a Auicenna, Muzi: o němž také mnoho pisse Garzias de horto in Aromatum historia
lib. II. cap. 10. a mnohé rozdíly geho wklazuje. Clusius nebez přjčiny má geg za Palam, kterauž
Plinius lib. 12. cap. 6. wypsal/ poněwadž mu in Malabar gestě Pala řřkagj. Indjansstj Leka-
ři wšřwagj

ti vžiwagi ho proti Zymnicím. Doktor Rauwolff w Rutze svého putování do Bychod: A
ních Kragin, velmi píše wypisuge / gak prácně to spůsobil / aby w městě Tripoli, kdež žaněkter
ry čas bydlel, tato zrostlina sazena byla. Fol: 60. tamž také Čtenáře odsýlám. *

Přirození, mocy a účinky.

¶ Serapio o tomto Stráčku takto napísal: Mula gest horká a volhlá na pravším
stupni / strowau dáwa potravu / krotí pálcivé neduhy w Prsích, Plících, Měchýři / a
obměkčuje na Stolicy. Ale kdyby gi mnoho gedl, obřezuge žaludek / zapáwa Gátra.
A protož kdož gsau studeného přirození, magi Oworce toto rozšassně gisti / a kdyby se
jim přegedli, Oxymel na ně píti / aneb strogený Zázvor gisti. Prawj také / že toto
Oworce Dítěti w žiwotě Mařky dobře slauží, tolikéž y Ledwim / že Moc wyháňj, a těs
lesnau žádost probuzuge.

O Stromu Myrtovém.

Kap. LXVIII.

Myrtus.

Myrtus.

Pokolení a spůsob.

Myrtus gest Strom welikosti Granátového stromu / roste též
s takovým obdlažným tlustým listem / toliko že zelenější gest / a krásný
na pohledění. Vlachází se dwogj: Geden Zahradnj / druhý Lesnj. Zahrad-
nj wewosse gest wětšj, krásnější / Katolesti paustj husté, heblé, tenké a
wonné: Káru má čerwenau / libě wonj / a chuti trpké aneb ostré. Kwití
wynássi síle / kteréž se Barwinkowému připodobňuge / wlně libé / z něhož potom wy-
cházegj Sahodky, Myrtilli řečené / neyprwé zelené / potom čerwené, a naposledy černé /
wnitě magj množstwj Pecýček. Tyto Sahodky magj moc w hromadu sstahugj / a
negsauhola nechutné. Lesnj aneb planý Myrtus gest zelenější, a mnohem menšj / než
trpčegšj: Pročež také mocněgi w hromadu sstahuge.

* Při starých Stromích na Katolestech wyrostá gakáš nerowná, a rozličných barew
hláwkowá zrostlina / kteráž gakó rukau peni obgimá / a Myrtidanum skowe: tamorněgi stas-
hugj, než listj aneb Semeno. *

Křisto.

První kniha Herbáře/

Myrto.

A

Myrtus roste na weyhoru a na Slunných místech: Protož ho dosti weWlassich na březích Moře Adryatského/y také při Gezeřích. Nachází se s Dobkem y w některých Lesých, na Moři prostředzemním aneb Velikém. Nelibuge sobě míst studených / a také není divu, že w Czechách neroste/anižby rostl, by geg y sadil a sštepował. Než mýwagi listj Myrtowé w Apatekách, přinesené ze Wlach/a k rozličnému Lékařstwu ho požjwagi.

* W Hispanij a ginde wsc se nachází rozdílých Myrtůw/ nežli se tuto wypisují: čímž může každý čisti obseruat. Hispan. Clusij lib. 1. cap. 33. *

Přirození, moc a účinkové.

Myrtus má swjragjcy moc a přirození suché/a gě mýrný w horkosti y w studenosti.

Vnitř, aneb w žiwote.

Gahůdky Myrtowé čerstwéneš suché přigatě, spomáhagi proti wymítání krwí, a vrazení Měchyře. Tež mocy, a mnohem wětšj, gěst mýzka z čerstwých Gahůdek wytlačená/posyluge žaludka/žene Moč/ vstěknutj gedowatě Pawauků a Sstjru, w wjné dobrém pitá, vzdrawuge.

Nebrzo se opigi, kterjž těch Gahůdek aneb mýzky gegich před pitím požjwagi.

Listj s Gahodami ztlučené a požjwane, spomáhá těm/ kterjžby gedowatě a smro tedlně žauby gedli/ a gimi se stráwili. W gahémžkoli spůsobu gahody Myrtowé požjwane, posylugi Srdce/ a proti třesení geho slauži.

Zewnitř, aneb from žiwota.

Woda, w nížby tyto Gahody zwařeny byty, dělá černé wlasj / aby ge často promýwal. Gahody Myrtowé w wjné wařené, wyboreň hogj wředy / kterjž gsau zewnitř na Těle.

Gahody s čistau Gečnau mukau smjchané, zaháněgi horké flusy Oči/ aby tjm wičt a čelo potjral. Džitečně také se přikládagi proti Wředům aneb Stulm kankřůw při Očjch, wedle Uosu. Gahody Myrtowé aneb černé zwařené lupatěni, wen vycházegjcy mu zadnjmu střewu aneb Matce spomáhagi/ y žensjy toč zastawugi/ zaháněgi Moč na Hlawě/ tekté wředy, lissege / a brání lezení wlasj.

* Prach strogemj z těchto Gahůdek, z Kůže, z Korálů a Masjru, a na Hlawu wtrauseny, gěst dobrj proti flusům k wysussení gich. * Listj aneb Gahůdky wařené, do bré gsau/ aby gimi wstale a ztlučené audy pařil: tolikěž y zlámané kosti. Takowá woda wytjrá sšfaredé fleky/ a do talowitých wšj prospěšně se wpausstj. Kdož může msti sštáwu z listj/ gěst mocněgšj nežli zwařená gicha.

Listj ztlučené, a s wodau přiložené, prospjwá proti wšlým Otokům / y gíným audům flusowatým/ a proti židkosti žiwota. S Kůžowým Olegem a wjnem, krotj rozgjdawé wředy, Pekelný oheň, oteké Lůno, spalěninu a Nesstowice w zadku.

Prach z listj dobrj gěst proti prku aneb smradu pod pažďim/ a wedle rodjcy ch audu aby gjm zaseypal, odgjmá y zbytečný pot wšseho Těla/ aby se gjm třel.

Suché listj na Prach protlucené a wšypané, prospjwá proti odděrám Prstůw/ a w roštlemu Nasu wedle Uehtu/ y proti spalěnině. Aneb kdyby listj na Popel spálil/ a dřewěného Olege s drobtem nepotřebowaného Wostu přidal a přimysl/ a w spůsobu flastru na swrchugmenowané neduhy přiložil.

Listj aneb Gahody wařené, aby wte gisse sšátek smácel a přikládal, spomáhá proti horkým otokům a Pekelnému ohni.

Listj rozetřené a w chřjpe wložené, Krowe chlipěni z Uosu zastawuge. Pálj se suché listj w newypáleném aneb syrowém Hrnecy/ ažby se z něho práwě gily Popel wdělal/ kterjžto Popel wypjragj a požjwagi ho mezy Lékařstwu pro Oči/ rowně gako sšedivěho Uicu, Pompholyx řečeného.

Proti oteklemu a zwředowilemu Uosu: Wzmi listj Myrtowé, ztluc ge/ přičiň k tomu Wjna a Medu / smjcheg nad wšlím, ažby shuslo: Takowj flastr přilož na nedžjwé místo, a spomáhěť.

Sstáwau

Stawian z listy Myrtowého proplakowati wsta, vzdrawunge Otoky w hřeble. A

Akožby měl trháni v klabich aneb v andech / vezmi suché Mytové listy / pro
kluc ge / naleg na ně čerweného Wina / w kterémžby prvé suchá Růže zwařena byla /
Item Růžového Olege : vděleg z toho nad vhlím flastr / a tjm reptými andy obkládeg :
budeš spomoženo.

Myrtus slove Ržecſy ^{Myrtin}, Arabsky Alas, Latine Myrtus, Wlaſky Myrto, Španyeľsky Murta, Francausky Meurte. † Německy Myrtenbaum oder Welſche Heidelbeer. Bahodám Latinsky Myrtilli řřlagj. †

Myrtus Tarentina & Exotica.

Myrtus Tarentina.

Myrtus Exotica.

Mau gessťe y gina pokolenj Myrtu / kteréz Starj vyhledali /
gaťo Plinius li. 15. cap. 29. wyřtá gessťe Myrtum Tarentinam & Exoticā.
Myrtus Tarentina tať řowe, od Tarentu wyneseného města Apulie,
má množstwj drobnějšho a tužjšho listj, nežli domácí / a okrauhleggšj
y mensšj Cwotce / na wrech korunkau ozdobeně / barwy zčerna brunát.
ně / magiej wnitř mnoho bslých drobných kamentých Pecycel / a kwetne podobně gaťo
obecný Myrtus.

Myrtus Exotica, to gest přespolní a cyzý / protože někdy od gínů do Wlach přenesen a tam šířován byl / zvláště w Království Neapolském / též y w gíných wznesených a weyprawných zahradách. Listi geho w spůsobu podobné gest Myrtowému stromu / wssak špičatější, a w větších hognosti / ano tak zhusťa w hromadě stogi / že sotwa Katolesti spatřiti se mohou. Owotce nese obdlažné, jako obecný Myrtus : wssak chuti ne tak libé / ale ostrější a mdlejší.

Až oznámených dvou Myrtů obyčejně dělají Ploty a Loubí. Nebo listy y květy vydávají dobrou vůni: vypaluje se z nich y vonná voda. Summau/cožtoli o Léčářstvě z Myrtu praveno / to též o těch dvou Stromích rozuměti se může.

ᐃ ᐅᐅ

C Černých Sahodách aneb Wranjch
ofách. Kap. LXIX.

Obečné Sahodny černé Myrtillus, vel
aneb Wranj ofa. vitis Idæa.

Čerwené Sahodny. Myrtillus, vel vitis
Idæa rubra.

D Bečné Sahodny černé, gínáč Wranj ofa, aneb gařz gím něde
člágj Borůvky, giř nyny Latíně slowau Myrtilli: protože podobensí wj
magj Sahod prawého Myrtu / oněmž w předešlé Kapitole bylo ozna-
mowáno. Ale poněwadž o obecných Černých gahodách, gař ty v Sta-
rých gimenowany býti mohly, nic zwoľstnjho nenacházíme / a to gímno
Myrtillus takměř od každého této zrostliny se přiwolaštnuge / y toho tak přitom zanechá-
me a zůstawjme.

Čahodel černých Strámel v nás w Czechách wssudy takměř w Lesých hogně
roste / nědy Lokte zwýššj, ratolestný a hustý. Prautj geho gest čtwerhraně, tenké a ze-
lené / a na něm listj málo špičatěššj, nežli na Pusspanu / tenšj a práwě zelené, wškol dro-
bet málo zstřhané. Měšyce Máže wydává Květ okrauhlý, drobný / čerwené bruná-
nosti, šformy zwonečku aneb Cymbáčku / z prostředka geho špička gařášy ryssawá wy-
chází. Měšyce Čerwna nese Sahodny okrauhlé, winné / welikosti Galowce: Ty neyprw-
gsau zelené, potom náčerwené / a naposledy řdyž dozragj nepráwě černé, ale pobruná-
nělé. Kořenj po zemi má rozložité, newelmi hluboké / z něhož gíné nowé zrostliny wyro-
stagi. Máže se tento Křjček na dwogj spůsob rozděliti / totiž, Wětšj a menšj: wšak oba
dwa gsau gednostegně šformy.

Přirození, mocy a účinkowé.

Čahodny černé gsau přirození studeného, suchého / a tak zemnatého. Mocj teplé,
wtwřugjcy gařo Myrtowý strom.

Wnitř, aneb w žiwotě.

Tyto Sahodny rádi zobj Sedlácy, Pastewcy, Děti a Lesnj Ptácy. W některých
místech černých Sahod dělagi Syrup / kterýžby měl žaludku dobře činiti a prospjwati /
podobně gařo Syrup z Agrestu strogený.

Zewnitř

Zerwině.

† Listj Wranjšho oka mizu w vřtech držeti, dobré gest proti šhnilosti.

† Proti oteklíně w regných mřstech vděleg flastr z listj s Růžowým Olegem / gest vřitečný.

† Kořen na Prach ztlučný, a do Kan zasepaný, odgimá hnilé Maslo / a welice hogj.

† Stáwa z černých Sahodek, ginák Wranjšho ok, s Kamencem a Gallešowými kůlkami sinissená dáwa modrau barwu k malowánj listů Malčům a Kar-
tyčům.

† Plátina aneb předena na modro barwiti: Wezmi plný Hrnc wytláče-
ných černých Sahod / k tomu plný Kofflě winného Octa / dwa Loty ztlučného Ka-
mence / přil Lotu ztlučného Witrolium / zwař to spolu: potom prochláď, až bude wlaž-
né / wlož do toho předeno aneb Plátno / a zase wysuš ge na wětru / wypeř zase wřtudené
wodě / a bude na modro zbarwené. Chcešli swětle modré mřti / tedyneběť žádného
Witrolium: Pakli chceš gestře swětlejšj / přideg k tomu dwa Loty na Prach ztlučných
kůlek Gallešowých.

† Černé Sahody Německj slowau Gemeine Heidelbeer.
* Wedlé některých domněnj, gest Vitis Idæa, vřtarych Stribentůw. *

* Vitis Idæa rubra Čerwené Borůwky.

Čerwené Sahůdky, gichž obzwláštně welmi mnoho w řesjch okolo Norimberka roste,
wedlé gíných černých Sahod aneb Wranjšho ok, někteřj také z pokolenj tohoto Vitis Idæa
byti smeyšlegj. Do donæus ge nazývá Vaccinia rubra, omno pak černé Vaccinia nigra.
Snce Německj slowau Kronsbeer, Rote Heidelbeer, Grisselbeer, Steinbeer, Preissbeer.

† Thto čerwené Sahůdky vsušené, a na Prach ztlučné, Čerwenau nemoc nginé ply-
nutj žiwota mocně sřtatwugi. Tž Prášet do wnitřku přigatj, prospřwá proti Kamenu.

† Když se ty kamentě Sahůdky na Prach ztlučné do wody dáwagi, barwji gi / že se zdá
galo čerwené wjno aneb Tarant / a gest také chutná a libá piti pro zahňánj žijně. *

o Břslenu a Karpinu. Kap. LXX.

Břslen. Euonymus.

Carpinus, siue Iugalis cum flore & fructu.

† Břslen obnčegně roste mezy řensj, wedlé Sylnic a cest obecných:
Dlaubostj a zeleným Listjm připodobňuje se Granátowému Mágowj aneb
Barwjnků / toliko že wětřj gest. Pařez aneb Peň má tlustý galo tuka / Kůrau
řediwau

Brwnj Kniha Herbáře/

C ssediwan a tuhau obalený. Okolo něhož gest rowné, dlaně Prantj aneb ratolesti. Z Gara wystytá se Kwět bílý / kterýž následugi pěkně rozýnowé barwy Gahůdky čerwenhá-
né, gako na Rautě / w nichž ležj čtyry zrnka zawřená, gedno každé pod gahaušy rentau zla-
te barwy kožkau. Dřevo má tuhé, twrdé, žluté gako Pusspan / k mnohým potřebám
wžitečné: ženy dáwagi sobě z něho wřetená na Sautru dělají. Celý ten Strom, po-
kudž gest zelený gest, smrdj / zwlastně pak Kůra a Kwět. Listj a Owotce geho gest sřo-
dlivým pokrmem Kozám.

¶ Když se ty Gahody s Lauhem wařj, k mytj hlavy / tedy wlasj na žluto barwy /
Wši a hndy mořj: Měčj také a rozháněj, když se zewnitě příkladaj.

¶ Někteřj pišj o tomto Stromu / že gest Carpinus aneb (gakž gmenugj) Carpinus
Theophrasti. Ale budemli pilně wypsánj geho wážiti, daleko chybugj. Gá geg dotud
mám a držim za Euonymum Theophrasti, až někdo gistsiho něco nagero wynese.
Prawý Carpinum také gsem tuto wymalowati dal / ačkoli se ho k Lekářstwj neržjwá:
wšak toliko proto / aby poznán byl rozděl, inter Carpinum & Euonymum.

† Bršen słowe Rječny ^{ручье}. Latně Euonymus, Fusanum: protože z dřewa geho
wřetená kupředitu dělaj. Wlasť Fusano, Francouzj Fusin, Englickj Spindel tree, Ně-
mecj Spindelbaum, Hanhöllein. †

Wissně. Kap. LXXI.

Wissně. Cerasus.

Wokolenj a spůsob.

Wissně gest Strom wssechněm známý. List nese gako Rosspru-
le / než tužšj, širšj / wůkol zřehany a žilowatěgšj: Kwět bílý, wspu-
sobu hroznu wystytá se z Gara / z něhož potom roste Owotce, totižto
Wissně, na dlaných a tenkých Stopkách, od zpodku rozdělených w šj-
cy. Wnitě magj Pecku twrdau / a w nj Gádro, chuti hořké. Dozráwagi
Měsíce Čerwna a Čerwence. Kůra stromu toho gest hladká, zčernabílá / dřevo ži-
lowaté, husté a twrdé.

¶ Ačkoli

¶ Několik pak Wiffně wedle powahy a způsobu Kragin mnoho rozdílu magi: wssak A obecně a obzvláštně w trogim způsobu se pokládají. První gšau neylepši a ney-
wzácnějši / kterej na wětru aneb na Sluncy sussené, přes celý Rok potom chovány bý-
wají / Barwy Kassanowé, chuti kyselé / a dáwají z sebe červenau šťáwu. Druhé
gšau welikosti Lískových Ořechů / zewnitř červené, wnitř pak plné bílé šťáwy: Pro-
čez gmenují se bílé Wiffně / chuti poněkud libějši a přigemnějši, nežli černé Wiffně.
Třetí gšau sladké a drobné / některé červené, jiné černé / oboje nedlauho trwají. A tím
my zprosta Třessně po Čěstu říkáme.

Přirození, mocy a účinkové.

¶ Chut a smak to vřazuje / že Wiffně negšau wssedky gednoho a téhož přirození.
Nebo některé gšau sladké, některé přehořké / jiné trpké, jiné kyselé. Sladké Wiffně dro-
bet zahřívají / trpké a kyselé ochlazuje a zadržují.

Wnitř, aneb w životě.

¶ Wiffně sladké a wyzralé mēčej Břicho / zwlašťe kdožby gich syrowých a nových
před jídlem požíwal / wssak žaludku wlhkému škodí / a snadně se w něm poruší: Pro-
čez se také na Zymnicy stonícím dáwati nemají / než kyselé. Trpké a kyselé, gichž gest
v nás w Čechách hognost, život zadržují / wlhkému žaludku dobře slauží. A protož
z Šťáwy gegich aneb z Masystosti, strogíwá se Lektwar s Cukrem, proti wsselké
auplawicy a dáwenj. Plinius píše / kdožby Wiffně celé ráno, do kůdž na nich gestě rosa
stogj, y s Pečkami počel / že mu mnoho Stolic vdešlají. Wiffně sussené aneb pečené,
zatvřezují život. ¶ Wodnatost černých Wiffnij wariti s Medem až do hustosti,
Lsule wysypati, a Pokrautek nadělati / to Lsuli welmi opravuje. Z těch Pokrautek pro
počištění mohau se wyžiti gedna aneb dvě čtvrtce. Přidášli k tomu Elleboru, připa-
lené wlhkosti wyžene: Pakli Tamarindů, Myrobalanůw žlutých, a Skammonij / to
Choleru aneb přemokřenost wypudí.

¶ Z Wiffně strogj se Confortatium aneb posylnění / kteréhož se přes celý Rok vží-
wati může: Wezmi kyselých Wiffnij, galz mnoho chceš / moč ge w Medu a w Cukru
whromadu smíšeném / nech w něm za dvě Neděle ležeti: Potom wezmi ty Wiffně / a
zwať traně z Jopu, z Káje, Sioly a z Lěkořice / okoren galz hrubě chceš, Skořic, Hře-
bšky a kwětem Musskátowým / přideg k tomu dobrého Wina / a nech opět w tom za
čtrnácte dní státi. Naposledy wysuš ty Wiffně na Sluncy. Můžeš ge, buďto wlhké
aneb suché, na Stůl dáwati.

¶ Woda welmi libá a mocná z Wiffně: Wezmi kyselých Wiffnij / protle ge trochu /
wlož do Skleně kofby / naleg na ně dobrého wina Bipacheru / a dysyllug in Balneo
Mariae, to gest w Kotle plném wřelé vody. Když se pak to wno wypálí a wydysyllu-
ge / přileg k němu drobet čerstvé šťáwy z kyselých Wiffně / a bude mti welmi pěknau
Barwu / a chut náramně libau y mocnau. Dáwá Srdcy y žaludku posylnění. ¶ Ko-
hau tu wodu píti Lidé / kterjž se Sslaku obáwají. †

¶ Nalévají někteří y na suché Wiffně noweho Wsu / aby tak obě spolu odkysalo:
Takowe Wiffnowé wno dáwá chut k jídlu, a žene Kámen. ¶ Kyselé Wiffně
w Cukru zadělané, gšau welmi přigemné a dobré Lidem, horšau nemocý obtížným.

¶ Jiní z kyselých Wiffně dwogim způsobem Wno strogj / k mnohým potřebám užitečné.
První způsob: Berau Wiffně z stopek otrhané / ty želutau w kamenném Rozdři, tak ge
do Sudu dáwají / a na ně wina nalévají. Druhý způsob: Kladau wřstwu třísku na ně
částku Wiffnij / a tak gedno podruhém až se Sud doplní / legi na ně wno / a nechají tak spolu
státi za čtyry dny / tedy nabude pěkné červené Barwy, a mírného přirození. Gest prospěšné
v welikém horšau a vhašení žize / a k obiwážení wnitřně rozživených audůw. Dwa rá gátra /
žene moč / zwlašťe kdožby y s pečkami Wiffně želutl / proprawuge y piseť a kámen k wygiti. †

¶ Gádra Wiffnowá dobrá gšau tím, kterjž na Kámen stonáwají / Sstřawoty w
Břisse moč / Moč y Kámen vyhánějí / a káseľ krotí.

A Druhá Kniha Herbáře/

C Pryskyřice, kteráž se z Wissnowého stromu preyssij, v wšně rozpustěná a pitá, Prsy obměkčuje/a Káffel zastaralý vyzdrawuge/drnatost Trubic swlažuge/zrak ostříj/chut k jídlu zbuzuge/Kámen drobí/a posstwrny na twáři stírá.

* Wezmi Gader planých Wissi čtyry Loty / wnitřní Mashtosi neylepsší z Melamni pát Libry / a k tomu trochu málo Sukru / že uť to wšse a dnyhllug. Woda z toho wypálená dobrá gest/aby gi některau lžicj dal piti tím, kterjž s bolejší wodu pausstěgi a močí. *

Zerwinik.

Gummi aneb Pryskyřice Wissnowého stromu, w Octě močená a rozpustěná, shánj lupy, otruby a Prassiwinu z Slawy malým Dítěm / aby gi pomazowal.

† Slauží také proti zastaralému Kássli v wšně rozpustěná a pitá. **P**roti zpukáš kámj Pyskůw / wezmi Pryskyřicj tuto / moč gi v wodě Růžowé, až s sebe Mlem wydá / tím potřeg Pyskůw. †

Chamæcerasus.

Chamæcerasus. Nizká Wissně.

Nacházegj se gessně y gině planě Wissně / kterěž samy od sebe bez opatrowánj wsseliu jakého rostaui w Lesých / a gsau přjhořké a trpké / gakož téměř wssedka Lesnj a planá Owotce: a v nás w Czechách gest gich weliká hognošt. Gest také gedna Wissněčká planá nizká / kteráž také v nás w Lesých, tež podle cest a mezy Auwozy, ledať des roste, zwýssj gednoho Lokte / a nese Wissněčky drobné, trpké, kyselé, a nechutné. Latinské slowe Chamæcerasus, a Český Nizká wissně. Třessnj pak v nás bílých y černých, wětssich y menssich, gest také weliká hognošt / a ty gsau wssedněm známé. Apratož není potřeby o nich obzwláštěně wypořowati.

† Wissnowý a Třessnowý strom slowe Ržecj κέρσος, Latinské Cerasus, Francousky Cerisier, Německy Kirschenbaum. †

G Wissně a Třessně Ržecj κέρσος, aneb κερσός, Arabsky Sersic, Latinské Cerasa, Wlascky Ceregie, Španylsky Cerezas, Francousky Cerise, † Německy Kirschen: a černé wissně Amarelle. Gummi aneb Pryskyřice Wissnowá Latinské Lachryma Cerasi, Německy Kassenhartz oder Kassengold. †

D Kruss

o Bylinách a Stromích.
O Krussině. Kap. LXXII.

Krussina. Frangula.

Spůsob.

Krusina gest strom prostřední výsokosti. List má jako Dřín. B
 řowý strom aneb jako Swida: Kůru gačo Wolsse / a na ni zewnitř ga-
 česý bšle fleky / wnitř pak gest žlutá / tak že žweykána žlutě barwí, jako
 Rhabarbarum: Kwět bšlý: Sahůdky nese malé jako hrách, gatýmšy
 žlábkem rozdělené / coby dvě spolu zrostle byly. Ty Sahůdky nespíwé
 bywagi zelené, potom žluté, naposledy černé / každá má w sobě dvě pecky, podobné
 hráchu sřekawicnému / něco wětšší, nežli gest Socowice / a w každé pece gádro.
 Dřewo twrdé a křehké / odkawadž y směno má. † Kwetne z Gara / ale Sahodyna Pod-
 žym dozráwagi. † V nás w Czechách wšudy gi hoguost roste / a gest mnohým známá,
 gačo y w Němcích.

Přirození, moc a účinkové: Kůry.

Wnitř.

† Kůra Krussinowá má znamenitau moc. Nebo purguge a posyluge / gatž při
 Rhabarbarum spatřugeme. Wywodj stolicemi bezewšj těžkosti nečistoty a smemy. Cho-
 lery w wodnaté wlkosti. Sylj wnitřnj andy / zwlašť Gátra. * Dbyčegně dáwa se
 gi pogeďnau do žiwota dwoguasob tolik, co Rhabarbarum. *

† Někteří wací Kůru stromu Krussinowého s Křepičkem, Ssedjwčkem aneb Pe-
 lynčkem / Kofoticy, Chmelem, Skoticy, Sřekbákem, Čekankau: a přídawagi k tomu
 kořen Wlasťeho Koprů a Apichowý. Takowý traněk dáwagi piti proti wodnorednosti
 a té sledosti, kteráž k wodnorednosti weđe / y proti žlautenicy. Item / Traněk ten Břicho
 lehce obměkčuje / wyčisťuge a posyluge Gátery žil: Zaczpánj wšsed a otwírá / wysleche
 fuge wnitřnj andy od hrubé, zkažené, a šhučé wlkosti / tak že negedni, měwšse giž za-
 twrdlá Gátra aneb Plíce, samým toliko tímto Traněkem vzdraweni gsau.

† Proti každodennj žymnicy: Wač Kůru stromu Krussinowého s Ssedjwčkem,
 Čekankau, Chmelem / Item, s kořenem Wlasťeho Koprů / Apichowým aneb Nůřko-
 řowým

U iij

Brwnj Kniha Herbáře/

A kowým a žrnomowého korenj: Přideg k nim Skořice, Cukru, Medowého octa, Oxy-
mel řečeného, a m.

A Proti zymnicy třetšho dne: Wač kůry stromu Drussinoweho s Sšerbákem, Wolowým gazykem, Čželankau, Sšicowškem, Wlastšeho Koprukočenem/a z toho pj.

A Proti nedoživě Slezyně tato Křta gest náramně dobrá/aby gi wařil s Psaným tranškem aneb Ceterákem, Uetškem/s křtami od Kappartu a Gesene/s křtem jin Petružel-
ným a Wlaškého Koprui. Pakli by Stolic newzbugowal tento Tranš/wssak wždy dá-
wá hotowanuchut k gřdu / čehož syce nečinj, řdyž Břicho mččj a purguge. Ale sferiti
stussi/děje nezlaby řdo tohoto Lekářemj požjwal, aby Krew pustil / ač potřeba vla-
zuge, a se wypurgowal.

¶ Kárapať má jez Krussiny laupiti a bráti, hned s počátku Bara aneb na Podles-
ti: wossal podle mého zdání, Bylaby ta Kára mnohem lepšij a vžitečnějšij od Kořene.
nežli od dřeva. Což se pať tuto o Káře Krussinowé wyprawuge / nemá rozumjno býti
o té zewnitřnj Káře / w níž žádná moci není: ale o Káře prostřednj / kteráž gest žlutá.
Protož musij prwé tu zewnitřnj a wrechnj Káru nůžem odstranhati / ažby se ta sama žlu-
tá a čistá wklázala. Tu magj wšussiti / a kupotřebě přes celý Koř chowati. ¶ Stať
Ezechowé často gi wjrwali / giným Liarodšim není tať známá. W gedněch starých Kní-
hách Českyh nalezl gsem o ni toto napsáno. Protiney wěrššimu otoku Břicha y wosse-
ho řela: Wezm dřewa Krussinowého káru zelenau prostřednj / swrchnj pryč odmrz /
wať y w jiné práwě dobrém / zwicý gaľo dwě Wegce / wjna plit Pinty aneb tři žydljky /
geden at w wě / opěňig a wyčistig Břkem wagečným, gaľž obyčg / a procedě, pj ráno
a y w večer Trujš.

* Akčosi tato Kúra oznámené moch a štuchy w sobě máz a zelená močnégšší gešť nežli suchá: wšak častokráte wzbuzuge dáwení y žialudka bolení. Protož je lépe toto Léčářstwj Česlátiim a sylným Lidem, nežli autčým, mofčým a rozleššným hodi. *

Gerontir.

B Protiv Prastivine zvláštní dobré Lékařství: Mož prostředníku Krussino-
wu v Octě, a potjreg se tjm / v Brzkých dnech se zhogis / a gest roec srušená.

¶ Táz Křítá w Océř wařená, vyzdrawnge hniše Maso dášij / Proti bolest zubřw / aby tu gých w rřstech držel. ¶ Děla se z vhlj Krussinoweho wyborný Prach Ručniny / o č emž sámi Prachaři swědčj.

A Krussina flowe Latine Frangula, nêkterjgi gmenungj Alnus nigra, † & Auornust
Wimedj Saulbaum.

Chlebu S. Jana. Kap. LXXIII.
Spūsob.

Hláb S. Jana gest Strom, kternýž roste w Neapolitanstém
Kralowstwj / a zwláště w Kragině Apulia v welikém množstwj. Dosti
wysoko se wyzdvihuge / a Katolesti wjce na sšit než na wyš rozkládá.
Kára gehu gest barwy Popelaté / až y pomodraté gako Lotus, Lčtmedy
Zurgelbaum tčeny. List nese gako Gesen / wssak sširší, twrdší, ředší a
okraublejší. Kwetne z Gara, aneb ldyž se zyma skonáwa / * totíž, Křšťe Lisopa-
du a Proshuce. In Hispania wynáší Kwět obdlauný / kternýž wšy dolů gako lulus, aneb
Sširší a Wěstěho Dřcha / a potom se w mnohé Kwesty čerwené a Šarlatowé barwy
rwírá. * Owóce přináší w Létě a na Podzym / totíž ty dlaně, nerowné lusky, dlani
zdylj, a Palce ztlaušty: W nichž gest semeno aneb gádro, twrdé co kámen / a wewšsem
podobné těm, kteráž se w Trubicých Baosye nacházegj / tak že gedno od druhého sorta
rozeznáno býti může. Lusky ty čerstwé a zelené, hned galkž se z Stromu trhagj, welmi
šau nechutné a nelibé: než ldyž ge na Rossijch wysušj, teprw chuti a lahody nabýwagj.

Sau plné Medové sladkosti / kteráž se w Maslytosti gegich nachází / zwlastě pak ty, A kteréž w Kraginách Wýchodních rostau / a k nám se donášsegi. Protož Indyánové a Arabové nemalo Medové wodnatosti a Sastu z nich vytlačugi / do kteréhož potom zázwor a Mirobalány, y jiné Owotce zaděláwagi. Obýčegně požíwagi tohoto Owotce we Wlassich pro geho libau chut a sladkost / ale wssak nedává Tělu dobré žiwosti / škodí žaludku / a pro swau twrdost uesnadně se zažiti mžje.

S. Jana Chléb, s o. Siliqua cum fructu
sewřeným Owotcem. dissecto.
* Tak počíná Owotce * Fructu rudimentu
růst / když kwět opadl. ubi flores deciderint

1. Planý S. Janachléb / 1. Siliqua siluestris,
aneb Sidassowý strom. arbor ludæ.
2. Owotce geho. 2. Fructus.
3. Kwět. 3. Flores.

Přirození, mocy a účinkové.

Wnutí.

Owotce to, dočudž gestě čerstwé gest, škodí žaludku / a k plynutí Břicha přezwuge. Ale suché twrdší zwor / a žaludku dosti gest přigemné. Uež k nám toliko suché přinásegi. Chléb S. Jana wařený, a Traně ten pítý, káffel vzdrawuge / a deychawicným prospíwá / ano y močiti pomáhá.

Swateho Jana chléb slowe Kžedý *καράία & καρπούλα* Arabsky Charum, Latíně Siliqua, t a w Apatékách Xylocaracta, t Wlasky Carobe, Španyelsky Alfarobas, Francausky Carouge, Německy Sanct Johans Bredt.

* Planý S. Jana Chléb. Siliqua siluestris.

Ento Strom obýčegně slowe Siliqua siluestris, ne žeby gmn býti měl za planý spůs. Job Chleba S. Jana / ale že dlaně počerwenalé kůstky nese / w nichž také gest hladočké twrdé Semeno brunátné / jako Gádra w prawém Chlebu S. Jana / wssak něco menší. Listy geho gest okrauhlé, jako na Lísce / wssak netak elustě (kteréž od gednoho nerozumného Simplicisty Autorowi pro Acacia l. omýlně bylo posláno) Dřiwé nežli se to Listy wenpuč, wydává milostný Kwět spočátku Gara aneb Podletí při Pařezu, a po stranách raťolesti, pěkně barwý Šarlatowé: na některých také nachází se y pobělavý / z nichž potom wyrostagi ty Lusky. Obýčegně také řikagi mu Arbor ludæ, to gest Sidassowý strom / z toho domněn, že se Sidas na tom Stromě oběšiti měl / a za tau přejmáw že y do dnešního dne křiwě roste /

A Brwnj Kniha Herbáře/

C věroste/ a nedá se žhuru wyzdvihnauti a wyrownati: Item Fabago. Někteř za to magi/ že gest ^{xyris} Cercis Theophralti. Ale wypsán geho tak trátke gest/ že se z něho nic gístého wyrozuměti nemůže. Někteř geg táhnau ad Colyteam Theophralti. S spannelové in Granata gmenugi geg Algarouo loco, id est, Siliquam lituestrem & fatuam. Mauritanové w své Kragině Dit, Kastellán Arbol d' amor, Francauzy Guaimer. *

D Granátových aneb Zrnatých Gablčích. Kap. LXXIII.

Granátová Jablon. Malus Punica.
1. Květ domácího Granátu. 1. Citinus.
2. Planého aneb Lesního. 2. Balauštium.

Granátová Gablka. Mala Punica.

Drom Granátového Gablka neroste wysoko. Listj geho wel mi se připodobňuje Olyworowému aneb Myrtowému listj/ gest vzké, tluště, stkwělé, zelené/ má žilky červené/ a wisý na červené stopce. Prantj hebké a bodlawé. Kwitj barwy tělné/ stogi otewřené gako širokej Kosiček, a wůkol gako hwězda zstřihany / z něhož vycházegj listkové tencý/ barwy červené, gako Ssarlat, aneb gako Wlčjmál / w prostředku má gakašy zenka na wolášeníčku tenkém, gako při Kůži. Po Kwětu wyskytagj se okrauhlá Gablka / Kůry zewnitě náčervenale, a wnitě žluté/ kteráž mnohými červenými, hranatými, wodnatými twrdými zeny, mezy máždějčami žlutými, gako něgakými přjhradkami rozdělenými, gsau nasazená a naplněná/ od nichž y gmena dostawagj. Gmenugi se také Mala Punica à Pœnis, to gest od Karthaginenstých / v nichž neyspanilegšji rosta. Zeo wnitřnj aneb swrchnj Kůra tohoto stromu gest popelata/ wnitřnj drcwnatost žlutá.

Mjsto, kde roste.

Toto rozkošné a spanilé Owotce neroste, než toliko w horčých Kraginách/ gako we Wlášsch a ginych podobných: Alekoli w některých mjstech Germanie, gako y v nás w Čechách zde w Praze, a w zahradě Geho Ml: Cysačské roste/ ale to se stáwá strze wolášínj pilnost a oparowánj. Ulebo w zymě nad Stromym musgji Baudy wysta wěti: nic méně wšak negsau tak podarila/ gako w přespólných horčých Kraginách.

* Když

* Když se kořen Swinským hnogem dobře zahnuje / tedy kyselá Gábra promění se A
v sladká. Tento strom snadně se vjíhá, a roste v zelených větvičkách do země vsazených. Pě-
kně kvetne v našich domácních Zahradách / ale židka Dvotce dozrává. *

Rozdíl.

Granátová Gablek v trojím rozdílu se nacházejí / a to wedle rozdílné chuti:
Jedna gsa sladká / druhá zhořelá / a třetí winná, totiž kyselá spolu y sladká.

Moc, přirození a účinkové Gablek.

Wšecka ta Gablek magi dobru sstáwu a mizu, žaludku vřitečnou / ale stromnou
živnost dávají.

Sladkých.

Sladká Gablek Granátová gsa žaludku drobect prospěšnější / než geg zahě-
wají. A protož v zymnicích slusí se gich vystřihati / protože poněkud horčí / a nadý-
mánj dělají.

Kyselých.

Kyselá sroste, w hromadu stahují a zacpávají / chladí a vsta očerštwují / žízení
vhasují / horkému žaludku prospívají / došli tláč Cholery / ženau Moč: než dásním
šťodí. W zymnicích gich vřívají, kdež se žena aneb Gábra gegich mohau Cukrem
posypati / a tak sstáwa z nich wyťahowati a sstati.

Pecyčky twrdé z zrn Granátových na Slunce wysušené / na Prach zetřené / a
w pokrmích požívané / aneb aby s tím Prachem krmě wátíl a gich požíwal, anplawí-
cy y dáwenj zastawují. Tento Prach také s dešťowau wodau pítý, spomáhá proti
chrtánj krowj. Když se k týmž Pecyčkám osiny díl Kadidla přidá / Prach ten ztíží gedné
čtvrtce pítý, toť ženský bílý zastawuge. Tyto Pecyčky aneb žena s Medem smí-
chaná, krotí horkost a bolest / aby tím horkých Nessowic pomazowal.

Winných.

Winná prostředně a mírně se magi / gakožto z sladké a kyselé chuti složená. A ta
gsa neylepsší, neyschwalenější / a nad giná w pálcíwých zymnicích vřívati se magi.

Wino Granátové. Vinum Granatorum.

Wytlačuge se a presuge z Granátových Gablek sstáwa / kteráž w Apatekách říká-
jí Vinum Granatorum. To wino gest velmi dobře proti wnitřním, pálcíwým
a morním zymnicem / s Prýsanau aneb s wodau Sstowškowau a Sstěrbákowau smí-
chané a pité: Nebo posyluge / žízení hasí / a horký žaludek ochlazuge.

Zacpání a sewření aneb stažení w hromadu, sstáwa a wino z kyselých Granát-
třiw gest velmi příchodné / aby w tom wíně Topeničku namočil, snědl / a hned tím wínem
zapil. Velmi spomáhá proti nechutenství a dáwenj z pěnokrewností, do žaludka oby-
čegně se wlewagjey. Toto wino s wodau Čžekankowau, Kutjnowau aneb Kůžo-
wau pité, spomáhá proti chrtánj krowj.

Když se v wíně Granátovém kyselém rozpálené železo aneb Ocel vhasí / a to pší
dává / dobré gest proti Běhawce a Čžerwené nemocy / proti nechutenství žaludka, kte-
réž od přebíhagjey žluči aneb Cholery powstává.

Granátové wino smíchané s Kůžowým Medem, gest velmi dobře proti zgitře-
ní a hnilině w vstech y na dásních / hogi wsselíké rozgjdawé a kysawé rány w chřipích,
w vssích, y w tegných místech při Můžích y ženách.

Proti horkým Orokům zewnitř na Těle / smícheg Granátové wino s wodau
Kůžowau aneb Citrocyłowau / omáceg w tom lněné šťárky / příkladeg na neduh / odgí-
má horkost, a vřocuge bolest.

Komužby hrdlo wnitř oteklo / aneb Čžipek oslabe / wděleg sobě z tohoto Wina
klokrade, a tím gurglug: Budeš zdráv.

A Brwnj Kniha Herbáře/

Moc Granátowého listj.

C

¶ Welikau chwálu má listj Granátowé, proti bolenj hlavy/aby ge ztlaukl/a přida-
da Růžowé^o olege, Flastr vdělal/a tako wy Flastr teplý na čelo y na židowiny přikládal.

Květů.

¶ Květ z Granátowých Gablek * Citinus řečený (gakžkoli zewnitřnj vzel aneb Calyx
wlastně se tak gmenuge) * swjrá, sstahuge w hromadu a sussi/ krwopreyssnost swaluge/
staré rány a kazy k zhogenj přivozuge, aby ge zaseppal.

¶ Item květ Gablek Granátowého zwařený v wijně aneb v wodě/ aby tau gichau
vsta promýwal/ též platně skaužj slabým a zwiklaným zubům, y masu gegich.

¶ Granátowých Gablek květ w destowé wodě zwařený až do Flastrowé husto-
sti/ když se ten Flastr teplý přikládá/ žene střewa, kteráž se do Lůna spustila, zase zpátkem
do žiwota/ a přidali se k tomu kšlel Gallefowých, bude to Lěkařstwj mocněgši.

* Gest také zvláštnj zkussene Lěkařstwj proti Čerwené nemocy/ y gíněmu těžkému ply-
nutí žiwota. Item proti obogjau přilissnému toku Ženskému/ contra utrumq; fluxum mu-
liebrem nimium, když se měke čerwené listjko z Granátůw w Lektwar zadělá, Růžowé po-
dobnau/ a s winem Granátowým, s wodau Decitwau aneb s Slepici gichau ráno, žtjž ge
dnoho Letu přigjmá. *

Kůry.

¶ Kůra z Gablek Granátowých slowe Malicorium a Sidium, t w Apotékách Cor-
tex Granatorum t sstahuge w hromadu a wysussuge.

¶ Kdyžby tyto Kůry Granátowých Gablek s winem wařil, a w nápoji požíwal,
wssedý Čerwy w žiwotě moři: A Constantinus pišše/ že Granátůw obzvláštnj ta
wlastnost gest a přirozenj. Tyto Kůry wssedý tu moc magj, gakž Květ.

¶ Komuž se hrubě žaludek formautj: Wezmi Květ aneb Kůry z Granátowých
D Gablek/ ztluc ge, a zwař w dobrém winném Octě/ w tom haubu čistau omoč/ a přilož
teplau na žaludek.

¶ Znamenitě Lěkařstwj k zastawenj Krwe: Wezmi Prachu z Kůrek Granátow-
ých, Růžowého Witrolium a Kamence, gednoho gakž druhého/ ztluc to wssě na
Prach/ a tím zasypeg: stawj Krew y w Nose, y w každém giném místě Těla.

¶ Pravdivé a zkussene Lěkařstwj proti bolenj zubůw: Wezmi celau Kůru od
Granátowého Gablek/ naleg na nj dobrého winného Octa/ necheg tak za hodinu aneb
dwě státi/ přideg k tomu gednu čwrtcey Kagského gablek, Koloquintydy/ zwař to, a wy-
tlač: Tau gichau teplau propřatug vsta/ a podrž na bolawém zubu: pomůžet neomylně.

¶ Nad giná znamenitě Lěkařstwj proti šnilym wředům a dčrám w tegných Můž-
ských y ženských místech: Wezmi Kůru Granátowých gablek/ a haubu Kramářstau/
oboge to vsusse na Prach ztluc/ a tím bolawé místo zaseppeg.

¶ Gíně Lěkařstwj proti oznámenému nedostatku: Wezmi Granátowých Kůrek,
Kolačků Růžowých, z nichž woda wypálena, každého gedendyl/ Wlastého Koprnu dwa
dily/ zwař v wijně aneb v wodě, w hrncey dobře přikrytém: potom proceď/ přideg selžjcy
Medu, a trohu spáleného Kamence/ nech zase drobet zewřiti/ a w tom omáčege ssat, te-
plý na místo nedůžiwé přikládeg: znamenitě dobře spomáhá.

Plany strom Granátowý.

¶ Acházý se planý Strom Granátowý, zahradnjmu welmi podobný/ než kratši a
žodlawěgši. * Nenese žádného Swotce/ než toliko hustý Květ, gakž Růže/ kterýž
balautia gmenugi/ gakž to na Figúre Numero 2. wřázáno: Ten má moc swjratí aneb wbro-
madu sstahowati. * Protož vřjwati se ho může proti wssěchněm swrchu oznámeným
nedostatkům/ kdez gest sstahowánj aneb zacpánj potřebj. Nebo trpkostj swau mocněgi
sstahuge, nežli střpný.

A Granátowý

Granátový strom Řecký ^{ῥοῖα}, aneb ^{ῥοῖα}, Latinské Malus Punica. Granátové Jablko A
 to Řecký ^{ῥοῖα}, Arabsky Kuman, Latinské Malum Punicum, aneb Granatum, Wlasť Me-
 lagrano & Pomo Granato, Španělsky Granadas & Romanas, Francouzsky Pomme de
 Grande & Mygrenes, Německy Granatpfleim. † Jablko winné chuti, slovan Latinské
 Granata acidodulcia, & Granata muza. †

Q Cytronových Jablkách.

Kap. LXXV.

Cytronová Jablka. Citria mala.

Gmēno a Mjsto.

Cytronové Jablko Latinské slove Malum Medicum, to gest
 Medské Jablko. Nebo Palladius z Kraginy Media neyprvé do Wiach
 ge přinesl, osadil, štěpował / a galky opatrowáno býti mělo, naucej dale
 řdež nyní těch stromůw hogně roste / netoliko při Moři (kteréž mjesto gim
 gest neyprjehodnějši) ale y na zemi w Sadich, na zahradách, na Trávo
 ucych a při Gezejch. Gmāc se gmenuge Žudenpfel / to gest Židowské Jablko: pro
 tože mezy Židy každé počtemi wždycky každého Roku, musí takové Jablko sobě spra
 witi, w domě mjeti a chowati.

Spůsob.

Tento strom Cytronový gest prostřednj výsokosti, gako Pomorančový a Li
 monový. Postrannj Karolesti glau hebké a zelené / magi své měk a špicaté bodlaky.
 Listj zůstává w Létě y w zymě zelené, welmi drobnými dírkami zbodené / že se dobře
 znamenati nemohau / a takině nic od Pomorančových a Limonových se neděl. Kwět
 brunátný schyluge se drobet k Šarlatové červenosti / gest tlustý, gako Lilium / v pro
 střed stogi włassenjko, gako w Rosjku. Strom (galkž oznámeno) vstawičně se zeles
 ná / a nese Owotce přes celý Rok: Nebo řdyž prwnj dozrá a došli spadá, y hned ho dru
 hé následuge / a řdyž y to k sežrání přigde, gině zase znova se wystať a wyrostá / a tak dā
 le. Protož se na něm přes celý Rok zraká Jablka nagiti mohau. Znamení dozrání ge
 gich

I První kniha Herbáře /

C gich gest / když zemitě Kůra právě zlaté barvy nabývá / kteráž má vypukliny aneb
 šavle / a liban vůni. Dále táž Gablek Cytronová gsau obdlažná, jako Limauni / ale
 magj více tužšího Masy / kteráž gest wodnaté a kyselé / vněmž leží Semeno, podobné
 Gečnému zrní / toliko že většj, tlustšj a hořegšj gest. Šupinka na tomto Semenu
 gest jako dřevnatá.

Rozděl.

Gest pak nemáý, ale veliký rozděl těchto Gablek / co se velikosti, chuti a podstaty
 gegich dotýče. Nebo některá gsau veliká, jako neyvětšj Dně / zvláště kteráž se z Li
 gurye a z Ostrowův Moře Adryatského a Egyptského, y z ginych dalekých míst přiná
 šegj. Některá gsau menšj / a giná opět Neymenšj, jako Limauni / aneb málo většj: ga
 to ta, kteráž se od Gezera Lacus Benacus řečeného dodávajj / a ta w gjdle neyvětšj ta
 ké choválu magj. Nebo ačkoli giná gsau krásněgšj a většj / wšak gsau tvrdšj, a netak
 chutná / ale že více masytosti w sobě magj / tau přjcinau ge w Apatekách do Cukru
 aneb do Medu zadělávajj.

Přirození, moc a účinkové.

Kůra Cytronová gest přirození suchého na třetím Stupni / w horkosti pak mje
 nost drží. Masytost a wodnatost w Gablek studeného a wlhkého, na prvním stupni /
 wšak více má w sobě studenosti, než wlhkosti. Částka kyselá gest studená na třetím
 stupni. Semeno aneb Šádra některj prawj býti horkého a suchého přirození na tře
 tím, ginj zase na druhém stupni.

Cytronových Gablek.

C ytronová Gablek magj zvláštj dobrá moc a powahu / kteráž odpisagj Gedu /
 tak že některj samým tímto Lékařstwjm wyswobození byli. Tak Athenaus wzne
 šlený starý Včitel pišse, o gednom Egyptském Knžeti / žeby měl některé Zločince na smrt
 odsanditi / a když podle obyčge té Kráginy k neygedowatěgšjmu Šádum, Aspides řeče
 ným, wedeni byli / aby od nich Gedom nakáženi a vmočeni byli / tedy na té cestě nenadále
 stála gedna žena / kteráž taková Gablek Cytronová prodávala: a galkž v nás tēm
 vbohým Lidem při Popravě něco pšti se dáwa / tak se té ženě nad nimi slitowalo / že
 gednomukážem z nich k občerstwenj po gednom Cytronowém Gablek dala / kteráž
 oni snědli. Když pak na místo přišli / a Šádum vvrženi byli / co se stalo? Hroznj ti
 Šadowé na ně táhli / aby ge o život připravili, kausánjm a štipánjm / ale to na životu
 tēm nebohým Lidem smrtedlně neshkodišo. Když to Heytman widěl, vlekl se / ptal se
 Poprawců / zdaliby tēm Lidem gake Lékařstwj proti Gedu dáno bylo. Ale oni o žá
 dném Lékařstwj wědomosti neměwše, toliko řecli: že gedna žena, vprjímým dobrým
 vmyslem, každému z nich po Gablek Cytronowém snjšti dala. Tomu se Heytman po
 diwil / a dále to w své mysli rozgímal / a aby moc takowých Gablek lépe a gruntowněgi
 wyzwěditi a škusyti mohl / poručil na druhý den giná dwa Zločince wywěsti / gedno
 mu z nich dáno bylo Gablek Cytronowé snjšti / a druhému nic dáno nebylo. Když po
 tom ty dvě Osoby do gány Šadowé vvrženi byli / obadwa od gedowatých těch živo
 čichůw byli vstřknuti a raněni: ale toho prwnjho Gablek Cytronowé proti Gedu ob
 hágilo / že nad nim swjtztyti nemohli / nybrž zachowán byl při swém zdravj a životu:
 Druhý, kterýž toho nic nezjwal, y hned padl, otekl, wšeděn zmodral, a tak umřel.

C ytronových gablek Kůrky Apatekati do Cukru aneb Medu zadělávajj / a
 gmenugj Conditum Citri. Tímto spůsobem: Oblup swrchnj škutau Kůrku z těch Ga
 blek / zkrágeg bílau Masytost na okrauhlé aneb obdlažné křizalky / odwrz prnj Semjnta /
 potom zwař dobře w gedné aneb w dwogj wodě / ažby hořkost z nich se wytáhla / a ony obměk
 ly: Potom naleg wlašného a zwařeného Cukru na ně / a zaděleg jako Romanowj keřen.
 Takowé Kůry zadělané gsau wlhké a studené na prwním stupni / dobré proti wšelikému Ge
 du / pošlugu Šrdce, a wšech macy životních. Břjwajj se prospěšně w Šauchotinách in
 Hectica, pšatně gsau proti třesem Šrdce / kteráž od páčiwé Šolern pocházj. Zadělávajj
 tak y

tak y Kůry Cytronové : Vraau Kůry Cytronové, nepřislo oblaupené / ale na mčch gessťe A něco toho bšleho žustáwá / potom statvěgi k chm, aby tak dleuho wřelny / coby se Wgee vpecny mohlo : Sedj z nich wodu aneb gschu / a potom naléwagi na ně dosti hustě zwařeneho Guču, ažby se potopily / wystawugi na Slunce za celý týden : a tak bywagi hotowy. †

† Také z Gablek strogj Syrup, Syrupum de acetositate Citri řečený. Ty Kůry a Syrup gsau chuti nákyšlé a libé / dáwagi žaludku y Srdce posylnění / odháněgi od něho Sed y páry gedowaté. Aprotož w morních tegných zymnicích platně gich vžjwá me / a slaužj y proti nakáženému powětří.

† Ženy těhotné, když na ně proti přirozenj chut přicházy, magj Cytrony gsdati.

† Dále ta Gablka gsau také dobrá proti Melancholij / čistj zapálenau a zakálenau Krew / odčudžy těžká mysl a smutek na Cžlowěka přicházy.

Žrn aneb Gader.

† Žrna aneb gádra ztlucená a w wjné pitá, Sedu odpjragi / stolice wzbuzugi / a wonny duch přinášegj. Sstáwa podobným způsobem vžjwaná, tež mocy gest.

Kůry.

† Kůra Cytronová w wjné pitá, dolů stírá a snjmá slem a nečistotu z žaludka, y Srdce y z Gater. † Takž Kůra w wjné aneb w Octě zwařená, propřakowánim wst Zubu čerstwé a čistě zachowáwá / a dáwá wolné dychání. † Item / Kůra Cytronová mezy ssaty wložena, opatruge a zachowáwá ge od Moli a kážl.

† Kaučení Cytronowými Korami, odgimá zlé a Morowé powětří.

† Cytronowý strom slowe Latíně Malus citria, Medica, Persica. Cytronová Gablka Ržedý *μαρμαρινα ή καρπόμαρα*, Latíně Mala Citria vel Citrinata, Medica & Persica, Wlašty Cedri a Citroni, Španyelsky Cidras, Francausky Vng Citron, Německy Citron, Opffel und Zudenopffel.

Limoních a Pomorančích.

B

Kap. LXXVI.

Limauni a Pomorančj k Cytronům připsati se mohau. Zwláště pak Limauni / krejž se způsobem y mocy s Cytrony strownáwagi / toliko že Limauni gsau menšj, a obdlaušnj : Kůry tak tlusté nema gi / a gsau wodnatěgšj / chuti kyselegšj / Gader gednostegných gačo Cytronové, barwy bledé. Pomorančj pak gsau okrauhlegšj, a zrale barwy žlata / Kůru na sobě magj tlustšj a hočegšj než Limauni. Mžka wnitřnj, krejž dosti magj, nenj gednostegné chuti wewssěch. Nebo w některých gest kyselá / w ginych sladká / a w ginych zase winná, to gest mjrně kyselá spolu y sladká. List na těchto stromích připodobňuje se takměř listu Bobkowému / a gest tlustý, hladký, wonný a spicavý. Katolesti gsau hebké, lepke a bodlawé : Kůra bledé zelenosti. Obogihostromu kwět bily a wonny / z něhož se woda pálj náramně wonná a libá. Obogj tento Strom wsta wičně se zelená / a přes celý rok Owotce nese / gačo y Cytronowý.

Přirození, moc y účinkowé.

† Obogj toto Owotce s Gablky Cytronowými téměř wewsseim gednostegné mo cy gest / zwláště pak Limauni, poněwadž gsau kyselegšj, přirození také magj studeněgšj a suššj. Při tomu Kůry Pomorančowé bez pochybnosti gsau horčegšjho přirození / gačož hočkost gegich to wtažuge. Sladká Pomorančj Gablka negsau prázdna mocy sahjwagjcy.

Limaunůw.

† Trogj se zssťawy Limaunowé s Cukrem Syrup / kterýž proti wystupowání žlu či welmi gest vžitečný. Má také swau chwálu proti wnitřnjm, pálcawým a mornj zymnicem.

O

† Pálj

4 Brwnj Kniha Herbáře/

C Pálí se ywoda z šťávy aneb misky Limaunowé, in Balneo Mariae, a w Skleno-
ných Kolbách/ kterauž při Syrupich proti giž oznámeným zymnicem dáwagj. Té wo-
dy y ženy wžíwagj / aby gi sobě Twář gasnau a krásnau činily. Gest dobrá y proti gi-
ným fletům, posskwrnám a porolákům na žiwotě. Táz woda pitá, mořj Čerwy w bři-
še / gakež mocy gest y šťáwa čerstwá z Limaunů, ztižj dwau Lotů pitá. Když do ni
Perly, Konchy aneb Hlemýžďowé šťořpky wložíš / po některém dni se rozpustj: Pro-
tož takowá šťáwa y proti Kamenu dobrá gest.

Limaun. Limonia.

Pomorancj. Aurantia.

Pomorancj Gablek.

Sladká Pomorancj gablek bezpečně dáwati se mohou w nedostatcích Prsu a Boku.
Šťáwa z sladkých Pomorancj wyláčená, a s dobrý Truň pitá, pomáhá k spán-
ku, zvláště s Siolowau šťáwu do wnitřnosti daná, in Pleuritide, a podobných páčiwých nemo-
cech. Proti páčiwým wnitřním zymnicem, Pomorancowá gablek kyselá a win-
ná gasnau vžitečnegši a zdravěgši. Nebo žizeň a horkost zymnicau proti přirozenj vha-
sugj / porušenj odpjragj / posylugj Srdce, a Moč ženau.

Proti Čerwům w břiše: Wezmi kyselé Pomorancj gablek / rozkroge na dvě /
polj ge v legem horkých Mandlůw / a v pec ge aneb zhřeg w horkém Popeli. Tak peče-
né, přilož na Pupek / aneb wydaw z něho šťáwu, a deg nemocnému teplau piti: spomůže.

Z Pomorancowého křvětu wypaluge se woda / kterážto pitá, welmi mocně pot-
wyháňj. * Woda pálená z Pomorancowého křvětu, s zvláštnj pilností, we Wlašsch,
w Neapoli a w Lucce, kdež gi Nampham a Angelicam nazývagj, se srogi. W mnohých přiči-
nách gest vžitečná, pro zvláštnj siwu dobrau a sylnau wíni. W Hispánj dáwá se těhotným
ženám, když těžce kuporodu pracugj / zvláště přimíšje k ni trochu wodn Polegowé. Ale k té
potřebě daleko mocněgši gest Oleg z Křek wdelaný / kterýžto syne gest znamenitě Cordiale, to
gest posylugj pro Srdce / a že w mnohých nedostatcích platně prospjwá, w skutku gi sledáno.

Pilnj Apateták magj obyčeg křky Pomorancowé do Cukru zaděláwati :

† Zerau čerstwé Křky Pomorancowé / obšupugj to bjlé, a žluté na křžalky křagegi / tak
dlaugo ge wař, coby W:gece wvřelo na tiwdo / cedj gichu. Potom naléwagj na ně dosti husté
aneb twrdé zwařeného Cukru, až do potopenj : napěsleď za teyden na Slunce wystawugj.
Gfau zdravé giti proti wšelikým studeným neduhům Zlůdka: posylugj Srdce / odwra-
cugj omdlěwánj / zahřiwagj, a k zajiřwánj pomáhagj.

43 Po

Iz Pomorančjch y Kasi strogi, Vnguentum aurantiorum řečenau, takto: Berau A
kysele Pomorančj Gablko / swrchuge otwyragi / a šťáwu twen wntlačugi: s tau šťáwu mjs
chagi trochu Dryáku, Saffr ánu a Deta / wssacko to zase dáwagi do předsstého Gablka / a
w horkém Popeli ohřiwagi / potom opět z něho šťáwu wntlačugi. Za má byti zvláště dobrá
proti Gzerwům w bříše malých Dítěl / aby gi židowin, srdce y žaludka pomazowal: Skúze se
dáwati y piti. † Limauni a Pomorančj náležej netoliko do Apateky / ale y do Kuchyně.

I Limauni a Pomorančj slowan Ržečy *Λιμόνια μύλα. Νεζάντζια μύλα.* Latine Limonia,
Aurantia, † Mala nerantia, Poma arangia, arantia, aurea, † Wlasty Limone, Arancio,
Spanyelsky Neranias, Francausky Limons, Aurenges, Německy Limonien vnd Po
meranzen.

Adamowém Gablku.

Kap. LXXVII.

Adamowa Gablka. Poma Adami.

B

Spůsob.

Dž se spůsobu a mocy dothče. Adamowa gablka nemnoho se
dělí od Limaunůw. Nebo Strom ten, na němž rostan, nese právě tak
wé listj jako Limaunový / toliko že gsau něco wětšj a suššj. Katolesti ta
k má hebké / a zelenau Korau obalené. Kwetne podobně jako Cytron
ový strom. Owotce aneb Gablka vřazugi se okrauhlá, dwakrát aneb tři
krát wětšj nežli gsau Pomorančowá / nemagi přjliš tlusté Kůry, téměř jako Limauni.
Táz Kůra swraškalá a nerowná gest, s gaky misy rozsedlinami a štulinami / gaky by do
nj někdoby zubý wtisl a whryzl. Za kteraužto přjčinau powěrný Lid obecný Poma Ada
mi, to gest Adamowa Gablka ge nazwal / gaky by z pokolenj těch Gablek byla / kteráž
Adam a Ewa w Rági gedli. Wnitřnj masytost toho Gablka gest plná kyselé šťáwy,
gako Limauny / ale ne tak libé chuti. Zdržuge se w něm y semeno, gako w Cytronjch a
Limaunjch, s bilymi a hořkými Pečkami.

Přirozenj, mocy a věinowé.

I Šťáwa z těchto Gablek má wssacky ry mocy y skutky / kteréž se Limaunům přj
pisugi: wssak ne tak mocně. Obzvláště pak a znamenitě prospěšná gsau proti škupu
a Pra

Q ij

a Pra

A Brwnj Knihá Herbáře/

C a Prassiwině / aby gedno Gablko na dvě rozkrogi / a ztlučenau Syrau ge posypal /
w horkém Popeli trochu vpekl / a tím Prassiwan kúži potíral. Což se také y s Limanný
činiti máže. * Adamow Gablko Blassch Lomie a Poma d' Adamo, Latíně Pomum Assy-
rium, Pomum Adami. Strom Malus Assyria, Německy Adamsapffel. *

D Jabloni a Gablčách.

Kap. LXXVIII.

Jabloni. Malus.

Spůsob.

Jabloni gest wúbec wšechněm známá. Wyrostá z swého pater-
zu jako jinj welicy Stromowé, s mnohými Ratolestmi: Kůru má wí-
ce hladkú než drsnatú / zeronitě popelatú / wnitř žlutú, jako Wost:
; nř y žlutú Barwu dělají, když gi s wodau a Kamencem waří. List
oblanžný, wúkol drobně zstřiháný. Kwetne z Gara kwětem bílým aneb
pobruhátnělým a tělným: při vrchu roste Owotce. Nemá mnoho koření / aniž ge hlus-
bočo do země pausť / než při vrchu po zemj ge rozstřirá.

Pokolenj.

J Gest pak Jablonowj y také Gablč mnohem více, nežby se wyčísti a wypsati
mohlo / a ten rozdíl gegich záleží na spůsobu a na chuti. Nebo některá gsau kyselá, trpká /
některá sladká: gíná opět magj dwogj chut, jako winná / některá také y trogi, totiž slad-
kau, trpkau a kyselau.

* Planá w stěpná proměňují se šrže stěpování. We Blassch za nenlepši magj ta-
kteráz Appie aneb Appiole aneb Mele role gmenugi: protože gsau wíně y chuti nepřigem-
nější a nenlibější / z nichž snad prwního pokolenj byla v Starých Melimela, a druhého Epi-
mela & Orbiculata. W Frankreychu mnoho o těch drží / kteráz magj krátka spící / a pro-
to slowau Curtipendula, gegich gazykem Carpendu vel Capendu: A ta se do starwého Lé-
kařstwj Alkermes berau / a w těchto zemjch w některých Zahradách též se nacházejí. Kdož
více rozličných pokolenj a gmén Gablč, zvláště kteráz onde y onde w Říši rostau, wěděti
žáda / ten přečti Valerium Cordum in lib. 4. Hist. de plantis cap. 10. Kdož chce myti pěkná
červená Gablka / stěpug raub y na Koruši. *

Přirozenj.

Každá tato Jablka, podle rozličné své chuti, mají své obzvláštní přirození. Kyselá jsou studená a suchá: Sladká chvil se poněkud k horkosti a vlhkosti: Vinná jsou mírného přirození.

Vnitř, aneb v životě.

Kyselá Jablka dobrá jsou a zdravá těm / kteříž od horkosti neb vlhkosti žaludek mají poraženy: Protože svou trpkostí vlhkost z žaludku dosti tlačí / a ostatek gi vyvolá / slugi: vssak nezažítá jsou pro nezralost / rozbuzují povětrnosti a nadýmání / škodí / Nerwům / vrodu suché nemocy, jako Sauchotiny a zvrhování Plic. Nebo takové povětrnosti se děje v Plicích již sussi / nastuzují žaludek / odkudž potom rozličné nemocy v Anplawice pocházejí.

Planá Jablka svěží a zapravují. Sladká snadnější jsou k zažití / ale zase velmi snadně v horkých žaludech v Cholera se obracejí.

Sstáva z Gablek sladkých, s wodou Wolového gazylu pitá, pomínutí smysla zabíjí / duchy vnitřní očišťvuje / a Krev kalnou vyčišťuje.

Vinná když dozrají, a přes žymu a Garo se chovají, dobrá jsou a prospěšná častokrát v Nemocném / aby se vařila aneb pekla. Nebo z těchto vinných Gablek dělají také Lektwary tím způsobem, jako z Kdulí. Taková Lektwar vžitečná je proti horkým žymnicem / již v hásce / horkost vyládá / posyluje srdce v žaludek / ano v chut k jídlu dává / a mnohým Nemocným v děsnější bývá, nežli které jiné Lektwary a Konfekty.

Vosečka téměř Jablka mají tu vlastnost / když se z nich šťáva vyprésluje / a s malou částkou Saffránu smíchá, a vypití dá / se odpírání gedu / a z života čerwy vyháňají.

Ne zralých vosech v nelepších Gablek slují se vystřihati: Než jsou nezajímavá / a studenost krewnosti v žymnice tagemné rozmnožují / žaludek studí / sliny množí, a snědění přivozují / vlhkosti zlé a šnité rozplozují / kteréžto potom velmi snadně v Těle se rozpalují, a žymnice vvozují: trpkostí svou Kásele přivodí. A to též v vosečce giná v wotce nezralá činí. **S**yrup z wodnatosti Gablek zralých a vonných s Cukrem zvařený do hustosti, žaludek horký a střeva ochlazuje / Srdce posyluje / omdlívání a třesení jeho zabíjí.

Zevnitř, aneb from života.

* Proti klán v Bochách dává se do sladkého Jablka ztlučené Kadidlo / a když se v Popeli vpeče, zevnitř se na Bot přikládá. **P**roti spalení od Prachu Kuchenného / vaří se sladké Jablko v wodě Vitrochylowé / až dobře změkne / potom na nedůživé aneb opálené místo s Káskem přikládá.

† Sladké Jablko v horkém Popeli vpečené, a na Dřevě bolavé přiložené, bolest jeho trojí a vyládá. Kůže se také v Kůžové wodě aneb v ženském Kásku vaříti / a jako Cataplalma přikládá.

Cerstvé listy Gablonové ztlučené a přikládané, aneb šťáva z nich vytlačená a natřaná, odpírání horkým Otokům při začátku. * Dělá se z ní ta vonná Káse, Pomada řečená / kteréž všudy vůbec užívají.

† Gablon Křecký slove *malus*, Latinské Malus aneb Pomus, Vlascký Pome, Francouzsky des Pomes. † Jablka Křecká *malus* Arabsky Tuffa, Latinské Mala aneb Poma, Vlascký Mele, Španělsky Manlanas, Francouzsky Pomes, Německy Apffel. A planá jablka Holzpöffel.

Kdulích neb Kutrách. Kap. LXXIX.

Spůsob.

Věnovaný aneb Kdulovný strom gest jako glna obecný Gablon / než menší, a listu nerat dlaněho: vssak hladšího, tlustšího, tvrdšího a od spodku pobělaveho. Kvetne bíle aneb růžně, jako planá Kůže / wáček má pět listů rozdělených jeho květ / kteréžto času Podletního vycházejí.

A První Ktitha Herbáte/ Kozdyl.

¶ Dioscorides a Galenus dělji Kdaule na Wětšji a menšji. Menšji gšau okrauhlé, pleškáté, žluté jako zlato / a gšausy měkai Bawlnkau obtažené, wonné / a ty gšaurney, lepšji a prawé Kdaule. Weliké se k hrussce připodobňují / gšau sladké, nad gíné masšy, tégšji a wodnatégšji / ale netať pěkné, mocné a wonné, jako prwnégšji. Dioscorides gemenuge Struthea.

* Gšj nyní z Frankrenchu, z Lyonu a z Šwacu y k nám se přinášegj. Nachází se y w Rethemu, a ginde w zemi Baworské, gínj spšsob plauých Kdul, zce- la domácim podobných / toliko že Strumek a Dwoťce mnohem menšji a plauégšji gšt. Gšt y gíné pokolenj Kdulewé / kterauž Conradus Gesnerus Cotonastrum aneb Cydonaginem gmenuge / Německj Bild Quitten. D níž, dále Bšh, na gíném místě wšce psati se bude.

¶ Kdule magj se česati a zbírati, kdžž zažlutnau / a gšau jako Zlaté Barwy.

Kdule menšji. Mala cydonia minora.

Kdule wětšji. Mala cydonia majora.

Přirozenj, mocy a účinkowé.

¶ Kdulowá gablka aneb Kdaule gšau přirozenj studeného na prwnjm Stupni / a suchého na počátku druhého Stupně.

Wnitř.

¶ Kdaulj mnoho se potřebuge a vžjwá w Apatekách. Ueb z nich dělaji Ššáwy, Syropy, Lektwaře, Olege. Vžjwá se y Gader, Listj a Kwětu / a to wšsedo vžitečné gšt k stawenj wšselikého toku žiwota Lidského.

¶ Kdaule před gjdlem požíwané, zacpáwagi / ale po gjdle obměkčugi žiwot.

¶ Kdaule pečené, a Cukrem posypané, žaludku gšau zdrawé / estawugi nechutenštwj a dáwenj / horkost proti přirozenj zahánégj / y wšseliká plynutj Břicha v zdrawugi / anoy proti chřkánj hnísem a křwj prospšwagi.

¶ Můžeš z nich wdělati znamenitau, a welmi libau a chutnau Lektwař, Diacitonites řečenau, tímto spšsobem : Wezmi Kdulj w nowé česanyč / oblup ge, a rozkrog na čtyry křžalky / kossál y Gádra wywřz. Potom odwaš těch křžalek jako tři Libry / a wař ge v wodě, w kteréž rozpustřeno Cukru tři Libry / mjcheg dobře dřewěnnau mauť wícy / rozmělcuge ty křžalky dokudž wrau, nepřšlš drobně. A kdžž tak zwařeny budau až do hustosti Kasse, wezmi od ohně / a naleg do Ššatulj : a budeš mjtj Lektwař z masšy Kdulowé a z ššáwy / jako něgakau Zuspennu, pěknau, swětlau a welmi chutnau.

¶ Dělá

A Dělá se y tímto způsobem Huspenina Kdulowá: Wezmi Cukru bšleho dvě Li⁶ A bře / sstávy Kdulowé čisté tři Libry / wať to obě spolu, až se shusne / a naleg do S⁶ fa- tulj / a budeš mjeti welim pěknau Lektwať Kdulowan.

A Kdožby mnoho hluchých trunů vdelal / a obáwalby se sylné wlně z wina, aby mu se do hlavy newkautila / ten y hned gez pečenau Kdauli / aneb nynj wypsané Le- ktwae požiweg / a nebude mu wino hrubě škoditi.

A Kdulowá mizka dobrá gest těm, kteříž krátký duch magi / a Krowi chetagi. Cho- wá se w Sklenicých přes celý Roť / Edyž se na wrch trochy dřewěného Olege přilege / tak se nebrzo porussj a nezyseli.

* Kzku tu aneb sstávu z uenlepších Kdulj, Španyelowé w Kormim nebezpečnostw pro opatření a obhájení se před tím neuhem ráno pigj / a což kupodivu gest, wzbuzuge pot, zvláště při Lidch starých. Wypaluge se také znamenitá woda z Kdulj / ale kteráž wssat bezewšeho rozdielu, gaťž některj čimj, wewšelikých Zymnicch nemocným nemá býti dáwaná.

Zemník, aneb from žiwota.

A Suchá Lazen z listj Kdulowého vdelaná, wen vycházegjcy zadnj střewo y také Matku zase do žiwota nawracuge: wssat dobře gest, aby se w tom y mýwal.

A z Kdulj syrowých Flastr vdelaný, a na žaludeť přiložený, sstaruge přjlišné Stolicce / nechutenstwj y dáwenj a horkost žaludka vhašuge.

A Kdulowá zrna aneb gádra w Černohláwkové wodě močená / dáwagi čistau hladkau Mast, proti wsselité spálení a Prymu gazyka, aby pomazowal. Mohau se y wstaauť woda u propřakowati, proti Oteklině hrdla. **A** Proti Čerwené nemo- cy / wať Kdaule w trpkém čerweném wlně / a obkládeg střewa.

A Kdaule slowau Kžecy ^{Kudlowia} Arabšky Saffargel Latine Cydonia mala, Wlasťy Mele Cotogne, Španyelšky Membrillos & Marmellos, Francušky Conting, Němecťy Quitten, Quittenäpfel, Kuttien, Kuttienäpfel. Kdulowý strom Latine Malus Cydonia.

o Brussce a Brusskách. Cap. LXXX.

Spůsob.

B Russkown strom mezy weliké Stromy počten býti může. Zkmené aneb z pařezu ratolesti weliké, tlusté, vysoké a rozložité wy cház zegi / s listim širokým, tuhým a špičatým. Kůru má tlustau, drsnatá: a swrařkalau / temné ryřawosti. Kořeny hluboké, mocné a náryřawé. Kwět bšlý, gafo y Gablon. Dřewo gest husté, twrdé a křehké / tak že se ani štipati dobře nedá. Vžiwagi ho Impressori a Kžecy forem / k wyřywanj na něm Figur y Obrazů: gaťž y tyto náře Byliny na takowém dřewě reysowány a řezány gsau. Kdož se churawý strom Brusskowny hnogem a Popelem obloží / welim mu to dobře pro- spjwá. A nacházegjli se gacy Čerwškové při kořenu / má se k gž dotčeným věcem Wo- lowé žluči přimjšyti / kteráž ge přeč zažene.

Rozdiłowě.

A Brussel weliký gest rozdiel w způsobu, welikosti, chuti, barvě, sstáwě, masystosti / tak žeby testliwé a takměř nemožné bylo / aby se wssat ni zegmena wypisowati měli. Ulegednoho také času zragi. Nebo některé dozřawagi w Létě / a ty negsau trwánli- wé, brzo hnigj. Některé na Podzym / a ty přes celau žymu bez porusseni chowány bý- ti mohau. * O tom můžeš čisti Valerium Cordum lib. 3. hist. Plantarum cap. 17. Edež on do paděšatí Němecťch a Latinských gmén Brussel wypisuge.

Přirození, moc a věmłowě.

A Brussťy gafož rozdielně gsau w kmenu, tak y w složení swém a mocech / což y o Gabl- řách nahoře powědjno. Nebo trpké Brussťy gsau zemnaté a studené: Kyselé studené a woduaté

Druhá Kniha Herbáře /

C vodnaté: Sladké mječnost drží, a k horkosti se nachylují/zvláště ty vonné, čímž mno-
žství kyselky získáme: protož také málo svrašťují. Nebo vsedky hrusky, kteréž nejsau
sladké, sstahují a zacpávají. Plané hrusky větší jsou trpkosti a přesedavosti / a
více svrašťují, nežli sstěpné: Kyselé a trpké, sylnější nežli sladké: Suché aneb pečené,
více nežli syrové.

Hruska. Pyrus.

Užití, aneb v životě.

Plané hrusky, aneb y domácí sstěpné, kyselé a trpké, zvláště pak pečené aneb
suché, zatvrzují život / a sstávají nemoc Červenau / y vsselíké Stolic židkosti.

Plané hrusky s hubami vařené, slau a gedowatou moc gim odgimají. Ale
kdyžby někdo gedowaté vnitřnosti hauby gedl, a dávil se / tomu má se dáti piti Po-
pele z kůry plané hrusky napáleného, s sstávau hruskowau aneb s octem. To též
činí Popel aneb dřtiny z dřeva zrasplowaneho / též y Prach z vsušeného a ztlučeneho
listí hruskoweho.

Hrusky jsou žaludku zdravé / aby se naposledy po giných
pokrmích gedl: vssak lepší jsou pečené, zvláště s prachem Koryandrowým / nežli sy-
rové: Brání zhubu párností do hlavy, a horkostí do Očí vstupovati / žaludek
zavírají / pokrm dolů tisknou / posylují Srdce / a odgimají žízeň. Před jídlem střeva
tvrdí / a střevní dnu zbuzují.

Strogi se z některých hrussek, jako y z Kdulí,
Lektvar pro žaludek / kterýž se vstawičně dávají.

Chceš-li dobré a chutné hrusky do Gukru zadržeti: Nejprve sseď hrusky když pě-
kný čas gest a kyselé vbyvá / a když dobře vyzraje / vyber ty, kteréž jsou bez vad / obclup
je tenké, stopku z polovice odřež / vyfrog vřesek: měj na hotové číslí Syrup z bílého Gukru
dobře na husto zvařené / ten když od Ohně vezmeš / nařad do něho připravených hrus-
stic / přistav k Ohni, aby dwakrát aneb třikrát zewřel / vychláz je zase / a nech přes den a
noc státi. Dpět zvař z nich sliz Gukr / a vlož jej zase na ně vleg. A to tak často dělej / až
Gukr k své hustosti Syrupové přigde: Syceby netrvaly. Chceš-li pak ještě chutnější
miti / okoren Syrup Skoricí. Tak užitečné jsou žaludku / očerstvují Nemocné / čímž se ge-
dlo zoskřiví / zavírají žaludek / aby sstodlivé páry nahoru nevstupovaly. Kdož ge
před ginými pokrmí gedl / tím život aneb Břicho zacpávají. †

* Woda z plátek hrussek pálená, a často pítá: gest debrá proti přilísnému toku Žlatých
žil / kteréž Hemorrhoides stowau.

Na

A Namnohých místech, a zvláště in Calconia, w Engellandu a w Normandij, z do- A
brich Hrussek strogi nápoj / genuž tam Cidere a Pere řískaj / a ten mýsto wina pigi / a gest
doj i brý a chutný. *

Zewnitě.

A Hrusky wažené, a w spůsobu flastru přikládane, zacpáwagj. Swalugj y rány /
zvláště Hrusky plané a pečené. Strogj se také vžitečná Lázeň a párenj z listj Hrussek
wého / tež y z planých Hrussek protiwen vycházegjcy Marce y zadnjmu střewu.

† Hruskownj strom slowe Řecký ἀμύγδα, Latíně Pyrus, a pro rozdiš Pyrus sativa, Hrus-
ka stěpná / a Pyrus siluestris, planá Hruska. Německý Birnbau. †

A Owotce aneb Hrusky slowau Řecký ἀμύγα, Arabsky Humetre aneb Cine-
tre, Latíně Pyra, Wlasty Pere, Španýlsky Peras, Francausky Poires, Německý Birn.
† Plané Hrusky Německý Seewirn oder Holzbirn. †

o Břestwi a Břestwich.

Kap. LXXXI.

Břestew. *Perfica malus.*Čerwené Břestew. *Perfica rubra.*

Spůsob.

Břestew gest Strom také wšubec známý / Pařezem Prusky
řicý, listem y Kwětem Mandlowému podobný / toliko že Kwět má čer-
wenějšj / a spolu s listjím hořčegjšj : Dřewo řjdic a křehké / Kůru tenkú
Kōemj mdlé a nehluboké. A z té přičiny welmí brzo se stará a hyne.
* Odkudž y Německé přístowj poslo : Persingbaum und Bawrn gewalt /
Wechj schnell, und vergehet bald. Břestwownj strom a Sedlské panowánj / Kychle rostie,
wssat má krátke trwánj. *

Rozdiš.

A Břestew rozličné Owotce nese / Barwy čerwené, žluté aneb zlaté, zelené, bílé,
ferowé. Někteř se snadně od Pecel odjmágj / jiné se gich tuze držj, gačo Kdanle.
Mezy těmi wssemi Břestwemi přednost držj twrdé, newodnate / a ty křehčj se Pecel držj,
zlaté barwy a libé wůně. Druhé mýsto hned po těchto pokládajj se mýti / kterčj stáwou
magj

I Brwnj Kniha Herbáře/

C magj červenau jako Krew / ne gen proto, že gsau na gídlo chutněgšj / ale že gsau wětšj a barwněgšj. Potom gsau gině / gessro w dobroťe gž dotčeným nic napřed nedadj / a od podobensťwi, kteréž s Wlastými Ořechy magj, od Wlachůw Ořechowě Břestwe se gmenugj. * W nassich Kraginách musěj se ku Polední saditi / a před welikau zymau a tu hými mrazy dobře opatrowati / nebo syc welmi snadně pomrznu a wyhynau. *

GSau gessťe we Wlassich mjmo tyto, y gině Břestwe / kterýmž Mandlowě, od gádra sladkého Mandlowého, řikagj. V nás w Czechách newšsedj se nacházegj: než ně, které toliko / gáž mnohým wědomě gest / a rostaupodlé spůsobu země a místa, w kterémž sedj / y také Owotce nesau podlé tohož spůsobu, zrostu, welikosti, barwy a chuti. Nebo Břestwe hornaté w zemi kamenité gsau mocněgšj, drobněgšj, žlutěgšj, wonněgšj / a wětšho Srdce posylněj, w pálcíwých zymnicech. Ale Břestwe w zemi tučné, hlinowaté, a w rowinách mokřých gsau wětšj, wodnaté, zelené, nechutné a chwýstawé.

* W Frankřechu magj Pruno Persicum: zewnitř gest jako Sljwa aneb Šwestika / a wnitř Gádro jako Břestew. Nacházj se gessťe y giny spůsob Břestw / kteréž gessťe menšj gsau nežli gině / zewnitř pěkně červené, a welmi libé a přigemné chuti: Dozráwagi brzo po S. Janu Křtiteli / pročeg také gměno magj S. Jana Břestwe. Takowých Břestw w nás také dosti mnoho máme. *

Přirozenj, mocy a účinkowé.

GSau Břestwe gsau studené a wlhké na druhém Stupni: pročeg také gáž brzo dozráwagi, y hned hniגי. Kwět, Listj a Gádro, gsau horkého a suchého přirozenj.

Břestwj aneb Owotce Břestwowého.

Břestwe žaludku newelmi gsau zdrawé / a kdož gich mnoho gj, přinášsegj slem / plodj zlé wlhkosti / zastuzugi Tělo / žaludku sřodj / a že se w něm y s ginyými pokrmy snadně porussugi, z toho zbuzugi hniě zymnice. Protož střjdmě gich požjwati náležj / ne po gídle, gáž nássi Czechowě zly obyčeg magj / ale před gídlem, aby dlanho w žaludku nezůstáwaly / ale rychle proběhly: tak obměkčugi žiwot. * Někteřj ge gsdagi z dobrého Wina. * Vezralé pak a trpké twrdj. GSau Suché Břestwe wařené a pité, sřawugi plynutj žaludka y Břicha.

Kwětu.

GSau Břestwowého kwětu dělá se wyborná Lektwař s Cukrem pro Děti, k močenj Čerwůw / a gest liběgšj kupřigimánj nežli Burmfraut, Semynko proti Sřarkawkám z Apateky. GSau Kwět Břestwowý w spůsobu Salátu strogený a geděný, obměkčuge a k Stolicy pohybuge / a gest zdrawý pokrmy Lidem wodnotedlným.

* Dělá se w některých místech z tohoto kwětu y Syrup / ale ten kdož se s rožšassnau bez dlivosti nestrogi / a něco se ho wezme wjce než náležj / častokrát těžké žrenj w žiwotě působj.

GSau Někteřj pišj / aby se Hrnc kwětem Břestwowým naplnil / a do země aneb do hnoje poněkud zakopal / potom z toho Dleg wytláčil: že takowý Dleg vžitěcný gest proti horkosti zymnicé / aby gjm Pulsownjch žil a ginych mst pomazowal. *

Listj.

GSau Břestwowý list ztlučěný, a na žaludek přiložený, mořj sřřkawky a čerwy w štěse. Syce vžjwaný rozděluge / a wsselké Otoky sřrawuge. GSau Listj vsuffené, a na Prach protlučené, do čerštwých Kan zaseypané / ty vzdrawuge.

Gader.

GSau Gádra Břestwowá s wodau Bukwicowan aneb Werbenowan protlučená, a přikládána gsau znamenité Lektwřj proti Bolenj Hlawy. GSau Gader Břestwowých oblaupěných sřest aneb sedm w trunku wjna přigatých, rozdrobugj a wyhánegj Kámen.

GSau Břestwowá Gádra gsau také vžitěcná proti žrenj w žiwotě / a proti opilštwj, kdožby gich před pitím požjwal. GSau Komuž wlasj s Hlawy ležau / zetřj gádra z Břestwých Pecet / a smjcheg ge spolu s Octem / wděleg z toho Mlast / a pomazug tjm: Spomáhá.

GSau Břestwo

Z Břestwových gader presuge se Oleg / a ten dobrý gē proti bolení hlavy / v mo- A
zige Sen, když se jim židowiny pomazugj. Tyž Oleg do vsj wčapany, polehčuge bolesti
gegich / moři čerwy w vsjich / hluchotu, znenj y zwoněnj w hlavě zahánj: w Klisteru přis-
gaty, vžitečný gest proti žrenj w životě, od nadýmánj aneb zatvrzenj stolic pocházegj-
cymu. Pjge se také tyž Oleg proti giž oznámeným nedostatkům / y proti Kamenu.

Prystyrice aneb Gummi Břestwového.

Gummi Břestwové v Wijně rozpustěné, aneb zewčelě a pitě, velmi dobré gest
chřagjčjm křwj a hnisem / obměkčuge a wyčistčuge zanečistěné žilky w Prsedch a
w Plicech / y Kámen lomj. **I**tem / Gummi Břestwové v wijně rozpustěné, a

s Saffránem sinjsséně, aby tím w hrdle kloktal / má býti zrožástěnj Lekatřwj proti syp-
tění a Otoku hrdla. **T**oto Gummi s Octem a Konšeho Sstowjka kořenem

rozdělané a pomazované, lišge na Těle vždrawuge.

Břestwe slowau Kžetj *المراة* Arabšty Sauch, Latinsk Perfica mala, Wlašty
Pelsche, Španylšty Pexegos, Francaušty Pelsches, Němečty Pserfing.

Merunkách. Kap. LXXXII.

Wětšj Merunkj. Armeniaea majora.

Menšj Merunkj. Armeniaea minora.

Božolenj a spůsob.

Merunkowj strom gest prostřednj wysočnosti: Nese list škáro
černému Topoli podobný / při koncy špičatý a wúkol zstřhaný / a gest
gich čtyři y pět pospolu, tak gako na Wissni. Kwět má šlý gako Wissně /
Owotce Břestwi podobné, samau barwan se dělicy: Nebo když dozrá,
gest zlatě barwy / a odtud ge někteřj Latinsk Chrysomela gimenugj. Wnitř
má twrdau kámenitau Peču, s obau stran wydutau / a těžce se dá rozstlaucy. W té Pec-
ce ležj Gádro / kterěz w některých gest hořké gako Břestwové / w některých sladké gako
Mandlowé. Šsau také Merunkj některé wětšj, a některé menšj. A toho oběho, totiž
welikosti Oworce y sladkosti gader, dostává se jim netoliko z položem, spůsobilošti a do-
broty země, w njsj seby / ale y z pilného opatrowánj. Nebo čím se častěgi přisazugj / tím
lepšj a

¶ Druhá Kniha Herbáře /

C lepši a plnějši roste / a tak hořkost gegich w sladkost se proměňuje: gažoz y Mandly hořké tím spůsobem w sladké se obracejí. * Kteréž Meruňky na mladistvém stromě s hvozdem aneb s hvozdem sstěpování gsau / ty dobré a veliké býwají. *

Čas.

¶ Meruňkový strom kwetne hned brzo spočátku Čara. Ale Owotce nese měsíce Čerwna a Čerwnce / dřívě nežli jiné Owotce zraje, krom Wissnj: a tak hodně Dioscorides Meruňky Pracocia, to gest Wýskočné, raucj aneb rannj gmenuge. Málo se dělí kmenem y přirozením od Břestwj / krom že se ne tak brzo gažoz Břestwe w žaludku porušují. * Někteří to za zvláštní znamení a wysvětlení mají: Když se Meruňek mnoho obrodí / že toho Roku málo wina býwá. *

Přirození, moc y účinkové.

¶ Meruňky gsau přirození studeného a mokrého na druhém stupni.

Užití.

¶ Meruňky přigemnějši gsau žaludku, nežli Břestwe / protože se w něm ne tak brzo porušují / a po Stole gedene, páram ohnivým z žaludka nahoru do hlavy wystupowati brání. ¶ Pro počistění Cholery a připálených wlkostí, toto Lekařstwí pro spěšné gest: Wezmi Meruňky, Tamarindy protažené, Kassye Fistule / to smaž s Růžowan woda a s Cukrem / přideg k tomu Kokořku a Sstamonij, podle náležitosti a s raddau Lekaře / z toho dáweg pít pro počistění. Proti zymnicy čtvrtého dne / přideg prachu Sene a Mirobalanůw Indických / a posmaž až do hustosti. Můžeš y s Syrupem Fiolovým smažiti / a žluté Mirobalany wysypati.

Zewnitř.

¶ Wytlačuge se Oleg z Meruňkových gader / o němž wypisuge starý Mesue / že gest Principální a hlavní kus / a gedno z předních Lekařstwí proti pálcivým Otokům středu a Konečnicka / a žlatých křwopreyštních žil w zadku. Nebo pomazáním ochlazuje a bolest odgimá. Užitečný gest také proti bolení vší aneb chřipj od hořkosti / a proti rozsedým Bradavicím w Pesu ženských / zvláště když se s logem Gelením aneb Rozřetým smíchá a pomazuje. Ten Oleg dělá se tím spůsobem, gažoz Mandlowý.

¶ Meruňky slowau Rzedz *malva agrestia*, Arabsky Mirmix, Latinské Armenia a pracocia, Wlastky Bacoche, Španělsky Albiricoques, Francancky Abricot, Německy Karillen, oder S. Johannis Pfersingen.

¶ Wysspulech. Kap. LXXXIII.

Rozdíl a spůsob.

Wyspule gsau dwoge: Gedny obecné, a wšsem Národům téměř známe. Druhé / kteréž we Wlastech a w Rzedě zemi roste. Obecná Wyspule gest Strmík velikosti Gablonowé, wšak netak wysoký: Kůru má drsnatou, ostrau / Katolesti tinowatě a bodlawé / List dlaný, mocný, wškol zhořa nic nezstěhany. Dřewo gažoz hruska, twrdé a husté: Kocení nepřisli w zemi hluboké, a wšak mocné / kteréž nikdy nečerwíwí. Kwět bly, gažoz Kdulowý / toliko že menši gest: z toho potom časem swým Owotce vychází / Gablička okrauhlá a srediwa, wětš než Dubowé kálky. W gedné pak každé Wyspuli gest pět Pecýček twrdých a pleškatých. Pozdní strom gest Wyspule / a tžďko na Podzím Owotce gegj dozráwá. Protož časagi ge před dozráním / a rozkládagína Slámu / a tak potom samy docházejí, měknu a hnilčegj / rowně gažoz Břetyně aneb Woskerusse.

¶ Druhý strom Wyspulowý we wšsem téměř Slohu gest podobný: List má rozdělený aneb zstěhany gažoz Měst / Kw. t bly w spůsobu hrozni: Owotce hroznowatě / též velikosti

welikoſti gaſo prwnj, a někdy wětſſj / kteréz Měſyce Záj dozráwagi / a magj w ſobě tři A
toliko Pecyčky, barwy zelené ryſſawoſti. Tohoto ſtromu geſt hognoſt w Ueapoli, na za-
hradách y Tráwnicých. Nebo Obywatelé netoliko Owotce toho ſyrowého, pro chut-
noſt geho poſjwagi: ale y do Cukru a Medu ge zaděláwagi. Rády gich také poſjwagi
těhotné ženy / netoliko pro zvláſtnj chut, kterauž magj: ale také že nepřirozenau ženſkau
chut k některým pokrmům odnímagi / a žaludka poſylugi. Sſtahugi w hromadu / a pro-
tož dáwagi dobrý pokrm, a libý žaludku wlkému / Zuplawicy a dáwenj zaſlawugi.

* Nyſſpule ſtěpowané na kmeni Slohowém, mnohem wětſſj poroſtau nežli jiné. *

I. Nyſſpulowj ſtrom. I. Meſpilus Aronia.

II. Nyſſpulowj ſtrom. II. Meſpilus.

Přirození, mocy a účinkové.

¶ Nyſſpule gſau přirození ſtudeného a suchého: Mocy trpě ſwjragjcy.

Wnitř.

¶ Kdež potřeby geſt ſwjránj w hromadu / k tomu užitečné geſt liſtj od Nyſſpulj, tež
y Owotce. Nebo zatwzugi a zacpáwagi wſſelike ſluſy a toky žiwota.

¶ Suchých Nyſſpulj liſtj na Prach zetřeně aneb ztlučené, a pité s wodau Kuřjno-
by, ſpomáhá proti chřkánj krwj.

¶ Z Nyſſpulj kamenjko na Prach ztlučené, a ztjſi gedné čtvrtce s Trníkem biſého
wina pité, w němžby ſe prwe Petruželny kořen zwařil, ſomj a mocně žene Kámen. Geſt
ſuſſeno. ¶ Nyſſpule také do Medu ſe zaděláwagi, gaſo Trnky / proti pálcíwým
ſluſům Letnjho času.

Zewnitř, aneb from žiwota.

¶ Nyſſpule wažené k promýwánj aneb propláwánj hrdla, oſlawugi ſluſy / kre-
tj ſe k hrdlu, zubům a dáſnjm dáwagi. ¶ Když ženy liſtj Nyſſpulowé ſpoju y s O-
wotcem wařj / a w tom ſe mygi / to proti přliſſné Nemocy gegich ſpomáhá.

¶ Když žaludek mdlý geſt, trati a pokrmů zachowati nemůže: Wezmi suchých
Nyſſpulj, Hřebjčtů, Muſſkátowé kůlky, gednoho gaſo druhého / přideg trochu Korá-
lí / ztluc wſſedko na Prach / ſmijcheg s Kuřowau wodau / wděleg ſlaſtr, a přilož teplý na
žaludek. ¶ Liſtj Nyſſpulowé suché na Prach ztlučené a zaſeypané, rány w hroma-
du ſwaluge, a Břew oſlawuge.

p

¶ Dřewa

A Brwnj Kniha Herbáře/

C Dřeva Vysspuloweho vjswagi na Topořiště k Wostipám, Kopjm a Bičm. Dělají z něho také wyborna dřewce a Knytle, k Kolbám a k honěni/ kterjž se také hodj na zlé a nezbedné ženy/ aby jim zčertů gegich a Ledwj pomazowal.

Obečná Vysspule stowe Řecky μέσπιλον, επιμυδία, σιτάνιον siue σιτάνιον. Arabsky Zaror, Latinské Mespilus, Wlascky Nespelo, Spanyelsky Nesperas, Francausky Nespier, Německy Nespel. * Přespolnj pak Vysspule stowe αρώνια Theoph. ἀρώνια, Latinské Mespilus Aronia. Owotce τρικόκκον, Neapolitanský Azarolo. *

O přespolnjm stromu, Lotus řeteném.

Kap. LXXXIII.

1. Strom Lotus.	1. Lotus.
2. Celé Owotce.	2. Fructus integer.
3. List.	3. Folium.
4. Owotce rozkrojené.	4. Fructus dissectus.
† Kwie.	† Flös.

Domnělý Lotus. Pseudolotus.

Rozdíl a spůsob.

Lotus Strom, ačkoli se někdy welmi wysokj a širokj nachází: wssak obyčejně má welikost střepe hrustkoweho. Nese List obdlanjnj, koprwnjmu vgetj ostrý / a wůkol zstřihanj: Owotce geho gest tak weliké jako Wissně / na dlaně stopce wisý / w barwě se rozličně mēnj. Nebo spocátku wklazuje se zelené, potom zbledažluté / a když zráže, červené / na posledy na místo dozralé (což se stává měsíce Řjgna) nabývá barwy černé: Chuti dosti přigenné a libé. Zognost těchto Stromůw roste na Ostrowě řeteném Pharis, gehož to Owotce Obywatele těchto míst za pokrm a strawu vjswali / odkudž y Lotophagi nazwáni byli. Nic méně wssak y w Kragich podál od Moře roste / jako in Africa. Nebo čteme / že wogsto Ossellowo, když chtěl k městu Karthaginskému táhnauti, w nedostatku giných pokrmůw, z tohoto Owotce wychowánj své mělo. Tak weliké množstwj těchto Stromůw gest na těch místech.

A klemálo také Stromůw takowých gij y we Wlasjch obecně magj / ačkoli w těch místech Owotce gegich není tak libé a sladké / což se rozdílů Kraginy a powětří, odkudž zrostliny

zrostliny proměnu Berau, připsuge/gaťož se to y očitě spatřuge a nachází/že gednostegné A
Rýworj winné na gednom místě kyselé, a na giném sladké hrozny a Wino wynáší.
W Němcých ani w Czechách nikdež gsem toho Stromu newiděl/ toliko w zemi Tyrol-
ské/a w tom Kragi, kdež město Tramin leží. Tam geg gmenugi Zürgelbaum/a Gahody
aneb Oworce gehu Zürgle.

Pseudolotus.

Nacházegj we Wlassich gestě giný Strom/ kterýž teš wymalowaný také předklá-
dáme/ a magj za to, že gest prawý Lotus: ale poněwadž se w některých částkách
s wypsáním praweho Lotu nesrownává/ dali gšine mu gmeno Pseudolotus, to gest
Domněly Lotus. Má listj mocné, podobné téměř Hruškowému. Oworce aneb Gaho-
dy gehu pohromadě se drží/ gsauť oku krásné, modré, špičaté, a chuti dosti libé. Ginj se
domníwali/ žeby tento Strom byl Francouzové dřevo: ale gá s nimi w tom nesmery-
šim. Nebo wjm, že Francouzové dřevo gest gineho spůsobu/ gaťž gsem od hodno-
sterných osob Španýelůw a Portugaleserůw (kteřž w cyzých Kraginách ten Strom
widěli) sprawen/ a prwe nahoře w 50. Kap. o něm oznámeno. * Tento Lotus Theo-
phrasti ostává y w našich Zahradách/ ale potřebj geg pilně přikrýwati. *

Přirození, moc a účinkové.

Lotus swjrá, s gaťausy subrylnau podstatou/ a wysussuge.

Wnitř.

Což se vžíwání tohoto Stromu k Lékařstwj dotýče (prawj Dioscorides) že O-
worce gehu, zwlastě prwe nežliby zcela dozrálo, žiwot zacpává a zatvrzuge.

Decoctio aneb Tranš wařený z Drtin tohoto dřeva, pitý, aneb škrze Klistjr do
žiwota wlitý/ dobrý a vžitečný gest proti přelíšnému toku ženskému/ Břicho twrdj, za-
cpává, a Čerwenau nemoc sstawuge.

Zewnitř.

Kdožby sobě napřed oznámenau gichau šlawu myš/ zbarwj mu wlasj na čerwe-
no/ a nedá gim s šlawy lezti. Dozralých Gahod vžíwagi k šapání Prastřw a čizbě.

Tento strom slowe Kšečy ^{καρχēdēsy} Arabšty Sadar, Latíně Lotus, Španýel-
šty Almez, Wlasty Loto Albero, * Celtis Plinij. Druhý, kterýž Autor gmenuge Pseudo-
tum, a ginj tomu chěgš, že gest prawý Lotus Theophrasti, w Wlassich nazýwagi Guaiaca-
nam: pro přjčinu málo wjš oznámenau. *

o Dřínku a Dřínkách.

Kap. LXXXV.

Dřínkownj strom Latíně gmenuge se Cornus: protože dřevo
geho tak twrdé gest, gať Gelenj aneb Howězy Koh. Nebo Cornu wy-
znamenává Koh. Koste pak w prostřednj wysokosti/ má mnoho suko-
watých mocných ratolestj/ kterěžto z krátkého Pařezu vycházegj/ a Ana-
pi k mstání Wlny neywjce gich potřebugi. Wšeděn strom má na so-
bě drsnatau Kůru, popelatau, sušedau a welmi trpkau. Dřevo (gaťž oznámeno) gest
welmi celistwé, twrdé a perwné/ z něhož Palce do Kol Wlynáštých, y giná mocná dšla
dělajj. Listj gehu zčernazelené gest podobné Swjďe aneb Hrušlině/ kterěž ačkoli w pro-
středku gest široké/ wšak proto dlaně a špičaté/ lehké, hladké, dosti tlusté a žilowaté.
Kwět má mchowatý, žlutý/ kteréhož když Wěsy aneb y Prácy zakusj, chwistagi po něm
a vmjragj/ kdež proti tomu nám Lidem (kdybychom ho vžíwali) welice Břicho twrdj.
Z těch Kwětůw wyrostajj Gahodky obdlažné, Oljwám weršsem podobné/ při prw-
njm pučenj zelené/ potom při zrání žluté, gať Wost/ a naposledy když na místo dozra-
gj, černé.

P ij

Přirození,

C

A Lísty Owotce jest přirození studeného a suchého. Mocý sřadugický, sřwragický /
a wseliké flusy w Těle zastawugický.

D

tworzenj Břicha. **A** z Maszytoſti gegich s Cukrem ſtrogi ſe libá Sfaſſe/ welmi proſpěſſná proti plynutj Břicha / proti nechutenſtwj a dáwenj žaludka. Tauż moc má y ſtáwa / kteraſz z Gahodek wytlačugj / a s Cukrem do huſtoſti zwařugj.

¶ Strogj se wjno z Dĕjnĕſ takto: Wezmi čerweného wjna kyselého Sto liber neš
žejdlišk / Gabůdek Dĕjnĕwých dozralých deset Liber / Ocelowané wody, aneš té w kte
rež Kowáři rozpalená ohniwá železa hastyli, dwanácte Liber: Smjcheg to spolu do či
stého Sandku dřewĕnného / nech w něm za patnácte dnůw / a potom ztoč to wjno do
gineho Sandku. Gest znamenité wjno proti wsselikým neduhům / kterjž se nad mjrú a
přjlistně wylĕwagj. ¶ Někteřj Zpatĕkáři z těchto Gabůdek strogj také Lĕktwar,

Zeitsitt, aneb from žiwota.

¶ Dějnové listy ztlučené a přiložené polehčuge zapálených ran / w Očce zvařené, a
teplé w vstech držané, vkládá bolest zubůw.

இலிபி

A Listj Dřínové aneb mladistvoj weystřelkové v Wjné waženj, aneb tak sami při A
kládanj, wysussugj / a léčj wsecky kysawé rány y sřrámy. **S**řáwa, kteráž z ze-
ných zapálených Gahůdek wen pístj, na roznícené železo wpustěná, rzy ge potahuge /
kterážto rez odstraňaná, gest dobrá proti Liffegům, aby se gj potjral.

Suché Dřínky semlené, a s olegem Myrtowým aneb s řáwau Agrestowau smj-
šené, zaděláwagi se na flastr k wsselíkemu sřawenj aneb zacpánj, tēm ktrž se wstawičně
dávj, přiloženj na žaludek: magicým plynutj žiwota aneb židké stolice spředu na bř-
cho: ženám, z nichž se nemjrně lige Krew aneb Měsíčný flus gegich, spředu na Lůno / a
s zadu na Křjž. **D**řínkový strom slowe Křečy ^{Kravia}, Latinsk Cornus, Wlašky
Corniolo, Španielsky Cornizolos, Francusky Cornier, Německy Cornelbaum, Kru-
beeren, Welschen Kirschen.

Swjda. Virga sanguinea, siue Corniolus.

B

Corniolum některj gmenugj Pseudocraneam, to gest sřalešný Dřinek. Gmij nazýwagi
Ošscam, protože gest twrdý gačo Kost. Plinius tento strom gmenuge Virgam lan-
guineam. Koste mezy chrastinami a Křowatinami, s mnohými Katolestmi: Listj ge-
ho gest zčernazelene, takměř gačo na Wollšowém stromu. Měsyce Čerwna kwetne zble-
dabilým stručnatým a hwězdnatým kwětem, podobně gačo Chebdj / kteréhož mnoho po-
spolu na gedné špičce má / wssak menšjho aneb drobněšjho / z něhož potom wyrostagi
zelené gahůdky / na Podzym černagi, gačo na Pračjm zobu. Pačez má přirozenj twrdého
dřewa / protiwi se železu / tak že se těžce dá řezati a wrtati: odkudž y Německé gmeno má
Hartriegel. Špičce kol, a Křebčiny k Wozům z něho wdělané, býwagi stále a trwánli-
wé / nebrzo se roztrhugj aneb lámj. Džiwánj geho do žiwota, nemj známé / než / ama chut
Listj wklazuje / že gest mocj wysussugjcy a stahugjcy. Čechowé řkagi tomuto Stro-
mu a dřewu Swjda.

* Obyněg gest we Wlašich z dřewa tohoto Stromu wodu páliť / kterážto sama, poľudž
toliko možné, a že se rozehnatj mohau, Wolata odjmá a zahánj: Pakli se toho státi nemůžet
tedj ge wždy k dozránj přiwodj a zmensšuge.

Petrus Crescentius nazýwá gj Sanguinem, we Wlašich obyněgné slowe Sanguen,
Sanguino aneb Sanguinello. ^{Σανγκριν} Snad gest apud Theophrastum, Francusky Cornel-
lier Sauvage. Virgam sanguineam tak krátce Plinius wyřsal / že se z něho nie gistotně wy-
rozuměti nemůžet / gestli čili nenj: wssak mnozj za to magj / gačoby se k nj nezle tressowala. *

P iii

D Wosřke

Woskerussi, Kjerabiné a
Břekyni. Kap. LXXXVI.

Pohlawj a Rozdjl.

Woskerusse dwogjsho gest Pohlawj / totiz Samec a Samice. Samým Owotcem dělí se a rozeznáwagi. Nebo Samec má Gablečka okrauhlá / Samice obdlauná, gačo Wegce, podobněgšj k Hrussee. A táž Gablečka na Samcy gsau wonná a libé chuti / na Samicy ne tak wonná / chuti přjkré a trpké. Toto dwoge Pohlawj opěť dělí se na domácí a plané. Domácý aneb zahradni Woskerusse we Wlassich gest známý Strom / w Czechách pořjdu se nacházý / a ne wšsem gest známý. W zahradě Geho Mílo: Cysařské w Praze několik mladistwých Strůmlůw se nacházý. Má Patez rowný a dlanbý / Katolesti a wětwe wysoké a široce rozložené: List k Gesenu podobný, než výšší / od spodku aneb na hrbetě pobělavý, wškol zstřihany / wšy na dlanbé a mocné špičce, sedm aneb osm páří pořád. Kwět má hroznowatý, bjlý / kterýžto řdyž sprehe, wystytagi se ta Gablečka z gedné strany bledé barwy / z druhé obyčegně serdj: na Podzym dozráwagi / a tehdaž se trhagj, a zawěšsugj w Otýpkách swázaná / aneb na Slámu a na Seno se rozkládagi / ažby vhmlicela gačo Wysspule: Syc gináč nemohau se gisti, pro swau ostrosta a trpkost. Dře wo gest twrdé, husté a tuhé / k dělání Stolů přjhodné / aprautj na Biciště. Kůry gest drobet drsnaté, bledé žlutosti / kořenj řjdekého, řkustého, twrdého a hlubokého.

A Planá Woskerusse gest tež dwogj: Sedna kteráž wlastně Planá slowe: druhá Chocholátá. Plinius gmenuge Torminalem, † quia torminibus ventris medetur. †

* K těm některj wienj Lěkaři ginau gestě přídáwagi / totiz tu, kterauž ginj Ariam Theophrasti nazýwagi. Bewlassich, protože dře wo to náramně twrdé gest, gmenugi tu Woskerussi Metallo. Dbogi hognost roste w Lesích Německých y Gžestých. *

A Planá Woskerusse me se nedělí od zahradni / leč samým Owotcem / kterěž zhu sta okolkem wycházý / a gest barwy červené, welké gačo Hlohyně / chuti od domácí do konce rozdjlné. Chowagi ty Gabody Práčnjcy přes celau zymu, pro čjzbu. Nebo Kwjčaly a Drozdi, y ginj některj Prácy, welmi ge libugi: my Czechowé řjčame ginj Kjerabiny.

II. Gho

Chocholátá má List podobný winnému, hladký a mocný / Kořen tenký, dosti tuhý /
Bahodky obdlažné, drsnaté, kulaté / Formy hroznu spogene / a na dlouhé stopce za-
věšené / Barvy železné aneb zezavělé / chuti kyselolaskominné. Strom gest dosti wyso-
ký / Korau hladkau přikrytý / Dřewo se dá snadně ohýbati a otočowati. Czechové mu
hřagj Břek / a Owotcy Břekyně.

B

Přirození, mocj a účinkowé.

A Woskerusse gsau studeného, zemnatého a suchého přirození / česagj se prwé nežli
dozráwagj / rozličně se strogj / a wssak wždy slaužt starowánj. Někteříj pekan aneb su-
si ge w Peey, gako plané hrusky. Někteříj ge močj w Medu, gako Kdaule. Gini cho-
wagj ge čerstwé w sladkém zwařeném Wijně. Mohau se y w dlouhých Otýpčách swá-
zané w suchém pokogi powěsyti / za dosti dlouhý čas trwagj, tak vsusšené / a kdyžby se mě-
ly potřebowati, dáwagj ge do teplé aneb čerstwé wody, aneb y do Wina / k močení a na-
boblěnj. Mohau se tak y zwařiti a vžjwati.

A Mohau se také, prwé nežli dozragj, nakusy rozkrágeti / na Sluncy vsusšiti / a na
Mauku zdelati : kteréžto Mauky potom w čas potřeby s něgakau gichau vžjwagj.

A Listj a Bahádek ex Torminali sorbo, to gest z Břeku aneb Chocholáté Woskeru-
sse můžeme vžjwati / kdyžbychom Woskerussj domácých aneb Zahradních před rukama
neměli. Nebo tež gsau přirození studeného a suchého.

* Kdožstwj těchto Stromů roste w Gjerném lese, Harkwald řečeném / a Obhwateré ga-
hodel gegich gako za zvláštnj a gisté Léčarstwj proti žčej w Břisse vžjwagj. *

Zemník.

A Woskerusse ztlučené, a s Listjm w wodě wařené, aby se w tom myl, ostarwagj
židkosti Břicha / wycházení střewa y jiné wsselké toky.

A Woskerusse slowan Bžedky *zwa*, Latinsk Sorba, Wlasty Sorbe, Francusky Cormie-
ra, Španyelsky Sorbas, Německy Spierwerbaum, Spierling, Sporöpfel.

* Sorbus filuestris, Břek, Německy Krelbaum. Die frucht Vogelbeer, Wlasty Sorbo sal-
uatico. Ananienlib. Temelo, Dodonæo *Esquial* aut Fraxinus bubula, Francusky Fresne
lauuage. Sorbus Torminalis, Owotce, Břekyně, Aresel, Eschrüsel, Aldasbeer. *

Brwnj Kniha Herbáře /
Sliwách a Swestkách.
 Kap. LXXXVII.

Sliwa. Prunus.

Spendlíky. Pruna Cerea.

D

Rozdíl a spůsob.

Sliwa známější gest, nežby se wypisowati měla. Strom gest prostředně vysoký / Kůry drsnaté / Kořeni mnoho má / a ty powrchu drnu rozkládá. Katolety hogné na výš y na šíř z sebe wypaustij. Listy má obdlaňné, vůkol drobet zstříhané / s mnohými žilkami, wisýcy na dlouhých špičkách. Kwetne bílým Kwětem měsíce Března a Dubna / welmi nápodobně gaťo Wísně, vůně libé. Owotce wydává rozdílné w spůsobu, w barvě y w chuti. Nebo neyprwé máme černé weliké Sliwy / kteréž slowau Pruna Damascena, a ty gsau weliké Swestky / kteréž z Syrix do Benátek sussené přinášegj. Ale k nám se gich pořjdu dodává. Druhé gsau Brunátné / a slowau Pruna Iberica, aneb Španyelské Swestky. Třetí gsau žluté gaťo Wost / těm říkáme Spendlíky, Latinně Pruna Cerea aneb Cereola, Německý Spillen. Čtvrté gsau ty dlouhé modré Sliwy, Prunidačtyla. Páté malé, okrauhlé, zelené Podzýmny Sliwy / a ty negsau mnoho wětší Listowých ořechůw. Šesté gsau weliké černé Sliwy, Německý Kospflaumen, od welikosti tak nazwané: y giné weliké okrauhlé a twrdé Schaffpflaumen / Latinně Pruna alinina řečené. Mezy těmi wšemi gsau sladké, kyselé, trpké, winné, suché, wodnaté / a sumnan tak množstw gest rozdílný / že se nemohau dobře rozeznati. Nejlepši gsau Pruna Damascena, to gest weliké Syrské Swestky / po nich chwátu magj ty, kteréž z Dher a z Sedmihradské země k nám wozau / mezy nimiž neymenši gsau neychutnější, když se w Wíně watj.

* Sliw gest welmi rozličný spůsob / tak dobře těchto našich časůw, gaťo v Starých / kteréž tuto wšechy wječtati a wyprawowati není potřeba / a ginam to přináleží. A ti rozdílné berau se Krátce o tom mluwě neyprwé od Krage aneb mšty, w němž rostau. Nebo z Morawy přiwážegj Swestky Brněnské / kteréž tdyž se dobře wšusy a připrawj (gať Thomas Iordanus, téhož Markgrabšw / náš jenný Lekar, šwedčj) častokrát lépe život obmětugj a otwíragj, nežli

ragi, nežli Calsia. W Frankrenchu chválu magj Prignolles Prignollentia, kteréžto suché, bez A
Peret často kátek nám se přinášejí / a w páčicových Zymnicech močené, k zvláštnímu obcer-
stvení slauží. Druhé se dělí n chuti / poněvadž některé velmi sladké, jiné zase kyselé, a jiné
opět mezi těmi prostředek drží, se nacházejí. W Zahradě Jeho Kř: Sýsářské v Bzdni na-
chází se veliký Strom / kterýž Prunum Myrobalanum gmenují / ale ten ještě není obecný.
Ká listy / kteréž se sčástky s Bissňovým sčástky pak s Slivovým aneb Sšvestkovým listem
srovnává. Jehožto wypsání aneb wyrejšování nageš apud Clusium lib. 1. obseruationū
Pannonicarum cap. 25. Naposledy dělí se n velikostí a barvou: Některé jsou žluté, veliké a
obdlažené: některé červené a žluté: jiné opět brunátné, obdlažené / a chutné: jiné zase poze-
lenaté a obdlažené, Verdacci řečené / aneb Viridantia, a ty nejprve posly z Řecké země.

A Kdož se Raubové Sšvestkovi prvé močí w Růžové vodě, s Příjmem přistrogené /
potom z nich velmi wonné Dvoce bývá. *

Přirození, moc a účinky.

A Wšecky Slivy jsou studeného a mokrého přirození / ale nejvíce kyselé a trpké:
Sladké prostředek w tom zachovávací. Také kyselé a trpké zatvzují / zvlášť su-
ché: ale proti tomu sladké Břicho měkčí / zvlášť nové a čerstvé.

Vnitř, aneb w životě.

A Nejzdravější Sšvestky jsou ty / kteréž chuti jsou nadile sladké, a nadile drob-
kyselé. Nebo život k Stolicím obměkčují, chladí a ženau wenzluc aneb Cholera / a spo-
lu y posylují. Protož k vžívání dopaustější se w Zymnicech / y w jiných horkých nemo-
cech. W Apotékách strojí z nich Lektvář, Diaprunis řečenau / kteréžto w Zymnicech
velmi jest prospěšná / též y w jiných vnitřních páčicových neduzích.

A Kdož jest constipatus, to jest w životě zatvřený / deg sobě Sšvestek navra-
ti / geze a pítu gichu z nich, spočátku gidla před jinými pokrmy / a budeš mít Stolic. B

A Chudí lidé na páčicau Zymnicí a Prým nemocní, mohou sobě Sšvestky močí-
ti w čerstvé studničné vodě, ažby nabobřely / potom ge w vstech držeti: obvolávají a
očerstvují wyprahlý gazyl / a hasý žízn.

A Arménové wtagi dírú do stromu
Sšvestkoveho / a dádauce do nj Scammoneam, zase tu dírú Hlinau zamazují / a ne-
chají tak růsti. Takové Sšvestky dělají Stolic / a velmi Člověka proskávají.

* Rauby Sšvestkové za zelenau Růru Bzowan štepované, vynášejí Dvoce pur-
gující. A wšak kdož se pilně neopatrují / brzo hynau. *

Zewnitř.

A Sšvestkové listy v jiné wačené a w vstech držané, pomáhá masu zubowému
aneb dásním, hrdlu, oteklému čpřu y Mandlím: Nebo odhání zpátkem slusy. A kdož
týmž vínem na Těle staré nedostatk y rány promývá, gakežkoli jsou, hogi ge.

Moc Gummi Sšvestkoveho.

Gummi aneb Prýstýřice, kteréž se wen z stromu Slivoveho aneb Sšvestkoveho
preysší, k mnohým věcem jest dobrá: v jiné pitá, Kámen rozdrobyge: Gum-
mi aneb y mladistvý list Sšvestkový w Océ wačený, potíráním prassivý štrup dětin-
ský hogi. A z dřeva červeného Noží dělají Střenky / a některý ge prvé w Lau-
hu zvačují.

* Strom Slivový neb Sšvestkový slowe Latine Prunus, Spanělsky Ciruelo a An-
drino, Dvoce Ciruelas a Andrinás, Francusky Prunier a Prune, Wlašsky Pruno a Sufino. *

A Slivy a Sšvestky slowau Řecky κοκκύδης, Arabsky Anas, Latine Pruna, Wlaš-
sky Prune, Spanělsky Prunas, Francusky Prune, Německy Pflaumen vnd Zwetschen.

O Trnkách

A Brwnj Kntha Herbáre /
Trnkách. Kap. LXXXVIII.

Trnký. Prunus siluestris.

Spůsob.

D Kneť gest wssudy hognost, netoliko w Lesích / ale y na Polích,
 po Přikopích a okolo Plotů. Gest střímeť nízký, tenowatý a bodlawý.
 List má gaťo Sliwowý strom / toliko že gest výšší, twrdší a ostřejší. Pa-
 řez gest ryšlawý, ostrý, hustý, twrdý / nedá se ohybati / ale hned prassí a lá-
 me se. Kwetne z Gara hogným býlým Kwětem / a každý Kwěť má oko-
 lo sebe býle lističko / w němž stoji mnoho měřeho wlásenicka / a na každém wlásku žlutý
 puntík. Tim spůsobem takměř wssickni gini Dwocni stromowé kwetnau / gaťo Sliwy
 a Svestky / Wissně a Třessně / Gablka a Hrušky / ač na některých wjce wlásenicka a těch
 Puntíků se nachází / nežli na Tenowém kwětu. Z tohoto Kwětu potom Trnký wy-
 cházegj, gaťo zrna winná / barwy černé brnátosti / masystosti wnitř zelené, náramně
 trpké : wnitř magj Pecku gaťo Wissně / než twrdší, a w nj Gádro hořké. Gjdagj se te-
 prwa, když mrázem změknu. Chudj Lidé pekať ty Trnký při Ohni / aby gich požíwa-
 ti mohli / a tomuge hlad včj.

* Tenowý strom, když se často přelazuje a stěpuge, měnj se / a býwá stěpný / z něhož, gať
 se tuto spatřiti může, weliké Sliwy aneb Sswestky, nad gine gestě gednau wětší, a slowau
 Wlaské Trnký, pocházegj. Z toho obzwláště při těchto Dwotcích stěpiti slusj : Nebo
 když welmi přssj w čas Kwětů / tedj Dwotce proměňuge se w prázdnu Lusstinu / kterauž
 obyčgně we Wlaskách gmenugj Turcas. *

Přirozenj, mocy a účinkowé.

A Wssečen tento Strom gest swastugjcy chuti, mocy y přirozenj gaťo y Trnký.
 Protož kdez gest zástawy aneb zacpání potřebj, wnitř aneb zewnitř, w těle y na těle / k to-
 mu welmi mocně Listj y Dwotce spomáhá.

Wnitř.

A Trnký wsladkém mladém wjně wařeně, gšau k gídlu chutněgší / mohau se tak pro-
 tižidkosti žiwota a Čerwené nemocy vžíwati. A k tomuž slaužj y wjno z Trneť strogéně.
 A Bladau

A

3 Erněf strogi se tatě Acacia Germanica, hustá šťáva / kterěz místico pravě Acacia
w Apotekách vyznawaj. *

Seiwist, aneb from žiwota.

Sl. Trnky slovan Ržecky ^{ωζιο κοκκι, μιλας} Latine Pruna siluestria, gašoby řeřř, Plané
Njwy, Francuſky Prunier Sauvage, Wlaſky Prugno ſaluatico, Německy Schlehdorn.

Sebesten. Kap. LXXIX.

Spūsob a Wisto.

Nčináše se Sebesten z Syrie, z Egypta a z Alexandrie do
Benátek od Kupců: odtud k nám do Čech a Křiště dodávány býwa-
jí: a gažoz Kupcy svědčí, Strom ten podobný gest našji Slivě/ toli-
ko že gest menší. Kůra na Pařezu gest pobělavá/ a na větvičích zelená.
Listj má přiotrauhlé a mocné/ Dvotce podobné malým Švestkám/
Pecku vnitř trýhranau: Zralé gsau temně zelenosti/ chuti sladké, Masystosti klegova-
té/ z ništo Syřstj a Egypťstj lep pro čizbu dělají. Sebesten Dvotce k nám se přiná-
jí suché a svařskaté: vřstak lepší gest plné, tučné a masysté/ a kterěz není ani zplešnivě-
lé, ani zčernivělé.

A První kniha Herbáře/

Přirození, mocy a účinky.

A Sebesten w složení svém živelním prostředek drží mezi horkem a studenem / a w tom přirození svém s Svestkami velmi se stovávági.

Sebesten. Sebesten.

Uvnitř, aneb w životě.

D **A** Třiceti aneb čtyřiceti Sebesten w Polévce z Massa moč a gez / měkký břicho / a ponaukagi na Stolicy, jako y Svestky. † Přidáslí listu Řeckého Sena geden Lot / tím mocněji operovati bude. † W Apatkách strogi z nich Lektwař / kterejž klagi Electua-rium de Sebesten: Ta dělá lehke Stolic / a zpodkem zbytečnou žluč aneb horkokrevnost vyháni. **A** Sebesten vžitečné gsau Prsům a chrtám, aneb Trubicým w hrdle: Nebo zaháněgi ostrý, suchý a drápaný Káffel.

A Když se od Sebesten kůže segme / tedy Massa gegich moč se w Fiolové vodě / a pozom drží se na gazyku / odnímá drsnost geho a Prým w pálcivých Zymnicích.

A Sebesten gedené, magi zvláštní moc proti Čerwům w Břiše / polehčigi kapavého pálivého moče / kterýž od Cholery aneb z ostré flegmy původ svůj má.

A Vžíváme Sebesten obecně do wssch wařených Tranšků in decoctis, obměkčigičejší život / w nichž se Purgugij Lektwaře rozdělavagi.

A Sebesten Arabsky a Latíně tak slowau / Řecky *μύσση, μυσα, μυσαρία*, † Německy Sebesten oder Schwarzhirsbeerlein / jako by řekl Černé Prsy gahůdky. †

A Vrubovém stromu. Kap. XC.

Spůsob.

Vrubový strom nikdež neroste w Řeckách / než Dwořce geho přimásegi k nám ze Wlach. Strom obyčejně dwa osob lidských na výš roste. Pařezu gest zatočilého, jako winný kmen / barvy zčernačervené / Kůry aneb dřeva podobného k Slohu: Kořenj perového a celistvého / zewssch stran téměř má dlouhé, sylné a velmi špičaté Trny a bodláky. Z velikých Katolestj vystřelugi se giné menšj, ohnuté, zbledažluté, podle větviček / kterejž

rež gſau něco delſſi nežli gedné pſdi / a na těch větvičkách z obogi strany ſtogi Liſti proti A
ſobě newelké / roſſak obdlažné, tluſté, zſtrhané a mocné. Po liſtu vycháží Květ ble
dý a mchowatý / z něhož potom wyroſtagj zrna, w ſpůſobu Oliwek / při prwnjm pučenj
názelená / a ldyž dozragj, ſarwy zlaté / chuti ſladké / a w nich Pečka gaſo w Oliwě. Maſ
ſytoſt Owotce toho před dozránjm geſt zelená a trpká / ldyž pak dozrage, zſlutné a zſlad
né. * Nacháží ſe y planý ſpůſob / kterýž wewſſem proti prwněgſſjmu geſt mdlegſſj a neſta
tečnēgſſj / gaſož druhá Figúra vſazuje. *

1. Juiuby.	1. Iuiubæ ſive Zizypha.
2. Plané Juiuby.	2. Iuiubæ ſilueſtres.

Čas.

Čeſagj Owotce při koncy mēſíce Zářj na Podzým, ſpoſu s větvičkami / a ſwá
ſſe ge w ſwazečky, v ſtropu zawěſſugj / aby vſchly. Nejlepſſj Juiuby z Apulie k nám
přináſſegj.

Přirozenj, mochy a účinkowé.

Juiuby w hořkoſti a w lhoſti mjernoſt drží: Vſjwáme gich práwě zralých.

Wnitř.

Juiuby w wodě zwaſené a pité, zewřelau a pálcíwau krew vſlādagi / a tať ſe při
oſypánj Dětám dáwagi / gaſo y w hořkých Choleryčých, ohněm zardělých otocých,
Eryſipelas řečených. Juiuby vſjwagi ſe w Traſicých a w Lektwarí / proti deſnato
ſti Trubice křtánowé / a oſtrému Kaſſli: vſlādagi ſodem a zgitřenj w ſocých / tež y pálcí
wau oſtroſt moče / wzdrawugj rány Ledwin y Někchýře.

Juiuby w gidle a w pokrmech vſjwané, newelmi ſlaužj ſaſudku / neſ mu ſwau ne
ſažiloſti ſſodj / a maſau ſiwnoſt dáwagi.

Juiuby ſlowau Kječy *Zizypha*. * Wětſſj diſt Běcných tomu chťegj / že ge Galenus *Zizypha*,
to geſt *Serica gmemuge*. * Arabſký Hunen, Latíně *Zizypha*, w Apatekách *Iuiubæ*, Wla
ſký *Giuggiole*, Španyělſký *Azufecifa*, Francuſký *Iuiubes*, Němečy *Brustbeerlen*.

Q

Dstro

10
Brwnj Kniha Herbáře /
Stromu, Arbutus řečeném.

Kap. XCI.

Arbutus.

Spůsob.

Strm Arbutus roste w hognosti weliké we Blassích in Tusca-
 na. List má Bobkový/ než něco kratší, tlustší / a wice bledý než zelený /
 wúkol wssudy zstřihany / a wprostředku gakymsy červeným žebýrkem
 protažený. Kůra na Pařezu gest náryssawá, ostrá, šupinowatá. Kato-
 lesti z něho wysřupugjey něco červenějši a hladší. Měsíce Července
 a Sepna wysřytá se skrowný bílý Květ / na pohleděni takměř gako krásný Mágový
 Kwět, to gest Liliu Conuallium, a wissý pospolu gako hroznové. Když kwět opa-
 dá, následuge okrauhle Owotce, w welikosti téměř Woffkerusse: to spočátku býwá ze-
 lené/ potom žluté/ a když právě dozrá, červené/ při vgeti gest ostré/ a nemá wnitř žádné
 Pečky, gako Sahody. Když se žweykagi, magi chut gako Pléwy, trpkau a ostrau/ Droz-
 dím a Kwišalám přigemnu potrawau býwagi: Protož gich Ptácnicy všiwagi k swým
 Sklonám aneb Pomečem/ a Zymního času sřeze ně mnoho Ptactwa lapagi. Nebo to
 ho času Owotce to k sežránj přicházy. Listi pak Koželuzy všiwagi.

W tomto Stromu pisse Dioscorides, že Kdulowému gest podobný / gak se tomu
 má rozuměti/ nahlědi w má Latinská Commentaria in Dioscoridem. Nebo gá w této
 Kniže samau pauhan prawdu bezewssého hádanj a zbytečných Dysputacy obecnému li-
 du předstawugi.

Přirozenj, mocn a účinkowé.

Arbutus gest čerstvého a trpkého přirozenj / žaludku škodj / Bolenj Hlawy přis-
 sobj / gaky Dioscorides a Galenus swědčj. Někteřj wypalugi z Listi a z kwětu Ar-
 butowého wodn/ a welice gi wychwalugi proti Mornjmu neduhu / s tan kosti, kteráž se
 w sedcy Gelenacházy, cum osse cordis Ceruini, pitau / y hned gakyby se Člowněk roz-
 nemohl. Tento strom slowe Řečty *κρόμαρ*. Latinské Arbutus. * Owotce *μαμαίνωρ*,
 Latinské Vnedo. * Arabšy Hatiladih, Wlaššy Albatro, Španyelsky Matronio, Fran-
 cuský Arbouces.

D Štan

A Brwnj Kniha Herbáče/

C Mandly sladké (gafz nahoře oznámeno) negsau tak horkého přirození, jako horké. A protož moc gegich gest mdelegši / ale proti tomu chutnější gsau f gdlu / a vžitečné místo horkých vžíwati se mohou.

A Wylacuge se také Oleg z sladkých Mandlů / kterýžto vřeláda, a proti wesselič wnitřnj bolenj žaludka, Střew, Matky a Ledwj. Zvláště pak chwálu má proti žejm w žiwotě / a proti brjcmu Kamenu, aby se čerstwý wylacil / a do půl Libry aneb žejdlíka dobře tepleho wypil. Nebo netoliko bolest odusmá / ale y žiwot f Stolicym lehce obměkče / zvláště kdyžby prwe Člowěk zatworzený byl. Libegši bude, přida / sli k němu Julepu fíolowého aneb sameho Cukru / a spisse obměkčj. t. Kůžes geg pak tímto spůsobem přistrogiti: Wezmi dobře wysussených Mandlů, wssak nówých a chutných, gafz mnoho ches / protluc zdobna / vpraž ge drobět, s přiléváním Kůžowé wody / a slym Přesem wylac. Aneb vde eg takto: Wezmi Mandlů, gafz mnoho ches / wylup ge a swlec z kůžet / ztluc drobě / zpraž aneb vsuš ge trechu na horkém Popeli, aneb střowném ohněku, wstawičně mchage: potom tak teplé wlož do slyného Pntlstu / kterýžby byl wložěn Kůžowau woda / wylac slyně / a wydadj čisti Oleg. t. **A** také Mandly sladké nezapráwagi, ale wíce rozdehugi a wyčistugi wnitřnj audy / a neywjce wyprazdngi Přsy a Pljce. Některj brwagi takowý Oleg Mandlowý s Malwazým fti.

A Proti suchému Káslu: Wezmi Mandly wydrčené / rozetři ge w Pánwi / a rozpustě sladkai Smetanau / ossas Cukrem, a požíweg. To wyčistuge Kátat, Pljce / a wypráhlost od suchosti zymničně swlazuge.

A Mandlowé Mleko aneb Poléwka s Cukrem přistrogená, gest f gdlu libá / a wel wžitečná tēm, kterjžmagi blánj w Bocých / a na Těle hynau / a tudy w Sanchotiny upadagi. A w tom spůsobu máže se y Kasse gečná strogiti, s Mandlowau Poléwkau / proti tēmuz nedostatku, y také pro wwezení Sna.

A Kasse z Mandlowého Mleka a z Sstrobu přistrogená, vžitečná gest proti Běhawce, Čerwené nemocy / y také posyluge. **A** Gmá Kasse Mandlowá: Rozetři Mandly s blym Mákem / rozpustě Smetanau / přideg Sstrobu / Saffranem okoren / Cukrem ossas, a požíweg. Dobrá gest tato Kasse proti Krowj chelánj, wyschlym a wyprahlym / wwozuge Sen / napravuge Móz / zblázňnj zabánj / a wlbkosti přirozené rozmnožuge. **A** Poléwka Mandlowá s woda u hassené Oceli strogená, aneb s Sstrobem smjchaná, měkost žiwota zatworzuge.

t. Mandlowé Mleko rozličně se strogj, wedlé spůsobu Nemocy. Kuposhněnj přirození dě / ta se tím hustši / to gest, bře se wice Mandlů / a méně wody. Ale tento spůsob gest neyebněgněgši: Wezmi Mandlů podle libosti / oblup ge woda u wřelau / potom y hned přileg mežj ně studené wody / aby horkost gim žádně mocy neodňala: tak wytážejě zdobna ztluc / a wlož do čistého štati / naleg na ně drobět čerstwé studničné wody / mcheg a protlacug ge slyně, tak dlanho a často / až giž nic procházeti nebude. Kůžes ge k libosti swé Cukrem ossaditi. Chce sli pro spánj přistrogiti a vžíwati / ztluc drobět blyého Maku / a protlac spoju s předešlymi Mandly. Pro ochlazenj tak ztluc Melamowá gádra. Proti Čerwené nemocy má se woda bráti / w nž Ocel hassená. Pro Přsy Kžecé wšuo a Lédrich w něm žiwatiti. t.

A Apatekárj z Mandlů, z Sstrobu a Kůžowé wody strogj, přigemné Koláče, Marcypány řečené. **A** Mandly sladké gedené, rozmnožugi přirození.

A Když Chůwy kogné stonj / Děťátko za několik dnů máže krmeno býti Mlékem Mandlowým, s woda u Kardubenedyktowau rozděláným. Také žena tehotná požíwáli často Mandlů / bude mjtí Dítě tlnsté a tělné / y Mleka dostatek.

A Bratřj z mokré čtvrti a Ožralcy, wědj kterak Mandlů dobře vžíwati. Nebo když po wčeregšim ožránj žizeň a nechutenstwj magj / berau čerstwau studničnau wodu / kladau do nj suchau Topeničku z Chleba / s tau woda u Mleko z Mandlů wylahugi / a to pro ochlazenj pigj. Ale prwe než se z Mandlů mleko aneb Poléwka dělá / magj se netoliko do horké a wčelé wody dáti / a z supin wylaupiti: ale y do studené aneb čerstwé wody za půl hodiny aneb za celau wložiti. Nebo syce dáwagi maštnost gako Oleg / kteráž se dusy studenau woda u.

A Man

Mandly sladké a křesky v vínem a s cukrem gedené, to též činí, že život sehyče a měkčí. **N**ěkterý tomu chťegí, kdožby pět aneb sedm Mandlů na čtírobu snědl, že vinnu brání, a spátkem ge obracegi, aby se nebrzo opil. † Aneb snad proto, že Noč ženau. †

Po hořkých Mandlích mrau Lissky, Kočky, Kohauti y Slepice. **S**ummau Mandly hořké vsírečnégssí gšau k Lékařstwu, nežli k jídlu.

* **V** zemi Arabské Zidé, kterýž Lékaři býti chťegí, dávagi piti svým Nemocným zlučená hořkých Mandlův gádra, s Kozým aneb Belblaudovým mlékem / netoliko když gegich Nezmocný spáti nemohau / ale také aby jim chut k jídlu vdělali / a Noč propravovali. **P**roslautagi se také, a s gışstau srogeného Zázvoru dávagi gádra hořkých Mandlů in quarta-na, to gest w čtírtodenní Zymnici. *

Zewnitř.

Sladké Mandly žweykané, zahánějí bolení dásní.

Mandly s Kůžovým Olegem aneb s wodau Kůžowau zetřeně, a na čelo a žido-winy přiložené, gako nēgaly flastr, vkladagi bolení hlavy. **T**aké Lékařstwu toto wse-líkē Nessowický potíráním na Twáři hogi. **M**andly s vínem rozděláné, zahá-nějí Nessowický, řečené Epiničides, a jiné tekuté neduhy hlavy.

Zlučené Mandly s Medem smíšené a pomazované, prospíwagi k hogení hnis-lých zlych neduhůw, a rozgidawych wředů / y zklaušanj od wztěkleho Psa.

Oleg z hořkých Mandlůw w vsi puštěný teplý, odgimá znění a zwučení w hla-wě / a nawracuge Sluch: nebo páry a wětrnosti rozhánj.

* **H**ořkých Mandlův gádra vsušená, zdobna proclučená, a smíšená s Bobowau a s ra-chorau aneb Gyznowau Kufau, aby z toho Kasi byla / wncišstuge a wnclechtuge wse-cko Čelo / zwlastě pak Twár. *

Preyssij se z Mandloweho stromu Gummi aneb Prystýřice / gest též mocy gako Gummi Arabicum, totižto že zahřívá, stahuge a swjrá / s Octem smíšená, swraha a Lisse-ge shánj. **P**itá w víně gest dobrá Krowj chřagjicým, a od dáwního času kassjicým. **B**s sladkým vínem přigatá, znamenitau pomoc činí proti Kamenu.

Mandly slowau Křesky a Latíně Amygdale. * **Z**a času Catonis toto Dwoťce w Křimě Nuges Gracas, to gest Křeské ořechy gmenowali. * **A**rabsky Lanzi, Wlastky Man-dorle, Španyelsky Almendras, Francancky Amandes, Německy Mandeln.

† **S**ladké Mandly Latíně Amygdale dulces, Hořké Amygdale amarae. **M**andlowý strom Křesky *Amrygdala*, Latíně Amygdalus. †

D Pistacij. Kap. XCIII.

Spisob.

Pistacye, gichž obhčegně w Apatělách wžíwagi, přinášsegí se k nám nejwíce z Damassku a z Alexandrye, kdež rosta, do Benátek / ačkoli y okolo Neapolis, in Sicilia, y na některých Zahradách w Benátkách rosta: wšak na těch místech nikdy práwě dozráwati nemohau. **T**ento strom pačezem svým, Kříau y listjím, k Terpentynowému stromu wel-mi gest podobný / že takměř rozeznání geden od druhého býti nemohau. **P**ročež y smysl těch nezle mi se libj / kterýž tomu chťegí, že tento strom gest Theofrastů Terpentynový strom / o němž pišse, že Mandly nese.

* **G**iné pokolenj, poněkud kratší a ofrauhlegší, nežli gšau náši obecnj, wypisuge D. Rau-wolff w své Kniže Orientalis Itinerarij lib. 2. cap. 8. že gest Theophrasti Indica Terebinthus, s nimž se srovnáwagi Auicenna, Serapio a Rasi Facl. *

Ořechové při koney Katolestj dolů wisj gako hroznowé, pěknj na pohleděnj / zewnitř magj šupinu co kůže tuhau / kterážwonj co Křámské kořenj. **P**od tau šupinau gest bílý

V Brwnj Knihy Herbáře /

C gest bílý kamevítý Ořech / w němž leží obdlažné, pozelenalé Gádno / má chut jako nášše domácí Pistacya / wssak libějši a sladši. * Květ na obogim Stromu w způsobu hroznu wisi, počerwenalý při konci. První wšitřelkové aneb Wřstkové z těch Pistacij lidé w fraginách Wýchodních gídagi / jako v nás Salát z Asparagu, to gest z Promowého koření. *

Wlašť Pistacye. Pistacia siue Fistici.

Plané Pistacye. Staphylodendron.

D

Přirození, moc a účinkové.

Titó Ořstkové mají moc přirození sytiti, otworiti, a ztenčowati. Zahřiwagi zwplna na druhém, a swlažugi na prawnim Stupni. Wybírati se mají čerstwí, plní, celistwí a režcí / a to tehdáž, když se na nich Sstokýpka swrchu při konci puťá a otworá : neš to gest znamení prawé zralosti.

Wnitř, aneb w životě.

Přespolní Pistacye ořstky dobré gsau lidem flegmatyckým. Nebo ztenčugi hruby a talowitý slem : Protož y wycišťugi Plice a Prsy / prospřiwagi proti zacpání gater / a spolu y žaludka posylugi / nechut a nelibost odgimagi / a chut k gídku dáwagi.

Apatékáři nedobře dělaji / že od wnitřního Gádru tu wonnou supinku aneb kožu oblupugi a přeč zamjagi. Nebo táž koža moc patrnau má w hromadu stahowati / a wnitřních audůw posylowati.

Pistacye rozmáhaji přirození / a dobré gsau wyschlým, hubeným, wyprahlým lidem k oprawení a ztučnění / zwlašť po dlaných nemocích a zymnicích. Dáwagi se do Konsektůw a Morsellůw rozličných s Mandly, s Melanowými gádry, Pineemi, s Masem Kapaunowým, Koroptwím a Bazantowým / y s gínými některými wěcmi, wedle potřeby a rady Lekaře / a gsau welmi chutné a vžitčné. Nebo posylugi Nemocných / aby zase Tělo na se brali.

Oleg z Pistacij.

Z Ořstů Pistacye strogí se Oleg / kterýžto pítý polehčuje wssěch wnitřních bolešti a baukání w Střewách, od studených slemůw a nadýmání poslých. Tyž Oleg prospěšný gest proti Křeči a sstaků. Pomáhá také ad generandum, zewnitř vžiwany.

Klokočka. Staphylodendron.

Wstew Těchách také geden Strom y okolo města Bazylee, a ginde / gehožto Wostecnějši Siluestria pistacia gmenugi. A Pařezem, Katolestmí y Lístem welmi podobný

Podobný gest By / Květ má pobělavý, hustý a stručinatý. Owoce združuje se w ssu. A Pinách, a gest červené/drobet málo větš, nežli Eyzna. Vnitřní gádro gest názele, sladké/wssak nechutenství žaludka wzbuzující. Ten strom gmenuge Plinius Staphylo-dendron. Czechové mu říkají Kokočka / Němcy Wilde Pimpernstein. Gínj Nucem velicariam gmenugj.

A Pistacye slowau Kšecy a Latíně Pistacia, w Apotékách Fistici, Arabský Pistech, Wlasty Pistacchi, Španýlsky Alhocijo, Francouzsky Pistaches. O kolo měst Tripoli a Alepo, Fishic. Německy Welsche Pimpernstein.

Wlastem Dřechu. Kap. XCIII.

Wlasty Dřech. Nux Juglans.

B

Spisob.

Wlasty Dřech gest Strom weliký / má mnoho Kořenů, a wyso-
ky Pařez, s mnohými rozloženými Karolestmi / často kráte tak tlustý bý-
wá / že oběma rukama obgar býti nemůže. Kůra geho Popelaté barvy /
začasté hrubě se pučí a rozsedá. List široký, dlouhý, sylné wlně / a dáwa
od sebe široký ale nezdravý stín. † Nebo kdož pod Wlastým dřechem spi
a zase procentj / mřívá jako ztřeštěnau hlavu od sylné wlně / kterauž mu se obtíží / od čehož
mu brzo přichází Slus hlavu. † Spocátku Gara wysteluge z sebe dlouhé Kšasy / kte-
réžto, gaž se Listj wen pučí, žlutnau / a dolů spadagj. Z té špičky potom vychází Květ
zelený, a gaž se kalíšky / z nichžto gednoho každého rosta Dřechy, mnohým přikrytím
opatřené. Nebo neyprvé okolo sebe magj tenkau pobělau kůžku / po nj následuge
hrubá zelená kůže / a ta opět twrdau sšročepinau sylně se zawirá / a nad tu gest přikry-
wá se zelenau tlustau šupinau / kterážto gaž dozrage, rozpuká se / a od Dřecha opadá.
Vnitřní Gádra negsaw rowná, hladká / nybrž do cela kadeřawá, na čwero rozštipená /
a gaž ymisy dřewnatými Mázdičkami gaž w přehradkách rozdělené. Gest pak rozděl
mezy Dřechy / kterýž se děje z welikosti a twrdosti gegich. Nebo některj gsaw welimi we-
licy, téměř gaž malé Gablko aneb holemá Břestew / a ti slowau Chřapáci : gínj pro-
střednj, a gínj malj. Některj opět magj twrdau sšročepin / a slowau Kamenitj : gínj zase
tal

A Brwnj Kniha Herbáře/

C tak měkau/že se mezy Prsty rozlaupiti a rozlačiti mohau/† Německy Pferdsfuß/ Roule
Dřechy. † Dřeva z tohoto Stromu k mocným a trvánlivým Stolům k Udobím
vzjwáme. Mnozí swědčí tak weliké býti nepřátelství mezy stromem Dřechovým a
Dubovým/že gedem druhého podle sebe kazý a vmrtwuge. Někteří včj/gakby Dřechy
rostli, aby sřkocem neměli/ totiž aby Gádru z nenáhla bezewšeho vrazu geho wen wy-
ňal/do Bawluy ge porom obalil/a tak do země wsadil/aby mu Nrawency sřkoditi ne-
mohli. Měsli kamenitý Dřech, otewři Pařez geho/ aby wlhkost wen wytecy mohla/
tak potom porostau měčegši.

Mysto.

A Wlastý Dřech oblibuge sobě zymu a mřsta studená/wody a wlhka nenáwidj/ráb
roste na wršsich/ mezy domy, w rumjch a kamenj.

Čas.

A Wyrosta z wlastnjho Owotce swého/ kterč se do země zařopáwá spočátku Ga-
ra. Klatj Dřechy Wlastě na Podzym/ a wylaupené z té zelené šupiny, chowagj přes
celý Rok.

Přirozenj, mocy a účinkowé.

A Složenj Dřechůw gest horké na prawnj, a suché na druhém Stupni/ ač proto
y wlhkosti něco w sobě magj. Ale suché něco horčegši gsau, nežli nové a čerstwé. Uey-
lepši gsau, kterč magj na sobě sřkocpku měkau/a negsau kamenitj. Zewnitřnj zelená šu-
pina, Listj a Kůra w hromadu sřtahugi.

Wnitř, aneb w žiwote.

A Wlastj Dřechowé negsau každému zdrawj. Uesnadnj gsau k zažitj/† málo žiw-
nosti Tělu dáwagj† rozmnožugi Cholery/ zwlastě do horkého žaludka přigatj: Bolenj
Zlawy ywozugi/ duffnost okolo Prsu zbuzugi/ řihání a syrtawost přinášegj/ a welmi
sřkodj těm, kterč kassj. A wssak nowj netak žaludku sřkodj, jako stařj. Kdož ge s řky
D gi/tomu gsau k zažitj snadněgši. Auerroes prawj/ že často gedemj, rodj dnu w gazyku/
aby řeč trafil. A Wlastj Dřechi dobřj gsau k zahánj Gedu. Nebo Plinius lib. 23.
cap. 8. pišše/že Pompeius poznamenánj wlastnj rukau Krále Mithridatis našel/ w němž
toto napsáno stálo: Dwa suché Dřechy Wlastě, s dwěma řky, dwadcyti listky Rantow-
ými a s drobtem Soli, to wssě spolu zřlaucy, a ráno na lačný žiwot snjsti/že obhagu-
ge a wbezpečuge Čřowěka proti Gedu/aby mu toho dne nic sřkoditi nemohl.

A Obrana aneb Praeseruatium, proti Gedu a Mornjmu nařazenj, k rannjmu pořj-
wánj, takto se řtrogj: Wezmi Rantowého listj dwa Loty, řky půl lotu, Galowcowých
zrn půldruhého Lotu, Wlastých ořechůw gedem Lot, Octa Růžowého winného čtyři Lo-
ty: zřluc wssě do whromadu/a ráno toho pořjweg, prwé nežliby na wjtr wen wyšřel, po
každě řelžjcy: žádnát gedowatost newšřkodj.

A Jrem/ proti Mornjmu nařazenj: Wezmi gádru z Wlastých ořechůw, Galow-
cowá zrna, Rantowého gedem Lot/a to wssě do moč w dobrém winném Octě: z to-
ho každě ráno, řdyžby wen z domu giti měl, přjgmi co za Wlastý ořech/a budeš toho dne
bezpečnj proti Mornjmu nařazenj. Měžeš to y při sobě nosyti w lněném šřátku/ aneb
w wonném Přjzowém gablku/a k tomu woněti.

A Gine řuffené a welmi dobré Lekařstw k obraně proti zřěmu powětřj, w čas
Mornjho nařazenj: Wezmi zelených čerstwých šupin z Wlastých ořechůw gedem Lot,
Cycwárů půl Lotu. Naleg na to dwě Libře aneb dwa řeydljky dobrého winného Octa/
zahraš dobře, a nech tak státi: z toho potom každého gitra tři aneb čtyři řjce plné pj/
a řdyžby chřěl wen wygiti, měžeš také Cycwár w všech držeti. † Kohož hrubě Dři
bolegi/a kdož má žněnj w všich/ ten žádných Dřechůw negež. †

A Kdožby Wlastě ořechy na lačný žiwot gedl/a částku gich zřweyřage, tím ránu od
wzřěkeho Psa pomazowal/nebude se mu potřeby obáwati,aby se co gineho nebezpečné-
ho k tomu přiwrcy mělo.

A Někteří

¶ Některý sussi zelené šupiny Wlastých Ořechů / tlučené na Prach / a místo Pepře A
gich vžívají w pokrmích / a když k tomu přidají trochu suché Ssalwěge, nezlauchut mje
wá. Mladistvého listi Ořechového vsušeného, dočudž gestě počernenalé gest, podob
ně vžívají se může. ¶ Kdož mnoho těch Ořechů gi / vyhánějí z Těla geho. Sstr
kawky a Čerwy. ¶ Wlastý ořech Česensku a Cybuli ostrost gegich odnímá.

¶ Zadělawagi také Wlasté ořechy do Cukru a do Medu, měsíce Máge a Čerwna /
dočudž gsau gestě měkcy a nedozrali / tak přistrogeni, chutnj gsau / a žaludka posylují.
¶ Zadělawagi se pak tímto způsobem: Ořech S. Jana natrhg nowých Wlastých ořechů /
propichni ge na Říjž skrownau špic / a obkup z nich zewnitřnj hořkau Kuru / potom moč ge za
sedm aneb deset dnů, w studničné čerstvé wodě / až se odegme / nich ta hořkost / a přistaw k ohni
lehkému / až znenáhla wrau, až zřehnu / wssat aby docela nezmešli / potom wnhus ge na Řjž
šter: Prostrkeg šterze dřev Štorich, Hřebčín, a kůrkami Pomorancowými / zwař Cukr do
si hustě / a wleg naně. Dáwagi se obyčejně na Koláčích s Diwotem / posylují zašwánj /
zahřívají wssěchni wnitřnj andy / a nedopaussťegj páram wzhůru wnhupowati. ¶
¶ Wypalují tež y wodu z ztlučných zelených Wlastých ořechů, ořech S. Jana / a
tu piti dáwagi buďto samu, aneb s Dryákem, w čas Morneho neduhu.

* Takž Boda rozhánj také sředau a sraženu Krew, pitá. * ¶ Kaněnému člověku deg
Ořechové wody piti dwaťrát aneb třikrát za den / nedá se žádné hořkosti k Ráně přiraziti.
Tež čim šatek w Ořechové wodě omočený a na Ránu přiložený. ¶

* Prostřednj kúra zelená od stromu dočudž gestě wihlá a štáwnatá gest, vsušená / aneb
y ta dlahá řasa, kteráž kwět předchází, tak přistrogená / dobrá gest ad Vomitu, prodáwenj.
¶ Takž dlahá Řasa, kteráž Latine luli aneb Catuli řjžagi, dáwá se w wine aneb gine gi
se proti žerem a Kamenu. ¶ Gest také dobré Lekarštwj / aby té Řasj quentj aneb půl

přigal proti žhuru wnhupugich Krate. ¶ Iulius Caesar Scaliger pisse, exercit. 77. con
tra Cardanum, že stromové Wlastých ořechů w ydávagi z sebe Gummi / kteráž má dobré
Lekarštwj býti proti nedůživým Ledwinám.

¶ Kleté z čerstvých Ořechů, a z drobte Krafowého semena wntažené, sen wvodi.

¶ Mladistw wcnšřelkové měsíce Máge z stromu, obměčugi žiwot, w wodě wačenj a
piti. Ale štáwa z kořene wntlačena, mocně purguje / a hodj se pro sylné Sedláky. *

Zewnitř, aneb from žiwota.

¶ Wlasté Ořechy ztlauce, s Medem a Kautau smjchati a přiložiti, dobré gest proti
otokům Prsu, puchnutí a wywinutj audinw. S Cybuli, Soli, a s Medem ge smjchati
a pomazowati / znamenitě hogj, což Člowěk aneb Žán zkausal.

¶ Ořechy Wlasté y s šřorpinami gegich na Prach spáliti, a na Pupek přikládati,
wtrouge Šřerwnj žerem aneb Dnu. Colica řečenau.

¶ Šřorjčky Wlastých ořechů na Prach spálené, s wine a Olegem smjchane,
když gimi Dřinské hlavy pomazeš / netoliko bránj wlasům dočů ležti / ale y nové plodj,
Gistý leť proti oplchánj / zwlastě staré a prožluté Ořechy / buďto žeby ge přikládal aneb
gedl. ¶ Ztluc Wlasté ořechy a přikládeg, šhánějí modřiny a giswy na Těle.

¶ Listy Kůra z tohoto stromu staruge z přirozenj Krew / když hrubě teče.

¶ Proti žábě w hrdle / když bol a Čjpek zpuchne: ztluc Wlastý Ořech s Medem
Kůžowým / přideg trochu Pepře aneb Soli / potjreg často, a spomůže.

¶ Wnitřnj Gádro z starých Wlastých ořechů zweykané a přiložené, hogj welké
žapálenj / od kteréhož audowé gako mrtwějí: což některj Studeným ohněm, my Petelo
nim gmengeme. ¶ Z čerstvých šupin Wlastých ořechů wntahuge se miza aneb

Saffr / kterýž s Medem smjchagi, ¶ Rob nucum w Apatélách šlowe. ¶ Takowá miza wel
mi gest platná proti wsselilým Otokům hrdla / aby gi kloktal a wsta propřakowal. Ne
bo zpátkem flusy odhánj / a zastawuge toť, kterýž w ta místa padá. Když se týmž Saffr
tem wlasj Laubem prwe zmyt, pokropj aneb namočí / černé barwy z toho nabývagi.

¶ Gummi neš Pryštyřice, kteráž se z tohoto stromu preyšřj, Kůžowau wodau roz
dělaná, a přiložená / gest welmi dobrá proti hořkým Otokům. ¶ Z Listj

I První Kniha Herbáře/

C Z listů Vlastých ořechův čerstvého miza, pomoc činí otěklým vřsím, do nich vypuštěná / a hnis vysuší. **A** ženy, čímž Menzes ge gich přilustně gdu, magi ssu přiny zelené od Vlastých ořechůna Prach spáliti / a ten Popel do slátku zavinauti / a tak zevnitřně vžívat. * Woda z nezralých Ořechůw vypálená, welice slauží proti otěvře-
ným neduhům aneb děrám na Nohách, w nichž huile Kasso roste / tež y proti wodnatosti, ře-
čené Gledwasser, Cambium, aby gi pilně promýwal. * † Proti žněi a hučení w vřsích
něco málo též wody do vřsji wpausteg. †

* Oleg Ořechow.

Dioscorides takowj Oleg gmenuge Oleum Caryinum (obecně Oleum nucum scowe) a
dává mu gednostegnau moc y věmky. gako Oleo Balanino, kterjž w Apatékách Oleum
de Ben scowe. Na mnoha místech, zwlastě w Polště. Olege z nowých Ořechůw místo dře-
wěného vžíwagi. Dělá se rovně tak gako Kandelowj Oleg. Tento Oleg gest wýborně do-
brj proti posřeleni. Nebo přiložený spolu s listjím téhož stromu, hasj Prach / a častokráte rá-
ny hogj, bez přičiněni ginych Lékářswj. Wýbornj gest proti Střewj dně / zážiwá a wysu-
ssuge bez kausawosti / bodeni Nerwů, sedřeni aneb omýšáni kůže, y Prassiwosti vyzdrawuge /
zwlastě přidássi k němu praného Wapna. *

A Vlasté Ořechy gmenugi Řečowé καρία βασιλική, Nuces regia, to gest Králowské
ořechy, Arabowé Giauzi, Latincey Nuces luglandes, (Nux, quod noceat, že škodj galž
pisse Ildorus: nebo Ořech wssemu, což okolo něho gest, škodj a růsti nedá. luglans q. lo-
uis glans. Nebo Lidé za prwnjho wěku žaludy toliko se žiwice, když tento Ořech w chuti
nad jiné lepsi našli, pro wywýšsenost a dobrotu geho dali mu gměno Jupiterůw, to
gest Božj žalud.) Wlastj Noci, Španyelowé Nuezes, Francauzowé Noix, Němcy
Welsche Nusz.

II Ořechu Indjanském.

Kap. XCV.

Rozdíl a Spůsob.

Indjanskj aneb Morškj ořech, w Apatékách obněgnj a zná-
mý, gest Owotce gednoho Stromu (galž Arabowé pissi) spůsobu a po-
dobenstwj Palmy, welmi weliký na Stromu wisjcy gako hrubý, Ne-
laun / a magjcy na sobě gakausy Kůru welikau, w njž gest zawčeny / kte-
rážto zevnitř barwy gest Hřebjčkowé, twrdá poněkud / lepšá a vzlowa-
tá: wnitř pak má takowau podstatu / že když se mezy Prsty tře, na gakešy chlupy změliti se
může. Pod tau korau šřořepina gest tryhraná a chlupatá / magjcy spředu spůsob Lid-
ského obličeje / twrdá náramně gako Roh / wnitř ležj Šadro, weliké gako Husý wegce /
samo w sobě prázdne / w podstatě swě zelaustj gednoho Prstu / pobělawé, tuhé, tučné /
chuti sladké gako Máslo / šsupinka na něm tenká, ostrá / barwy gako ta Bradatá aneb chlu-
patá šřořepina. Neylepsi gsau čerstwj / zwlastě pak ti, kterjž wnitř gakausy sladkau
wodnatost magj. * Rozličné a diwne vžitky tohoto Stromu / kterjž Palmam Indicam
gmenugi / o němž y Strabo Geograph. 16. lib. zjmknu čini / a z něhož mezy ginyými tyto Ořechy
česagi / wypisuge obširně Don Garzias de Horto lib. 1. cap. 26. kterž nad jiné, spolu cum
Annotationib. C. Clusij čisti gsau hodné. *

Přirození, moc y věmowé.

A Indjanskj Ořechowé zahřjwagi na druhém, a wlaží na prwnjm stupni.

Wnitř, aneb w žiwotě.

A Ořechu Indjanských kdožby požíwal spokrmj / ačkoli nepodj přliš zřých wlkos-
stj: wssak kdyby gich mnoho gedl, wlkosti swau žast: deš zemdlugj / a tak plžky čini, že
pokrmůw dobře obřahnauti a zawčiti nemůže.

A Tyto

A Tito Ořechové s Skořicí na Prach ztlučeni, a w gidle požíwání, rozmnožují A generandi facultatem. Prospívají také wyschlým a churavým Lidem / a k tučnosti gum napomáhají: zvláště wyzábělým ženám / po nichž velmi tlustnou. Protož gich y w Apatekách vžíwají do Konsektů proti vbýwání aneb opadání těla / a proti sanhotinám.

E Kdožby byl dýchawičný aneb tiseň Prsu měl od studenosti / wať sobě fíky v wšně / potom přideg k tomu Prachu z Indyánských ořechů a p / odjímá dýchawičnost y za staralý Káffel / a činí zwolný duch okolo Prsu.

1. Indyánský ořech.	1. Nux Indica.
2. Chlapatá Kůra.	2. Cortex villosus.
3. Tvrdá skořepina.	3. Putamen durius.
4. Gádno.	4. Nucleus.
* Zvláštní Indyánské oříšky.	* Nucula Indica peculiaris.

Zemní.

A z Indyánských Ořechů dělagi hustý Bělý Olej / dobrý proti bolesti Krevoprey, stných aneb zlatých žil, aby se jim potíraly. Toto Lékalsíwí bude sylnější / když k němu přidáš Olege z Břestwowých gader. **E** Olej z Indyánských Ořechů odgimá bolest Ledwí, Kámen, Dna / zvláště w Ryčlách a w Kolenáech / klání a pschání w bocích / těžké dýchání: wyhání také Čerwy z břicha / kdožby se jim pomazowal.

A Indyánský ořech slowe Kžedý xáqop i dūko, Arabští Neregil, Latinské Nux Indica, Wlasť Noce de India, † Španělsky Coquo, Francouzsky Nox Indiana, † Německy Indische Nüssen oder Keernüsse.

Ořechu aneb Kůlce Muskatowé. Kap. XCVI.

Spůsob.

Muskatowých (gaf z oznamují Kupcy / kterjž břechůw Indyánských powědomi glau) hognost se nachází na Ostrowě, řečenem Bacan. A tam na gednom Stromu podobnem Břestwowému roste / krom že Listj jeho vší a kratší gsau. Trogj na sobě šupinku magj, kterauž se přitřwagj / gafž se pozná

I První kniha Herbáře/

C znáwa z těch, kterých do Cukru zadělávané, k nám přinášejí. Nebo první gegich šupinka podobná gest šupince zelené Vlastěho ořechu. Pod ní hned giná se spatřuje, hladká a dřevnatá/ kteráž rossudy vůkol, jako negaty Sáček, třetí škořepinu obstrá: Té my říkáme Květ/ a w Gidle y w Lékařstwj ho mnoho vžíváme. Třetí Škořepka neytvrdší gest, rovně gažo na Vlastěm ořechu, než počernalá/ kteraužto rozlaupě, kůlka Muskatová wnitř se nachází/ magicy od špičky své gakešy Prautky neb žilky, přesewšed u kůlku protažené. Kůlka sama w sobě gě dírkatá, co hauba, tučná, okrauhlá, wyborná a wonná.

1. Rozkrojená kůlka Muskatová.

2. Wnitřní škořepina tvrdší, b. Květ Muskatový. c. Zewnitřní zelená kůra.

3. Kůlka Muskatová celá.

4. Gádno w tvrdé škořepině ležící.

5. Wnitřní gádno aneb Ořech celý/ z škořepiny wynatý.

6. Rozkrojené aneb rozdělené Gádno.

7. Oblaužná kůlka Muskatová celá.

8. Taj na dvě rozkrojená.

1. Nux moschata dissecta, ut appareat. a. Interius putamen durius. b. Macis. c. Pericarpium.

2. Nux moschata integra.

3. Nucleus in duro putamine.

4. Nucleus siue nux integra.

5. Eadem dissecta.

6. Nux moschata oblōgior integra

7. Eadem dissecta.

Předdotčený Strom sám od sebe bezewšeho opatrowání roste / a Owotce nese, wětší než Vlastý ořech/ kterážto, rovně gažo v nás Vlastě ořechy, dřívě nežli dozragi, do Cukru aneb Medu zaděláwagj. Obywatelé toho Ostrowa trhagj ge geden před druhým/ gažž kdo neywjce může. Nebo tam rossedky wěcy gsau obecně. Ty pak magj přednost/ kteráž gsau čerstwé, celistwé, těžké, tučné/ w hloosti plné/ tak že když ge Gehlau aneb Sspendijtem napichneš/ hned z nich wodnatost píšij.

* Pokolení a spůsob.

Kůlky Muskatové w dwogin spůsobu se nacházejí: Sedmý gsau rossedky oblaužné/ gež některý Sameny gmenugj. Druhý pak okrauhlegší / kteráž také za mocnější pokládagj. Starších a Suchých některý věni Medici raděgi vžívagj k uposynnění Hlawy a Žaludka/ protože ne tak rychle Rozet naplňugj. Gakož pak některého času gedné wzáctné a těhotné Panj, zechtělo se čerstwých Muskatových kůlek/ a když gich do desíti aneb dwanácti snědla/ tak se gi po nich Hlawu zčesttíla / gakož se opíla. *

Přiro,

D

Přirození, moc a účinkové: Muskatové Kůlky.

Muskátové kůlky (galk Arabstij Dítěle svědčí) jsou horké a suché na druhém stupni zplna: Svoji ragi a sstahují v hromadu / zvláště když se v horkém Popeli pekať. Dělagi vonný duch / snímají fleky a pihy z Tváře / čistí obličej, zrať ostří / žaludka y Gater posylují / nadutau Slezynu ztenčují / ženau Moč: Ano y zacpávají. Protož když se pekať aneb spráží v Popeli, a w gidle aneb w pití požívají, sstávají Stolic / Nemoc červenau, nechutenství y dárvenj. Rozhánějí nadýmání a větry w žaludku y w střevách. Užitečné jsou y ženám / kteréz Matku zastuzenau mají.

Irem / Muskatové kůlky protlučené s Bobky, a požívané v víně, působí velmi volně močení. **Chcessli Kemmu wysussiti:** Wezmi Muskatowau kůlku, Kubebý, Zázvor, Bile Kadidlo, Mastyr / vděleť sobě Ržezavicy / a geť na noc. Tot flus wodnatý w hlavě stvůrže a zžirá / polehčuje hlavu / a bolest ukládá.

Pro posylnění Mozku a paměti: Wezmi Muskatu, Anýzu a Mastyr, každého gednu čtvrtcy / wať v víně, a pírano y v večer.

* Půl Muskatové kůlky v víně přigiti, prospívá proti těžké škawce. **Domatých Saudkůw,** gednau aneb dvěma Muskatowými kůlkami, mnohem platnějši a lepsi Euschlag aneb Glasir vděláť / nežli smradlawau Syrau. **Muskátowau kůlku** pro pichni spicij / potom moč gi w červeném víně den a noc: Naposledy nad vhlím gi drobet vpec: Geť velmi mocné Lékařství proti Závratu. *

Oleum Nucis Muscatae vel Myristicae.

Muskátové kůlky výborné tluťau, a na Pánvi hřeji / potom z nich znamenitý a vonný Olej wytlačují. Ten když se sstydne, bývá hustý jako čistý Wost. Takowý Olej geť užitečný proti Boleni Nerwůw, přibhý a suchých žil / od nastuzení přicházejícímu. Pomáhá také ad generationem, natřením. Twáť čist / posstřowny stírá / mla distwau gi zachowává / a zvraskati se nedopauští. Okolo očí pomazany, zrať ostří / a B slepotu y posstlost gegich zahání. * Dává se drobet t totiz tři aneb čtyř krúpege t wnitř do žiwota w teplé Poléwce t aneb w giném trníku t proti žření w žiwotě a Ledwinuému Psťu. Distyllují také z týchž kůlek Olej / jako y giné. *

Muskátový Květ. Macis.

Muskátový květ, kteréhož také s giným drahým kořením w polemích vžíváme, (Macis řečený, a ne Macer: ale co to geť / hledeg apud Christophorum a Costa & C. Clusio, z Spanyelské řeči do Latinské přeloženém, Fol. 24.) * má rovně takž moc, jako sama kůlka Muskatowá. Ale že má podstatu pronikavějši a subtylnějši: protož také y silnějši geť w moci proti všem giž oznámeným neduhům / rychlegi rozpausť a rozhánějí nadýmání a větry. * Dělá se také z Kvetu znamenitý Olej, rozličným způsobem / Nerwům náramně užitečný. * **Proti třesení Srdce,** geť Muskatový květ / geť velmi užitečný.

* Gummi z stromu Muskatového.

D se také časem s giným drahým kořením, od Portugaleserů do Blach přináší / a nad mřu libau wůni dává, když se zapálí: Geť pěkně červené / jakož y galkauť ho mám. Ioannes Baptista Montanus píše, in suo Consilio Medico 86. že často trát toho zkusy / kterať geť mocné a gisté Lékařství audy mdeť posylowati / zvláště w Dnawě nemocy a Podagře. *

Muskátová kůlka slowe Ržedý *μυσχοκάρυον* Latinské Nux Moschata, Myristica, Arabstij Iusbague, Wlasty Nuce Moschada, Spanyelsky Nuez de especie, Francouzsky Nois Muscades, Německy Muscatnüssen.

Крп. XCVII.

A detailed botanical illustration of a plant, likely a species of Solanum. The main drawing shows a central stem with several branches. The leaves are ovate with serrated margins. Small, tubular flowers are clustered at the ends of the branches. At the base of the plant, there are three detailed views of the fruit: a single fruit (labeled '1'), a fruit with its calyx (labeled '2'), and a cluster of three fruits (labeled '3'). The root system is shown as a thick, tuberous root with several fibrous roots extending downwards. The illustration is rendered in a classic scientific style with fine lines and cross-hatching for shading.

D

Prírozenj, mocy a včínkové.

¶ Přirození Lískových ořechů gest v mýrnosti horké a suché. Lepší jsou domácí/
tlustší, sladší a snadně se gíští mohou. Liagi v sobě více zemnatosti nežli Vlastní ořech.
Protož

Protož wice také swjragi / a gsau plněgši, y wětšj žiwnost dáwagi / protože twrdši gsau, a ne tak maštnj. A wšak negsau tak pžitečnj k žiwnosti, gačo Mandly / nebo zplywagi na pokrmych.

Wnitř, aneb w žiwote.

¶ Kdožby mnoho Liskowých Ořechnůw gedl, obřezugi žaludek / přiwozugi Bolenj hlavy / a to činj wice sussi nežli nowj: ačkoli y nowj nedobře wyzralj Choleru plodj / a Čerwenau nemoc wzburugi. Toho došti wsdáme měsíce Srpna / když mladj Lidé ořechy Liskowé gjdagi / že častokráte w Čerwenau nemoc vpadagi.

¶ Ořechy Liskowé máš gisti oblaupené / nebo ta kůžka na nich gest nezáživná. Žádný nemocný gich gisti nemá / protože nadýmagi žaludek / a žádného mu odpocinutj nedá / dokawadž gich newywrátj.

¶ Ořechy Liskowé na místo wyzralé zetřené, a s Medowinau pité, vřecugi a zaháněgi každodennj a vřawicnj Káseľ.

¶ Ořechowé Liskowj pečenj, a s drobtem Pepře gedenj, přiwozugi k sežránj Flus hlavy / kterýž se odtud sylně do Prsti spausstj, s těžkým Káseľem.

¶ Liskowých Ořechnůw škořepiny vsušené, na Prach ztlučené, a s kyselým aneb trpkým wjnem pité, sřawugi Zuplawicy, Břhawku a šlý Flus ženský, proti přitrozenj se wyléwagij. Dobře zralj Ořechowé Liskowj w pokrmych požiwaj, tělo Člo-wěka opravugi / a tučně činj: ale musjš z nich tu čerwenau kůžku odstranhati.

¶ Liskowé Ořechy ztlučené, a s Ržedým wjnem gedené, pro spjwagi nedůživým Gastrám a Plicem.

* Mléko z Ořechnůw wytažené, zvláště těch kterěz słowau Zelleruš, a v Frankůw okolo Wirzburgu mnoho gich roste, gest zvláště dobré proti Pysku a řezawému m.či. *

Žewnitř, aneb from žiwota.

¶ Liskowé ořechy na Popel spálené, a Mast z nich vdeřaná s Wepřowým a Uedwědjim sádlem / když se tím hlawa pomáže, to činj / že na místo wypadalých wlasťw ginj B rosta / wšak obyčegně býwagi sřediw. Aneb: Wezmi gader Liskowých ořechnů, coť se zdá / a rozetra, směs s Sádlem Wepřowým a Uedwědjim / vdeřeg Mast, a pomazug Lysiny / aneb kdes chceš ačby wlasj rostli.

¶ Někteřj prawj / kdyby škořepinu aneb šfesselinku od Ořechnůw spálil / a potom zdrobna ztlaukl, s Olegem smjchal / a tím Dítěti hlauwu zpředu pomazal / že tomu Dítěti šřtedlnjcy žlutanu proměňuge w čeruan.

¶ Sedlácy giž to wědj / když žada praučkem Liskowým vdeřj / že y hned žtrne a vmějti musj. Tomu se žádný díwiti nemá / poněwadž Liskowé ořechy s šly a Kantau smjssené, y ginál gedowatosti odpjragi / gaťž o tom nahore pod Tytulem o Wlasťch ořešich oznámeno. Až Liskowých prauť Bečwári dělagi dobré Obruce na Sudy.

¶ Přefuge se také Oleg z Liskowých ořechnů / wyborný proti Dnawé a Nerwownj nemocy. Někteřj geg wypalugi z dřwj Liskowého suchého, sřupowánjm dolšw / a vřjwagi ho proti giž dotčeným neduhům. Wodnatost z šfesselinek, smradu a hnisawosti porušené odgjmá / též y přk aneb smrad podpaždij, s Wutrolium smjssená.

¶ Liskowé Ořechy słowau Ržedý káqua wotřin, & asřonáwa, Latine Noces Ponticae, Praneltinae, Herculeae apud Theophrastum, Auellanae, Arabšty Agileuz, Wlasšty Nocciuole, Nozelle, Španyelšty Auellanas, Francaušty Nolette, Německý Haselnüssen. Ljška sama Corylus.

* Auellanae Indicae.

¶ Šekterj gmenugi tyto Ořechy Methellas, gsau tak welich, gačo Mu-
státowé kůžky / k nimž se y barwau připodobnugi: Ale negsau wšickm gednostegně-
ho spjřsobi. Nebo někteřj gsau ořauhš / a sředně šřany šřrocy: ginj obdlaugnj / a ti
magj wůkol chlupatau aneb ořrau šřupinu / kteráž gest při koncy šřpicatá a pošťauťá / gaťž
X ij ždolegši

¶ Brownj Kniha Herbáře /

C z dolegši Sigurny patrné gest. W Konstantynopoli gim řikaj Nucis Farfalach, gaff v tom Autorovi od vzneseného Ěsáře Gulielma Quacelbena psáno / o čemž Autor sám sirote w svých Epistolách wypravuje / a za to má, žeby měli býti Fauel Serapionis. K gchožto domněni y gim skusem Symplicistæ přistupuji.

Auellanæ Indicæ.

1. Prior. A. integra. B. dissecta parte sessili.
C. per medium dissecta. D. E. putamen villosum.
2. altera. a. aperta. b. cortex exterior.
3. tertia. α. aperta. c. nucleus interior.
* † Peculiares duæ species.

Matthæus Syluaticus takto o nich píše: Fauſel aneb Auellana Inda, geſt k Ruſſkátowé kůlce podobná / toliko po gedné ſtraně geſt ſpleſtitá / po druhé není tak, že gaſo kuželka ſtáti může. Wnitř y žetwinitě Ruſſkátowé kůlce ſe podobá / nemá žádné wůně ani ſmaku / a roſie w chlupaté ſtkorſpce. Prawj také / že ge ſám widěl / kdýž z Kalifutu s giniými kořenými wěcmi přineſſeni byli. Serapio oznamuge / že roſtau gaſo Neragli, to geſt Nux Indica. Ochlazuge a tuže w hromadu ſwjrá / a tudj poſyluge Kleubúw a přjhbj / a dobře čini w horých páčtiwých nemocch / aby ge buďto pil, aneb žetwinitě ſe gini pomazował. Wařj ge v rojné proti bolení Zúbů a Gluſum / aby tim teple Zubj pařil : netoliko boleſt zahání / ale také Zubj wtvrzuge, kdýž ſe wiſklagi / poſyluge dáſnj / a odpjrá Gluſum. Vžitečně také wjčka Dčj tim pomazugi / a přidáwagi k těm Lékům, kteréž proti roznjſceným Dčjm dělagi. Syce geſt y gina Auellana Indica, o niž Autor ſwědčj / že gi à Iacobo Antonio Cortulo, Patritio Patuino, Gžkowěka in re herbaria welimi zběhlého, doſtał. A ta geſt mnohem ginačegſſi ſpůſo bem y welikoſſj / gaž ſe tuto z Figury wymalowané ſpatřiti může. Nežetwinitněgſſi ſtkorſpka geſt gaſo Cardamomi majoris, wſſak twrdſſi, pewněgſſi, a barwy temněgſſi / tak hrubá gaſo na Wlaſkém ořechu / doſudž geſt w ſwě zelené ſupině. W té ſe ta Auellana zawjrá / kteraž geſt obdlažná, a s obau koncůw drobet ſpicatá / zeſpod ſiroká, a ſwrchu poſehnutá / má twrdau hladkau Kaſſtanowé barwy ſtkorſpku / w niž leží tuhé Wádro téhož ſpůſobu, w tenké bjlé kožce obalené / wnitř bjlé a přjſladké. Dgehož věcmjch žádné wědomoſti nemám.

¶ Předgmenovaný Cortulus Autorowi gestě gúnj spůsob odešlal, mnohem menší než předestý / má hladkou bítan aneb bleděbarvitou Kůru / nic tlustší než jako Palmový list / na pohleděnj zdá se býti jako obecný ořech Lískový : Vádro gestě obdlauzné, jako malý Mandl / což malovaný toto vřazuje.

ॐ श्रीगणेशाय नमः

A Krimo ty wissecký od Autora in Latinis commentarijs wyspaué, gá gessťe ginh spůsob A přiložit gsem poručil / kterýž D. Paulus Allinger, Maternalista w Normberce, doma v sebe má. Poněwadž se zdá / že práwě týž gest / kterýž C. Clusius in Aromatum historia Garziae lib. 1. cap. 25. wymalowal / pod gménem Auellanae Indicae genus oblongum. Tam také, kdož w;ce de Fauler wědět chce, nag, ti může / abych tuto mnoho nerozšírowal. *

Morussi. Kap. XCVIII.

Morusse. Morus.

Bílá Morusse. Morus alba.

B

Spůsob a Rozdíl.

Dřev Morusse má ztočilý, zawilý a hrbovatý Pařez / welmi zjeda se nachází rowný, ztepilý, hladký a wysoký. Katolesti a wětwe geho gsau tlusté / a táhnau se wice na sšě, nežli na wýš. Kůra tlustá, drsnatá a leptá: Dřewo samo w sobě tuhé a mocné, wnitř žluté: Kořenj weliké a mocné / nepřilíš hluboko w zemi sedí / než na wětšim dle po drnu daleko se rozkládá. Listj má sširoké, na koncy sšpicaté / wškol zstřhané, chlupaté / a barwy zčernazelené.

Morusse gest dwogj: Bílá a Černá. A Owotce gegj netoliko barwan a welikostj gedno od druhého, ale y chutj se děl. Černá Morusse nese Sahody černé, gako Ostružina / wšak wětšj a delšj: Nejprvé vřazugj se bšle / potom čerwené / a naposledy, když dozragj černé / sformy a spůsobu Wolssowých sšisek. Miza aneb sšráwa gegich gest gako Krew čerwená. Pořádž se řdij a čerwenagj, gsau kyselé a trpké / chutj wbrošmadu sstahugjcy / ale gatký vzragj a zčernagj, wšedý zsladnau / a maljčko w sobě swjagjcy trpkosti zachowawagj. Bílá Morusse nese menšj Sahody / a ty před dozránjm gsau názelené a trpké / zralé gako Med sladké / až k gídlu břidké a newelmi libé. Pro tož negsau gednostegné mocj s černými / a w Lěkařstwj žádného mjsťa nemagj / ačkoli Břicho mocněgi než černé k Stolicým změkugj.

Morusowý strom mezy wšsemi sštěpy od Starých předkůw neymaudřegšj nazwán byl: protože se prwé nepučj / a listj swého newystřeluge / až teprwa, když se budaučjch mrazůw nic obáwati nenj. A protož dočudž se Morusse newypučj, a listu newyřdá /

K u j

wždy

Brwnj Kniha Herbáře/

C wždy gessťe studena a mrazlivo sřodliwých gest očetáwati. Ačkoliw pak Strom tento listem swým gest neyposledněgšj / wssak nic méně dele na něm List trwá, nežli na giných. Měuge mista horká / a ku Polední patřjcy. Dřewo welini užitečné gest k Oblaukům / mocné a trwánliwé. Dělagi z něho Widly a Obruce.

* Z bjle Morusse listim we Blassich weliké množstwj Čerwitůw. Hedwábj dělagjých se wychowáwá. Protož wssudy gich hognost se nacházi. Ale Dřewce není tak dobré, jako černé. Léta Páně M.D. LIX. na některých místech we Blassich takowá byla Drahota a hlad / že Lidé chudj musyli wr sřtůw z ni požíwati. Quinquernus de laudibus Provinciae pisse / řdyž se Bjly Topol rohuje aneb sřtēpuge raubj žerné Morusse / že z něho bjle Morusse wyrostagi. *

Přirozenj, mocy a účinkowé.

† Zralé Morusse gsau přirozenj studeného / chut magj winnan / sussi drobet a sřtahugi w hromadu. Ale nezralé gsau studené / a suché téměř na třetjím Stupni / a sylně w hromadu sřtahugi. †

Wnitř, aneb w životě.

† Morusse černé, zralé a čerstwé, změkčugi Břicho / a pobzgej na Stolicy: ale nedosťe aneb suché sylně zatwřzugi / a tak prospřiwagi proti Čerwené nemocy / wsselike mu plynutj a židkým neduhům. † Morusse w gidle požíwané, žaludku nepřigemu gsau: Nebo se w něm rychle kazy a porussugi. Sřtáwa z Morussj w Měděnné nádobě wařená, mocněgi w hromadu sřtahuge.

† Galenus pisse / že Morusse před ginými Pokrmj gedené, obměčugi život / a působj to, aby y ginj Pokrmowé brzo prossli / dobré gsau proti žizni / dáwagi nowau chut k Šidlu / a ne gsau owšem Žaludku sřodliwé: wssak Tělu málo požíwenj přimásegi. Po giném Šidle řdožb gich požíwal / porussugi se y giné Pokrmj w Žaludku. †

† Některj sussi Gahody Morussowé, dokudž gessťe nezralé gsau / protlučugi na Prach / a toho potom w Pokrmjch vřiwagi, proti nezachowánj, plynutj života, a wsselikým nedostatkům těm, kterjž zacpánj potřebugi.

† Kořen z Morussowého stromu w wině wařený a pitý, obměčuge život y sřtewa / wyhánj Čerwy / a spomáhá těm, kterjž Woměg a giné gedowatě byliny z negalé neopatrnosti gedli aneb pilí.

† Sřtáwa z Morussowého listj wytlačená a pitá, Parwankowému gedu gest protivná.

† Zelené listj gest přigemný pokrm Čerwitům, Hedwábj předaucým / kterjž se tím strawugi a chowagi. † Sřtáwa z Morussj wydáwená, gest dobrá proti Prýmu a bolesti Hřdla.

* Woda pálená z gahod Morussowých, kterjž gessťe docela negsau zralé / gest užitečná proti nedostatkům Hřdla / žwláště proti Dřoku, Angina řecnému. † Kůra od kořene gest horká / wařj se a dáwá proti zacpánj Gater a Slezyny. *

Zewnitř, aneb krom života.

† List Morussowý zdrobna protlučený, s Olegem smjchaný a přiložený, wzdrawuge Spálenímu.

† Mágowj Morussowé w wodě destowé wařené, promýwánjm hlavy, barwj wlasj na černo. Některj k tomu gessťe přidáwagi černé listj řřkowé a winné.

† Morussowé listj samo aneb y s káran od tehož Stromu w wině wařené / aby tím wřřta promýwal / odnjmá Zubům bolest gegich.

† Když se kořen Morussowý w čas žně odkryge a rozstřpi / preysřti se z něho Sřtáwa aneb Gummi / a to gest prospěšné proti bolenj Zubůw / zahánj Dřok / a řdož ge pige, pobizy ho na Stolicy.

† W Apatekách dělagi Sřtáwu aneb Lektwař z Morussj, Diamoron řecenau / ta řdyž se CitrocyLOWau wodau rozpustj, a wřřta tím propřakugi, gest náramně dobrá proti řlusám a otokům Hřdla. Aneb může se Morussowá sřtáwa s CitrocyLOWau wodau a leytrowaným Mědem wařiti / a tím Hřdlo propřakowati. Sylněgšj tento Lekt mřřtě Gudeš / přidássi Kamence, Galleju, Sřaffřamu, Myřby a suchého Badiela.

† Tímto

† Tímto pak způsobem dělají tu Sstávu Diamoron: Vezmi Moruffové sstávy šest A
 Vncij, to gest XII Lotů / Vostružinové sstávy dvanácte Vncij / ale musí ta Dvotce nebýt
 na místo dozralá / Kedu dobře lentrowaného gednácte Vncij / sladkého wina zwačného tkt
 Vncie: wař to wssacko při strowném vhlí, až mīrně shusne / schoweg w poléwané Rádobě.
 Viny způsob: Vezmi Moruffové, Kalinové a Sahodové sstávy každé čtvery Vncie / lentros
 waného Kedu osm Vncij: zwař při mīrném ohni / wssak Dvotce ta nemusí při práwě na mīsto
 zralá aneb přezralá býti. Těto Sstávy velmi prospěšné se užívá k wneřstění a hogeni osu-
 tin a Neřstowic w vřech / otoku jspu, požeradla, dásni, gazyka, y ginde wnyřtělého / k wy-
 sussenj a splaschnutj / k wřoceni bolestj / a ginych případnosij hrdla k odwřaceni. Dobrá gest
 proti huřlosti w vřech a Wředum s Gytrochlowau woda, Gžernohřawkowau aneb Gžénau
 smichaná / k wnyřakowánj a promýwánj hrdla. Dioscorides píše / že w Lětě okolo žně, oko-
 páwagi kořen Moruffového stromu, a rani / odkudž wyřetá sstáwa / kteráž po dwau dnech se
 stýdá / a má býti velmi mocná proti boľenj Zubů / zahánj otoky, a žene stolice. †
 Suché listj z Moruffového stromu na Prach zmlucené / aby tím Prachem zlé
 wředy zaseypal, vzdrawuge.

A Moruffe słowe Ržecy *μόρφη, δρυάινος* Arabsky Tut, Latně Morum, * Dvotce
 Moracelsa, corrupte à Moro excelsa, * Wlasty Morum, Španyelsky Moras de moral,
 Francausky Meurier, Německy Kraulbeer.

o Fiku. Kap. XCIX.

Fik. Ficus.

Kali Fik. Chamaeficus.

Spůsob, Mjsto a Čas.

Fik porjdu w Czechách se nachází / leč od ginud přinesenij /
 nebo žymy velmi gest netrpělivý. Žymyho času musí geg v nás (kdož
 chce aby mu nezahynul) do Sklepůw snášeti / což aby přihodněgi činiti
 mohli, sadjwagi geg do Skopků aneb do Dčberů / a tak geg snadně sem y
 tam přenášegi. Z té přičiny v nás nemáže wysoko růsti. Někteří geg
 magj při žoeh, w zemi sazeny / a wdělajge při něm Lessenjko na žymu / proti mrazům a
 a zahynutj

R iii

Brwnj Kniha Herbáře /

C a zahynutj hnohem geg přikřývagi a opatrugi. Veydijwe Owotce, kterej fšky slowau, vydává / a podruhé na Podzym. Spůsob fškového stromu není velmi vysoký / ačkoli w některých místech, jako in Heruria, Dalmatia, a na některých Ostrowch Adryatského a Egyptského Moře, tak veliký a vysoký, jako Hruška se nachází. * Jako y na mnoha místech in Germania, kdž geg w Zimě dobře opatrugi. Největší pak viděl jsem w Heidelbergu, w překrásné Kurfürstowě Zahradě / a w Kuchowě, wedle giných plodných Granátových a Pomorančových stromů. * Pázezu na většim dle gest nižkeho a zatočileho / Kůry tenké, pobělavé a mléčné / chuti tak perné, hořké a swjagjcy / až y Pysky spruzuge. Dřevo bilym a tuhým stržněm protažené / z něhož mocné Pawězy a Kotr gály dělaji. Kořenůw má mnoho velikých, křivých y rovných dlaných / a newelmi w zemi hlubokých. Z té přičiny žádné Zymy a mrazu wytrpěti nemůže. List veliký, široký, ostrý, perový / winnému podobný / krom že má většj a hlubšj rozdělení / a na okrauhlé a mocné špičce se drží. Kwětu žádného newydává. Owotce hned z dřeva gde a roste, chocholaté a rozličné formy / některé jako Hruška / jiné jako Cybule / jiné prostřední. Děli se y barwu: Gine zagisté gsau bily / jiné černé / jiné názele / jiné opět nábrunátné / jiné nážlutlé / a jiné galkymisy bilymi a černými střeyssky rozdělené. Masystost gegich gest měkká, jako Smilice a sladká / wnitř plná drobných Gadýrek, velmi libých w požívání. Ty fšky za neylepsšj pokládaji / kterej gsau právě dozrali, tuční, sladcy a křkty rozsedlé. Trhaji zralé a sussi na Sluncy / a vřjwagi netoliko k gdlu / ale y k Lékařstwjm.

* Pokolenj.

¶ Nacházegj se rozličnj fškové / o čemž Staří y nowotnj Spisowatelé mnoho přispomínaji / ale byloby obššrně wssecko tuto wyprawowati. Nežj ginými nachází se malé pokolenj aneb malý fš / kterej Chamæficum gmenugi. *

Přirozenj, mocy a účinkowé.

D Čerstwý a nowý fš zahřjwá na prwnjm Stupni / w suchosti pak a wlhkosti rovný gest / wssak sucho w něm téměř přewysšuge. Sussený fš horčegšj gest a suššj / a slowe Latíně Carica. Protož strá, rozpausšj / k zránj přiwozuge / zaceluge, rozdéluge a ztenčuge. Strom sám w sobě gest horkého přirozenj / a subtylně promikawé podstaťy / galkž se z ššáwy z něho y z listj wytlačené, poznati může.

Wnitř, aneb w žiwote.

¶ W nowě trhané fšky, mimo jiné Owotce téměř neyzdrawěgšj gsau. Nebo new dlanho w žaludku se zdržugi / aby měli galkau překážku trpěti: nybrž brzo promikagja prošťakugi wssecko Tělo. A magj wlasťnost wyciššowati / což dobře prokazugi na těch, kterej od Kamene velké trápenj magj. Nebo kdž ti často fšky gedj / mnoho Pysku od nich odchází.

¶ Kdožby mnoho čerstwých fšků gedl / Břicho mu měkčj a běhawku dělaji: wssak kteráž se brzo sama od sebe zastawuge. Tak y suchých fškůw mnoho a přes mřu gššti, ššodj. Nebo nedobrau Krew dávági / odkudž se y Wššj rodj a množj. Magjcy m roznmj cená Gátra a Slezynu, a plžky žaludek y Břicho, gššti ššodliwé gsau.

¶ Syce fšky w střjdmosti a mřně požívane, k mnohým dobrým věcem prospřwagj. Břicho měkčj / wyciššugi Ledwiny a Měchy. Dobře slaužj Hrdku / a těm, kterej po dlanhé nemocy bledj gsau. Ale magj se gššti s Pepřem aneb s Zázworem, Galganem, Thymem, Dobraumysli, aneb s Polegem. W tom spůsobu mohau se dáwati y Wodnoředlným / a těm, kterej duššnj gsau / a mřwagi nemoc Paducy, aneb S. Walentina.

¶ Fšky s Isopem zwařené, aby z toho pil, velmi čisté Prsy wyprazdňugi / sšawugi zastaralý Káffel / y jiné starodawnj neduhy Plie. Můžeš y samé fšky w Reynském wjně zwařiti / a tak piti.

¶ Wařiti fšky w Medowě ššeece, a to do Hrdla pausššeti / Hlízám hrdelnjm, záššrtu, žábě y oteklosti Gazyčka, pomáhá: Prsy čisti / Káffel zastawuge / Plie obměkčenj dělá.

děla. Item / wařiti fšky s Womane, s Jopema s Leřořic / dobré gest duffným a kasslawým od dárwnjho času.

¶ Proti žrenj a bankánj w Břisse gest obyčeg fšky s Kantau wařiti / a tu Polěwku šerze Klister do žiwota dáti: Spomáhá y hned.

¶ Kdož gsau dýchawicnj, plnj a zacapnj w Prsech / magj sobě fšky w páleném wjně přes noc močiti / ráno na lačný žiwot gedem aneb dwa snjsti: dělagj lehčegšj a wolněgšj duch / a Prsy odchřkowanjm wyprazdňugi. Tomu wěřiti můžes.

¶ Kohož za časté Kámen trápj / má ráno gedem aneb dwa fšky, Pepřem posypa né, gisti / wyčistňugi Ledwiny od Pisku / a gest wěc gistá.

¶ Proti boleřti od Kamene, a zwláště žrenj w žiwotě, znamenité skusně Leřař swj, rychle spomáhagjcy: Wezmi suché fšky, šle Pšy howno (w Apatekách šlagj mu Album gracum, každého půl hršky / zwař to w půl druhě Libě aneb w půl druhém šedlstu wjna, ažby třetj díl wvěřel / osol drobět, a šerze Klister wžen do žiwota / wyta huge a wywodj mnohé nečistoty a wětrnosti wen.

¶ Fšky wařené, a Dřem w teplém Truňku dané, k rychlému wyraženi se Uessrowie a Fletůw spomáhagi.

¶ Fšky magj zwláštňj dobrau moc proti Gedu / aby ge každého dne ráno na lačný žiwot gedl / zwláště přidada k nim Wlastých Ořechůw a Kauty / galž nahoře pod Ty tulem o Wlastém ořechu zmjnká o tom učiněna.

¶ Mjčná štáwa z fškoweho dřewa, mořj Čerwy wewšsem žiwotě / otwřá přia duchy a žly / obměčuge na Stolicy / a kdyžby se pila s protlučnými hořkými Mandly, kupořádnosti zase přiwodj nepořádný ženský kwět.

¶ Wětwičky fškoweho stromu zřágené, s šowěžým masem wařené, pomáhagi aby Maso dřwe wvěřelo / a brzo mēkē a křehkē bylo.

¶ Předgmenowané Mleko, kdyžby wvěřelo, fškowau metličkau mjchané / nabýwá z toho wěřšj mocy k wzbuzeni a puzeni Stolicy.

¶ Lektwař z fšků takto wdělati můžes: ztluc fšky suché, s semenem planého Ssa sřránu / posmaž toho spolu, a požjweg / žiwot obměčuge. To obměčeni Lidem starým a seřšým welmi gest wžitečné. Hrubšjm lidem můžes gi s šulj dobře škorřgowanau připrawiti / a pro Stolicy dáwati.

¶ Popel z fškoweho dřw napálený a pitý / dobrý gest řem, křeřš z wyřoka vpadli. Nebo rozhánj šedlau a šraženau Břew.

Žewnitě, aneb from žiwota.

¶ Fšky s Gumijn Armonyárowým a s Octem ztlučené na Flastr, a přiložené / twrdé Gaule rozháněgi / změkčugi záwřnice (Parotidas) y giné twrdé Ořeklidy a Gaule. Summau moc fškůw gest wšedý twrdosti, ořekllosti, šlzy, změty, hrowadlné wyrost liny, křticné, šlazowité, wolaté, mēkčiti. Ztluc fšky a šlěz s šlepčjm šádlem / posmaž je wytlač / přičiň Wostu a Pryštyřice / a když se rozpustj, odstaw. Potom wsyp tam šj le Manky, Řžečeho sena / smēs spolu a wděleg Flastr: Proti šwřchu dotčeným nedostatkům welmi gest wžitečný.

¶ Fšky, kořen šiolowý, šiliowý aneb šlězowý, protlučený, a na Flastr zwařený / tak přiložený, k sežrání přiwozuge Gaule a šlāzy / křeřš se w šinu wyřčelugi.

¶ Zwláštňj moc fškůw gest, táhnanti Ged wen z těla: Protož času Mornjho hned bez proděwání na šlzy a Pryštyřice, Flastry z fškůw přistrogené, klasti dobré gest. Ztluc fšky s Dryákem / přilož, a přiwāž kdež potřebj. Aby se šliza sebrala a rozeřšla (wšlak ať nenj spočátku, zwláště Mornj šlzy) ztluc fšky s Kacičjm šádlem a kořez nem Wlastého šlězu, zawřha šřžen / smaž w šladkē šmetaně: Potom přičiň prachu šmenoweho, a kwětu Čebdoweho, manky šecné / a tím obklādeg wřtawicně. šliza sebraná, takto se propustj: fšky masřtē ztluc s šořčicý, s nehasseným Wāpnem a ša nýřem / a přilož na mjesto, kdež se nejwřce řdž a čerwená. Aneb rozetři fšky s Kwasem / přičiň

I První kniha Herbáře/

C přičině trochu Soli / přilož na Hlizu y na Uležity : obměkčej ge, a vkrátkých dnech pro-
trhne a propustj. Takový Lék (mám za to) Izaiás Prorok na Hlizu přiložiti kázal
Králi Ezechyášsowi / w 4. Králow. 20.

A Komuž Maso přerostá nad Ulehty v Kůlku aneb Uloh / ten má fšky s Kůrau
Granátových Gablek ztlancy / a příkladati.

A fšky s Witrolium zetřené a přiložené, znamenité hogj kysavé a zlé neduby na
Ulohách. A fšky, Gečná mautka a Pelyněk, v wijně wařené a příkladané, odnjmagj
Wodnotedlným gegich Oroť.

A z fšků wařených wodau, aby wsta propřakowal a kloktal / rozděluge a rozhánj
oroť Hrdla / odgjmá ostré sypťení wst.

A fšky na Prach spálené, a s nowým nepotřebowaným Woskem smjchané / aby z to-
ho flastr vdělal / odznohené Uohy vzdrawugi. A Syrowé fšky s Horčicí smj-
cheg a ztluc, na wsi přilož / odnjmagj zření a hučení w wssich.

A Mleko z fškowého stromu aneb dřewa do Krawského mleka přičiněné, y hned
ge sřadj gaľo Syrysťem / a zase sředle rozpaušťj rowně gaľo Ucer : ostrostí swau Tělo
zwředuge / Čerwy w wssich y ginde po wssem těle moři. Smjchané sypečeným žlantkem
od Wegce aneb s Woskem / a gaľž náležj w sřátku vřjwané / ženstau nemoc zase přiwodj.
Opět smjchané s Můkau, Křečého sena a s Ucerem, a přiložené / dobře činj těm, kterjž na
Dna stonj. S můkau Gečnanu zadělané a obložené / vzdrawuge Prassiwinu, Lissege,
přhy a posřwreny na Twáři / y tekuté a kysavé Wředy na Hlawě.

A Kdožby od Sřira byl wssřknut / aneb od wztěkleho Psa zkausan / tomu sřáwa
z fškowého stromu do Kány má se zapaussťeti : Pomáhá. Kdž se w tě sřáwě Barw
na omočj, a na dřawý žub přiložj / wřocuge boleřt. Shánj také Bradawice / kdž gi
s Sádlem smjcháš / a Maso okolo Bradawice potřeš.

A Listj fškowé wařené a příkladané, wole změkčuge y gine twrdé Gaule a žlázy / a
kdž knim Sanytru a Gečné mauty přimjřj / sháněgi Bradawice.

D A Listj fškowé s Ucerem a Solj ztlucené, kdž tím Hlawy pomážeš, hogj tekuté
Wředy, Mole a lupy Hlawy.

A Listj potjragj se žlatě žily zadělu Krowoprysťné / aby Krew z sebe pustily. Týmž
Listj magj se třeti ostrá wjčka očj / a Uessťowice fškowé w zadnjm střewě.

A Popel z dřewa fškowého dáwá dobrý Laub / kterjžto wsseliké zlé Wředy hogj /
aby haubu w něm omáčege, příkladal.

* Z fškowého stromu, zwlášťe Eesjho, cum aqua forti, strogi se Cauterium, kterě in
Italia Rannjm Lěkarům aneb Bradjřům dobře giž známé a zobněgířé gest. *

A fšky slowau Křečy ^{Σύκω}, Arabšty Sin, Latíně Fici, Ficus, * a w některých, dokudž ge-
stě práwě negsau dozralj, Grossus, Křečy ^{Σύκω}. Suché pak fšky Křečy ^{Σύκω}, Latíně
Carica. Semjnto aneb Gadýřka w nich ^{κερυφαιδης}, Cenchramides. * Wlasty Fichi,
Spanyelšty Higos, Francušty Figuier, Němečty Feigen, Feigenbaum.

* Eesj aneb plany fjk, kterjž nenese žratého Dwotce, Křečy ^{Σύκω}, Latíně Caprificus,
ač některj wěcnj Lidé ne bez přjímj mezy planým fškowým stromem & Caprificu rozděl činj. *

Egyptský aneb Morussowý fjk.

Sycomorus.

Egyptský fjk w Germanij, ani Čechách není známý. Roste
nejwice w Egyptě, w židowště kragině, w Kartj w Rhodu : Listj y
welikostj Morussi se připodobňuge. Owotce geho neroste ani z mla-
distwých pazaušťků, ani z wětwiček a z ratolestj / ale hned od dřewa a
od Pařezu : prostředek a mjrnost zachowává mezy Morussi a fškem /
gaľož y Křečé gmeno to sřebau přinářj a wřazuje. Wnitř nemá žádných Pečyček aneb
Gadýřek /

Gadyrel, gafo ginij obecny fikorwé / a nedozráwá, leč prwé Nchty aneb železem zdrá. A pán bude / gafož Dioscorides swědčí: potom hned čtvrtý den dozráwá od toho drápání aneb straubání. Když se Owotce z Stromu sebere / y hned na to místo giné roste / tak že přes 2.eto třikrát y čtyřikrát Owotce dáwá. Strom tento gest také mléčnatý / Dřevo twrdé, perwné a červené / gehož k mnohým věcem vžiwagi.

Egyptského Fiku dwo. Sycomori duo genera.
ge pofoleň.

Pseudosycomorus.

A Diwnau powahu má tento Strom / že by odtat byl, vstawičně se zelená / a nikdy nesychná / lečby geg do wody vwrhl. Nebo když pod wodau na dně leží, teprwa vysychá / a potom powrchu na wodě spleyvá. Toť gest ten Strom, na něž Zacharus wylezl / aby Krysta Pána spatřiti mohl.

* Pofoleň.

A Sycomorus gest dwoj: Prwnj Egyptský / kterémuž až podnesší den Ficus Pharaonis říkagi. Druhý Cyprhotský / gehož množství okolo města Tripoli a Horn Libánu D. Rauwolfš nalezl / a gaž oznamuje, Arabští Dbywatele geg Mumeiz gmenugi. D něm můžeš čísti w Kniže geho Itinerarij, lib. 1. fol. 57. A wšak tito oba Stromowé w mnohých věcech se strowawagi. W Koc mnoho a často Owotce nesau / zwlastě když se Pařez mnoho tluče, ažby se rozstřpil. Přes celý takměř Kol na Stromě Owotce se nachází, Sswestkám podobné / a wšak ho Lid obecny toliko požíwá. Nebo není tak chutné a libé, gafo ginij fikorwé. *

Přirození, mocn a účinkowé.

A Egyptský fík neweimi dobře žaludku slauží / Tělu strownanu potravu dáwá / wšak žiwot měkčj a probáň.

Sstáwny aneb Prystyřice.

S Počátku Gara, Sstáwnu aneb Prystyřice z Egyptského fíku, dřiwé nežli Owotce wydá, chytagi a strogj tímto spůsobem: Což nezewnitě gšho gest na Kšče, to kamenem po lehačku drápi a tlačí: nebo kdyby gi hlauběgi a taužegi ranili / žádnáby Sstáwa wen newytekla. Potom slzyčy wen Sstáwnu, hubau aneb Barolnau lapagi a wysussugi / a z té potom Trocysšky aneb Koláčky dělagi / a k vžiwání w hliněnné nádobě wystawugi. Tato Sstáwa moc má obměčowati / Rány swalowati / Otoky wywr-
žené,

I První Kniha Herbáře/

C ženě, kteříž těžce dozrávají, rozháňti. Píge se také a příkladá proti gedowatému vstř-
knutí od Hadů. Dále prospívá y proti oteklé a zatvrdlé Slezyně, bolení žaludka,
zewnitř teple přiložená aneb pomazovaná / odnímá y třesutau zymu w Zymnicech / aby
gi Páteře pomazoval.

Lauh.

Dělá se Lauh z Popelé pálených větví, z obogšho nahoře dotčeného stromu fš-
lowého / kterýžto sylnější bývá, kdyžby geg často na nový Popel přelíval / a
potom ho zastarati nechal. Takový Lauh přidává se k těm Lékařským / kteráž k zpru-
zení kůže strogí / a k natažení Někých. Gest také dobrý proti studenému aneb Pekelné-
mu ohni / kterýž Křeč y Gangrana slowe. Nebo wsecko stravuge a wycišťuge, což šhni-
leho aneb k šhnilosti nakloněného gest: z té příčiny vzdravuge y hluboké, hranaté, šhni-
lé Wředy / a zastaralé neduhy / a dává zříst novému Masu. Vžíwagi toho Lauhu
Hubau Kramářskau.

A Tento Lauh začerstwa procezený, a s dobrým Trníkem wody a drobtem dřev-
ěného Olege pítý, spomáhá těm, kteříž z wysoka vpadli / rozháň sraženau Krew / zahá-
ň Křeč y Chromotu. Gest také dobrý, potírati proti giž oznámeným nedostatkům
Nerwůw aneb suchých žil.

* Pseudosycomorus. Azadarach.

Syce we Blassích w Klášterích Mnichských, a na Křehowích, oby-
čejně Strom se nachází / kterýž y w Říši w dobře spravěných Zahradách spatřiti
se může / z gehožto Sahod šestihraných Kamýnků aneb Pecet, Mnichů a staré Bab-
ky Páteře dělagi. Ty Sahody některé gsau černé / některé wsecky bílé / a ty praví byti gedowa-
té / tak že y Psi po nich mrau. Protož gim Lidé dobrý pokog dávagi / a stromu toliko nenwice
D pro sijn vžíwagi. Nebo Listi husí a stručenatě wydává / na pohledem jako Bolehlaw. In
Tripoli hognoš se ho nachází. Gakož D. Rauwolff w první Kniže své Itinerarij, Kap. 4.
šwědč / kdež slowe Zentelacut, a domníwá se, že gest Astigar aneb Astergir Arabum.
Bellunenlis nazývá geg Azadarach. D němž Auicenna ten. 6. quinti voluminis
píše / a Clusius lib. 1. Hispanicarum itirpium, cap. 13. Gmí ten s bš-
tými Sahodami magi za Zizyphum albam. *

Konec první Knihy
Herbáře.

Druhá